

Skeppende Kunste

ONDERWYSESGIDS

GRAAD

9

D. Baird • D. Basson • A. Hartmann
S. Johnson • E. Maxwell • R. Pickering

Dit is onwettig om enige bladsye uit hierdie boek te fotokopieer
sonder die skriftelike toestemming van die Uitgewer.

OXFORD
UNIVERSITY PRESS
SOUTHERN AFRICA

Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk.

Vasco Boulevard, Goodwood, Kaapstad, Republiek van Suid-Afrika

Posbus 12119, N1-stad, 7463, Kaapstad, Republiek van Suid-Afrika

Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. is 'n filiaal van

Oxford University Press, Great Clarendonstraat, Oxford OX2 6DP.

Die Press, 'n departement van die Universiteit van Oxford, bevorder die Universiteit se doelwit van voortrefflikheid in navorsing, vakkundigheid en onderrig deur wêreldwyd te publiseer in

Oxford New York

Auckland Dar es Salaam Hongkong Kaapstad Karatsji

Koeala Loempoer Madrid Melbourne Mexikostad Nairobi

Nieu-Delhi Shanghai Taipei Toronto

Met kantore in

Argentinië Brasilië Chili Frankryk Griekeland Guatemala Hongarye

Italië Japan Die Oekraïne Oostenryk Pole Portugal Singapoer

Suid-Korea Switserland Tsjeggiese Republiek Turkye Viëtnam

Oxford is 'n geregistreerde handelsmerk van Oxford University Press

in die Verenigde Koninkryk en sekere ander lande.

Gepubliseer in Suid-Afrika

deur Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk., Kaapstad

Headstart Skepende Kunste Graad 9 Onderwysersgids

ISBN PROM199054282

© Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. 2012

Die morele regte van die skrywers word gehandhaaf.

Databasisregte Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. (skepper)

Eerste uitgawe 2013

Alle regte voorbehou. Geen gedeelte van hierdie publikasie mag sonder dat skriftelike verlof vooraf van Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. verkry is, gereproduseer of in 'n stelsel vir inligtingsbewaring geberg word of op enige wyse weergegee word nie, tensy soos uitdruklik deur die wet toegelaat, of kragtens ooreenkoms met die geskikte organisasie vir reprografikaregte. Rig enige navrae ten opsigte van reproduksie benewens bogenoemde aan Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk., by die adres bo.

Hierdie boek mag nie in enige ander gebonde vorm of met enige ander omslag gesirkuleer word nie, en dieselfde voorwaarde moet op enige aanskaffer geplaas word.

Uitgewer: Elaine Williams

Inhoudsamesteller: Renette Pickering

Redakteur: Lemonade Hub

Gedruk en gebind deur:

Erkennings

Die uitgewer en outeurs bedank graag die organisasies wat materiaal verskaf het en toestemming vir die reproduksie daarvan verleen het. Alles moontlik is gedoen om kopiereghouers op te spoor, maar waar dit onmoontlik was, ontvang die uitgewer graag inligting sodat enige weglatings in verdere uitgawes reggestel kan word.

Inhoud

Inleiding	7
-----------------	---

Afdeling A: Oriëntasie

Hoe hierdie onderwysersgids gebruik behoort te word.....	8
Hoe hierdie kursus werk.....	8
Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV).....	9

Afdeling B: Beplanning en assessering

Onderrigplan vir Skeppende Kunste Graad 9.....	10
Wat is assessering in die senior fase?	21
Die vier soorte assessering	22
Soorte formele assessering vir Skeppende Kunste.....	22
Formele assesseringsvereistes vir Skeppende Kunste.....	23
Formele assesseringsprogram (FAP) vir Skeppende Kunste	24
Inklusiewe assessering	28
Opname en verslaggewing van assessering	29

Afdeling C: Onderrig en leer in Skeppende Kunste

Wat is Skeppende Kunste?.....	30
Die onderrig van Dans in die senior fase	30
Die onderrig van Drama in die senior fase.....	31
Die onderrig van Musiek in die senior fase.....	32
Die onderrig van Visuele Kunste in die senior fase	33
Inklusiewe onderrig.....	34
Leerders met leergestremdhede.....	36

Afdeling D: Kognitiewe vlakke

Kognitiewe vlakke en vermoëns vir Skeppende Kunste in die senior fase.....	37
Metakognitiewe strategieë	38
Progressie in vaardighede in Skeppende Kunste.....	39

Afdeling E: Lesplanne vir Skeppende Kunste

Dans

Kwartaal 1	40
Eenheid 1 Dansuitvoering.....	41
Eenheid 2 Improvisasie en komposisie	45
Eenheid 3 Dansteorie en -geletterdheid	47
Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties.....	48

Kwartaal 2	49
Eenheid 1 Dansteorie en -geletterdheid	50
Eenheid 2 Dansuitvoering	51
Eenheid 3 Improvisasie en komposisie	54
Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties	57
Formele assessering: Kwartaal 2 Geskrewe toets	57
Kwartaal 3	59
Eenheid 1 Dansuitvoering	60
Eenheid 2 Improvisasie en komposisie	64
Eenheid 3 Dansteorie en -geletterdheid	65
Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties	67
Kwartaal 4	68
Eenheid 1 Dansuitvoering	69
Eenheid 2 Improvisasie en komposisie	71
Eenheid 3 Dansteorie en -geletterdheid	73
Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen	74
Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen	75
Drama	
Kwartaal 1	77
Eenheid 1 Ontwikkel dramavaardighede	78
Eenheid 2 Drama-elemente in toneelspel	82
Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties	83
Eenheid 3 Waardering en besinning	85
Eenheid 4 Media	86
Kwartaal 2	88
Eenheid 1 Ontwikkel dramavaardighede	89
Eenheid 2 Vertolking en uitvoering van poësie, gedramatiseerde prosa of 'n monoloog	90
Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties	94
Eenheid 3 Media	99
Formele assessering: Kwartaal 2 Hersiening (of toets)	100
Kwartaal 3	103
Eenheid 1 Ontwikkel dramavaardighede	104
Eenheid 2 Drama-elemente in toneelspel	106
Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties	109
Eenheid 3 Waardering en besinning	110
Kwartaal 4	111
Eenheid 1 Ontwikkel dramavaardighede	112
Eenheid 2 Toneelwerk vir die teater en televisie of oudiowerk vir radiodramas	114
Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen	116
Eenheid 3 Waardering en besinning	119
Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen	119

Musiek

Kwartaal 1	121
Eenheid 1 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	122
Eenheid 2 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	124
Eenheid 3 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	125
Eenheid 4 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	129
Eenheid 5 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	134
Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties	135
Kwartaal 2	136
Eenheid 1 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	138
Eenheid 2 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	140
Eenheid 3 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	141
Eenheid 4 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	142
Eenheid 5 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	143
Eenheid 6 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	145
Eenheid 7 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	147
Eenheid 8 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	148
Eenheid 9 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	150
Eenheid 10 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	151
Formele assessering: Kwartaal 2 Geskrewe toets	153
Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties	154
Kwartaal 3	155
Eenheid 1 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	157
Eenheid 2 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	158
Eenheid 3 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	159
Eenheid 4 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	161
Eenheid 5 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	162
Eenheid 6 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	164
Eenheid 7 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	165
Eenheid 8 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	167
Eenheid 9 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	168
Eenheid 10 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	170
Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties	170
Kwartaal 4	172
Eenheid 1 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	174
Eenheid 2 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	175
Eenheid 3 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	176
Eenheid 4 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	178
Eenheid 5 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	179
Eenheid 6 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	181
Eenheid 7 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	182

Eenheid 8 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	184
Eenheid 9 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	185
Eenheid 10 Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	187
Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen	188
Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen	189

Visuele Kunste

Kwartaal 1	191
Eenheid 1 Visuele geletterdheid.....	192
Eenheid 2 Skep in 2D.....	194
Eenheid 3 Visuele geletterdheid.....	196
Eenheid 4 Visuele geletterdheid.....	197
Eenheid 5 Visuele geletterdheid.....	199
Formele assessering: Kwartaal 1 Aanbieding	199
Kwartaal 2	201
Eenheid 1 Skep in 3D.....	202
Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties	202
Eenheid 2 Skep in 2D.....	205
Eenheid 3 Skep in 2D.....	207
Kwartaal 3	210
Eenheid 1 Visuele geletterdheid.....	211
Eenheid 2 Skep in 2D.....	213
Eenheid 3 Visuele geletterdheid.....	215
Eenheid 4 Skep in 2D.....	217
Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties	217
Kwartaal 4	220
Eenheid 1 Visuele geletterdheid.....	221
Eenheid 2 Skep in 3D.....	223
Eenheid 3 Skep in 2D.....	225
Formele assessering: Kwartaal 4 Eksamen	226
Eenheid 4 Skep in 2D.....	229
Alternatiewe halfjaartoetse	232
Addisionele jaareindeksamen	235
Bykomende hulpbronne vir onderwysers wat toegang het tot die internet	240

Inleiding

Vyf afdelings (maklik om in rond te soek)

Afdeling A: Oriëntasie

- Hoe hierdie onderwysersgids gebruik behoort te word
- Hoe die kursus werk
- Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV): 'n oorsig, tydsindeling vir opdragte, KABV vir Skeppende Kunste: Oorsig vir graad 7.

Afdeling B: Beplanning en assessering

- 'n Onderrigplan wat die KABV-tydindeling volg
- Wat is assessering in die senior fase?
- Die vier soorte assessering
- Soorte formele assessering vir Skeppende Kunste
- Formele assesseringsvereistes vir Skeppende Kunste
- Formele Assesseringsprogram (FAP) vir Skeppende Kunste
- Inklusiewe assessering
- Opname en verslaggewing van assessering

Afdeling C: Onderrig en leer van Skeppende Kunste

- Wat is Skeppende Kunste?
- Lesplanne vir die onderrig van Skeppende Kunste
- Inklusiewe onderrig
- Leerders met leergestremdhede.

Afdeling D: Kognitiewe vlakke

- Kognitiewe vlakke en vermoëns vir Skeppende Kunste in die senior fase
- Metakognitiewe strategieë
- Vordering in vaardighede op die gebied van Skeppende Kunste.

Afdeling E: Lesplanne vir Skeppende Kunste

Afdeling A: Oriëntering

Hoe hierdie onderwysersgids gebruik behoort te word

Skeppende Kunste Graad 9 Onderwysersgids is 'n Skeppende Kunste-kursus wat waardevolle hulpmiddels verskaf om die kurrikulum volkome te dek sowel as die suksesvolle ontwikkeling van skeppende begrippe en vaardighede.

Die onderwysersgids steun jou deur:

- die definiëring van die vak, die Nasionale Kurrikulum en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV) en onderrigterminologie
- 'n aanduiding van tempo, inhoud en hulpmiddels in oorsig van inhoud en die strukturering van die kursus in lesse met duidelike Onderrigriglyne volgens die KABV te gee
- agtergrondinligting (voorafgaande kennis en vaardighede wat in vorige grade gedek is en/of interessante vak/onderwerpagtergrond te gee
- geskikte remediërings- en uitbreidingsaktiwiteite vir elke les te verskaf
- voorgestelde antwoorde vir elke aktiwiteit te verskaf
- formele assesseringsake en puntetoekenningsriglyne en rubrieke te verskaf soos deur die KABV vereis word
- die hoofstuk en eenheid onderaan die bladsy te verskaf vir maklike verwysingstegnieke tussen komponente
- bykomende hulpmiddels aan te bied wat kerninhoud steun.

Hoe hierdie kursus werk

Hierdie reeks voldoen aan die vereistes van die KABV vir die senior fase. In graad 9 bestaan Skeppende Kunste uit twee kernkomponente: 'n onderwysersgids en 'n leerderboek.

Die leerderboek

Die leerderboek verskaf inhoudskennis, kernkonsepte en ontwikkelingsvaardighede. Dit sluit aktiwiteite in waarvolgens leerders hul kennis en vaardighede kan ontwikkel, oefen en bevestig. Onderwysers kry leiding oor hoe om belangrike konsepte te onderrig. Geskrewe tekste word deur illustrasies toegelig wat help om die inhoud te verduidelik. Alle voorbeelde, aktiwiteite en illustrasies is verteenwoordigend van alle kulturele groepe.

Aktiwiteite word geleidelik meer uitdagend sodat leerders hul begrip van konsepte progressief ontwikkel.

Die onderwysersgids

Die onderwysersgids bied aan jou, die onderwyser, al die nodige beplanning, onderrig- en assesseringshulpmiddels wat jy nodig het om hierdie vak met sukses te onderrig.

Kurrikulum en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV)

'n Oorsig van Skeppende Kunste (SK) KABV

Hierdie reeks is gegrond op die *Nasionale Kurrikulumverklaring grade R tot 12* (NKV, Januarie 2012) wat die beleidsdokument vir leer en onderrig in Suid-Afrika is. Die NKV bestaan uit drie dokumente, naamlik:

- *Kurrikulum en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV) vir alle goedgekeurde vakke vir grade R tot 12*
- *Nasionale Beleid met betrekking tot die Program- en Bevorderingsvereistes van die Nasionale Kurrikulumverklaring grade R tot 12*
- *Nasionale Protokol vir Assesering grade R tot 12 (Januarie 2012).*

Elke KABV-dokument het vier afdelings:

- Afdeling 1 – Inleiding tot die Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings vir die spesifieke vak
- Afdeling 2 – Die spesifieke vak se doelstellings, tydsindeling en vereistes om dit as 'n vak aan te bied
- Afdeling 3 – Oorsig van onderwerpe, onderrigplan en inhoudsverduideliking vir die spesifieke vak
- Afdeling 4 – Assesseringsriglyne in die spesifieke vak.

Afdelings 2, 3 en 4 van die KABV-dokument, tesame met die Nasionale Beleid met betrekking tot die Program- en Bevorderingsvereistes van die NKV, verteenwoordig die norme en standaarde van die *Nasionale Kurrikulumverklaring grade R tot 12*. Hierdie dokumente vorm saam die grondslag vir die bepaling van minimumuitkomste, -prosesse en -prosedures vir die assessering van leerderprestasie in openbare en onafhanklike skole.

Onderrigtydsindeling

Leerders bestudeer net TWEE kunsvorms in graad 7, 8 en 9. Aan elke kunsvorm word 'n minimum van tien uur kontakonderrigtyd per kwartaal toegewys. Die onderrigtyd in die senior fase is soos volg:

Vak	Onderrigure per week	Totaal per kwartaal
Huistaal	5	50
Eerste Bykomende Taal	4	40
Wiskunde	4,5	45
Natuurwetenskappe	3	30
Sosiale Wetenskappe	3	30
Tegnologie	2	20
Ekonomiese Bestuurswetenskappe	2	20
Lewensoriëntering	2	20
Skeppende Kunste	2	20
Totaal	27,5	275

Afdeling B: Beplanning en assessering

'n Onderrigplan wat die KABV-tydindeling volg, word in hierdie afdeling verskaf.

Onderrigplan vir Skeppende Kunste Graad 9

Hou asseblief in gedagte dat leerders net TWEE kunsvorms in Graad 9 bestudeer.

Hierdie onderrigplan toon:

- die tempo vir die kursusonderwerpe in elke kwartaal
- waar om die toepaslike inhoud en aktiwiteite in die leerderboek te kry
- wanneer formele assessering plaasvind.

Dans

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (volgens KABV)	Leerderboek-bladsye	Tydsindeling
1	Dansuitvoering <ul style="list-style-type: none"> Danskonvensies: Groet begin en einde van klas, gebruik van ruimte (twee-twe deur ruimte beweeg, geen vaslopery teen mekaar, respek vir mekaar, klasdisipline) Opwarmingsritueel, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> ruggraatopwarming, armswaai/ strekbewegings/stootstrek volgens dansvorm vloerwerk – kernstabiliteit (rug en maag): buig en verleng ruggraat en buig na die kante beenspiere, enkel- en kniegewrigte (beweeg en versterk): knieë in parallel en uitdraaiposisies, klem op liggaamslyn Liggaamsdeelisolasies, ritmiese patroonskepping Opwarming van voete en klein sprongsekwense Lokomotoriese passies: beweging en rigting Koel af met ontspanningsinbeelding en stadige, veilige strekbewegings. 	9–16	Minstens 45 minute per week gedurende skooltyd plus een maal per week inoefening na skool
	Improvisasie en komposisie <ul style="list-style-type: none"> Verkenning van natuurlike gebare en variasies met behulp van oordrywing, stadige beweging en herhaling Komposisiestruktuur: begin en einde, herhaling, stilheid Komposisie van 'n sekwens in groepe van twee, met gebare en duidelike begin en einde, herhaling en stilheid. 	17–18	2 ure per kwartaal of met tegniese klasse geïntegreer
	Dansteorie en -geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Bekendstelling aan beginsels van postuur en liggaamslyn Gebruik van kern, ruggraat en veilige landings. 	19–22	2 ure plus eie navorsingstyd
2	Dansteorie en -geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Dansterminologie – name van passies (prakties), dans-elemente (tyd, ruimte, krag) Ontleding van eie en ander se danse met dansterminologie: helderheid van idee, komposisie, struktuur, gebruik van ontwerpelemente. 	24–27	2 ure plus eie navorsingstyd

	Dansuitvoering <ul style="list-style-type: none"> • Versterking van kwartaal een se werk • Byvoeging by opwarmingsritueel, fokus op veilige landingspraktyk, bv. houding met knieë in lyn bokant middel-tone tydens buiging, plasing van voete en arms, sterk geligte middel • Vloerwerk: kernstabiliteit en versterking met fokus op asemhaling, vloeiend en verlenging vanaf 'n sterk kern • Beweeglikheid en versterking van enkel-, knie- en skouergewigte: buig knieë en maak reguit met koördinerende arms • Beenoefeninge vir balans en beheer, fokus op uitwaartse rotasie in die heupe (uitdraai) om stabiliteit, sterkte en omvang van beweging in die heupgewrig te vermeerder: voetveebewegings, skoppe en balansering op een been • Op die plek draai en lokomotories beweeg met oogfokus • Verplasing van gewig met beheer en balans • Artikulasie van voete as voorbereiding vir klein sprongsekwense en rigtingverandering • Danspassies en styl aan die hand van 'n inheemse Suid-Afrikaanse dans • Afkoel en veilige, stadige strekbewegings. 	28–32	Minstens 45 minute per week tydens skooltyd plus inoefening een maal per week na skool
	Improvisasie en komposisie <ul style="list-style-type: none"> • Verhoudings: werk twee-twee – beweeg na en weg van mekaar, roep en reaksie, blind en gelei, positiewe en negatiewe vorms, die ontvang en gee van gewig • Komposisiestruktuur: fokus op oorgange tussen bewegings, in harmonie en kanon. 	33–35	2 ure per kwartaal: kan met tegniese danswerk integreer of afwissel
	Dansuitvoering <ul style="list-style-type: none"> • Versterk werk van kwartaal 1 en 2 • Byvoeging by opwarmingsritueel, fokus op veilige danspraktyk en kinestetiese bewustheid (korrekte plasing van liggaam), kniebuigings, stygbewegings en balans met gekoördineerde arms • Armoefeninge om vloeibaarheid te ontwikkel • Beenoefeninge: versterk en verleng spiere, brei bewegingsomvang van gewrigte uit: lae en hoë veebewegings en skoppe, asook sirkelbewegings van bene uit heupe • Die opbou van stamina deur te spring, galop, sweef en kombinasies van groot motoriese bewegings op die maat van verskeie musiekgenres en ritmes, met variasie in dinamiek (spoed, energie) • 'n Kort vinnige danssekwens word geleer met aandag aan vinnige voetwerk • Afkoel – vloeiende liriese beweging in groepe van twee, gevolg deur sagte, stadige strekbewegings. 	37–42	Minstens 45 minute per week gedurende skooltyd plus inoefening een keer per week na skool
3	Improvisasie en komposisie <ul style="list-style-type: none"> • Verkenning van danselemente: kontrasterende dinamiek • Verkenning van idees, stemming en gedagtes deur beweging in reaksie op verskillende stimuli, bv. rekvisiete, hindernisse, sportbewegings, geometriese vorms, tienerbuie • Komposisie van 'n bewegingsekwens met 'n stimulus, twee-twee of klein groepe. 	43–45	2 ure per kwartaal; kan met tegniese danswerk integreer of afwissel
	Dansteorie en -geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Dansgeletterdheid: bespreking van 'n dans wat lewend op die verhoog gesien word, in gemeenskappe, op televisie of op DVD (met verwysing na 'n genre, konteks, beskrywing van beweging, begeleiding en vindingrykheid) 	46–51	2 ure plus eie navorsingstyd

	<ul style="list-style-type: none"> Vergelyking van drie dansvorms in Suid-Afrika: oorsprong, kultuur, soort bewegings. 		
4	Dansuitvoering <ul style="list-style-type: none"> Bemeestering van die dansklas soos in vorige kwartale, met aandag aan detail, korrekte postuur, korrekte liggaamslyn en veilige landings uit sweefbewegings, as voorbereiding vir formele assessering Bemeestering en uitvoering van 'n groepdanssekwens waarin leerders verbintenis tot beweging, fokus, musikaliteit en ruimtelike bewustheid vir formele assessering toon. 	53–54	Minstens 45 minute per week gedurende skooltyd plus inoefening een maal per week na skool
	Improvisasie en komposisie <ul style="list-style-type: none"> Komposisie van 'n bewegingsekwens (twee-twee of in groepe) met 'n rekvisiet en 'n gedig, rap, lied of musiek as tema, waarby komposisiestrukture geïnkorporeer is - vir formele assessering. 	55–56	2 ure per kwartaal; kan met tegniese danswerk integreer of afwissel
	Dansteorie en -geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Besinning oor eie danservarings Hersiening van die jaar se werk vir formele assessering. 	57–60	2 ure plus eie hersieningstyd

Drama

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos per die KABV)	Leerderboek-bladsye	Tyds-indeling
1	Ontwikkeling van dramavaardighede Opwarming deur onderwyser; fokus op: Stemontwikkeling: ontspan, postuur en asemhaling <ul style="list-style-type: none"> ontspanne wakkerheid postuur (in neutrale posisie) asembeheer en -bevoegdheid Fisiese ontwikkeling: berei voor en maak los <ul style="list-style-type: none"> fokus, opwarming met swaai-bewegings strek die ruggraat verstaan doel van opwarm en afkoel. 	63–65	15 minute elke week
	Drama-elemente in toneelspel Klasdrama met besinning oor kulturele praktyke <ul style="list-style-type: none"> Hersien ritueel/drama (graad 7, kwartaal 3) Skep afgeronde improvisasie, verken temas oor kulturele praktyke en prosesse Integreer kulturele praktyke in die klasdrama, bv. rituele, seremonies en simbole Skep 'n konteks en intrige vir die drama Oorweeg kerndrama-elemente, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> tyd, ruimte, struktuur karakter: fisiese en stemkarakterisering taal: situasie, rolle en verhoudings van karakter, toepaslike register dramatiese spanning: binne 'n persoon, tussen mense/groepe mense, tussen mense en die omgewing Verken kulturele konteks met sensitiviteit en respek teenoor verskillende kulture en kulturele praktyke. 	66–71	5 ure, 30 minute (plus inoefening buite die klas)

2	Waardering en besinning <ul style="list-style-type: none"> • Waardering en besinning oor vertolking van afgeronde geïmproviseerde uitvoering, gebruik dramaterminologie • Waardering en besinning oor professionele uitvoering, verkieslik lewend. Wenk: Dit kan geskuif word na 'n tyd wat die skool pas. 	72–74	1 uur (plus tyd buite die klas)
	Media Inloed van verskillende soorte media: televisie, sepies, radio, film, DVD, internet <ul style="list-style-type: none"> • Positief en negatief: toeganklikheid, kommunikasie tussen kontinente, lande, stede, dorpe; bymekaar bring van kulture, gebruik en funksie van massamedia; bron van reklame, ontleding van kommunikasie; gebrek aan oerleiding; blootstelling aan geweld en misdaad; oorheersing van sekere kulture oor ander, ens. 	75–82	1 uur en eie navorsingstyd
	Ontwikkeling van dramavaardighede Opwarming deur onderwyser, fokus op: Stemontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> • soos kwartaal 1, ekstra oefeninge: fonering en resonansie Fisiese ontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> • skep omgewing deur liggaam. 	84–85	15 minute per week (2,5 ure in totaal)
	Vertolking en uitvoering van poësie of gedramatiseerde prosa of monoloog Ontwikkel vaardighede: vertolking en aanbieding: Poësie: (uitvoering deur 'n individu) <ul style="list-style-type: none"> • teksontleding – uitdrukking van 'n stuk in eie woorde: frasering, pouse, ritme, klank, gebruik van toon, stembuiging, toonhoogte • stemduidelikheid: praat duidelik en hoorbaar • fisiese uitdrukkingsvermoë: toepaslike gebruik van beweging en/of stilheid • emosionele aansluiting: oortuig die gehoor van die waarheid van die toepaslike emosie • toepaslike stemming, met stem en beweging • gebruik poëtiese hulpmiddele: toepaslike gebruik van pouse, verslengtes, ritme, rym, beeldspraak, alliterasie • vind aansluiting by gehoor: onvergeetlike, meelewende en doeltreffende aanbieding Gedramatiseerde prosa: (individueel) <ul style="list-style-type: none"> • teksontleding – uitdrukking in eie woorde: frasering, pouse, ritme, toon, stembuiging, toonhoogte • verteltegniek: toepaslik volgens die styl van storie (legendes, sprokies) • stemkarakterisering en fisiese uitdrukkingsvermoë: stemming/atmosfeer deur stem en liggaam • stemduidelikheid: praat duidelik en hoorbaar • bly in voeling met gehoor (impak, kontak, indien toepaslik, meelewendheid) Monoloog: <ul style="list-style-type: none"> • teksontleding – druk uit in eie woorde • vertolking van die karakter – soos in stuk • stemkarakterisering – kommunikeer aspekte van die karakter (agtergrond, ouderdom, status, strekking, ens.) • stemhelderheid – duidelik en hoorbaar • fisiese karakterisering – kommunikeer aspekte van die karakter deur die liggaam – ouderdom, status, liggaam, taal, gebare, ens 	86–97	5 ure 30 minute (plus inoefening buite die klas)

	<ul style="list-style-type: none"> gebruik van ruimte – toepaslike gebruik van ruimte: emosionele aansluiting – vind aansluiting by die emosies van die karakter impak – onvergeetlik, meelewend en doeltreffend. 		
	Media Stereotipering (rolgebondenheid, etikettering, geykte karakters) in stories, teater, film, televisie en radio <ul style="list-style-type: none"> stereotipering: ouderdom, geslag, klas/status, kultuur verken hoe diskriminasie en vooroordeel met stereotipering verband hou. 	98–100	2 ure en eie navorsingstyd
3	Ontwikkeling van dramavaardighede Opwarming deur onderwyser: Stemontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> vertolkingvaardighede: pouse, tempo, projeksie, intonasie modulering: verander beklemtoning, toonhoogte, hardheid en toon van die stem Fisiese ontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> fisiese karakterisering – karakter se unieke manier van beweeg en motivering. 	102–105	15 minute elke week (2,5 ure per kwartaal)
	Drama-elemente in toneelspel Ontwikkeling afgeronde improvisasie, fokus op: Doel van uitvoering: <ul style="list-style-type: none"> voed op, lig in, vermaak, mobiliseer, ens. Teikengehoor: <ul style="list-style-type: none"> ouderdomsgroep, ekonomiese, sosiale en politieke agtergrond Basiese verhoogkonvensies: <ul style="list-style-type: none"> verhoogruimte: middelverhoog, agterdeel, voor, ens. gebruik van ruimte: plasing van akteurs, aanduiding van denkbeeldige plek van die drama, bewegingspatrone plasing van die gehoor m.b.t. die soort verhoog Simbole: <ul style="list-style-type: none"> voorwerpe: simboliek en dieper betekenis van stuk Tegniese elemente: dra by tot betekenis, stemming, impak en skouspel (indien toepaslik) Ontwerp, ontwikkel en maak eie tegniese elemente: <ul style="list-style-type: none"> kostuums: dra by tot karakterisering, verdiep betekenis en simboliek rekwisiete: versterk betekenis, karakterisering en dramatiese spanning stelle: ekonomiese gebruik van stelstukke, verskillende betekenis aan voorwerpe geheg beligting: ligte of kleure skep verskillende ruimtes, tydraamwerke, stemminge, betekenis, kontraste tussen goed verligte uitvoeringsruimte en donkerte, gebruik van kolligte. 	106–111	7 ure (plus inoefening buite die klas)
	Waardering en besinning <ul style="list-style-type: none"> Waardering en besinning: afgeronde uitvoering, met behulp van dramaterminologie. 	112–113	30 min
4	Ontwikkeling van dramavaardighede Opwarmingsroetine deur onderwyser met fokus op die volgende: Fisiese en stemontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> versterking van aktiwiteite van die eerste drie kwartale. 	115–116	15 minute elke week (2,5 ure 'n kwartaal)

	Vertolking en uitvoering van keusedramavorms: Toneelwerk (teater/televisie) of radiodramas Ontwikkel vertolking- en aanbiedingsvaardighede deur op die volgende te fokus: Toneelwerk <ul style="list-style-type: none"> • teksontleding – uitdrukking van stuk in eie woorde; vertolking van die karakter – gebaseer op kennis van die stuk • vertolking van die karakter – gebaseer op kennis van die stuk • stemkarakterisering – kommunikeer agtergrond, ouderdom, status, strekking • stemhelderheid – duidelike en hoorbare gebruik van die stem • fisiese karakterisering – kommunikeer deur die liggaam – ouderdom, status, liggaamstaal, gebare • emosionele aansluiting – vind aansluiting by die emosies van die karakter • gebruik van ruimte, emosionele aansluiting, onsigbare luisteraar op verhoog, stille vennoot • interaksie – bly in karakter wanneer jy nie praat nie, luistervermoë en empatie; ontwikkeling van verhouding – status van karakters, ontwikkeling van verhouding • impak van die toneel – onvergeetlik, meelewend en doeltreffend <p style="text-align: center;">OF</p> Radiodrama <ul style="list-style-type: none"> • teksontleding – uitdrukking van stuk in eie woorde • vertolking van die karakter – gebaseer op kennis van die stuk • stemkarakterisering – kommunikeer aspekte van die karakter – agtergrond, ouderdom, status, bedoeling, ens. • stemhelderheid – duidelike en hoorbare gebruik van die stem • emosionele aansluiting – vind aansluiting by die emosies van die karakter • interaksie – luistervermoë en empatie, bly in karakter wanneer jy nie praat nie • ontwikkeling van verhoudinge – verstaan status van karakters, verhouding groei, ontwikkel en verander toepaslik • impak van klank op die luisteraar • gebruik van die stem om atmosfeer, ruimte en tyd te skep • gebruik van pouse, opbou van spanning deur net van klank gebruik te maak • die gebruik van klankeffekte en musiek. 	117–127	7 ure (plus inoefening buite die klas)
	Waardering en besinning <ul style="list-style-type: none"> • Waardering en besinning gebaseer op 'n portuurvertolking van die radiodrama of toneel, met behulp van dramaterminologie. 	128	30 minute

Musiek

Kwartaal	Inhoud/onderwerp (soos per KABV)	Leerder-boek-bladsye	Tyds-indeling
1	Onderwerp 1: Musiekegetterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Nootwaarde/duur <ul style="list-style-type: none"> ○ versterking van kwartnote, agstenote, halfnote, heelnote, gepunteerde halfnote, sestiendenote, gepunteerde kwartnote ○ versterking van $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$ 	131, 134, 136, 142, 149	15 minute per week

	<ul style="list-style-type: none"> • Toonhoogte <ul style="list-style-type: none"> o versterking die samestelling van die majeur toonlere: C, G, D en F o versterking van toonsoorttekens (tot twee kruise en twee molle) o hulplyne o intervalle o lees (sing of speel) musiek in C, G, D en F-majeur met tonika-solfa of deur te neurie <p>Musiekterminologie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Versterk musiekterme: <ul style="list-style-type: none"> o dinamiek: <i>piano</i>; <i>forte</i>; <i>crescendo</i>; <i>diminuendo</i>, <i>mezzo piano</i>, <i>mezzo forte</i>, <i>fortissimo</i>, <i>pianissimo</i> o tempo: <i>allegro</i>; <i>andante</i>, <i>allegretto</i>, <i>largo</i> o artikulasie: <i>legato</i>, <i>staccato</i> <p><i>Musiekgeletterdheid moet ontwikkel word deur die stukke wat leerders uitvoer en ook deur aktief na musiek te luister wat ander uitvoer.</i></p>		
	<p>Onderwerp 2: Musiekluister</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luister na die klank van die instrumentfamilies van die orkes en beskryf hoe die klank voortgebring word: <ul style="list-style-type: none"> o strykers o houtblaasinstrumente o koperblaasinstrumente o slaginstrumente. 	132, 134, 137, 139, 144, 149	15 minute per week
	<p>Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asemhaling- en tegniese oefeninge gepas vir stem of instrumente • Groep- of solo-uitvoerings uit die standaard repertoire van Westerse/Afrika/Indiese/populêre musiekstyle: <ul style="list-style-type: none"> o koorwerk o instrumentele groepwerk o solostemwerk o instrumentale solowerk • Skryf eie musiek in groep en solo: <ul style="list-style-type: none"> o ritmiese en melodiese voltooiing van viermaatfrase in C-, G-, D- en F-majeur met eerste twee mate gegee. 	133, 135, 140, 146, 151	30 minute per week Opsioneel: Bykomende kontakure na skool.
2	<p>Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nootwaarde/duur en toonhoogte: <ul style="list-style-type: none"> o skryf die majeur toonlere van C, G, D en F in die G-sleutel en bassleutel in 'n interessante ritme en gebruik nootwaardes wat geleer is o majeur toonsoorttekens van C, G, D en F o hulplyne o intervalle o drieklanke op I, IV en V (geslote posisie) o lees (sing of speel) musiek in die majeur toonsoorte C, G, D en F met tonika-solfa of neurie <p><i>Musiekgeletterdheid moet ontwikkel word deur die stukke wat leerders uitvoer en ook deur aktief te luister na musiek wat ander uitvoer.</i></p>	153, 155, 157, 159, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 173	15 minute per week
	<p>Onderwerp 2: Musiekluister</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luister na een van die onderstaande style: <ul style="list-style-type: none"> o reggae, kwaito, R&B, Afrika-jazz • Skryf oor eie indrukke van musiek met die fokus op die: <ul style="list-style-type: none"> o kunstenaar/s o spesiale kenmerke van die musiek ten opsigte van ritme, tempo, instrumente, stemme o storie van die musiek/lirieke. 	154, 155, 157, 159, 162, 164, 165, 167, 169, 172	15 minute per week

	Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping <ul style="list-style-type: none"> Asemhaling en tegniese oefeninge geskik vir stem of instrumente Groep- of solo-uitvoerings uit standaard repertoire van Westerse/Afrika/Indiese/populêre musiekstyle met die fokus op 'n uitvoering van die musiek wat leerders in eenheid 2 moes waardeur Skep eie musiek in groepe en solo: <ul style="list-style-type: none"> toonsetting van woorde (twee reëls). 	154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 173	30 minute per week Opsioneel: Bykomende kontakure na skool
3	Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Nootwaarde/duur en toonhoogte: <ul style="list-style-type: none"> skryf die majeur toonsoorte C, G, D en F in die G- en bassleutel majeur toonsoorttekens C, G, D en F hulplyne intervalle drieklanke lees (sing of speel) musiek in die majeur toonsoorte C, G, D en F met tonika-solfa of neurie 	175, 177, 179, 180, 182, 184, 186, 188, 189, 190	15 minute per week
	Onderwerp 2: Musiekluister <ul style="list-style-type: none"> Luister na uittreksels uit 'n musiekblyspel (bv. <i>West Side Story</i>) of 'n opera (bv. <i>Die Towerluit</i>, <i>Nabucco</i>): <ul style="list-style-type: none"> skryf 'n storielyn van 'n musiekblyspel/opera en fokus op musiekelemente sing saam met een van die koor-/ sologedeeltes 	175, 176, 177, 179, 180, 182, 185, 186, 188, 189, 190	15 minute per week
	Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping <ul style="list-style-type: none"> Asemhaling- en tegniese oefeninge geskik vir stem of instrument Groep- of solo-uitvoerings uit die geskikte repertoire van Westerse/Afrika/Indiese/populêre musiekstyle: <ul style="list-style-type: none"> koorwerk instrumentele groepwerk solostemwerk instrumentale solowerk Toonset 'n gedig (vier reëls). 	176, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 187, 188, 189, 190	30 minute per week Opsioneel: Bykomende kontakure na skool
4	Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Skryf majeur toonlere C, G, D en F in die G-sleutel ritmies met nootwaardes wat geleer is Majeur toonsoorttekens C, G, D en F Hulplyne Lees (sing of speel) musiek in die majeur toonsoorte C, G, D en F met tonika-solfa of neurie. 	192, 194, 196, 199, 201, 203, 204, 206, 207, 209, 210	15 minute per week
	Onderwerp 2: Musiekluister <ul style="list-style-type: none"> Bespreek die Nasionale Volkslied ten opsigte van: <ul style="list-style-type: none"> die bydraers die betekenis van die teks. 	192, 193, 194, 197, 200, 201, 203, 205, 206, 207, 209	15 minute per week
	Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping <ul style="list-style-type: none"> Asemhaling- en tegniese oefeninge geskik vir stem of instrument Groep- of solo-uitvoerings uit die standaard repertoire van Westerse/Afrika/Indiese/populêre musiekstyle: <ul style="list-style-type: none"> koorwerk instrumentele groepwerk solostemwerk instrumentale solowerk Skep reklame vir 'n produk of geleentheid met eie lirieke en musiek. 	193, 195, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 208, 210	30 minute per week Opsioneel: Bykomende kontakure na skool

	Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping <ul style="list-style-type: none"> • Asemhaling- en tegniese oefeninge geskik vir stem of instrument • Groep- of solo-uitvoerings uit die standaard repertoire van Westerse/Afrika/Indiese/populêre musiekstyle: <ul style="list-style-type: none"> o koorwerk o instrumentele groepwerk o solostemwerk o instrumentale solowerk • Skep reklame vir 'n produk of geleentheid met eie lirieke en musiek. 	193, 195, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 208, 210	30 minute per week Opsioneel: Bykomende kontakture na skool
--	--	--	--

Visuele Kunste

Kwartaal	Inhoud/onderwerp (soos per KABV)	Leerder-boek-bladsye	Tyds-indeling
1	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Kunselemente en ontwerpbeginsels: gebruik by beskrywing van kunswerke • Druk persoonlike betekenis en herkenning van beelde in woorde uit: bewoord, identifiseer, benoem, bevraagteken en besin deur na portrette te kyk, te luister en daaroor te praat. 	213–216	1 uur
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> • Kunselemente en ontwerpbeginsels: gebruik in eie werk • Verkenning van 'n verskeidenheid skildertegniese: verdiep en brei kennis van kleurvermenging, penseelmanipulasie, persoonlike vertolking uit • Klem op die waarneming en vertolking van die portret. 	217–221	4 ure
	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Klem op die leerder se persoonlike uitdrukking en vertolking • Ooreenkomste en verskille, respek en begrip van self en gemeenskap; die kuns as erfenis • Kyk, luister en praat oor die rol van die kunstenaar as bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die breë gemeenskap • Druk persoonlike betekenis en herkenning van beelde t.o.v. die rol van die kunstenaar in die gemeenskap in woorde uit: vertolk, ontleed en herken simboliese taal, bv. tekens, nasionale simbole, kulturele simbole. 	222–224	1 uur
	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkel navorsingsvaardighede: Vind uit oor 'n kunstenaar/kunswerk/styl met behulp van verskeie hulpbronne: boeke, biblioteke, internet, ens.: formele geskrewe taak of klasaanbieding (kan groepwerk wees). Klem op die leerder se persoonlike uitdrukking en vertolking • Die rol van die kunstenaar in die gemeenskap: rol van kunstenaar as bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die breë gemeenskap. 	226–227	2 ure
	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> • Klasaanbiedings oor die rol van die kunstenaar in die breë gemeenskap (kan groepwerk wees) • Klem op die leerder se persoonlike uitdrukking en vertolking. 	228–230	2 ure
2	Onderwerp 2: Skep in 3D <ul style="list-style-type: none"> • Kunselemente en ontwerpbeginsels: gebruik in eie werk • Konstruksie- en modellerings tegnieke: behendigheid, onbekende en bekende tegnieke (plak, sny, modelleer, toedraai, vasbind, stik, aanmekaarlas, kerwing en ander) • Ruimtelike bewustheid: werk met vorms in die konstruksie- of modelleringsproses 	232–237	4 ure

	<ul style="list-style-type: none"> Klem is op verbeeldingryke uitbeelding; bewuste gebruik van spasie; ruimtelike bewustheid; ontwikkeling van begrip van vlak, diepte en visuele perspektief Kommer oor die omgewing: gebruik van hersikleerbare stowwe. 		
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginnels: gebruik in eie werk Skilder: verdiep en brei kennis van kleurmenging, penseelmanipulasie, persoonlike vertolking uit Klem op die waarneming en vertolking van die stillewe om openbare kommentaar te lewer. 	238–242	4 ure
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginnels: gebruik in eie ontwerpprojek om logo te skep Letterwerk en ontwerpprojekte: eksperimentering met beelde en teks Patroonskepping: skep eie patroon in collage; eksperimenteer met verskeie herhalingsmetodes. 	243–247	2 ure
3	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginnels: gebruik in beskrywing van kunswerke Klem op die leerder se persoonlike uitdrukking en vertolking van die rol van die kunstenaar as bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die wyer gemeenskap: persoonlike betekenis en herkenning van beelde in woorde uitgedruk Hou morele, etiese en filosofiese besprekings, om waardes te formuleer en respek vir die menings en visuele uitdrukking van ander te leer Uitbreiding en verdieping van kritiese denke en nadenkingsvermoë. 	249–254	1 uur
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginnels: verkenning op eie krapbord Eenvoudige etstegnieke: byvoorbeeld, krapbord, etswerk, teken, krapwerk Wisselende papiergrootte en -formaat: moedig leerders aan om in verskillende skale en mates van detail te werk. 	255–257	4 ure
	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginnels: gebruik by beskrywing van voorbeelde van populêre wêreldkultuur Klem op die leerder se persoonlike uitdrukkingsvermoë en vertolking Die rol van die kunstenaar in die gemeenskap as bydraer tot populêre wêreldkultuur Bespreek ooreenkomste en verskille, respek en 'n begrip van self en gemeenskap; die kuns as populêre kultuur Kyk, luister en praat oor kuns en ontwerp as populêre kultuur; persoonlike betekenis en herkenning van beelde, uitdrukking in woorde; vertolk, ontleed en herken simboliese taal. 	258–263	1 uur
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Ontwerp: Eksperimente met kunselemente en ontwerpbeginnels in tweedimensionele ontwerpprojekte om eie voorbeeld van populêre kultuur te skep Formulering van persoonlike waardes en respek vir die menings en visuele uitdrukking van ander Beplanning en voorbereiding: werk onafhanklik; versamel hulpbronne, visuele inligting en maak voorlopige tekeninge en sketse as voorbereiding vir die finale projek van eie voorbeeld van populêre kultuur Brei manipulasie van 'n verskeidenheid stowwe uit. 	263–266	4 ure

4	Onderwerp 3: Visuele geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Klem op die leerder se persoonlike uitdrukking en vertolking Die wêreld: hedendaagse gebeure en hoe dit in kuns, kunsvlyt, ontwerp en populêre kultuur uitgedruk word: bv. die buikspreker se toneelpop Die rol van die kunstenaar in die gemeenskap: rol van kunstenaar as bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die breër gemeenskap Druk uit, identifiseer/benoem, bevraagteken en dink na deur te kyk, praat, luister en skryf oor die kunstenaar as sosiale kommentator deur toneelpoppe, persoonlike betekenis en herkenning van beelde in woorde uitgedruk. 	268–272	1 uur
	Onderwerp 2: Skep in 3D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginsels: gebruik om 'n buiksprekertoneelpop in 3D te skep Bepanning en voorbereiding: werk onafhanklik, samel hulpbronne en visuele inligting in en maak voorlopige tekeninge en sketse as voorbereiding vir die finale toneelpopprojekte Konstruksie- en modelleringstegnieke: behendigheid, onbekende en bekende tegnieke (plak, sny, modelleer, toedraai, vasbind, stik, aanmekaarlas, kerwing en ander) Ruimtelike bewustheid: bewuste ervaring daarvan om met vorms te werk in die samestelling van 'n toneelpop Besorgdheid oor die omgewing: gebruik van hersikleerbare stowwe Gebruik van gereedskap: veiligheid, inagneming van ander, die deel van hulpbronne. 	273–275	4 ure
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginsels: gebruik in figuurtekening van model Klem op die waarneming en vertolking van die model Verdiep en brei verskeie benaderings tot tekenwerk uit: lyn, toon, tekstuur; merke-maak Wisselende papiergrootte en -formaat: moedig leerders aan om in verskillende skale en mates van detail te werk. 	276–280	2 ure
	Onderwerp 1: Skep in 2D <ul style="list-style-type: none"> Kunselemente en ontwerpbeginsels: toepaslike keuse en gebruik Teken en skilder: verken 'n verskeidenheid en kombinasie van gemengde media Moontlike insluiting van letterwerk en ontwerpprojekte, patroonskepping Klem op die vertolking van eie plek in die wêreld. 	281–285	3 ure

Wat is assessering in die senior fase?

Assessering gaan oor die insameling van bewyse van die leerders se kennis. Dit is 'n integrale deel van onderrig en leer wat beplan behoort te word wanneer die lesinhoud voorberei word. Assessering help om die behoeftes van die leerders te identifiseer. Dit lewer ook bewys van vordering, stel onderwysers in staat om te besin oor wat hulle doen en gee ook terugvoering met inbegrip van verslagdoening aan alle belanghebbendes. Goeie assesseringspraktyk in Skeppende Kunste sluit die volgende in:

- om te assesser of vaardighede en mikpunte op inhoudskennis toegepas word
- om terugvoering te gee.

Informele of daaglikse assessering

Informele assessering is daaglikse monitering van leerders se vordering. Dit word gedoen by wyse van waarnemings, besprekings, praktiese demonstrasies, leerder-onderwyserkonferensies, informele gesprekke in die klas, ens. Die leerderboek is propvol aktiwiteite wat vir informele assessering gebruik kan word sodra leerders die basiese konsepte baasgeraak het.

Die KABV stel voor dat informele assessering gebruik behoort te word om terugvoering aan die leerders te gee en om as insette vir beplanning te gebruik, maar dit hoef nie aangeteken of in berekening gebring te word vir bevordering nie. Dit behoort nie gesien te word as afsonderlik van leeraktiwiteite wat in die klaskamer plaasvind nie. Leerders of onderwysers kan hierdie assesseringstake merk.

Self- en portuurassessering maak leerders aktief betrokke by assessering. Dit is belangrik, aangesien dit leerders in staat stel om uit hul eie prestasies te leer en daaroor te besin. Leerders ervaar dikwels probleme om uitgebreide skryfwerk te voltooi. Leerders behoort gereeld te lees en te skryf, deur met sinne en paragrawe te begin en op te bou tot uitgebreide stukke werk. Baie hiervan kan gestruktureer word deur aktiwiteite uit te voer.

Formele assessering

Alle assesseringstake wat saam 'n formele assesseringsprogram vir die jaar vorm, word as formele assessering beskou. Formele assesseringstake word gemerk en formeel deur die onderwyser aangeteken vir vorderings- en sertifiseringsdoeleindes. Alle formele assesseringstake is onderworpe aan moderering om gehalte te verseker asook die handhawing van toepaslike standaarde. Formele assessering is vir onderwysers 'n sistematiese manier waarop hulle kan evalueer hoe goed leerders in 'n graad en in 'n bepaalde vak vorder. Voorbeelde van formele assesserings sluit in toetse, eksamen, praktiese take, projekte, mondelinge aanbiedings, demonstrasies, uitvoerings, ens. Formele assesseringstake maak deel uit van 'n jaar lange formele assesseringsprogram in elke graad en vak.

Die vier soorte assessering

Soort assessering	Beskrywing
Grondlyn-assessering	Stel vas of leerders aan basiese vaardigheidsvereistes voldoen en dit geld ook die kennisvlak wat vereis word Help die onderwyser om vir die jaar en vir elke leerder te beplan Word aan die begin van die jaar en voor 'n bepaalde onderwerp toegepas Resultate word gebruik as riglyn vir onderrig en nie vir bevorderingsdoeleindes nie.
Diagnostiese assessering	Lig die onderwyser in oor sekere spesifieke probleemgebiede wat prestasie mag belemmer Help om te bepaal of 'n leerder se probleme weens inhoud of psigososiaal is Toepaslike ingrypings behoort op diagnostiese assessering te volg Resultate is riglyne vir toepaslike ingryping en word nie vir bevorderingsdoeleindes gebruik nie.
Formatiewe assessering	Gebruik om die leerproses te help en nie vir bevorderingsdoeleindes nie Gewoonlik informeel, om die onderwyser en leerder meer dikwels te laat sien op watter vlak die leerder is Onderwysers kan hierdie vorm van assessering gebruik om hul eie onderrig te wysig of aan te pas.
Summatiewe evaluering	Uitgevoer na voltooiing van 'n onderwerp of groep onderwerpe Is 'n assessering van onderrig wat plaasgevind het Word aangeteken en vir bevordering gebruik Dit is gewoonlik formele assessering en deel van die Formele Assesseringsprogram.

In Skeppende Kunste neem assessering die vorm aan van praktiese assessering en geskrewe werk:

- Praktiese werk: Assessering behoort die spoor van vordering te volg vanaf waarneming van praktiese werk in die klas en opbou tot 'n finale praktiese assesseringstaak in elke kunsvorm in die vierde kwartaal
- Geskrewe werk: Vanweë die tekort aan tyd word geskrewe assesserings tot een geskrewe taak/toets per kunsvorm per jaar beperk, met 'n geskrewe eindeksamenvraestel.

Soorte formele assessering vir Skeppende Kunste

Toetse en eksamen

Dit is individuele assesseringstake. Toetse en eksamen vir formele assessering behoort 'n aansienlike mate van inhoud te dek. Toetse en eksamen moet onder streng beheer voltooi word. Elke toets en eksamen moet voorsiening maak vir 'n reeks kognitiewe vlakke in die korrekte toewysing (kyk onderstaande tabel).

Kognitiewe vlak	Aktiwiteit	Kognitiewe vlakke, aktiwiteit, persentasie van taak
Laag	Herhalende vaardighede in elke kunsvorm	30
Medium	Toepassing van vaardighede Ontleding van kunswerke Geskrewe take waarvoor begrip vereis word	40
Hoog	Skeppende werk; samevoeging van vaardighede en kennis in die skepping van kunswerke; evaluering van kunswerke	30

Voordat 'n assesseringstaak aan leerders uitgedeel word, moet onderwysers verseker dat hulle al die vrae self kan beantwoord. Wanneer onderwysers 'n assesseringstaak opstel, moet die memorandum van antwoorde en/of 'n rubriek vir assessering ook opgestel word. Raadpleeg die sewepunt-aanslagkode of prestasieskaal in hierdie gids vir die saamstel van 'n rubriek. Terugvoering behoort sterk punte te erken en gebiede van swakheid vir leerders se ontwikkelingsbehoefes te identifiseer. Aksieplanne oor hoe leerders ondersteun gaan word, behoort hierdie terugvoering te vergesel. Dit is belangrik dat die terugvoering leerders aanmoedig om beter te vaar en hul selfvertroue op te bou.

Werkstuk/aanbieding

Daar is net een werkstuk of eksamen in Skeppende Kunste vir graad 9. Dit val in kwartaal 2 en behels 'n geskrewe navorsingstaak waarin leerders 'n plaaslike soort kunsvlyt moet ondersoek. Leerders moet hul begrip daarvan toon; hulle moet leer hoe dit gemaak word en wat betrokke is by die verkoop daarvan. Dit moet alles blyk uit hul bespreking met die persoon wat die kunsvlytitem gemaak het. Hierdie werkstuk of aanbieding tel 20 punte.

Uitvoering/improvisasie

Maak seker dat die assesseringskriteria vir 'n assessering voor die tyd vir leerders duidelik is. Laat leerders waar moontlik toe om repetisies voor hulle portuurgroepe uit te voer sodat hulle vóór hul formele assessering daarop kan verbeter.

Praktiese Visuele Kunste in 2D of 3D

Maak seker dat die assesseringskriteria reg van die begin af en vóór 'n assessering vir leerders duidelik is. Bied deurlopende leiding en terugvoering sodat daar baie geleenthede vir verbetering is voordat die werk vir formele assessering aangebied word.

Formele assesseringsvereistes vir Skeppende Kunste

Die assesseringsvorme wat gebruik word, moet toepaslik wees vir die leerders se ouderdomme en ontwikkelingsvlakke. Leerders moet elke kwartaal formele assesserings voltooi. Formele assessering sluit in formeel geassesseerde take asook projekte en eksamen. Die Formele Assesseringsprogram soos deur die KABV voorgeskryf, word op die volgende bladsy aangedui.

Formele assesseringsprogram in Graad 9

Formele assesserings (SGA in die jaar)		Jaareindeksamen	
40%		60%	
<ul style="list-style-type: none">Assessering van praktiese werk in twee kunsvorms 30%Taak/ geskrewe toets in twee kunsvorms 10%		<ul style="list-style-type: none">Uitvoering/aanbieding in elke kunsvorm 40%Geskrewe eksamen met vrae uit elke geselekteerde kunsvorm 20%	
Assessering per kwartaal			
Kwartaal 1: <u>Praktiese assessering</u> Kunsvorm 1: 10 punte (5%) Kunsvorm 2: 10 punte (5%) Totaal 10%	Kwartaal 2: <u>Geskrewe taak of toets</u> Kunsvorm 1 10 punte (5%) Kunsvorm 2 10 punte (5%) <u>Praktiese taak/toets</u> Kunsvorm 1: 10 punte (5%) Kunsvorm 2: 10 punte (5%) Totaal 20%	Kwartaal 3: <u>Praktiese assessering</u> Kunsvorm 1: 10 punte (5%) Kunsvorm 2: 10 punte (5%) Totaal 10%	Kwartaal 4: <u>Praktiese eksamen</u> Kunsvorm 1: 40 punte (20%) Kunsvorm 2: 40 punte (20%) <u>Geskrewe eksamen</u> Kunsvorm 1: 20 punte (10%) Kunsvorm 2: 20 punte (10%) Totaal 60%
Praktiese klaswerk deur die jaar moet lei tot finale praktiese eksamen in die twee kunsvorms.			

Formele assesseringsprogram (FAP)- vir Skeppende Kunste

Hier volg 'n volledige formele assesseringsprogram-plan. Hierdie assesserings maak voorsiening vir 'n verskeidenheid kognitiewe vlakke en vermoëns soos deur die KABV vereis en soos in hierdie afdeling beskryf.

Dans (een van twee kunsvorms). Elke kunsvorm het 'n 50% gewigstoekenning.

Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4	Totale punte
LB Bladsy 22 Prakties: Tegniek en komposisie (natuurlike gebare, struktuur) 10 punte	LB Bladsy 36 Prakties: Tegniek, inheemse dans en komposisie (struktuur, verhoudings) 10 punte LB Bladsy 36 Geskrewe toets: Beginsels van postuur en liggaamslyn, terminologie, dansgeletterdheid 10 punte	LB Bladsy 51 Prakties: Tegniek, kort vinnige danssekwens en komposisie (kontras, stemming, temas) 10 punte	LB Bladsy 59 Praktiese eksamen: Uitvoering van klaswerk, groepdanssekwens en komposisie (stimulus, struktuur) 40 punte LB Bladsy 59 Geskrewe eksamen: waaronder vergelyking van verskillende dansvorms, dansgeletterdheid, danselemente, terminologie, selfondersoek 20 punte	
10 punte	20 punte	10 punte	60 punte	100 punte

Drama (een van twee kunsvorms). Elke kunsvorm het 'n 50% gewigstoekenning.

Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4	Totale punte
LB Bladsy 70 Klasimprovisasie: Proses en Uitvoering (groepwerk) 20 punte ÷ 2 = 10%	LB Bladsy 86 En uitvoering: Poësie (individueel) OF Gedramatiseerde prosa (individueel) Monoloog (individueel) 20 punte ÷ 2 = 10 LB Bladsy 86 Resensie van 'n toneelstuk/ lewende uitvoering gesien 20 punte ÷ 2 = 10	LB Bladsy 111 Afgeronde uitvoering: Kort geïmproviseerde drama (groepwerk) met selfgemaakte tegniese hulpbronne 20 punte ÷ 2 = 10	LB Bladsy 117 Praktiese eksamen: Toneelwerk OF Radiodrama 40 punte LB Bladsy 128 Geskrewe eksamen: Elemente van drama (soos prakties verken), nadenke oor eie en ander se uitvoering 20 punte	
10 punte	20 punte	10 punte	60 punte	100 punte

Musiek (een van twee kunsvorms). Elke kunsvorm het 'n 50% gewigstoekenning.

Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4	Totale punte
LB Bladsy 151 Prakties: Uitvoering: solo / groepwerk 20 punte ÷ 2 = 10	LB Bladsy 173 Toets/taak: Aktiwiteit: Musiekgeletterdheid 20 punte ÷ 2 = 10 LB Bladsy 173 Prakties: Solo en groepwerk 20 punte ÷ 2 = 10	LB Bladsy 190 Prakties: Solo en groepwerk 20 punte ÷ 2 = 10	LB Bladsy 210 Praktiese eksamen: Solo en groepwerk; Speel en improviseer 40 punte LB Bladsy 210 Geskrewe eksamen: algemene musiekkennis en musiekteorie, 20 punte	
10 punte	20 punte	10 punte	60 punte	100 punte

Visuele Kunste (een van twee kunsvorms). Elke kunsvorm het 'n 50% gewigstoekenning.

Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4	Totale punte
LB Bladsy 228 Aanbieding: Visuele geletterdheid: Die rol van die kunstenaar in die wêreld- gemeenskap	LB Bladsy 233 Prakties Skep in 3D: Maquette vir Suid-Afrikaanse openbare ruimte	LB Bladsy 263 Prakties Skep in 2D: Persoonlike voorbeeld van populêre kultuur	LB Bladsy 276 Eksamen Figuurtekening met geskrewe besinning oor gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsele of wêreldtema	
10 punte	10 punte	20 punte	60 punte	100 punte

Hier onder is voorbeelde van praktiese assesseringsinstrumente vir elke kunsvorm. Dit kan vir bepaalde praktiese take aangepas word.

Voorbeeld van 'n Graad 9 Praktiese Dans Formele Assesseringsinstrument

Assesseringkriteria	Moontlike punte	Leerder 1	Leerder 2	Leerder 3	Leerder 4
Klaswerk					
• Hoe goed oefeninge en bewegings onthou word.	5				
• Veilige gebruik van die liggaam (postuur, liggaamslyn, veilige landings).	5				
• Fiksheid (sterkte, stamina, buigsaamheid).	5				
• Vlak van ingewikkeldheid bereik.	5				
Groepsekwens of dans					
• Gehalte van beweging (koördinasie, beheer, musikaliteit, vlak van ingewikkeldheid, verbintenis tot beweging, aandag aan detail, fokus)	5				
• Spanwerk (tydsberekening, ruimtelike bewustheid)	5				
Improvisering en choreografie					
• Gebruik van danselemente	2				
• Gebruik van komposisiestrukture	2				
• Skeppende vermoë	2				
• Selfvertroue as dit kom by improvisering en komposisie	2				
• Werk saam met ander	2				
Totale punte	40				

Voorbeeld van 'n Graad 9 Praktiese Musiek Formele Assesseringsinstrument

Assesseringskriteria	Moontlike punte	Leerder 1	Leerder 2	Leerder 3	Leerder 4
Solo prakties					
• Gebruik van musiekelemente	10				
• Gebruik van instrumente	10				
• Persoonlike vertolking	10				
• Kreatiwiteit	5				
• Kommunikasie	5				
Totale punte	40				

Voorbeeld van 'n Graad 9 Assesseringsrubriek vir 'n drama-uitvoering

Kriteria	1 – 3	4 – 5	6 – 7	8 – 10
Teks omvat drama-elemente soos byvoorbeeld spanning, simbole en tydsberekening	Swak gebruik van drama-elemente	Skaflike gebruik van drama-elemente	Goeie gebruik van drama-elemente	Uitstekende gebruik van drama-elemente
Teks is kreatief, oorspronklik en opwindend	Nie baie kreatief en opwindend nie	Taamlik kreatief en opwindend	Kreatief en opwindend	Uitsonderlik kreatief en opwindend
Groep het goed saamgewerk en almal het bygedra tot die sukses van die teks as 'n uitvoering	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge
Uitvoering word met selfvertroue voor die klas uitgevoer met goeie aanbiedingstegnieke: vermaak klas en voed op	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge
Karakterisering is oortuigend	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge
Kostuums, rekwisiete, stelle en ligte dra by tot 'n suksesvolle uitvoering	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge
'n Bewustheid van die teikengehoor en dié se behoeftes word gedemonstreer	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge
Die uitvoering is sprekend van die tema van die toneelstuk	Voldoen nie aan verwagtinge nie	Bevredig verwagtinge, maar in 'n beperkte mate	Voldoen goed aan verwagtinge	Oortref verwagtinge

Voorbeeld van 'n Graad 9 Praktiese Visuele Kunste Formele Assesseringsinstrument

Assesseringskriteria	Moontlike punte	Leerder 1	Leerder 2	Leerder 3	Leerder 4
Klaswerk (Figuurtekening)					
• Leerder se gebruik van kunselemente: lyn, vorm, toon	10				
• Leerder se verkenning van ontwerpbeginsels: verhouding, beklemtoning, kontras	10				
• Leerder se persoonlike vertolking van die onderwerp	10				
• Leerder se verkenning van komposisie: plasing binne formaat.	10				
Totale punte	40				

Inklusiewe assessering

Onderwysers moet aanpasbare en afwisselende metodes ontwikkel om leerders met leergestremdhede te assesser, sodat leerders kans kry om bekwaamheid te demonstreer op maniere wat pas by hul behoeftes. Hier is enkele voorbeelde van hoe om sodanige leerders te assesser sonder om die geldigheid van die assessering te ondermyn.

- Sommige leerders benodig dalk tasbare apparate langer as hul portuur.
- Assesseringstake, veral geskrewe take, kan in kleiner afdelings opgebreek word vir leerders wat nie lank kan konsentreer of werk nie en kort onderbrekings kan gedurende die take ingeruim word. Leerders kan ook ekstra tyd gegee word om take te voltooi.
- Sommige leerders moet dalk hul assesseringstake op 'n afsonderlike plek doen om te verhoed dat hul aandag afgetrek word.
- 'n Verskeidenheid assesseringsinstrumente moet gebruik word, aangesien 'n bepaalde assesseringsinstrument dalk nie 'n leerder in staat stel om te wys wat hy/sy kan doen nie.
- Leerders wat nie kan lees nie se take kan vir hulle voorgelees word en hulle kan mondeling antwoorde dikteer. Assessering kan ook 'n praktiese komponent insluit waarin leerders hul bekwaamheid kan demonstreer sonder dat hulle taal hoef te gebruik.
- 'n Gebaretaaltolk kan ingespan word.
- Assesseringstake kan beskikbaar wees in Braille of met vetbeeldteks vergroot word.
- Assessering kan die gebruik van diktafone of rekenaars met stemsintetiseerders insluit.
- Die assesseringvorme wat gebruik word, moet toepaslik wees vir die ouderdom en ontwikkelingsvlakke. Die ontwerp van hierdie take moet die inhoud van die onderwerp dek en 'n verskeidenheid take insluit wat daarop gemik is om die doelstellings van die onderwerp te bereik.

Opname en verslaggewing van assessering

Opname

Optekening dokumenteer die vlak van 'n leerder se prestasie in 'n spesifieke assesseringstaak. Dit dui aan of die leerder vordering maak ter bereiking van die kennisvlakke wat in die leerplan voorgeskryf is. Rekords van leerderprestasie behoort gebruik te word om die vordering wat deur onderwysers en leerders in die onderrig- en leerproses gemaak word, te verifieer.

Verslaggewing

Leerders se prestasie kan op verskillende maniere aangeteken word. Dit sluit in rapportkaarte, ouervergaderings, skoolbesoekdae, ouer-onderwyserkonferensies, telefoonoproepe, briewe, klas- of skoolnuusbriewe, ens. Onderwysers in alle grade doen verslag in persentasies teen die vak. Die onderskeie prestasievlakke en die ooreenstemmende persentasie-indelings word in die onderstaande tabel getoon:

Merieteskaal	Beskrywing van vaardigheid	Persentasie
7	Uitstaande prestasie	80–100
6	Verdienselike prestasie	70–79
5	Aansienlike prestasie	60–69
4	Voldoende prestasie	50–59
3	Gematigde prestasie	40–49
2	Elementêre prestasie	30–39
1	Geen prestasie	0–29

Afdeling C: Onderrig en leer in Skeppende Kunste

Wat is Skeppende Kunste?

Skeppende Kunste is 'n vak wat van graad R tot graad 9 aangebied word. Skeppende Kunste lewer 'n waardevolle bydrae tot die leerders se oorkoepelende ontwikkeling deur hulle aan dans, drama, musiek en visuele kunste bloot te stel, waarvan leerders twee kunsvorms in graad 9 bestudeer.

Volgens die KABV is die bedoeling van die vak Skeppende Kunste om:

- skeppende, ekspressiewe en innoverende individue en spanne te ontwikkel
- leerders blootstelling aan ervarings in dans, drama, musiek en visuele kunste te gee
- toegang tot basiese kunsopvoeding vir alle leerders te verleen
- artistieke talent, aanleg en entoesiasme te identifiseer en te koester
- leerders met genoegsame basiese vaardighede toe te rus sodat hulle verder in kunsvorms van hul keuse kan studeer
- 'n bewustheid van kuns oor die spektrum van diverse kulture te ontwikkel
- leerders aan 'n reeks loopbane in die kunste bloot te stel
- kunsgeletterdheid en waardering te ontwikkel
- toekomstige gehore en kunsverbruikers te ontwikkel
- lewensvaardighede deur die kunste te ontwikkel.

Die onderrig van Dans in die senior fase

Dans word ingesluit in Skeppende Kunste om leerders die geleentheid te gee om vaardighede soos fisiese beheer, uithouvermoë, buigsaamheid, stamina, koördinasie en krag op te bou. In die dansklas word hierdie vaardighede in 'n veilige omgewing ontwikkel waarin leerders ook die waarde van klaskamergedragskodes, opwarming, die regte manier waarop bewegings uitgevoer moet word en hoe om af te koel geleer word.

In die Dansklas improviseer leerders, wat hulle kreatiwiteit en individualiteit ontwikkel. Hulle bou ook waardering op vir die danskunsvorm en ervaar die vreugde daarvan om te dans terwyl hulle aan hulle persoonlike fiksheid werk.

Verskeie danssekwense word in groepformaat uitgevoer. Onderwysers word aangemoedig om sensitief te wees teenoor leerders wat sukkel met die intimiteit en vertroue wat in hierdie aktiwiteite vereis word. Hou in gedagte dat sommige leerders geïnhibeer kan voel en dit moeilik vind om die diepte van die fisiese aktiwiteit te verken. Met verloop van tyd en met hope lof en aanmoediging kan hierdie leerders begin om die klas meer te geniet. Hou in gedagte dat die dansklas 'n wesenlike rol kan speel om leerders te help om 'n positiewe selfbeeld en vertroue in hulle portuurgroepe te ontwikkel.

In Dans word dieselfde onderwerpe deur die jaar en in elke daaropvolgende jaar met toenemende kompleksiteit herhaal. Leerders oefen dieselfde vaardighede, maar ontwikkel dit en verken verwante begrippe tot 'n groter mate.

Verminder, hergebruik en herwin in Dans en Drama

Leerders behoort vir alle optredes die volgende drie dinge in ag te neem:

- **Verminder:** Probeer om dinge so eenvoudig moontlik te hou. Rekwesiete, kostuums en verhoogstelle is dikwels nodig om vertonings te ondersteun of te verbeter, maar herinner leerders dat talentvolle akteurs nie altyd rekwesiete nodig het om hulle boodskap oor te dra nie. Hoe minder materiaal gebruik word, hoe minder is die verkwisting. Dit bespaar ook geld.
- **Hergebruik:** Alle bruikbare materiale kan vir toekomstige opvoerings gebêre word, indien jou skool oor die ruimte beskik.
- **Herwin:** Rekwisiete, verhoogstelle en kostuums wat in ongebruik geraak het, behoort herwin te word. Dit is daarom belangrik dat dit van herwinbare materiale vervaardig word. Dit is altyd beter om te herwin as om goed weg te gooi, en dit moet as die laaste opsie beskou word vir omgewingsvolhoubaarheid. Leerders behoort aangemoedig te word om eerder minder te gebruik en te herwin.

Die onderrig van Drama in die senior fase

Drama bied aan leerders verskeie geleenthede vir persoonlike ontwikkeling, asook die kans om hul waardering vir die teaterkunste en verwante loopbane op te bou.

In die Dramaklas word leerders 'n werktuig gegee om menslike verhoudinge en kwessies te kan verken. Hulle word aangemoedig om diep oor hierdie kwessies na te dink en om tydens drama-improviserings daarop te reageer. Die ervaring kan vir baie leerders katarities wees en veral in die samehang van portuurgroepbesprekings kan dit leerders help om vertroue en steun te wen namate hulle die ingewikkeldhede van die lewe aandurf.

As Drama-onderwyser speel jy 'n wesenlike rol daarin om leerders aan te moedig om te verken. Jou entoesiasme en lof is van wesenlike belang om by leerders tuis te bring dat die Dramaklas 'n veilige en waardevolle omgewing is. Hou in gedagte dat sommige leerders dit aanvanklik moeilik mag vind om ander te vertrou en met hulle saam te werk, maar met verloop van tyd kan hulle die aktiwiteite begin geniet. Om dit te laat gebeur is dit belangrik dat terugvoering positief en nuttig bly en dat leerders nooit ontmoedig word om hul kreatiwiteit te verken nie.

Maak seker dat die reëls vir die Dramaklas konsekwent nagekom word, sodat daar perke is waarbinne leerders kan funksioneer. Herinner leerders daaraan dat onderlinge respek die hoeksteen van 'n suksesvolle drama-ervaring is. Ons dring sterk by jou aan om nie die stem- en fisiese opwarmingsaktiwiteite aan die begin van die les te verwaarloos nie, ten einde beserings te voorkom en krag en sterkte te ontwikkel.

Onderrig Musiek in die senior fase

In die Musiekklas leer leerders hoe om note te lees en hul eie musiek te skryf. Hulle leer die grondbeginsels van musiek, soos lettername en die diskant- en bassleutels; begrip oor nootwaardes en hoe lank note aanhou, soos die heelnoot, halfnoot, kwartnoot en agtstenoot; en hoe om met ritmiese frases te werk wat heelnote, halfnote en kwartnote bevat en toonhoogte behels.

Hulle leer ook 'n verskeidenheid liedjies sing. Onthou dat leerders altyd met asemhaling- en opwarmingsoefeninge moet begin voordat hulle 'n liedjie sing. In die Musiekklas ontwikkel leerders hul vermoë om op die noot deur 'n repertoire liedjies te sing. Hulle volg ook bladmusiek terwyl hulle na 'n wye reeks musiekstyle luister. Leerders word aangemoedig om ritmes (tweeslag-, drieslag- en vierslagmaat) te identifiseer, asook instrumente en agtergrond.

In die senior fase maak en komponeer leerders musiek. Hulle begelei liedjies met liggaamsperkussie en skep vokale sowel as instrumentale musiek. Dié kreatiewe oefening is belangrik vir hul ontwikkeling en die uitdrukking van individualiteit. Probeer om musiek nie as “goed” of “sleg” in jou klas te tipeer nie. “Goeie” musiek is dít wat jou leerders opgewonde oor musiek maak en verskaf talle kreatiewe moontlikhede wat alle aspekte van musiek betref: luister, beweeg, dans, sing, liedjies maak, instrumente maak en bespeel of klankbeelde skep. Wanneer jy Musiek onderrig, maak dit ook nie saak hoe goed jy bladmusiek kan lees of 'n instrument kan bespeel nie. 'n Goeie Skeppende Kunste-onderwyser verskaf bloot 'n omgewing waarin leerders kreatief kan voel, vaardighede en kennis kan ontwikkel en selfvertroue kan opbou.

Wanneer jy leerders 'n liedjie leer, hou die onderstaande prosesse in gedagte:

- Vra die leerders om hul oë toe te maak en met aandag na die liedjie te luister.
- Vra hulle dan om jou te sê hoe die musiek hulle laat voel of waaraan dit hulle laat dink (jong leerders het dikwels 'n visuele reaksie).
- Identifiseer die ritme van die liedjie. Kyk watter voetritme vir die liedjie werk. Dis dikwels maklik om die stapritme (links, regs, links, regs ...) te kry. Jy kan daarmee eksperimenteer om die ritme te hou deur verskillende soorte liggaamsperkussie te gebruik, soos voete te stamp, hande te klap en knieë te buig om op en af saam met die ritme van die musiek te beweeg.
- Leer die woorde; leer dit vir die leerders deur die woorde ritmies in 'n praatstem te sê en die ritme met jou voet te tik.
- Skryf die liedjie (begin met koorgedeelte) op die bord en tik (of maak 'n “x”) onder die lettergrepe met 'n sterk ritme of klem. Dis makliker om liedjies só te leer.
- Indien moontlik, luister na die liedjie op 'n CD totdat die leerders dit goed ken en die wysie kan sing terwyl hulle die ritme hou.

Die onderrig van Visuele Kunste in die senior fase

Visuele Kuns is 'n vak wat leerders unieke geleenthede tot probleemoplossing bied en hulle analitiese denke ontwikkel. Namate leerders die wêreld rondom hulle begin verstaan, gee die Visuele Kunste as vak hulle die geleentheid om hulself simbolies en op unieke wyse uit te druk, wat 'n baie bemagtigende ondervinding is. Jou entoesiasme en lof speel 'n groot rol om hulle te help om hul vaardighede in die Kunsklas te ontwikkel.

Wanneer leerders die werk van ander kunstenaars bespreek, moet jy hulle aanmoedig om dit op 'n beleefde wyse te doen, om Visuele Kunste-terminologie te gebruik en om redes vir hul menings te gee.

Skep in 2D

'n Vorm wat so plat is soos 'n vel papier, is tweedimensioneel. Jy kan verskillende formate, byvoorbeeld sirkelvormig, vierkantig of langwerpig, in teken- en skilderwerk gebruik. Die bladsy kan ook gedraai word om 'n bepaalde onderwerp te pas. 'n Passasierstrein sal byvoorbeeld beter op 'n smal strook papier pas, terwyl 'n kameelperd makliker op 'n langwerpige formaat sal pas wat vertikaal gebruik word. Wanneer leerders die menslike figuur teken of skilder, moet jy hulle van besonderhede bewus maak deur verhouding te bespreek en leerders aan te moedig om die verskille tussen mense te aanvaar. Beklemtoon dat niemand toegelaat sal word om kwetsend te wees of negatiewe aanmerkings te maak nie. Dit is 'n waardevolle manier om vir leerders respek vir mekaar se kultuur en voorkoms te leer.

Stel die materiale en tegnieke vir die 2D-les in jou inleiding bekend. Demonstreer waar nodig, maar slegs tekstuurmerke of hoe om potlode of pensele te gebruik.

Moenie 'n tekening maak om as voorbeeld te dien nie. Leerders sal óf probeer om dit na te boots óf hulle sal hul eie pogings daarmee vergelyk en selfvertroue verloor.

Skep in 3D

Vorms wat driedimensioneel is, het hoogte, lengte en diepte en daar word daarna as vorms verwys. Leerders moet hul eie modelle van alle kante oorweeg, reg rondom.

Sensitiewe en ingeligte Visuele Kunste-onderrig is baie belangrik om te voorkom dat leerders vertroue in hul eie skeppende vermoëns verloor. Die klem behoort op positiewe vaslegging geplaas te word, asook op die verskaffing van die soort aktiwiteite wat hulle opgewonde sal maak en sal uitdaag om nuwe idees te toets en selfvertroue op te bou deur hulle positief en opbouend aan te moedig. Strewende daarna om leerders se ervaring van die wêreld te verdiep by wyse van bespreking, oop vrae en sinuïglike stimulasie.

Moenie probeer om vir leerders die “regte” manier te leer om te teken, skilder of beeldhoukuns te beoefen nie. Moedig hulle aan om hulself vrylik uit te druk sonder vrees of kritiek. Die ware karakter van suksesvolle onderrig in die Visuele Kunste is dat elke leerder 'n unieke en individuele kunswerk voortbring en dat hulle die uitdaging van

kunsskepping geniet. Leerders behoort vol vertroue en opgewonde te voel oor hul vermoë om hulself skeppend uit te druk.

Inklusiewe onderrig

Wat is inklusiewe onderrig?

In die senior fase is dit van wesenlike belang dat leerders hulle in 'n omgewing bevind waarin hulle 'n belangstelling in die leerproses asook die geloof dat hulle kan leer, kan ontwikkel. Inklusiewe opvoeding word gedefinieer as 'n leeromgewing waarin die volle persoonlike, akademiese en professionele ontwikkeling van alle leerders, ongeag ras, klas, geslag, fisieke of ander gebreke, geloof, kultuur, seksuele voorkeur, leerstyle en taal bevorder word.

Insluiting gaan oor erkenning en respek vir die feit dat:

- alle leerders die reg het om te leer
- alle leerders kan leer
- alle leerders ondersteuning nodig het
- alle leerders uniek is en verskillende, maar in gelyke mate gewaardeerde, leerbehoefte het
- alle leerders die geleentheid nodig het om hul eie unieke sterk punte uit te bou
- die leerder die middelpunt van die onderrig- en leerproses is
- daar verskille in leerders is, byvoorbeeld ouderdom, geslag, taal, kultuur, leerstyle, ongeskikthede, MIV-status, ens.

Insluiting gaan ook daaroor:

- om opvoedkundige strukture, stelsels en leermetodiek in staat te stel om in die behoeftes van alle leerders te voorsien
- meer as net formele skoolopleiding – ook wat in die huis en gemeenskap plaasvind
- verandering van houdings, gedrag, metodiek en omgewings om in die behoeftes van alle leerders te voorsien
- om maksimum deelname van alle leerders aan die kultuur en leerplan van alle opvoedkundige instellings te verseker
- om leergestremdhede te identifiseer en te minimaliseer op enige vlak van die stelsel.

Sommige leerders in jou klas ly dalk reeds weens uitsluiting of dink negatief oor opvoeding. Daar is geen rede vir hulle uitsluiting uit klasaktiwiteite nie. Dit is die verantwoordelikheid van die onderwyser om insluiting van hierdie leerders te verseker. Dit beteken om aktiwiteite aan te pas om in hul behoeftes en vermoëns te voorsien. Dit is net so belangrik dat die klas nie hieroor verdeeld is nie. Leerders met hierdie uitdagings behoort eerder aanvaar en, waar moontlik, deur hul portuurgroepe gehelp te word. Leerders behoort te alle tye ontmoedig te word om te terg, af te knou of leerders met spesiale behoeftes te ignoreer. Wanneer hierdie houdings teenoor 'n leerder ingeneem word, skep dit 'n leergestremdheid in daardie leerder.

Praktiese riglyne vir inklusiewe onderrig

- Kry 'n goeie begrip van elke leerder se agtergrond, sterk punte, unieke vermoëns, behoeftes en gestremdhede. Gebruik dit in jou beplanning en fokus.
- Onthou dat die onderwyser 'n fasiliteerder in leeraktiwiteite is.
- Hou die inhoud en materiaal so toepaslik moontlik.
- Breek werk op in klein, hanteerbare en logiese stappe. Hou opdragte duidelik en kort.
- Gradeer aktiwiteite volgens die verskillende vlakke en vermoëns van leerders. Probeer om te verseker dat leerders voldoende uitdagings gebied word sonder onnodige stres.
- Ontwikkel 'n balans tussen individuele onderrig, private onderrig deur portuurgroepe, koöperatiewe leeraktiwiteite en onderrig van die hele klas.
- Gebruik leerders om mekaar te help in die vorm van groepsoorte of waar die portuurgroep iemand help leer, maatstelsels (*buddy system*) en so meer. Maak seker dat leerders voel dat hulle deur die onderwyser en hul portuurgroepe in die klaskamer ingesluit word en dat hulle hul steun geniet.
- Verdeel die leerders in pare en groepe waar lede verskillende take kan hê volgens sterk punte en vermoëns. Bevorder selfbestuursvaardighede en verantwoordelikheid by wyse van groepprole en die soort take wat jy stel.
- Motiveer leerders en bevestig hul pogings en individuele vordering. Bou selfvertroue op. Moedig bevraagtekening, beredenering en eksperimentering met idees aan en moedig hulle ook aan om menings te waag.
- Bepaal die leerder se Proksimale Ontwikkelingsone (POS) en gebruik dit vir doeltreffende onderrig en leeraktiwiteite. Vygotsky het die POS beskryf as die verskil tussen wat die leerders reeds weet en verstaan en dit wat hulle met die hulp van volwassenes kan verstaan. Die leerproses is derhalwe 'n sosiale interaksie namate die onderwyser leerders bemiddel en ondersteun terwyl hulle nuwe begrippe verstaan.
- Bestee tyd aan die vaslegging van nuwe leeraktiwiteite. Gebruik verskillende maniere om dit te doen totdat al die leerders die begrip verstaan. Ruim tyd in om terug te gaan na take sodat leerders daaruit en uit ander se ervarings en metodes kan leer.
- Gebruik en ontwikkel doeltreffende taalvaardighede (ekspressief en ontvanklik, verbaal en nieverbaal).
- Eksperimenteer met verskeie onderrigmetodes en -strategieë om leerders se belangstelling te behou en vir verskillende leerstyle voorsiening te maak en dit te ontwikkel. Gebruik speletjies, samewerkende groepswerk, dinkskrums, probleemoplossing, debatte, aanbiedings, ens.

Leerders met leergestremdhede

'n Leergestremdheid is enigiets wat 'n leerder verhoed om ten volle en doeltreffend te leer. Dit sluit in leerders wat voorheen agtergeblewe was en van opvoeding uitgesluit was vanweë die historiese, politieke, kulturele en gesondheidsuitdagings wat Suid-Afrikaners in die gesig gestaar het. Sommige ander voorbeelde van leergestremdhede kan wees leerders wat visueel of gehoorgestremd is of leerders wat intellektueel gestrem is. Leergestremdhede kan 'n wye verskeidenheid moontlikhede dek en leerders kan dikwels meer as een soort gestremdheid ervaar. Sommige gestremdhede vereis egter meer as een aanpassing in die klaskamer, asook verskillende soorte en vlakke van ondersteuning.

Dit kan nodig wees dat leerders meer tyd sal nodig hê en dat daar meer tyd vir hulle ingeruim behoort te word vir:

- die voltooiing van take
- die verwerwing van denkvaardighede (eie strategieë)
- assesseringsaktiwiteite.

Onderwysers moet die aantal aktiwiteite wat voltooi word, aanpas sonder om in te meng met die leerders se aanleer van die vereiste taalvaardighede.

Review Copy

Afdeling D: Kognitiewe vlakke

Kognitiewe vlakke en vermoëns vir Skeppende Kunste in die senior fase

KENNIS EN HERROEP	BEGRIP	TOEPASSING	KONSEPTUELE REDENERING: ONTLEDING	KONSEPTUELE REDENERING: SINTESE	KONSEPTUELE REDENERING: EVALUASIE
Lae orde	Middelorde		Hoë orde		
Aanhaal Absorbeer Benoem Definieer Etiketteer Harmonieer Herhaal Herken Identifiseer Konstateer Lys Memoriseer Naspeur Onthou Opnoem Reageer Reproduseer Selekteer Skets Tel Wys uit	Beskryf Bespreek Definieer Demonstreer Gee voorbeelde Harmonieer Herkonstateer Herskryf Illustreer Interpreteer Klassifiseer Lei af Omskep Onderskei Parafraseer Raam Selekteer Som op Veralgemeen Verduidelik Vergelyk Vertaal	Bereken Demonstreer Gebruik Illustreer Konstrueer Los op Teken Verander Vind aansluiting Voorspel	Differensieer Diskrimineer Onderzoek Onderver- deel Ontleed Organiseer Skei Vind aansluiting	Abstraheer Bespreek Formuleer Genereer Groepeer Integreer Kombineer Konstrueer Ontwerp Organiseer Rangskik Skep Som op Stel op Veralgemeen	Beoordeel Beslis Besluit Beveel aan Disputeer Evalueer Gradeer Interpreteer Kontrasteer Kritiek Kritiseer Ondersteun Regverdig Skep Waardeer

Metakognitiewe strategieë

Wat is metakognitiewe strategieë en hoe kan ek dit gebruik?

Metakognisie is die denkproses oor hoe jy dink. Volwassenes doen dit dikwels outomaties. Voordat ons iets nuuts aanpak, vra ons dikwels die volgende: Wat weet ek reeds hiervan? Wat sal my help dat ek dit beter verstaan? Hoe is dit gestruktureer? Namate ons by die teks of aksie betrokke raak, vra ons onself af: Het ek dit verstaan? Waarom dink ek so? Hoe strook dit met wat ek reeds weet? Hoe kan ek dit in my lewe toepas? Dan evalueer ons wat ons geleer of gedoen het deur vrae te vra soos: Het ek dit goed verstaan? Watter strategieë het gehelp en watter strategieë het nie gehelp nie? Wat behoort ek volgende keer te doen wanneer ek so 'n taak aanpak?

Leerders is egter dikwels onbewus van hoe hulle dink en by leermateriaal betrokke raak. Jy help leerders om onafhanklik te dink deur hulle lees- en leerstrategieë te beplan, te monitor en te evalueer. Dit is veral doeltreffend vir dié wat in Engels as tweede taal leer en vir leerders wat sukkel. Dit kan dramaties verbeter namate die leerder presteer.

Jy leer metakognitiewe vaardighede deur leerders te vra wat hulle dink en watter strategieë hulle gebruik om materiaal te verstaan. Dit word die beste in klein groepe gedoen. Jy kan ook “hardop dink”-strategieë gebruik wanneer jy met tekste en beelde leerders betrek. “Hardop dink” is dikwels doeltreffend wanneer tekste aan leerders voorgelees word en gedurende kleingroep-leesoefeninge. Hier is 'n voorbeeld van hoe om metakognitiewe strategieë te gebruik deur van “hardop dink” gebruik te maak.

1. Kies 'n kort stukkie teks en let op waar jy in die leesproses gaan ophou om jou dinkprosesse te modelleer.
2. Dinge wat jy in die beplanningstadium moet insluit, kan die volgende wees:
 - lees die tekstitel en die inhoudstabel
 - kyk na die afbeeldings en voorspel waaroor die teks handel
 - lees die teks vlugtig terwyl jy kyk vir opskrifte, woorde in vetdruk en opsommings
 - namate jy vlugtig lees, dink oor wat jy reeds oor die vak weet en wat jy nog meer sal wil weet.
3. Verduidelik in die klas wat jy met die leerders gaan doen. Begin deur te verduidelik hoe jy beplan het voordat jy die teks lees.
4. Ten einde jou begrip gedurende die leesproses te monitor, kan jy verduidelik waar jy opgehou het om jouself af te vra of jy die inhoud verstaan. Indien die teks 'n lang of ingewikkelde sin in het, beskryf hoe jy dit verdeel het om dit te kon verstaan. Vind plekke waar jy vrae kan vra, soos:
 - Waarom sou dit?
 - Is dit soortgelyk aan...?
 - Hoe kan ek uitwerk wat hierdie nuwe woord beteken?
 - Wat wil die skrywer hê ek moet weet?

- Wat dink ek sal volgende gebeur? Waarom dink ek so?
 - Is dit vir my nodig om dit weer te lees vir die fynere besonderhede?
5. Wys nou die leerders hoe om hulle metakognitiewe strategieë te evalueer deur vrae en antwoorde te stel, soos:
- Het ek dit goed gelees en verstaan?
 - Wat het my gehelp om dit verstaan? Wat het nie gehelp nie?
 - Wat behoort ek volgende keer te doen wanneer ek oor hierdie onderwerp lees?
 - Wat sal my laat help onthou wat ek gelees het?

Deur betrokke te raak by hoe leerders dink, kan jy hulle beter vir hulle lewens- en leeraktiwiteite in die toekoms voorberei. Oorweeg hoe om hierdie aspek van die leerproses in jou onderrigstyl in te sluit.

Progressie in vaardighede in Skeppende Kunste

In Skeppende Kunste word die aard van progressie in vaardighede in die volgende gevind:

- die inbring van nuwe begrippe en vaardighede
- vermeerdering van woordeskat in die kunstevorm
- toename in die vermoë om goed te luister, op opdragte te reageer en met ander saam te werk
- toename in vaardighede in die kunsvorms
- toename in selfvertroue, selfdisipline, fokus en kreatiwiteit.

Afdeling E: Lesplanne vir Skeppende Kunste

Dans

Kwartaal 1: Oorsig

In hierdie kwartaal sal leerders dansklaskonvensies inoefen met eenvoudige tegniese oefeninge. Opwarming en die gebruik van ruimte, lokomotoriese bewegings en hoe om met veilige strekbewegings af te koel, sal verken word. Vaardighede sal ontwikkel word deur herhaling en uitbreiding van elke aktiwiteit.

Kwartaal 1	Tyd (ure)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	45 minute per week, plus inoefening een maal per week na skool	Dansuitvoering	1–11	Self, portuur, onderwyser
Eenheid 2	2 ure kan geïntegreer word	Improvisasie en komposisie	12–14	Self, portuur, onderwyser
Eenheid 3	2 ure plus huiswerktyd	Dansteorie en -geletterdheid	15	Self, portuur, onderwyser
Die formele assessering vir kwartaal 1 is prakties – tegniek en komposisie (natuurlike gebare, struktuur) vir 10 punte.				

Kernkonsepte en definisies	
danskonvensies	Gedragkode, etiket, stel reëls
opwarmingsritueel	'n Toegespitste, daaglikse praktyk om die harttempo en bloedvloei na die spiere te verhoog
ruggraatopwarming	Af te rol deur die ruggraat met behulp van die kop as 'n gewig om die beweging te ontwikkel
armswaai	Swaai van die arms met behulp van momentum van die bolyf
stootstrekke (<i>lunes</i>)	Variasies van die knieë te buig en gewig te verplaas
vloerwerk kernstabiliteit	Versterking van die maag- en rugspiere
liggaamsdeelisolasies	Bewegings in een of meer gewigte, terwyl die res van die liggaam stil gehou word
voetopwarmings	Ontwikkeling van sterkte en buigsaamheid in die enkels en voete
klein sprongsekwense	Kombinasies van klein sprongetjies op twee voete, van twee af na een voet, hophbewegings, klein sprongetjies
lokomotoriese passies	Loop, hardloop, hop, galop, huppel, gly, spring en uitspring
afkoel	Verlaging van die harttempo terug na die neutrale beginpunt

Kernkonsepte en definisies	
ontspanningsinbeelding	Gebruik van ontspanning en visualisering om stemming en fisiese welstand te verbeter
veilige strekbewegings	Stadige, beheerde toename van bewegingsomvang om 'n gewrig

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Dans Kwartaal 1			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
Aktiwiteite 1, 3 en 11		Aktiwiteite 2 en 10	Aktiwiteite 3–9 en 11
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
Aktiwiteite 12 en 13		Aktiwiteit 14	
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
Aktiwiteit 15			Aktiwiteit 15

Let daarop dat verskillende soorte aktiwiteite in een aktiwiteit vervat kan wees en dat jy kan kies om die soort aktiwiteite te verander om jou klaskamersituasie te pas.

EENHEID

Dansuitvoering

Leerderboek bladsy 9 tot 16

Aanbevole tyd: 45 minute per week

Oorsig van eenheid

As voorbereiding vir hierdie aktiwiteite, maak seker dat die ruimte waarin jy werk, veilig is, d.w.s. skoon glyvaste vloer, geen voorwerpe waarin mense kan vasloop nie, CD-speler of trom beskikbaar, gerieflike temperatuur. Neem verskeie stukke musiek op vir elke aktiwiteit. Wanneer jy die musiek kies, oefen die bewegings in op maat van die musiek om seker te maak dat dit geskik is. Vermý die gebruik van dieselfde musiekstyl vir alle oefeninge. Instrumentele musiek is meer geskik as die leerders wil leer om die frasering te tel. Popliedjies kan moontlik hulle konsentrasie belemmer.

Werk die beste manier uit om die beskikbare ruimte te gebruik. Besluit oor waar die leerders hul dansklere gaan aantrek. Die aantrekkamer moet digby die dansplek wees. Indien die leerders in die dansruimte wil aantrek, maak seker daar is 'n afgeslote, private ruimte vir seuns en meisies afsonderlik. Sorg dat daar 'n witbord is of groot stukke papier beskikbaar is om slypsessies rondom idees te hou.

Aktiwiteit 1

Oefen oogfokus met draaie en bewegings

Leerderboek bladsy 9

Riglyne vir onderrig: Groet die leerders. Besluit hoe jy die toon wil aangee vir alle toekomstige gedrag. 'n Vriendelike, maar ferm houding sal die leerders op hulle gemak stel. Probeer om konsekwent te wees in jou benadering. Laat die leerders in 'n kring sit en hulleself voorstel. Vra hulle om 'n bietjie oor hul agtergrond, kultuur en passies te vertel. Ontwikkel 'n klasgroet daaruit. Dit kan moontlik 'n verskeidenheid tale en kulturele gebare insluit. Oefen die bewegings in en gebruik hierdie groet regdeur die kwartaal.

Uitbreidingsaktiwiteit: Bespreek wat gedragskodes is. Vra vir voorstelle vir 'n gedragskode wat hulle as billik sal beskou en sal volg. Skryf die voorstelle op die bord.

Daag betyds op – verduidelik die belangrikheid van stiptelikheid. Die lestyd is beperk en hulle sal die tyd doeltreffend moet gebruik om die beste voordeel daaruit te trek.

Aangesien dans gerieflike klere verg, moet dit prakties wees en moet hulle ook dink aan hoe lank dit sal vat om aan te trek. Dieselfde geld wanneer hulle die klas verlaat; hulle sal vinnig moet verkleed om betyds by hulle volgende klas te kom.

Dra die regte klere – Klere wat nie die bewegings sal belemmer nie. Geen sokkies, geen juweliersware, geen kougom, hare vasgebind.

Respek – Bespreek geloofstelsels. Respek ontwikkel aansien en selfvertroue. Samewerking en dissipline is nodig in die leerproses.

Veilige danspraktyk – Sê vir die leerders dat hulle deur die jaar veilige danspraktyk sal leer. Noem danspostuur en liggaamslyn as basiese vereistes. Om in mekaar vas te loop, is gevaarlik en hulle sal moet leer om die ruimte te deel.

Aktiwiteit 2

Beweeg met grasia en dissipline deur die dansruimte

Leerderboek bladsy 9

Riglyne vir onderrig: Verduidelik vir die leerders hoe hulle twee-twee deur die ruimte gaan beweeg. Gee leiding deur te demonstreer. Gebruik 'n opgewekte tempo – dit sal die leerders inspireer om deel te neem. Indien jy nie musiek beskikbaar het nie, gebruik 'n trom en speel reëlmatige maatslae.

Opwarmingsritueel

Aktiwiteit 3

Doen jou opwarmingsritueel

Leerderboek bladsy 10

Riglyne vir onderrig: Gee leiding deur die opwarmingsroetines te demonstreer.

Gebruik musiek met 'n matige tempo. Die musiek moet nie afbreuk doen aan die belangrikheid van die bewegings nie. Probeer om vir praktiese doeleindes al die bewegings in tellings van agt te groepeer. Jy kan die oefeninge ontwikkel deur die stelle in groepe van vier te verdeel. Dit sal die leerders aanmoedig om saggies vir hulleself te tel. Bespreek hoekom dit belangrik is om te tel: sodat almal gelyk beweeg sonder dat die onderwyser vir almal moet tel. Probeer om die bewegings volgens frases in die musiek te groepeer. Dit sal die leerders help om die roetines te onthou en op die natuurlike ritmes in die musiek staat te maak.

Vloerwerk

Aktiwiteit 4

Ontwikkel jou maagspiere

Leerderboek bladsy 12

Riglyne vir onderrig: Maak seker die leerders het voldoende ruimte. Hulle behoort geen pyn te voel van bene wat in die vloer steek nie. Moedig die leerders aan om die liggaam te laat ontspan sodat die vloer die liggaam ondersteun. Gebruik klere of handdoeke as buffers, indien nodig. Speel musiek met 'n stadige tempo. Ontwikkel die vloeroefeninge en kombineer dit in een aktiwiteit. Handhaaf 'n stadige tempo en pas. Dit sal die leerder aanmoedig om meer selfvertroue te kry en meer krag en sterkte te ontwikkel.

Aktiwiteit 5

Ontwikkel jou rugspiere

Leerderboek bladsy 12

Riglyne vir onderrig: Hierdie oefening moet saam met die maagoefening in aktiwiteit 4 ingeoefen word. Dit is baie belangrik dat leerders leer om spiere op 'n gebalanseerde manier te ontwikkel, d.w.s. deur teenoorstaande spiergroepe ewe veel te laat werk. Handhaaf 'n stadige tempo en pas. Begin deur net die bene op te lig; sodra jy kan sien dat koördinasie en sterkte verbeter het, laat hulle die teenoorgestelde arms en bene oplig.

Beenspiere, beweeglikheid en versterking van enkel- en kniegewrigte

Aktiwiteit 6

Doen kniebuigings en -strekke

Leerderboek bladsy 13

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit is goeie postuur baie belangrik. Bespreek voordat julle begin die liggaamslyn van die ruggraat.

Leerders moet goeie postuur handhaaf wanneer hulle begin beweeg. Gebruik 'n stadige musiektempo. Moedig die leerders aan om egalig asem te haal en die skouers te laat ontspan, veral wanneer hulle stygbewegings uitvoer. Wanneer hulle styg, moet die voete, enkels en bene werk.

Wanneer 'n uitdraaibeweging uitgevoer word, maak seker die leerders werk binne hulle bewegingsomvang en dat die knieë bokant die middeltone gebuig is. Uitdraaibewegings moet vanuit die heupe gehandhaaf word, in sowel die kniebuigings as die stygbewegings.

Liggaamdeelisolasies

Aktiwiteit 7

Beperk bewegings tot een deel van die liggaam

Leerderboek bladsy 13

Riglyne vir onderrig: Musiek kan 'n baie nuttige rol speel in hierdie oefening. Gebruik musiek wat 'n kort, lewendige, afgebroke ritme het. Gesinkopeerde Latynse musiek, jazz en Afrika-ritmes werk goed. Maak seker die musiek wat jy vir die springoefeninge kies, het 'n ritme wat goed werk met opwipbewegings. Indien die musiek swaar en stadig is, sal die leerder "swaar" voel. Ontwikkel die oefeninge tot een aktiwiteit en oefen hierdie aktiwiteit in met twee verskillende musiekstyle. Jy sal gou sien watter ritme die leerders die meeste help.

Voetopwarming en klein springsekwense

Aktiwiteit 8

Warm jou voete op

Leerderboek bladsy 14

Riglyne vir onderrig: Verduidelik vir die leerders dat die voete verantwoordelik is vir die voortstu van die liggaam in dansbewegings en dat hulle sterk, buigsaam en fiks moet wees. Bespreek die struktuur van die voet en dat daar 'n komplekse stel spiere onder, bo-op en rondom die voete en enkels is. Moedig die leerders aan om afwaartse druk op die voete te plaas om die spiere te stimuleer. Alle bewegings moet liggies gedoen word. Strek die bo-deel van die voet met die nodige lengte en lyn wanneer dit gepunt word.

Aktiwiteit 9

Oefen klein sprongetjies

Leerderboek bladsy 14

Riglyne vir onderrig: Hierdie aktiwiteit moedig die belangrikheid van veilig buig ná spronge aan. Herhaal dat die bene in lyn gebring moet word wanneer daar gebuig word. Moedig die leerders aan om die enkels en knieë te laat ontspan wanneer hulle hop. Hulle moet egter die enkels en knieë in die regte liggaamslyn ondersteun. Die klem van hierdie oefening is op die landing van 'n sprong, eerder as om hoog te spring.

Kombinasies lokomotoriese passies

Aktiwiteit 10

Kombineer lokomotoriese bewegings

Leerderboek bladsy 15

Riglyne vir onderrig: Moedig die leerders aan om in elke sessie met 'n ander maat saam te werk. Verduidelik dat om te leer om met saam verskeie maats te beweeg, hulle die geleentheid gee om mekaar dop te hou en van mekaar te leer. Ontwikkel 'n gereelde kombinasie en bou daarop voort wanneer jy sien dat hulle die inoefening met selfvertroue kan doen.

Riglyne vir onderrig: Hierdie oefening word die beste in stilte gedoen. Moedig die leerders aan om op hul asemhaling te fokus en van die ruimte rondom hulle bewus te wees. Tel en praat begeleidend met die leerders terwyl hulle die bewegings uitvoer, met 'n lae en kalm stem. Gee hulle tyd om stil te staan en op hulle postuur te fokus. Dit is 'n goeie geleentheid om hulle met hul uitvoering te komplimenteer.

Kyk saam met die leerders na die diagramme van die strekposisies. Speel kalm en rustige musiek en gee die leerder die nodige leiding deur die strekbewegings. Bespreek die belangrikheid daarvan om binne hulle eie bewegingsomvang te werk en hulle nie met mekaar te vergelyk nie. Elke liggaam het verskillende beperkinge en strukture.

Sê vir die leerders hulle gaan elke posisie vir 20 sekondes hou. Wanneer hulle in die posisies is, tel kalm tot 20 en begelei hulle dan na die volgende posisie. Onthou om die klas af te sluit met 'n rituele vaarwelbuiging.

EENHEID

2

Improvisasie en komposisie

Leerderboek bladsy 17 tot 18.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders natuurlike gebare verken en dit afwissel met oordrywing, stadige beweging en herhaling. Hulle sal ook die komposisiestrukture van begin en einde, herhaling en stilheid ondersoek. Hulle sal ook twee-twee sekwense oor die inhoud wat geleer is, komponeer.

Verken natuurlike gebare

Riglyne vir onderrig: Bespreek gebare en vra die leerders om 'n paar voorbeelde te gee. Gee hulle kans om te dink oor die gebare wat hulle elke dag gebruik. Hier onder is 'n lys van enkele voorbeelde wat jy vir hierdie aktiwiteit kan gebruik: Stop; Hou moed!; Kyk daar; Vat 'n groot

hap van die appel; Wees dapper; Weg is jy; Droewig; Vang; Moeg; Senuagtig; Dink; Gooi; Borsel tande; Verward; Kyk anderpad; Smeek; Vreugde; Woede; Vrees; en Maak jou hart oop.

Remediërende aktiwiteit: Bespreek spontane, natuurlike beweging. Demonstreer 'n paar voorbeelde aan die leerders. Hulle sal meer geneig wees om deel te neem as hulle gesien het hoe jy beweeg. Beklemtoon die belangrikheid van stilheid en die handhawing van die posisies wat hulle ingeneem het. Maak seker die leerders voel veilig deur te verduidelik dat daar geen verkeerde bewegings in hierdie oefening is nie.

Die leerders kry elkeen 'n spasie en sit. Verduidelik vir hulle dat hulle gaan begin deur te sit, maar hulle word aangemoedig om hul vlakke te verander deur te kniel en te staan as hulle wil. Gebruik 'n kalm stem, roep verskillende gebare uit. Gee die leerder tyd om hul posisies te vestig. Herhaal die gebare in geen bepaalde volgorde nie. Die leerders sal meer selfvertroue kry om dit te verken indien hulle genoeg tyd gegun word. Laat hulle toe om so 'n bietjie te giggel en te gesels. Indien hulle te vokaal raak, herinner hulle dat daar bewegings by die oefening betrokke is en nie stem nie. Wens hulle geluk met hulle deelname.

Sê vir hulle om twee bewegings te kies wat hulle verken het. Hulle gaan nou oordrywing, stadige beweging en herhaling byvoeg. Aansluitende passies tussen die bewegings is baie nuttig.

Komposisiestrukture

Lees die inleidende paragraaf in die leerderboek saam met die leerders. Maak dit 'n pretervaring om boeke te bespreek wat hulle al gelees het. Gee hulle 'n paar voorbeelde van beroemde puik openingsreëls van boeke, soos: C.S. Lewis, *The voyager of the dawn treader*.

"There was a boy called Eustace Clarence Scrubb, and he almost deserved it."

MT Anderson, Feed.

"We went to the moon to have fun, but the moon turned out to completely suck."

Anthony Horowitz, Stormbreaker.

"When the doorbell rings at three in the morning, it's never good news."

Aktiwiteit 13

Ontwikkel 'n kortverhaal met alledaagse gebare

Leerderboek bladsy 18

Riglyne vir onderrig: Die leerders moet nou met gebare, herhaling en stilheid hul eie kortverhaal skep. Bespreek die begin as belangrik om belangstelling te wek. Die middel vertel en ontwikkel die storie en die einde sluit die stuk af. Hier is 'n lys van voorbeelde van moontlike temas vir die storie: iets wat in die vakansie gebeur het, dinge wat ek elke dag doen, om te leer vir die eksamen en wat by my beste vriend/in se partytjie gebeur het.

Die leerder moet aantekeninge vir 'n plan van optrede maak. Vra hulle om hul eie gedagtes en idees neer te skryf voordat hulle die bewegings skep. Gee 'n lys van vyf woorde oor die storie as grondslag.

'n Voorbeeld van 'n moontlike struktuur: aanvangsgebaar – stilheid; middelgebaar – beweg met oordrywing, stadige beweging, herhaling; en eindgebaar – stadige beweging tot stilheid.

Voer dit voor die klas uit. Laat die leerder besluit waar die gehoor gaan sit. Bespreek respek en sensitiviteit terwyl ander met hulle uitvoering besig is.

Komposisie van 'n sekvens

Aktiwiteit 14

Ontwikkel 'n bewegingskombinasie met gebare

Leerderboek bladsy 18

Riglyne vir onderrig: Gebruik die vaardighede wat in aktiwiteit 13 verken is – die leerders moet 'n bewegingsekwens in groepe van twee skep. Gee hulle tyd om 'n dinksrum te hou oor idees vir hul storie. Verduidelik dat hulle die werk kan skep soos hulle wil.

EENHEID

3

Dansteorie en -geletterdheid

Leerderboek bladsy 19 tot 22.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal die leerders beginsels oor postuur en liggaamslyn bestudeer. Hulle sal ook veilige landings leer wanneer daar gespring word.

Postuur en liggaamslyn

Wanneer jy danspostuur bespreek, vra die leerders om regop te staan en hul liggame in 'n danspostuur te hou met behulp van die riglyne in die leerderboek.

Gebruik van kern, ruggraat en veilige landing

Aktiwiteit 15

Doen die onderstaande vir assessering

Leerderboek bladsy 20

Riglyne vir onderrig: Lees die taak saam met die leerders deur. Gee die leerders 'n eenvoudige voorbeeld van hoe om 'n bewegingsoefening te verduidelik. Verduidelik vir die leerders dat dansers 'n verskeidenheid versterkingsoefeninge nodig het om al die spiergroepe te ontwikkel.

Nou gaan hulle hul eie navorsing doen oor die versterking van die maag- en rugspiere. Bespreek die formaat en bladsy-uitleg. Hierdie taak hoef nie formeel geassesseer te word nie. Daar word egter aanbeveel dat die leerders hul bevindinge mondelings in die klas aanbied.

Agtergrondinligting: Hier onder is 'n voorbeeld:

Maagoefeninge	Verduideliking van oefening	Hoe dikwels en hoeveel herhalings?
Maagsaamtrekke (crunches)	<ul style="list-style-type: none"> - Lê op jou rug, buig jou knieë, voete moet plat op die vloer wees - Kruis jou arms voor jou bors - Trek jou rug krom sodat jou skouers na die plafon toe oplig (nie in die rigting van jou knieë nie) - Moenie jou hele rug van die vloer af oplig nie - Moenie jou ken teen jou bors intrek nie. Hou jou oë op die plafon gerig - Buig stadig afwaarts, ontspan voor jy die oefening herhaal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dit is 'n goeie idee om elke dag of minstens elke tweede dag te oefen - Begin met 10 per dag vir die eerste maand - Voeg geleidelik 'n ekstra vyf elke maand by totdat jy 25 gemaklik doen.

Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties

Leerderboek bladsy 22

Assesseer die leerders se tegniek en komposisie op grond van die aktiwiteite wat deur die kwartaal gedoen is. Gee hulle 'n totale punt vir tegniek en 'n totale punt vir komposisie, elkeen uit vyf, om saam 'n totaal van tien punte te maak.

Kriteria	1 punt	2 punte	3 punte	4 punte	5 punte
Tegniek: <ul style="list-style-type: none"> - Verstaan en pas danskonvensies toe - Tegniek: Akkuraatheid, liggaamsdeelartikulasie, bewegingsgeheue - Bewegingsgeheue - Musikaliteit 	Swak	Bevredigend	Goed	Baie goed	Uitmuntend
Komposisie: <ul style="list-style-type: none"> - Bewegingsekwens is duidelik - Begin, middel en einde - Gebruik van choreografiese instrumente - Gebaar, herhaling en stilheid - Gehalte van danssekwens - Oorgange, vloei - Leerdersdisipline - In staat om met 'n maat saam te werk 	Swak	Bevredigend	Goed	Baie goed	Uitmuntend

Dans

Kwartaal 2: Oorsig

Hierdie eenheid fokus op danstaal. Leerders leer dansterminologie wat in alle praktiese dansopleiding gebruik word. Om kennis oor die universele danstaal te ontwikkel, is deel van om te leer dans. Leerders moet ook hierdie taal gebruik om oor danswerk na te dink. Sorg dat jy 'n witbord of groot stukke papier het om gedurende lesse aantekeninge te maak. Gebruik die diagramme om leerders te help om 'n gedetailleerde begrip van hoe die bewegings en posisies lyk, te ontwikkel. Die teorie is op uitvoering gegrond; dit is derhalwe verstandig om die praktiese met die teoretiese te kombineer.

Kwartaal 2	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	45 minute per week plus ekstra na skool	Dansteorie en-geletterdheid		Formele assessering (geskrewe toets)
Eenheid 2	2 ure per kwartaal, kan geïntegreer word	Dansuitvoering	1–10	Self, portuur, onderwyser
Eenheid 3	2 ure per kwartaal plus eie navorsingstyd	Improvisasie en komposisie	11–16	Self, portuur, onderwyser
Die formele assessering vir kwartaal 1 is prakties – tegniek, inheemse dans en komposisie (struktuur en verhouding) vir 10 punte, asook 'n geskrewe toets oor die beginsels van postuur en liggaamslyn, terminologie en dansgeletterdheid vir 10 punte. Die formele assessering tel 20 punte in totaal.				

Kernkonsepte en definisies	
danskonvensies	Gedragkode, etiket, stel reëls
opwarmingsritueel	'n Toegespitste, daaglikse praktyk om die harttempo en bloedvloei na die spiere te verhoog
ruggraatopwarming	Af te rol deur die ruggraat met behulp van die kop as gewig om die beweging te ontwikkel, ondersoek van vorms en beweeglikheid wat met die ruggraat moontlik is
lokomotoriese bewegingspassies	Loop, hardloop, hop, galop, huppel, gly, spring en sweef
afkoel	Verlaging van die harttempo, terug na neutrale beginpunt
ontspanningsinbeelding	Gebruik van ontspanning en visualisering om stemming en fisiese welstand te verbeter
veilige strekbewegings	Stadige, beheerde toename van bewegingsomvang om 'n gewrig

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Dans Kwartaal 2			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1–10			Aktiwiteite 1–10
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 12, 14 en 16		Aktiwiteite 11, 13 en 15	Aktiwiteite 14 en 15

EENHEID

Dansteorie en -geletterdheid

Leerderboek bladsy 24 tot 27

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

Hierdie eenheid bevat nie 'n aktiwiteit nie, maar bevat nuttige inligting en terme wat die leerders moet ken. Die inligting sal vir solank die leerders aanhou dans, van nut wees.

Dansposisies

Lees deur die eenheid in die leerderboek saam met die leerders. Bestudeer die prente. Bespreek die onderstaande reëls oor klassieke armposisies:

- Die arms vorm 'n ronde fatsoen.
- Die geronde vorm word geskep deur die elmboë in 'n effense kurwe te buig.
- Probeer om nie die handgewrig te buig nie; dit toon spanning.
- Die arms word nooit oor die middel van die liggaam gekruis nie.
- Die lyne word simmetries geskep.

Agtergrondinligting:

Armposisies:

- **Eerste posisie:** Handhaaf 'n afstand van 15 cm tussen die vingerpunte. Die hande is in lyn met die maag. Die elmboë is hoër as die hande. Die sirkel van die arms moet skuins afwaarts gevorm word. Die hande word in 'n sagte handholte gebuig sodat die danser in die handpalms kan sien.
- **Tweede posisie:** Die elmboë is hoër as die hande. Die binnekant van die elmboog moet direk vorentoe wys. Die handpalms word sagkens krom gebuig om 'n denkbeeldige lyn te skep wat na die oneindigheid strek.

- **Derde posisie:** 'n Kombinasie van een arm in eerste posisie en die ander in tweede posisie.
- **Vierde posisie:** 'n Kombinasie van een arm in tweede posisie en die ander in vyfde posisie.
- **Vyfde posisie:** Handhaaf 'n afstand van 15 cm tussen die vingerpunte. Die hande word in 'n sagte handholte gebuig sodat die danser in die handpalms in kan sien.

Beenposisies

- **Attitude:** *Attitude* is 'n opgeligte, gebuigde been. Die ondersteunende been kan gebuig of gestrek wees. Daar moet 'n gelyke hoeveelheid uitdraai in albei bene wees. Die posisie word met uitdraai uitgevoer. Uitdraaibewegings moet in die heupe plaasvind. Die enkel van die opgeligte been moet ten volle gepunt of ten volle gebuig word.
- **Retiré:** Die woord *retiré* beteken "optrek". Moet nooit die voet op die ondersteunende been laat hang nie. Wanneer jy in 'n uitdraaibeweging werk, maak seker dat die bekken effens gekantel is. Dit gee 'n suiwer liggaamslyn en voorkom dat die heupe krom trek.
- **Balans:** Balans word bereik deur voortdurend die gewig van die liggaam te verskuif en klein aanpassings maak. Balans word deur hope inoefening geleer.

EENHEID

2

Dansuitvoering

Leerderboek bladsy 28 tot 32.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders hul tegniek verder inoefen. Sommige oefeninge is uitgebrei met nuwe werk en ander kombineer werk om koördinering te ontwikkel en danswoordeskat verder uit te brei. Leerders sal die passies van 'n inheemse Suid-Afrikaanse dans uitvoer.

Opwarmingsritueel: versterk en voeg by

Aktiwiteit 1

Beweeg na die tafelbladposisie

Leerderboek bladsy 28

Riglyne vir onderrig: Praat met die leerders oor die opwarmingsritueel wat in die eerste kwartaal geleer is. Herinner hulle daaraan dat die ritueel fokus, liggaamslyn en danspostuur ontwikkel.

Voeg die tafelbladposisie by: die liggaam van die kop tot by die bekken is styf en moet as eenheid beweeg. Maak seker die kop beweeg saam met die bolyf. Die oogsiglyn moet op die

vloer gerig wees sodra die leerder in die tafelbladposisie is. Verduidelik die belangrikheid daarvan dat die skouers sonder spanning moet wees wanneer die rug krom gebuig word.

Vloerwerk

Aktiwiteit 2

Doen 'n asemhalingoefening

Leerderboek bladsy 29

Riglyne vir onderrig: Wanneer die leerders op die vloer sit met die bene gebuig en die sole van die voete wat raak, laat hulle eers gemaklik raak. Indien hulle kla oor pyn in die lies, laat hulle op 'n telefoonboek sit om spanning te verlig. Hierdie oefening moet bespreek word as 'n verlenging in die ruggraat en opening van die lies. Vermyn verkorting van die liggaam wanneer die ruggraat krom getrek word. Maak seker die nek en kop beweeg saam met die ruggraat tydens elke asemhalingbeweging.

Gewrigsbeweeglikheid en beenoefeninge

Aktiwiteit 3

Buig die knieë en maak reguit

Leerderboek bladsy 29

Riglyne vir onderrig: Kniebuigings of *pliés* moet as 'halwe *pliés*' en 'volle *pliés*' geoefen word. Halwe *pliés* is wanneer daar so ver moontlik gebuig word sonder om die hakke van die grond af op te lig. Om liggaamslyn in die bene te behou is baie belangrik. Leerders moet die beenspiere ontspan om maksimum strekking in die beenspiere te verkry.

Wanneer 'volle *pliés*' geoefen word moet 'n 'halwe *plié*' uitgevoer word voordat die hakke van die grond af oplig. 'Volle *pliés*' plaas spanning op die beenspiere en moet daarom in gladde bewegings uitgevoer word. Wanneer die laagste punt van die 'volle *plié*' bereik word, moet die beweging opwaarts terugspring met druk in die hakke wat afwaarts na die vloer toe wys. 'n 'Halwe *plié*' moet bereik word tydens die opwaartse beweging voordat die bene reguit gemaak word. Met ander woorde, 'n 'volle *plié*' bestaan uit 'n sterk beginpunt, 'n 'demi-*plié*', 'n volle *plié*', 'n demi-*plié*' en 'n strek

Oefen 'demi-*pliés*' parallel en draai uitwaarts deur die klassieke armlyne te gebruik voordat 'volle *pliés*' bekend gestel word.

Aktiwiteit 4

Doen beenopligbewegings

Leerderboek bladsy 30

Riglyne vir onderrig: Dit is baie belangrik dat leerders binne hulle uitdraaibewegingsomvang werk. Hierdie oefening sal die bene in die heupgewrigte losmaak. Lê klem daarop dat die ondersteunende been gebuig moet word. Wanneer die bene agtertoe opgelig word, laat die leerders toe om vorentoe te leun om spanning op die lae rug te verhoed.

Draai op die plek en beweeg met fokus

Aktiwiteit 5

Oefen oogfokus met draaie en bewegings

Leerderboek bladsy 30

Riglyne vir onderrig: Begin met draaibewegings met oogfokus (*spotting*) deur eenvoudig die liggaam op een plek te laat draai. Sê vir die leerders om direk voor hulle na 'n fokuspunt te kyk. Die liggaam draai stadig terwyl die kop agter bly. Wanneer die kop nie meer aan daardie kant kan bly nie, draai dit vinnig in die rondte en kyk na die fokuspunt. Die liggaam "haal die kop in". Wanneer daar met oogfokus gedraai word, moet die hoek van die kop nie kantel nie. Die kop moet op 'n reguit vlak beweeg.

Verplasing van gewig

Aktiwiteit 6

Oefen die korrekte verplasing van liggaamsgewig

Leerderboek bladsy 31

Riglyne vir onderrig: Balans kan net verkry word as daar korrekte postuur en egalige asemhaling is. 'n Goeie manier om balans te ontwikkel, is deur visualisering. Leerders moet hulle verbeel dat hulle bome is: die onderbou van die boom is die wortels en die stam en takke groei boontoe en uit. Oogsiglyn moet uitwaarts fokus. Sê vir die leerders om hulle voor te stel dat hulle X-straalvisie het en dat hulle deur die mure kan sien.

Artikulasie van voete

Aktiwiteit 7

Berei jou voete voor vir sprongsekwense

Leerderboek bladsy 31

Riglyne vir onderrig: Die belangrikste manier om enkels vir springoefeninge voor te berei, is om dit gereeld te doen. Moedig leerders aan om enkeloefeninge tuis te doen.

Maak seker dat die leerders "lyn" skep terwyl hulle die tone punt. "Sekelbuig" d.w.s. die enkels wat inwaarts krul, is 'n algemene dansterm. Aangesien elkeen anders gebou is, sal elke individu sy of haar spiere moet aanpas en gewigte in lyn bring om liggaamslyn te skep. Gaan individueel na elke leerder en help hom/haar fisies om hul liggaamslyn te verstel. Dit kan baie nuttig wees om in hierdie geval te demonstreer hoe die enkels nie moet lyk nie.

'n Inheemse Suid-Afrikaanse dans

Aktiwiteit 8

Oefen die rubbersteweldans

Leerderboek bladsy 32

Riglyne vir onderrig: Leer hulle die basiese driepassiesekwens. Sodra die leerder selfvertroue het daarmee, moedig hulle aan om hul eie sekwense te ontwikkel. Die sleutel tot sukses is om die bewegings eenvoudig en duidelik te hou om identifiseerbare ritmes te ontwikkel. Moedig die leerders aan om hul stemme of fluitgeluide te gebruik vir veranderinge in sekwenspatrone.

Koel af en met veilig, stadige strekbewegings

Aktiwiteit 9

Koel af

Leerderboek bladsy 32

Riglyne vir onderrig: Gebruik 'n stuk musiek met 'n stadige tot matige tempo. Die ritme moet nie baie ingewikkeld wees nie. Sê vir die leerders hulle moet saggies vir hulself tel terwyl hulle die afkoelingsaktiwiteit doen. Almal moet alles tegelyk doen.

Aktiwiteit 10

Strek stadig en veilig

Leerderboek bladsy 32

Riglyne vir onderrig: Maak 'n lys van opdragte wat jy gaan uitroep op die bord. Die lys kan soos volg lyk: 8 stapbewegings; 8 skerp armbewegings op die plek; 8 stapbewegings; 8 tellings van sirkelvormige heupbewegings; 8 stapbewegings; 8 tellings stadige liggaamsgolfbewegings; herhaal alles. Laat die leerders op die vloer strek en neem ook self deel.

EENHEID

3

Improvisasie en komposisie

Leerderboek bladsy 33 tot 35

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

Begin hierdie afdeling met 'n bespreking oor respek, ruimte en houdings. Doen 'n oefening om vertroue op te bou en moedig leerders aan om veilig en gemaklik te voel. Wanneer jy die oefeninge deurwerk, maak seker dat jy kyk teen watter tempo die leerders dit uitvoer. Leerders sal elkeen op hul eie tyd selfvertroue ontwikkel in te verken. As jy sien die leerders is soms onbeholpe, gryp in en gee wanneer nodig vir hulle op 'n kalm manier die nodige leiding. Ontwikkel 'n bewegingsekwens met behulp van instrumente uit elke aktiwiteit.

Verhoudings

Aktiwiteit 11

Improviseer 'n dans om beweging te oefen

Leerderboek bladsy 33

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit werk leerders twee-twee saam. Begin die aktiwiteit deur die leerders reg oor mekaar te laat sit met hul bene gekruis. Hulle moet kies

wie is A en wie is B. A begin deur sy of haar arms teen 'n stadige pas te beweeg, terwyl B soos in 'n spieëlbeeld volg.

Gee elkeen genoeg tyd om te lei, terwyl moontlike armbewegings verken word. Wanneer jy sien hulle het genoeg selfvertroue om verder te ontwikkel, moedig hulle aan om hul vlakke te verander, hul hele liggame te gebruik en verskillende plekke in die ruimte te ondersoek. Sê vir hulle om 'n bewegingskombinasie te ontwikkel uit die bewegings wat hulle verken het. Hulle moet die bewegings met inoefening kan herhaal.

Aktiwiteit 12

Speel 'n roep-en-reageerspel

Leerderboek bladsy 33

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit gaan die leerders 'n roep-en-reageerspel speel, terwyl hulle klassieke armlyne inoefen en ruimte ondersoek. Hulle moet teen 'n egalige pas loop, sonder om in mekaar vas te loop. Jy sal die kleur uitroep en hulle moet stilstaan terwyl hulle die klassieke armlyne maak. Sluit vierde en vyfde posisies in met behulp van kleure.

Aktiwiteit 13

Lei jou maat

Leerderboek bladsy 34

Riglyne vir onderrig: Hierdie aktiwiteit moedig leerders aan om vertroue en samewerking te ontwikkel. Groepeer die leerders twee-twee. Verduidelik aan die leerders dat die maat, wat met die oë toe gelei word, op die leier moet vertrou om veilig te kan voel. Neem die leiding deur met 'n leerder te demonstree hoe om hierdie aktiwiteit te doen. Speel musiek met 'n stadige tempo. Die leerders sal in pas kom met die slag van die musiek.

Indien dit lyk of die leerders onseker is en giggel, laat hulle eers rustig bedaar. Stel hulle gerus en gee hulle die nodige leiding op 'n ferm en gestruktureerde manier. Sodra die leerders die opdragte reg volg, laat hulle rolle omruil.

Laat leerders 'n groepsbespreking hou oor hoe hulle tydens die aktiwiteit gevoel het. Vra watter rol hulle verkies het en hoe hulle in elke rol gevoel het.

Aktiwiteit 14

Gebruik positiewe en negatiewe vorms

Leerderboek bladsy 34

Riglyne vir onderrig: Bespreek positiewe en negatiewe ruimte met die leerders. Hierdie aktiwiteit behels geen kontak nie en moet uit die staanspoor beklemtoon moet. Leerders moet met hul liggame 'n vorm skep, met genoeg en interessante negatiewe ruimte rondom hulle. Noem dat hulle elke posisie sal stilhou wanneer dit gevorm is.

Vra 'n leerder om 'n interessante vorm te skep en dit stil te hou. Beweeg na die leerder en maak 'n vorm wat by die leerder pas. Handhaaf die stil posisie en vra die leerder dan om uit sy of haar vorm te beweeg sonder enige "kontak" en 'n ander vorm te skep. Beweeg weer om 'n nuwe vorm in die negatiewe ruimte te skep. Hier kan jy weer die "geen kontak"-reël bespreek. Vra die klas of hulle die opdragte en reëls verstaan.

Laat die leerders 'n lang ry te vorm. Die leerder op die punt begin. Elke leerder wat 'n nuwe vorm skep, moet sy of haar posisie behou totdat die hele ry in posisie is.

Die oefening kan verskeie kere herhaal word. Indien die klas te groot is, verdeel hulle in kleiner groepe van nie meer as agt nie.

Aktiwiteit 15

Gee en ontvang gewig

Leerderboek bladsy 34

Riglyne vir onderrig: Leerders moet versigtig in hierdie aktiwiteit werk. Dit is 'n goeie idee om voordat julle begin, 'n oefening te laat uitvoer waarin vertroue opgebou word.

Leerders werk twee-twee, verkieslik met iemand van dieselfde lengte en iemand met wie hulle gemaklik voel. Laat hulle op die vloer sit, rug-aan-rug, met soveel kontak moontlik tussen hulle. Sê vir hulle om sagkens en baie stadig vorentoe en agtertoe te wieg, terwyl hulle kontak tussen hulle rûe handhaaf. Moedig hulle aan om ook hul koppe met die wiegbeweging te beweeg en met die maat kontak te maak terwyl hulle oorleun.

Probeer om hulle in 'n staande posisie te laat opstaan deur balans, druk van hulle bene en kontak met hul rûe te gebruik. Sodra hulle staan, vra hulle om van verskeie staande posisies te verken waarin gewig gegee en ontvang word. Laat hulle die gee en ontvang van gewig met hande, heupe, skouers en bene verken.

Komposisiestruktuur

Aktiwiteit 16

Verken komposisiestruktuur

Leerderboek bladsy 35

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit moet jy deur voorbeeld leiding gee. Verduidelik die begrip van harmonie aan die leerders. Verduidelik vir hulle dat daar geen verkeerde bewegings in hierdie oefening is nie. Die belangrikste reël is dat alles baie stadig uitgevoer moet word, omdat ons mekaar gaan naboots. Jy begin en dan kry elke leerder 'n kans om te lei.

Organiseer die klas in 'n groep agter jou. Gee elke leerder 'n nommer. Maak seker dat elkeen genoeg ruimte het waarin hulle hul arms kan beweeg sonder om aan die persoon langs hulle te raak. Speel 'n baie stadige stuk musiek. Begin deur jou arms in baie eenvoudige vloeiende bewegings te beweeg. Doen hope herhalings en hou jou bewegings uiters eenvoudig. (Jy sal dalk hierdie aktiwiteit 'n paar keer aan die einde van lesse moet inbring voordat jy leerders 'n geleentheid gee om te lei.)

Sodra jy die groep aan die beweeg het, beweeg uit die leiersposisie en roep nommer 2 uit. Nommer 2 neem dan die leiersposisie oor voor in die middel. Hou die bewegings fyn dop. Gee elke leerder ongeveer 30 sekondes om te lei.

Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties

Leerderboek bladsy 35

Vir kwartaal 2 bestaan die formele assessering uit 'n praktiese en 'n geskrewe toets. Assesseer die leerders se tegniek, inheemse dans en komposisie op grond van die aktiwiteite wat gedoen is. Gee hulle 'n totale punt vir tegniek, 'n totale punt vir die inheemse dans en 'n totale punt vir improvisasie, elkeen uit tien om 'n totaal van 30 punte te maak. Deel die punt dan deur drie om 'n finale praktiese punt uit tien te kry.

Kriteria	Moontlike punte
<u>Tegniek</u>	
- Geheue, koördinasie, beheer, postuur, liggaamslyn, akkuraatheid	5
- Vloeibaarheid, dinamiek, musikaliteit	3
- Selfvertroue, uitdrukking, fokus, persoonsversorging	2
<u>Inheemse dans</u>	
- Styl van dansgenre	5
- Uitvoering, uitdrukking, selfvertroue, fokus	5
<u>Komposisie</u>	
- Kontras, stemming, temas	5
- Selfvertroue, samewerking, heelhartige betrokkenheid	5

Formele assessering: Kwartaal 2 Geskrewe toets

Leerderboek bladsy 35

Die geskrewe toets, wat handel oor beginsels van postuur en liggaamslyn, terminologie en dansgeletterdheid, tel tien punte vir die formele assessering vir kwartaal 2. Die memorandum word gegee.

- Definieer die volgende dansterme: (3)
 - Attitude: 'n Houding/pose uitgevoer op een been, terwyl die ander been opgelig en gebuig is, agter, voor of langs die sy van die liggaam. 'n Attitude kan op 'n plat voet of halwe punt (demi-pointe) uitgevoer word. Die danser probeer soveel uitdraai as moontlik vir albei bene gebruik.*
 - Retiré: 'n Houding/pose waarin een been opgelig is na die kant van die ondersteunende knie, uitgedraai of in 'n parallelle lyn. Die geligte knie is gebuig en die tone van die geligte been is gepunt. Hierdie posisie word dikwels in draaie gebruik en om dit te oefen, help om balans te ontwikkel.*
 - Balans: Balans vereis fisiese en geestelike krag en buigsaamheid. Om te balanseer, het jy 'n sterk kern nodig om die middel van jou liggaam styf en ferm te hou. Balans vereis oogfokus, ontspanne gemoed en liggaam en baie oefening. Balans word bereik deur deurlopend die gewig van die liggaam te skuif en klein aanpassings te maak. As die spiere styf is, kan hulle nie reageer op die klein veranderinkies in gewigsverspreiding nie.*

2. Beskryf hoe om elke posisie wat jy oor klassieke armlyne geleer het, te doen. (5)
Eerste posisie: Hou 'n afstand van 15 cm tussen die vingerpunte. Die hande is in lyn met die maag. Die elmboë is hoër as die hande. Die sirkel van die arms moet skuins na onder wys. Die hande is gerond soos 'n koppie sodat die danser in die palms kan sien. Tweede posisie: Die elmboë is hoër as die hande. Die binnekant van die elmboë moet reguit vorentoe wys. Die palms van die hande is liggies gebuig om 'n denkbeeldige lyn na die onteindigheid uitgestrek, skep. Derde posisie: 'n Kombinasie van een arm in eerste posisie en die ander een in tweede. Vierde posisie: 'n Kombinasie van een arm in tweede posisie en die ander een in vyfde. Vyfde posisie: Hou 'n afstand van 15 cm tussen die vingerpunte. Die hande is gerond soos 'n koppie sodat die danser in die palms kan sien.
3. Skryf twee uitvoerige paragrawe om die volgende te verduidelik: (5)
 a) Hoe om danspostuur te bereik
Die kop is in ewewig sonder spanning in die nek en skouers. Trek die diep maagspiere na die lae rug. Dit maak die lendewerwels plat. Laat die skouers skuins na onder hang en laat hulle ontspan. Maak die bors breër en die borug plat. Daar moet 'n balans tussen die bors en borug wees. Maak die gaping tussen die laagste ribbes en die heupbene langer. Doen dit deur te verbeel jy word grond toe getrek en ook van bo-af getrek om die liggaam langer te maak. Die bekken word in 'n neutrale posisie gehou. Almal se liggaamstruktuur verskil. Verleng die spiere in die bobene, dit maak die knieë plat. Ondersteun die enkels. Dit word gedoen deur die enkels reguit in lyn en laat dit nie uit- of inbuig nie. Die tone moet uitgesprei wees en ontspanne. Die gewig van die liggam moet aangepas wees om oor die middel van die voete te balanseer.
 b) Die belangrikheid van liggaamslyn (2)
Liggaamslyn beteken die manier waarop gewigte met mekaar in lyn is tydens bewegings. Om gesonde gewigte te handhaaf, moet jy seker maak jy plaas nie stremming op die ligamente deur die gewigte buite hulle normale bewegingsomvang en -rigting te beweeg nie. Dit is belangrik om daaraan te werk om die korrekte postuur en liggaamslyn te verkry, om beserings te voorkom.
4. Jy het hierdie kwartaal geleer om 'n rubberstewedans te doen. Ondersoek en bespreek die dans se woordeskat, ritmiese patrone en choreografie. (5)
Die algemene danswoordeskat, ritmiese patrone en choreografie van die rubberstewedans word bereik deur die stewels te stamp, die stewels te klap terwyl hulle op die vloer is of van die vloer af gelig is, die stewels saam op die hakke te slaan, een stelwel na die ander te swaai, een stelwel met die ander te skop, en op een been te staan of te kniel met arms wat by die elmboë buig is en die duime wat opwaarts wys. Tussen elke sekwen is daar 'n wagperiode waar dansers hulle regtervoet liggies op die grond tik. In sommige gevalle word die dans oor 'n siklus van vier polsslae uitgevoer. Daarbenewens is daar twee wagperiodes wat gebruik word om die tyd aan te dui: Die stamp van die regterbeen op die grond op die eerste en derde polsslag of die afwisseling van beide bene byvoorbeeld regs, links, regs, links soos in 'n mars. Rubbersteweldanse (Isicathulo) kan komiese en humoristiese elemente sowel as die alledaagse lewensnervarings in die choreografie inkorporeer

Totaal 20 ÷ 2= 10

Dans

Kwartaal 3: Oorsig

Die praktiese werk wat in kwartaal 1 en 2 gedoen is, sal versterk word. Die nuwe werk sal meer teoretiese vaardighede verg, asook die ontwikkeling van bewegingsgeheue, terwyl die woordeskate van vaardighede uitgebrei word. In improvisasie en komposisie sal leerders kontrasterende dinamiek verken en verskillende stimuli gebruik om beweging aan die gang te sit met behulp van idees. Leerders sal nadink oor dansuitvoering en 'n oog ontwikkel om krities na dans te kyk. Deur ondersoek in te stel na sekere dansvorme wat in Suid-Afrika geleer word, sal hulle hul algemene kennis verbreed en belangstelling en bewustheid van ander moontlike loopbane wat vir hulle beskikbaar is, stimuleer.

Kwartaal 3	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	45 minute per week, plus inoefening een maal 'n week na skool	Dansuitvoering	1–9	Formele assessering (prakties)
Eenheid 2	2 ure per kwartaal; kan met tegniese danswerk geïntegreer word	Improvisasie en komposisie	10–12	Self, portuur, onderwyser
Eenheid 3	2 ure per kwartaal plus eie navorsingstyd	Dansteorie en -geletterdheid	13	Self, portuur, onderwyser
Formele assessering: Prakties – tegniek, kort vinnige danssekwens en komposisie (kontras, stemming en temas) vir 10 punte				

Kernkonsepte en definisies	
liggaamsdeelisolasies	Beweging in een of meer gewigte terwyl die res van die liggaam stil gehou word
voetopwarmings	Ontwikkeling van sterkte en buigsaamheid in die enkels en voete
klein sprongsekwense	Kombinasie van klein sprongetjies op twee voete, met twee voete spring, op een voet land, hophbewegings, klein uitspringbewegings
lokomotoriese passies	Loop, hardloop, hop, galop, huppel, gly, spring en uitspring
afkoel	Verlaag die harttempo na neutrale beginpunt
ontspanningsinbeelding	Gebruik van ontspanning en verstandelike visualisasie om stemming en fisiese welstand te verbeter
veilige strekbewegings	Stadige, beheerde toename van bewegingsomvang rondom 'n gewig

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Dans Kwartaal 3			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
Aktiwiteite 1, 4–6 en 9		Aktiwiteite 3 en 8	Aktiwiteite 1, 2, 4–7 en 9
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
Aktiwiteite 11 en 12	Aktiwiteit 10	Aktiwiteit 10	Aktiwiteite 10–12
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Paar	Individueel
			Aktiwiteit 13

EENHEID

Dansuitvoering

Leerderboek bladsy 37 tot 42

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

Die leerders sal dansvaardighede verder ontwikkel deur herhaling en inoefening van werk wat in kwartaal 1 en 2 geleer is. Vaardighede wat in hierdie eenheid ingesluit is, sluit kniebuigings en stygbewegings met gekoördineerde arms in. Oefeninge met rekvisiete word gedoen om vloeibaarheid in die arms te ontwikkel. Veebewegings met die bene, skoppe en sirkelbewegings uit die heupe sal hul bewegingsomvang vergroot, asook hulle kinestetiese begrip van uitdraaibewegings. Hulle sal stamina opbou deur die kombinasies van groter motoriese bewegings met behulp van variasies van ritmes en veranderinge in dinamiek. 'n Kort, vinnige danssekwens met aandag op voetwerk sal verken word.

Opwarmingsritueel: verstuk en voeg by

Wanneer die leerders voel dat hulle die bewegingskombinasies met selfvertroue kan uitvoer, sal hulle eerder reageer op regstellings met betrekking tot postuur en liggaamslyn. Sommige leerders neem 'n tydjie om te voel hoe hulle liggame in ruimte beweeg. Maak seker die leerders staan nie gedurende elke les op dieselfde plek in die vertrek nie. Beweeg hulle rond en kombineer hulle met verskillende maats wanneer hulle bewegingskombinasies uitvoer.

Aktiwiteit 1

Voer bewegings in parallel en uitdraai uit

Leerderboek bladsy 37

Riglyne vir onderrig: Hierdie oefening sal die leerders uitdaag in sowel koördinasie as konsentrasie. Hulle moet op liggaamslyn en postuur fokus. Moedig hulle aan om die spanning in die gewrigte en die bene vry te stel terwyl hulle buig. Bespreek suiwerheid van lyn wanneer klassieke armbewegings ingeoefen word. Lê klem op gladde bewegings, elkeen met 'n duidelike begin en einde.

Armoefeninge om vloeibaarheid te ontwikkel

Aktiwiteit 2

Ontwikkel vloeiende bewegings

Leerderboek bladsy 37

Riglyne vir onderrig: As voorbereiding vir hierdie aktiwiteit, kry linte, sagte vloeiende stukke weefstof of serpe. Dit is belangrik dat jy dieselfde rekwisiet vir almal kies.

Moedig die leerders aan om kombinasies armbewegings te ontwikkel en neem self deel. Wees taktvol en kies op sensitiewe wyse een beweging van elke leerder en kombineer dit om 'n sekvens te vorm. Laat hulle die sekvens inoefen deur ook die linkerhand te gebruik.

Laat die leerders vrylik die oorgange tussen die bewegings wat jy byvoeg, verken. Indien dit lyk of hulle onseker is, demonstreer eenvoudige draai-, sweef- en reikbewegings. Wanneer die aktiwiteit geassesseer word, laat die leerders hulle kombinasies uitvoer, terwyl hulle in dieselfde rigting kyk as toe hulle dit ingeoefen het.

Aktiwiteit 3

Ontwikkel arm-vloeibaarheid in 'n duet

Leerderboek bladsy 38

Riglyne vir onderrig: Gebruik die kombinasie en idees wat hulle in aktiwiteit 2 geleer het – die leerders moet hul bewegings vir 'n maat leer. Bespreek komposisiestrukture van veranderinge in rigting, spieëlbeeldnabootsing en vlakke. Moedig hulle aan om verskillende keuses te verken en gee hulle die vryheid om die bewegings te kombineer sodat daar vir elke beweging 'n duidelike begin, middel en einde is. Herhaling van die bewegings is baie nuttig in hierdie oefening.

Beenoefeninge

Aktiwiteit 4

Oefen lae en hoë veebewegings en skoppe

Leerderboek bladsy 38

Riglyne vir onderrig: Maak seker die leerders het voldoende ruimte. Hulle sal hul bewegings beperk indien hulle voel dat hulle te naby aan mekaar is. Die leerders sal waarskynlik 'n stootstrek-beweging in die 4de posisie moeilik vind; laat die klem val op die beweging van die been in die heuppotjie en om 'n sterk skopbeweging met energie te kan

doen. Wanneer die been na agtertoe gestoot word, maak seker die leerders knyp nie die lae rug nie. Moedig die leerders aan om vorentoe te leun wanneer hulle agtertoe skop.

Aktiwiteit 5

Maak sirkelbewegings met die bene vanuit die heupe

Leerderboek bladsy 39

Riglyne vir onderrig: Hierdie oefening vereis 'n goeie grondslag in uitdraaibewegings. Leerders moet aan hulle eie uitdraai werk binne hul eie fisiese bewegingsomvang en struktuur. Begin met die sirkelbeweging van die opgeligte been deur lae, sirkelbewegings op 'n onbeperkte wyse te oefen.

Besprek suiwer lyn van die bene, veral van die knie ondertoe, deur die enkel, na die tone toe. Lees en kyk saam met die leerders na die prentjies om 'n visuele indruk te kry.

Moedig hulle aan om in die vloer in te druk wanneer hulle met die voete werk voordat hulle dit oplig om die sirkel-uitdraaibeweging uit te voer. Wanneer hulle dit doen, moet hulle die diep spiere van die ondersteunende bene se heup gebruik om die uitdraaibeweging te kan uitvoer. Laat daar genoeg tyd wees in die musiek vir die oorgang van beweging na die ander kant en dat hulle weer hul postuur en 'n stewige posisie bereik.

Remediërende aktiwiteit: Doen sirkelbewegings van die bene vanuit die heupe soos volg: 'n sirkelbeweging van die bene uit die heupe verg dat die diep heup- en uitdraai-spiere gebruik moet word. Daar is twee eenvoudige maniere om dit te ontwikkel:

- Die leerders lê op hulle rûe en voer die bewegings uit met hul hande plat op die vloer en heupe wat die bolyf stabiliseer. Sodoende verseker hulle kontak tussen vloer en liggaam.
- Die leerders hou aan 'n dansbalk vas terwyl die bewegings uitgevoer word. Hulle moet die balk as steun gebruik en om hulle te help balans vind. Moenie dat leerders aan die balk te hang nie, aangesien hul gewig verkeerd geplaas sal wees.

Bou stamina

Aktiwiteit 6

Bou jou stamina

Leerderboek bladsy 40

Riglyne vir onderrig: Kry, as voorbereiding vir hierdie aktiwiteit, verskillende genres musiek gereed. Maak seker die musiek is geskik vir spronge. Lê klem op veilige, sagte landings voordat die leerders begin spring. Maak seker die leerders land deur tone, bal, hak en dat hulle hul bene buig. Daar word aanbeveel dat alle spronge aan die begin “afwaartse” spronge sal wees.

Uitbreidingsaktiwiteit: Bou hul stamina op: leerders oefen spronge en dan bewegings op die vloer en dan weer spronge, ens. Dit verg baie stamina en moet op 'n veilige manier uitgevoer word. Hier onder is 'n lys van bewegings wat ingesluit kan word:

- sweefbewegings met bukkende landings: versag die gewigte en beweeg die bene spiraalvormig in 'n natuurlike draaibeweging om na die staande posisie terug te keer

- variasies van wawiele
- variasies van halwe handstande
- gly en sweef op die vloer met kontak tussen die vloer en dy- en boudspiere
- variasies van rolbewegings agtertoe oor een skouer - maak seker dat die leerders hul skouers beskut terwyl hulle dit leer.

Leer 'n kort, vinnige danssekwens

Aktiwiteit 7

Ontwikkel 'n sekwens van bewegings

Leerderboek bladsy 41

Riglyne vir onderrig: Begin deur eenvoudig en geleidelik die sekwense by te voeg wanneer alle leerders die nodige selfvertroue toon. Maak seker dat die volgorde van passies gemaklik is om te doen en dat die bewegings vloei. 'n Eenvoudige manier om spronge met variasies van landings te onderrig, is om 'n patroon op die vloer in die vorm van vierkante te teken. Hoelahoepels werk ook goed. 'n Mens kan ook rekwisiete op die vloer plaas, soos 'n kussing of blikke. Die leerders spring dan oor die rekwisiete en leer daarvolgens om hulleself met krag voort te stu en krag te kry om hoog te spring.

Koel af

Aktiwiteit 8

Koel af met vloeiende, liriese bewegings

Leerderboek bladsy 41

Riglyne vir onderrig: Lees die afkoelaktiwiteit saam met die leerders deur. Verduidelik dat hulle nie enige pyn behoort te voel in hulle liggame terwyl hulle hierdie aktiwiteit uitvoer nie. Indien hulle pyn voel, moet hulle dadelik ophou. Dit is 'n ontspanningsoefening waartydens hulle 'n goeie strek dwarsoor die bolyf voel.

Vra die leerders om saam met iemand van dieselfde lengte te werk. Maak seker dat die arms lank bokant die koppe uitgestrek word voordat daar gebuig word om op te lig. Die maat doen die opligwerk, maar hou aan die opgeligte maat se hande vas. Die arms dien as 'n hefboom om die opligbeweging te stabiliseer. Die opgeligte maat moet ontspan en in hierdie posisie hang. Die nek en kop moet geen spanning hê nie. Maak seker die opgeligte maat word sagkens op die vloer neergelaat. Die leerders ruil dan rolle om.

Aktiwiteit 9

Stadige strekke

Leerderboek bladsy 42

Riglyne vir onderrig: Kyk na die diagram op bladsy 42 vir hierdie aktiwiteit. Gaan stadig deur al die stadia van die "hond wat af kyk" met die leerders. Sodra die leerders vertrou is met elke stadium, moedig hulle aan om spanning in die nek te vermy deur af te kyk. Moedig die leerders aan om asem te haal terwyl hulle hierdie oefening doen.

Improvisasie en komposisie

Leerderboek bladsy 43 tot 45.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid verken leerders kontrasterende dinamiek. Leerders sal dit meer geniet en meer bewus raak van moontlikhede indien hulle bewegings met fyn besonderhede uitvoer. Hulle veen ook komponering met idees, buie en/of gedagtes en verskillende stimuli. Leerders word aangemoedig om sinvol deel te neem indien hulle boodskappe doeltreffend met bewegings kan oordra en sal sodoende hulself vindingryk kan uitdruk.

Verken danselemente: kontrasterende dinamiek

Lees saam met die leerders deur die inhoud op bladsy 43 van die leerderboek. Verduidelik die begrippe van kontras en dinamiek.

Aktiwiteit 10

Voeg kontrasterende dinamiek by jou bewegings

Leerderboek bladsy 43

Riglyne vir onderrig: Die praktiese aktiwiteit kan alleen, in pare of klein groepe uitgevoer word. Bespreek die aktiwiteit met die leerders. Gee leiding deur die voorbeeld te stel en demonstreer 'n paar eenvoudige opsies. Speel agtergrondmusiek wat nie met hul bewegings sal inmeng nie, maar eerder die ruimte sal vul om 'n meer ontspanne atmosfeer te skep. Gee hulle tyd om te skep, in te oefen en voor hulle maats die bewegings uit te voer.

Verken idees met verskillende stimuli

Aktiwiteit 11

Gebruik sport as 'n stimulus vir beweging

Leerderboek bladsy 44

Riglyne vir onderrig: Bespreek sport in die algemeen met die klas. Moedig die leerders aan om deel te neem en hulle gedagtes oor die hoogte- en laagtepunte in sport met die ander te deel. Debatteer die doel van sport en wat dit vir verskillende mense beteken. Hoe mense in sport reageer as hulle wen, verloor of beserings opdoen, met skeidsregters argumenteer asook menings oor die soort individue in spesifieke sportkodes. Lees die opdragte in die leerderboek saam met die leerders. Gee hulle 'n bietjie tyd om 'n bewegingsfrase n.a.v. die opdragte te ontwikkel. Sê vir hulle om met eenvoudige

bewegings te begin wat hulle later kan ontwikkel. Moedig hulle aan om hul bewegings te verfyn sodat dit eenvoudig, duidelik en groot is. Laat hulle dit voor hul maats uitvoer.

Komposisie van 'n sekvens gegrond op 'n stimulus

Aktiwiteit 12

Verken tienerluime

Leerderboek bladsy 45

Riglyne vir onderrig: Lees die inhoud in die leerderboek. Gee die leerders 'n bietjie tyd om na te dink oor watter hoek/tema hulle sou wou byvoeg. Laat die leerders 'n dinksrum hou en 'n paar van die idees op papier neerskryf. Laat hulle hul sekvens inoefen en dit voor hul maats uitvoer.

EENHEID

3

Dansteorie en -geletterdheid

Leerderboek bladsy 46 tot 51.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal die leerders nadink oor 'n dans wat hulle op die verhoog gesien het en verskillende dansvorms vergelyk. Hulle sal begin om dit wat hulle gesien het, te ontleed, daaroor na te dink en vrae daaroor te vra. Verskillende genres, kontekste, bewegings, woordeskat, begeleiding en vindingrykheid sal verken word. Die leerderboek vergelyk kontemporêre, ballet en Afrika-dans, maar dit hoef jou nie in te perk nie. Dit sal tot voordeel van die leerders wees om alternatiewe dansvorms te gebruik wat hul kulturele en geografiese ligging weerspieël.

Bespreek 'n dans wat lewend op die verhoog, in die gemeenskap ,op televisie of op 'n DVD gesien is

Kry, as voorbereiding vir hierdie aktiwiteit, 'n DVD wat jy vir die leerders kan wys. YouTube is 'n goeie bron. Kyk asseblief na die webadresse wat ons aan die einde van hierdie boek aangestip het indien jy toegang tot die internet het. Doen 'n bietjie navorsing oor die gekose stuk sodat jy goed voorberei is om die leerders te kan bystaan en plaas die werk binne konteks. Om na volledige danse te kyk kan tydrowend wees. Dit is dalk 'n goeie idee om net 'n gedeelte van 'n werk te kies.

Riglyne vir onderrig: Sodra die leerders na die stuk gekyk het, kan jy die wyer agtergrond gee. Wanneer hierdie oefening vir die eerste keer uitgevoer word, moedig die leerders aan om soveel moontlik te skryf oor presies hoe hulle dit sien. Moenie raad gee terwyl die leerders kyk nie. Sodra hulle klaar gekyk het, gee hulle 'n bietjie tyd om die tabel in die leerderboek te voltooi.

Dit is raadsaam om nie hierdie aktiwiteit vir die eerste keer formeel te assesseer nie. Bespreek eerder die antwoorde in 'n algemene klasdebat. Dit sal die leerders aanmoedig om met groter selfvertroue hul idees uit te druk sonder om reg te moet wees. Laat die leerders toe om hulle eie persoonlike gedagtes by te voeg.

Drie Suid-Afrikaanse dansvorme

Kry soveel visuele voorbeelde of prente as wat jy kan van drie verskillende dansvorme wat jy wil bespreek. Lees die inhoud in die leerderboek saam met die leerders deur. Verwys na jou bronne terwyl jy die aantekeninge lees en laat die leerders hulle gedagtes lug.

Maak seker die leerders verstaan die woorde en begrippe wat gebruik word: oorsprong; kultuur; soort bewegings; choreograaf; tegniek; temas; ontspan; *tutu*; *pointe*-skoene; natuurlike buigings van die liggaam; oordrywing; protes; sosialisering; tradisioneel.

Uitbreidingsaktiwiteit: Die leerders moet vir elke stelling 'n B (ballet), K (kontemporêr) of A (Afrika-dans) neerskryf. Die antwoorde word vir jou gegee.

Stelling	Dansvorm
1. Die choreograaf gebruik oordrewe alledaagse bewegings waarby die meeste mense aansluiting kan vind.	K
2. Die karakters in die stories is dikwels prinse en prinsesse.	B
3. Die bolyf beweeg heelwat.	K
4. Word dikwels gebruik vir viering, protes of sosialisasie.	A
5. Die styl is onwerklik en delikaat.	B
6. Die een geslag leer dit vir die volgende geslag.	A
7. Kostuums wat gedra word kan alledaagse klere wees.	K
8. Die meisies staan op hulle tone in skoene wat <i>pointe</i> -skoene genoem word.	B
9. Gebruik basiese en komplekse ritmepatrone.	A
10. Nuwe bewegings word uitgevind wat die sosiale en politieke temas verteenwoordig van die tyd waarin hulle geskep is.	K

Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties

Leerderboek bladsy 51

Assesseer die leerders se tegniek, hul kort vinnige danssekwens en komposisie op grond van die aktiwiteite van hierdie kwartaal. Gee hulle 'n totale punt vir tegniek uit 20 en 'n totale punt vir hul danssekwens uit vyf en 'n totale punt vir komposisie uit tien, om 'n totaal van veertig punte te maak. Dit moet dan deur vier gedeel word vir 'n finale punt uit tien.

Kriteria	Moontlike punte
<u>Tegniek</u>	
- Geheue, koördinasie, beheer, akkuraatheid	5
- Veilige danspraktyk – liggaamslyn, postuur, styg en landings met <i>plié</i>	5
- Opwip, hoogte	5
- Selfvertroue, uitdrukking, fokus, persoonsversorging	3
- Vloeibaarheid, dinamiek, musikaliteit	2
<u>Danssekwens</u>	
- Uitvoering, uitdrukking, selfvertroue, fokus	5
<u>Komposisie</u>	
- Kontras, stemming, temas	5
- Selfvertroue, samewerking, verbintenis	5

Dans

Kwartaal 4: Oorsig

In kwartaal 4 berei leerders hulle voor vir formele assessering oor alle inhoud van die kurrikulum. Hulle oefen passies en kombinasies uit die vorige kwartale verder as voorbereiding vir die praktiese eksamen. Bemeestering van die dansklas met aandag aan detail, korrekte postuur, korrekte liggaamslyn en veilige landings uit sweefbewegings, is nodig. Bemeestering van 'n groepuitvoeringssekwens waarin 'n opregte betrokkenheid by bewegingsfokus, musikaliteit en spesiale bewustheid onder dansers getoon word, sal ook uitgevoer word. Leerders sal 'n bewegingsekwens komponeer met behulp van stimuli en met die insluiting van komposisiestrukture. Nadenke oor eie danservarings en 'n geskrewe formele eksamen sal voltooi word.

Kwartaal 4	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	45 minute per week, plus inoefening een maal 'n week na skool	Dansuitvoering		
Eenheid 2	2 ure per kwartaal; kan met tegniese danswerk geïntegreer word	Improvisasie en komposisie	1	Self, onderwyser
Eenheid 3	2 ure per kwartaal plus eie navorsingstyd	Dansteorie en-geletterdheid	2	Self, onderwyser
Die formele assessering vir kwartaal 4 het twee komponente: die eerste komponent is 'n praktiese eksamen – uitvoering van klaswerk, groepdans en komposisie (stimulus en struktuur). Dit tel 40 punte. Die tweede komponent is 'n geskrewe eksamen wat 'n vergelyking van verskillende dansvorme, dansgeletterdheid, danselemente, terminologie en selfondersoek, vir 20 punte insluit.				

Kernkonsepte en definisies	
danskonvensies	Gedragkode, etiket, stel reëls
ontspanningsinbeelding	Gebruik van ontspannings- en verstandelike visualisering om stemming en fisiese welstand te verbeter
veilige strekbewegings	Stadige vergroting van bewegingsomvang rondom 'n gewrig

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Dans Kwartaal 4			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
			Aktiwiteit 1

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Dans Kwartaal 4			
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
			Aktiwiteit 2

EENHEID

Dansuitvoering

Leerderboek bladsy 53 tot 54

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders die stel oefeninge inoefen wat hulle regdeur die kwartale sover gedoen het – vir formele assessering. Hulle sal hul begrip van dansklaskonvensies demonstreer, terwyl hulle tegniek, stamina en veilige danspraktyke ten toon stel. Hierdie noodsaaklike vereistes moet met mekaar oorvleuel om 'n suksesvolle ervaring te kan hê.

Bemeester die dansklas soos in vorige kwartale

Lees die inhoud van die leerderboek saam met die leerders deur. Vir die leerders om suksesvol te wees in die dansuitvoering se assessering, moet hulle eers die werk ken.

Danstegniek het 'n sterk onderbou nodig om die bewegings met begrip te kan uitvoer. Maak jou musiek op een CD in die korrekte volgorde gereed om tyd te bespaar. Probeer om die hele assesseringsklas in elke les deur te werk. Gebruik die regte naam vir elke oefening. Dit sal die leerders op hul gemak stel. Hulle moet hul uitvoering vol selfvertroue kan uitvoer.

Bespreek tydsberekening en die nut daarvan dat leerders mate saggies in hulle koppe tel. Dit is belangrik dat hulle nie van jou verwag om hardop vir hulle te tel nie. Verduidelik vir hulle dat jy hulle in 'n formele omgewing gaan assesseer en dat musikaliteit 'n vaardigheid is wat hulle moet ontwikkel. Verseker hulle daarvan dat indien hulle foute maak in die kombinasies, dit beter is om aan te hou as om te stop.

Wys vir hulle die assesseringsrubriek. Dit sal hulle 'n duideliker idee gee van wat van hulle verwag word. Bespreek die datum waarop hulle geassesseer sal word. Wys hulle op die kalender hoeveel lesse hulle oor het voor die assessering. Bied ekstra klasse aan indien nodig.

Uitvoering van 'n groepdانسsekwens

Berei soos volg voor: Besluit hoe jy jou tyd en ruimte gaan benut om al die leerders die beste groepdانسervaring te gee. Dink aan hoeveel leerders daar in die klas is. Indien jou klas groot is, skep twee groepe volgens hul vermoënsvlakke. Jy wil die bekwaamste onder hulle uitdaag, maar ook die minder bekwames 'n kans wil gee om uit te blink en te ontwikkel.

Kies musiek wat luistervaardighede sal ontwikkel. Dit is beter om nie met kommersiële musiek te werk nie. Leerders vind vanselfsprekend aansluiting by musiek uit die populêre kultuur, maar reageer dikwels beter op musiek waarmee hulle nie vertrouwd is nie. Indien jy opvoedkundige musiek gebruik, sal jy die groepsekwens in 'n sterker, formele setting plaas.

Beplan jou sekwens deur die frases in afdelings te verdeel om 'n verskeidenheid vaardighede in te sluit wat deur die jaar geleer is. Sluit 'n aantal komposisievaardighede in.

Wanneer jy hulle die kombinasie leer, gebruik die korrekte woordeskat wat hulle deur die jaar in vaardigheidopleiding en komposisie gebruik het. Dit sal hul danswoordeskat aanhou ontwikkel.

Maak seker die leerders geniet die groepdانس. Om saam te beweeg as 'n span sal selfvertroue en eenheid verder uitbou. Die groepdانس moet die finale hoogtepunt en dryfveer wees om te leer dans.

Remediërende aktiwiteit: Hierdie oefening moet net gedoen word nadat die leerders goed opgewarm het. Begin in 'n uitgedraaide tweede posisie van die bene, *plié*/gebuig. Lig die arms na tweede posisie, handpalms na onder. Bly in die *plié*/gebuigde posisie, lig die regterbeen van die grond af op tot 'n lang verlengde lyn in tweede posisie. Rek die been uit en strek die voet tot 'n punt. Die ondersteunende been moet in 'n *plié* bly. Bring die been terug na die *plié*/gebuigde posisie en ontspan die knieë in 'n klein kitsbuig-en-opwipbeweging. Herhaal 3 maal met die regterbeen. Herhaal alles met die linkerkant.

Ontwikkel die oefening deur die hoeveelheid strekke aan elke kant te halveer. Die oefening is veeleisend op die bene; laat die leerders derhalwe toe om tussen stelle te rus. Bespreek uitdraaibewegings vanuit die heupe en die regte liggaamslyn met die knieë bokant die middeltone in *plié*.

Uitbreidingsaktiwiteit: Oefen lokomotoriese bewegings. Hierdie aktiwiteit sal krag, stamina en koördinasie opbou. Maak seker die leerders is genoegsaam opgewarm voor hulle begin. Dit is baie nuttig om 'n stuk musiek te speel wat opwipbewegings aanmoedig.

Begin in 'n hoek van die vertrek en beweeg skuins oor die langste deel van die vertrek. Galop met behulp van die regterbeen, stap links, doen 3 passies *jetés* (groot gooibeweging voorwaarts terwyl die bene oopgesprei (split) word). Herhaal aan die linkerkant. Herhaal alles, maar doen die laaste *jeté* sywaarts. Herhaal aan die linkerkant. Herhaal alles, maar doen 'n rukskop (*hitch kick* - vou die tweede been in die lug oop met verandering van rigting van die bolyf) op die derde sprong. Herhaal aan die linkerkant. Moedig die gebruik van uitdraaibewegings aan om 'n groot bewegingsomvang te verkry.

Improvisasie en komposisie

Leerderboek bladsy 55 tot 56.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

Leerders komponeer 'n bewegingsekwens met 'n gedig as stimulus vir formele assessering. Dit is die praktiese komponent van die formele assessering vir kwartaal 4 en tel 40 punte.

Komponering van 'n bewegingsekwens

Aktiwiteit 1

Komponeer 'n bewegingsekwens met 'n gedig as stimulus

Leerderboek bladsy 55

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit kan onderwysers enige stimuli gebruik wat hulle dink toepaslik is vir hulle skool. Professionele oordeel oor keuse en die vermoë van leerders is nodig.

Dikwels hang die suksesvolste lesse in komposisie af van die dinamiek in die klas. Maak seker die leerders voel veilig. 'n Ysbreker/opwarming wat vertroue opbou sal 'n atmosfeer skep waar leerders bereid sal wees om te verken. Kom voorbereid na die les.

Gee duidelike opdragte. Laat 'n mate van vryheid en persoonlike vertolking toe. Stel 'n tydbeperking en gee die leerders die nodige leiding indien dit lyk asof hulle bystand benodig. Jy kan die rubriek aan die einde van die kwartaal gebruik vir assessering.

Remediërende aktiwiteit: Jy het dalk leerders wat taal- of leergestremdhede het. Hierdie leerders het ekstra lesse en bystand nodig vir lees, skryf en leer. Jou onderrigbenadering vir teorielesse behoort visuele, praktiese, luister- en skryfmetodes in te sluit. Skryf- en begripsvaardighede moet ingeoefen word aangesien die teorie-eksamen geskryf word. Hier onder is enkele idees oor hoe om verskillende lesplanne te ontwikkel:

- Begin met klein, eenvoudige afdelings van die werk.
- Hou papier, koki's, witborde, ekstra visuele en enige ander beskikbare hulpmiddels gereed, soos 'n modelgeraamte van die biologiesdepartement indien jy oor die ruggraat onderrig gaan gee.
- Begin deur die onderwerp op verskeie maniere te definieer. Gebruik eenvoudige taal en vra baie vrae, selfs al beantwoord jy dit self.

- Begin met verbale verduideliking/definisie; skryf dit op die bord; puntsgewys of kopkaart.
- Deel papier uit en laat die leerders die inhoud neerskryf. Help hulle om te verkort.
- Laat hulle hul geskrewe werk vir die leerder langsaan weergee; vra hulle om die inhoud voor hulle te lees en te memoriseer; wys klein gedeeltes aan elke leerder toe om mondelings aan te bied; gee met sensitiwiteit die nodige leiding regdeur die mondelinge aanbieding.
- Moedig elke leerder aan en gee hulle die nodige steun.
- Vermoed dit om te veel aandag aan enige bepaalde individu te skenk. Jy sal gou ontdek watter leerders in sekere gebiede aandag nodig het.
- Herhaling is die sleutel tot memorisering van inhoud.
- Onthou dat indien hulle nie die basiese dinge begryp nie, hulle ook nie kompleksere scenario's sal kan formuleer nie.

Uitbreidingsaktiwiteit: Dansstyle: Kry visuele filmmateriaal oor twee dansstyle waarin jy onderrig gee. Toon kort uittreksels uit albei. Bespreek en vergelyk die verskille/ooreenkomste.

Leer hulle 'n eenvoudige kombinasie van bewegings – jy kan die volgende insluit: buk; hurk/buig; draai; stadige, beheerste beweging; lokomotoriese bewegingspassie; pouse; sprong en gebaar. Vra hulle om die bewegings in twee afsonderlike kombinasies te ontwikkel met behulp van die style wat jy hulle in die visuele filmmateriaal gewys het. Staan hulle by deur die basiese beginsels van die dansvorm weer te bespreek.

Gee hulle genoeg tyd om 'n slypsessie oor elke stuk te hou. Dit kan 'n huiswerktaak wees, indien ekstra tyd nodig is. Kry musiek gereed wat toepaslik is. Ruim 'n bietjie tyd in dat hulle hul kombinasies op maat van die musiek kan inoefen. Laat hulle dit voor die klas uitvoer.

Leerderboek bladsy 57 tot 59.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders nadink oor hoe hulle oor dans voel.

Besin oor eie danservarings

Aktiwiteit 2

Besin oor hoe jy oor jou danswerk voel

Leerderboek bladsy 57

Riglyne vir onderrig: Begin hierdie aktiwiteit deur met die leerders jou gevoelens te bespreek oor die klas se vordering. Moenie individuele leerders uitsonder nie. Dit kan 'n negatiewe uitwerking op die vordering van ander leerders sal hê. Hou jou kommentaar duidelik en professioneel. Gee in verdienstelike gevalle komplimente, byvoorbeeld, stiptelikheid, drag, entoesiasme en moeite. Verduidelik vir hulle dat “wat jy insit, jy uitkry” en dat inspanning beloon word met goeie punte en om tevrede te voel met jouself.

Lees die aktiwiteit saam met die leerders deur en gee hulle genoeg tyd om oor hulle ervarings in die dansklas na te dink. Hierdie aktiwiteit is baie persoonlik en moet met sensitiwiteit hanteer word. Besluit hoe julle die voltooië werksvel gaan assesseer. Dit is beter om hulle nie dan 'n punt te gee nie, maar om eerder self as opvoeder te besin en die geleentheid te gebruik om onderrigmetodes en inhoud, waar nodig, aan te pas.

Remediërende aktiwiteit: Leerders is dalk negatief of onverdiend positief oor hul werk. As die finale eksamen nog nie afgehandel is nie, herassesseer die standaard van werk en bied ekstra klasse ná skool aan. Dit is emosioneel en akademies vir leerders voordelig om te voel dat hulle ondersteun word. Ekstra tegniese praktiese klasse of teoriewerksvelle met jou bystand, is eenvoudig en doeltreffend om selfvertroue te ontwikkel.

Uitbreidingsaktiwiteit: In die meeste gevalle sal die dansklas uit verskillende vermoëvlakke bestaan. Indien jy 'n paar leerders het wat jy voel werklik voordeel sal trek as hulle fisiese en akademiese vermoëns uitgebrei kon word, bied vir hulle 'n bykomende repertoire-klas in die middag aan.

Aan die einde van graad 9 kan sommige leerders dalk steeds onseker voel oor hulle vakkeuse vir graad 10. 'n Talentvolle dansleerder kan afgeskrik word indien sy of haar ouers Dans as 'n onlewensvatbare vak beskou. Die leerders moet regtig daar wil wees. Die praktiese komponent is baie visueel en daar is geen kortpaaie om 'n sterk tegniek te ontwikkel nie.

Hier is enkele idees oor hoe jy inhoud kan vind om vir hierdie leerders te leer:

- Kry en leer 'n solostuk op die internet om vir hulle te leer.
- Baie biblioteke het dansvideo's; kyk of joune toepaslike materiaal bevat.
- Vra 'n oudleerder om te kom onderrig gee.
- Edumedia het 'n keuse van DVD's beskikbaar. Vra jou skool om daarvan te koop. Hulle word teen 'n billike prys aangebied en die inhoud is ouderdomstoepaslik en ter sake.

Hou 'n naweekwerksessie waar jy met ander onderwysers en hul leerders kan saamwerk om jou vaardighede te deel. Onthou om by wyse van voorbeeld die leiding te gee. Hoe meer jy insit, hoe meer lonend sal jou werk wees. Stel hoë standaarde vir jouself en jou leerders en werk hard om hulle te behaal.

Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen

Leerderboek bladsy 59

In eenheid 2 voltooi leerders hulle praktiese: klaswerk, groepdans en komposisie vir 40 punte. Gebruik die onderstaande vir assessering:

Kriteria	Moontlike punte
Klaswerk	20
<u>Ingewikkeldheid van beweging</u> Tegniek, geheue, koördinasie, beheer, postuur, liggaamslyn, akkuraatheid	10
<u>Gehalte van beweging:</u> Vloeibaarheid, dinamiek, musikaliteit	10
Groepdanssekwens	10
Spanwerk, verhoudings, tydsberekening, spasiëring, oogkontak, eenheid	10
Komposisie	10
Idee/bedoeling (stimulus), struktuur, oorspronklikheid, selfvertroue	10

Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen

Leerderboek bladsy 59

Die geskrewe eksamen vir kwartaal 4 tel 40 punte, wat gehalveer moet word vir 'n totaal uit 20 punte.

1. Danspostuur is belangrik vir 'n danser omdat dit die moontlikheid skep vir groter vryheid van beweging met die minste energiebesteding. Goeie postuur is die grondslag vir veilige danspraktyk wat wesenlik belangrik is tydens die aanleer van eenvoudige en ingewikkelde dansvaardighede.
 - 1.1 Beskryf puntsgewys hoe jy jou liggaam in “goeie danspostuur” sal posisioneer. (6)
 - *Die kop is in ewewig sonder spanning in die nek en skouers.*
 - *Trek die diep maagspiere na die lae rug.*
 - *Laat die skouers skuins na onder hang en laat hulle ontspan.*
 - *Maak die bors breër en die borug plat. Daar moet 'n balans tussen die bors en borug wees.*
 - *Maak die gaping tussen die laagste ribbes en die heupbene langer. Doen dit deur te verbeel jy word grond toe getrek en ook van bo-af getrek om die liggaam langer te maak. Die drie vernaamste kurwes van die ruggraat moet verleng word.*
 - *Die bekken word in 'n neutrale posisie gehou, gesentreer, nie vorentoe of agtertoe getilt nie.*
 - *Verleng die spiere in die bobene, dit maak die knieë plat. Ondersteun die enkels. Dit word gedoen deur die enkels reguit in lyn te bring en dit nie uit of in te buig nie. Die tone moet uitgesprei wees en ontspanne en egalig op die vloer rus.*
 - *Die gewig van die liggaam moet versprei word deur die hak en effens vorentoe op die tone.*

(Enige ses)
 - 1.2 Skryf 'n kort paragraaf waar jy verduidelik hoe om jou kernspiere te versterk. (4)

Om jou kernspiere te versterk, moet jy die maag- en lae rugspiere werk. Om spiere te versterk, behels spiersametrekkings of krag teen weerstand. Om spiere sterk te maak, moet hulle onderwerp word aan oerlading. Dit moet gereeld gedoen word met 'n wye verskeidenheid oefeninge. Alle oefeninge moet daarop gemik wees om 'n groep spiere te versterk en moet gevolg word deur strekoefeninge vir dieselfde groep spiere.
2. Sê of die volgende stellings waar of onwaar is.
 - 2.1 Die lendewerwels is naby die hart en longe. *Onwaar* (1)
 - 2.2 Kernsterkte behels slegs die maagspiere. *Onwaar* (1)
 - 2.3 In danspostuur word 'n neutrale posisie van die bekken bereik deur die ruggraat en bekken sonder spanning in lyn te bring. *Waar* (1)
 - 2.4 Danspostuur is slegs belangrik wanneer mens groot spronge doen. *Onwaar* (1)

3. Gee eenvoudige, duidelike definisies vir die volgende dansterme:
- 3.1 *plié* *beteken om te buig: 'n gladde en volgehoue buiging van die knieë* (1)
- 3.2 *liggaamslyn* *verwys na die manier waarop gewrigte in lyn met mekaar kom tydens beweging* (1)
- 3.3 *isolasies* *wanneer jy 'n liggaamsdeel beweeg terwyl jy ander stilhou* (1)
- 3.4 *retiré* *om een been na die kant van die ondersteunende knie te lig* (1)
- 3.5 *tweede posisie van die arms* *arms is aan die kante gelig, effens gebuig* (1)
4. Kies EEN woord uit die lys danselemente hier onder en sê hoe jy die element in beweging sou wissel/ontwikkel wanneer jy danssekwense komponeer.
- *krag* *lig en skielik, lig en volgehou, sterk en volgehou*
 - *ruimte* *vorentoe, agtertoe, hoog of laag, gebruik alle dele van die verhoog–middel, hoeke, agter, voor, naby mekaar of ver uit mekaar, verander die vloerpatrone, verander rigting*
 - *tyd* *verander die gebruik van die maatslag, gaan vinniger of stadiger, beklemtoon sekere note, verleng sekere bewegings om 'n opgeskorte gehalte te toon, verander en skuif die tempo van die bewegings.* (3)
5. Jy het hierdie jaar na 'n dansuitvoering op DVD gekyk. Skryf 'n artikel vir jou skooltydskrif waarin jy 'n gedetailleerde verslag van die uitvoering gee. Gebruik die punte hier onder as riglyn vir jou antwoord:
- 5.1 *titel van die dans* (10)
- 5.2 *inligting oor die dansers, hoeveel, hulle geslag, kostuums* (5)
- 5.3 *'n beskrywing van die genre/styl* (5)
- 5.4 *'n verduideliking van waaroor die dans gaan* (4)
- 5.5 *die sukses van die dans: Wat het vir jou uitgestaan?* (3)
- Leerders se eie antwoorde, gebruik die onderstaande rubriek vir assessering.*

1–4 punte	5–8 punte	9–12 punte	13–16 punte	2 punte vir eie mening/besinning
Baie min feite gegee. Toon nie eintlik begrip van die werk nie.	'n Mate van akkuraatheid en begrip van die werk.	Goed geskryf met akkuraatheid en begrip van baie aspekte van die werk.	Uitstekend geskryf met akkuraatheid, insig en begrip van alle aspekte van die werk; gee baie detail. Kan samehangend en kreatief ontleed, evalueer, toepas en vergelyk.	

Die totale kwartaalpunt behels 40 punte vir die praktiese eksamen en 20 punte vir die geskrewe eksamen = 60 punte in totaal

Drama

Kwartaal 1: Oorsig

In hierdie kwartaal sal jy die leerders die nodige leiding gee om hulle stemme deur ontspanning, postuur- en asemhalingoefeninge te ontwikkel, hul liggame los te maak en op te warm en op die ruggraat te fokus, drama-elemente in toneelspel te verken deur rituele uit graad 7 te herhaal. Hulle sal 'n afgeronde improvisasie skep waarin temas wat met kulturele praktyke verband hou, verken word. Jy sal hulle ook die nodige leiding gee om waardering te hê vir en na te dink oor wat hulle waargeneem het terwyl hulle klasmaats uitvoerings gegee het, oor professionele uitvoerings en na die uitwerking van verskillende soorte media en na die positiewe en negatiewe invloed kyk. Jy sal hulle formeel assesseer op 'n uitvoering van hul klasdrama oor kulturele praktyke.

Kwartaal 1	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	15 minute per week	Ontwikkeling van dramavaardighede	1–6	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 2	5 en 'n half uur (plus ekstra inoefeningstyd)	Drama-elemente in toneelspel	7–9	Portuur, onderwyser, self
Formele assessering: Klasimprovisasie – prosen en uitvoering (groeptwerk) vir $20 \div 2 = 10$ punte				
Eenheid 3	1 uur (plus ekstra inoefeningstyd)	Waardering en besinning	10 en 11	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 4	1 uur plus navorsingstyd	Media en loopbane	12 en 13	Portuur, onderwyser, self

Kernkonsepte en definisies

konteks	Die omstandighede wat die agtergrond vir 'n gebeurtenis, stelling of idee vorm.
intrige	Die plot van 'n roman, toneelstuk of rolprent – reeks gebeure.
afloop (denouement)	Die einde van die handeling. Hoe die storie ontknoop.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 1

Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1–6			Aktiwiteite 1–6
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 7	Aktiwiteite 8 en 9		

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 1			
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 10			Aktiwiteit 11
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 13	Aktiwiteit 12		

Let asseblief op dat hierdie voorgestelde aktiwiteite is, maar dat jy al die aktiwiteite kan aanpas om jou spesifieke klassituasie te pas. (Sommige aktiwiteite kan óf klas óf individueel wees.)

EENHEID

Ontwikkel dramavaardighede

Leerderboek bladsy 63 tot 65

Aanbevole tyd: 15 minute per week

Oorsig van eenheid

Dit is beter dat leerders basiese tegnieke van ontspanning, stem, spraak en beweging verwerf en die nodige selfvertroue opbou deur improvisasiewerk wat sorgvuldig gemonitor word, sonder dat hulle 'n stelsel moet navolg.

In hierdie kwartaal sal jy die leerders die nodige leiding gee om 'n opwarmingsroetine te doen. Jy kan ook na die opwarmingsoefeninge en ander dramakwartale en -grade vir agtergrond verwys.

Hou die volgende in gedagte:

- diep en korrekte asemhaling help om goeie postuur te ontwikkel en hou die liggaam in 'n goeie toestand
- asemhaling kan ook help om konsentrasievermoë op te bou
- hoe meer ontspanne die liggaam is, hoe natuurliker en doeltreffender sal die asemhaling wees
- maak seker die leerders oordoen nie die oefeninge nie
- 'n opwarmingsroetine lê die grondslag vir voldoening aan die vereistes vir drama-aktiwiteite
- daar sal skaam en selfbewuste leerders in jou klas wees en dit sal vir hulle moeilik wees om voor die klas te staan en 'n opwarmingsroetine te doen – laat hulle besef dis vet pret om aan drama deel te neem – niks is reg of verkeerd nie.

Aktiwiteit 1

Wees ontspanne en wakker – span en ontspan jou spiere

Leerderboek bladsy 63

Agtergrondinligting: Om ontspanne te wees, beteken nie dat jy slap en pap in jou spiere is nie, maar om in 'n toestand te wees waar die spiere nie bewegings, asemhaling of stem deur onnodige spanning belemmer nie. Die hele liggaam moet op 'n optimale vlak kan werk. Die liggaam kan gee tekens van spanning, gewoonlik eerste in die stem omdat dit asemhaling vervlak en die stem dan geen resonansie het nie.

Riglyne vir onderrig: Laat die leerders met hulle voete heupwydte van mekaar en met ontspanne skouers staan. Gee die opdrag dat hulle hul liggame so styf soos 'n plank maak. Wanneer jy jou volgende opdrag gee, moet hulle al die spiere in die liggaam laat ontspan, sodat hulle so slap en pap soos lappoppe word. Hulle moet so ontspanne wees dat hulle op die grond neerplof.

Daarna moet hulle in die klas rondbeweeg terwyl hulle hul liggame gespanne maak en weer laat ontspan. Wanneer die leerders hul spiere styf maak, sal hulle dit moeilik vind om gemaklik te beweeg. Hulle sal ook ontdek dat dit hul vermoë om te dink sal beïnvloed. Hierdie aktiwiteit sal hulle nie net bewus maak van die spanning in hul liggame nie, maar sal hulle ook help ontdek dat dit vir hulle nodig is dat hulle liggame presies die regte hoeveelheid spanning en vrystelling van spanning moet hê sodat hulle 'n goeie uitvoering kan gee. Ná hierdie aktiwiteit sal hulle vol energie wees en ook ontspanne voel.

Aktiwiteit 2

Kry die korrekte postuur en liggaamslyn (neutrale posisie)

Leerderboek bladsy 64

Agtergrondinligting: Die korrekte postuur maak dit moontlik om gebare en bewegings uitdrukingsvol te gebruik. Wees bewus van die volgende postuurfoute by jou leerders:

Fout	Resultaat van fout
Geronde skouers	Verhinder inaseming
Kop vorentoe gestoot	Versteur die stemkas en keelholte en belemmer toon
Ken te hoog opgelig	Lei tot spanning in die stemkas en keelholte, verhoog die toonhoogte van die stem en beperk stemomvang
Hol gebuigde ruggraat	Beïnvloed balans
Te veel gewig op die hakke	Verhinder vloeiende bewegings en kan liggaamslyn versteur
Slap maagspiere	Swak aseembeheer
Bors uitgestoot	Verhinder resonansie en beperk stemgebruik
Kop te hoog gehou	Verhinder resonansie en beperk stemgebruik

Riglyne vir onderrig: Laat hulle met hul voete heupwydte van mekaar staan. Maak seker rûe is reguit en koppe is in lyn met ruggrate. Arms moet los langs sye hang. Gee opdrag om uit te asem en skouers te laat sak; dit moet nou ondertoe en agtertoe getrek wees (nie pap hang nie!). Laat hulle hul koppe laat sak en kenne op die bors laat hang sonder om die skouers vorentoe te bring. Hulle moet kan voel hoe die ruggraat strek. Laat hulle koppe weer op lig en reguit vorentoe kyk.

Aktiwiteit 3

Oefen asembeheer en verhoog bevoegdheid

Leerderboek bladsy 64

Agtergrondinligting: Asemhaling is die grondslag van die stem. Goeie asemhaling is 'n belangrike vereiste vir stemproduksie. Alle asemhalingoefeninge behoort deur ontspanning voorafgegaan te word. Die vereistes vir goeie stemproduksie is:

- ontspanning
- goeie postuur
- goeie asemtoevoer
- beheerde gebruik van asemhaling deur diafragma en tussenribspiere
- ontspanne en onvernoude mond- en keelholteresonators
- die vorming van klanke heel voor in die mond om 'n keelstemtoon te vermy
- uitswelling van die ribbekas en die diafragma vir projeksie.

Riglyne vir onderrig: Gee die leerders opdrag om deur die neus in te asem en om elke keer *ah* te sê wanneer hulle uitasem op enige van die volgende maniere: *ah hah hah hah hah* (totdat hulle uit asem is); 2. *pah pah pah pah* (totdat hulle uit asem is); of *ahhhhhh* (laat die stem van hoog na laag gaan). Laat die leerders hulle liggame van kant tot kant draai terwyl hulle in die vertrek rondstap en dieselfde reeks geluide maak - hulle spreek dit harder uit na die einde van elke asemhaling.

Die doel is dat die leerder natuurlik moet asemhaal terwyl hy/sy 'n uitvoering lewer en voldoende longkrag moet hê om die stem in drama-aktiwiteite en uitvoerings te ondersteun. Vlak asemhaling is die gevolg van spanning en selfbewustheid. Die regte asemhaling ondersteun die stem en laat die liggaam ontspan.

Remediërende aktiwiteit: Indien die leerders dit te moeilik vind om te beweeg en geluide te maak, kan jy hulle op een plek laat bly terwyl hulle net op geluide en stembeheer fokus.

Fisiese ontwikkeling

Aktiwiteit 4

Strek jou rug

Leerderboek bladsy 64

Riglyne vir onderrig: Gee hulle opdrag om regop te staan met korrekte postuur soos in aktiwiteit 1.

Laat hulle stadig die kop werwel vir werwel af rol totdat die rug heeltemal gebuig is. Knieë moet effens uit mekaar wees (reguit bene kan lei tot dyspierbeserings). Laat hulle dit dan omgekeerd doen om in die oorspronklike staanposisie met die korrekte postuur te eindig. Herhaal vier keer.

Aktiwiteit 5

Kom op dreef

Leerderboek bladsy 65

Riglyne vir onderrig: Leerders begin die oefening deur te let op hul posture – sien aktiwiteit 2. Hulle moet op een plek staan en hul arms van kant tot kant swaai (wees bewus van leerders wat mekaar dalk kan raakslaan). Vervolgens moet hulle hul arms in groot sirkels na regs swaai. Gee hulle opdrag om in die vertrek rond te stap terwyl hulle hul arms afwisselend van kant tot kant en in groot sirkels swaai. Hulle moenie ophou beweeg wanneer hulle swaaie wissel nie. Fokus en konsentreer. Dit is nie so maklik soos wat dit klink nie!

Waarom ons opwarm en afkoel

Na elke les van kreatiewe aktiwiteit moet jy die leerders laat afkoel om gees en liggaam gereed te kry vir die volgende akademiese les. Nadat hulle afgekoel het, moet hulle verfris en ontspanne voel.

Opwarmingsoefeninge bepaal die posisie van die ledemate, spiere en gewigte en warm hulle op, gee die liggaam energie en laat dit ontspan en maak kreatiewe fisiese uitdrukking moontlik. Opwarming stel die verstand, liggaam en stem in staat om buigsaam te wees en op outomatiese stimuli te reageer. 'n Gespanne uitvoerende kunstenaar kommunikeer met moeite en is meer bewus van die self as die situasie van die karakter wat vertolk word.

Aktiwiteit 6

Koel af

Leerderboek bladsy 65

Riglyne vir onderrig: Laat hulle op hul rûe op die vloer lê. Voete moenie gekruis wees nie en hande moet gemaklik langs hul sye rus. Hulle moet nie te naby aan mekaar lê nie.

Sametrekking van die spiere: Laat hulle die spiere in hulle voete saamtrek en buig. Vervolgens moet hulle die spiere in hulle bene laat saamtrek – hulle moenie die voete laat ontspan nie! Gee hulle opdrag om die bolyf styf te span; dan die arms en hande. Laastens moet hulle die spiere in die gesig styf span. Hulle kan enige gesig trek wat hulle wil: niemand hulle kan sien nie.

Laat die spiere ontspan: Hulle moet begin deur die spiere van die voete eerste te laat ontspan, dan die bene, die bolyf, die arms, die hande en laastens die gesig. Die hele liggaam moet nou volkome ontspanne wees.

Herstel: Gee die leerders opdrag en die nodige leiding om stadig orent te kom en jou opdragte stap-vir-stap te volg. Laat hulle in 'n sittende posisie kom en dan hul bene onder hulle uitskuif in 'n gehurkte posisie– soos 'n padda. Voorts moet hulle hul bene 'n bietjie

wyer oopmaak en die bolyf oplik terwyl hulle hul hande op hulle bene plaas om hulle te ondersteun. Hulle moet hul knieë in 'n gebuigde posisie hou! Gee hulle die nodige leiding om stadig orent te kom. Indien hulle te vinnig orent kom, gaan hulle miskien duiselig voel.

Uitbreidingsaktiwiteit: In plaas daarvan om die leerders die spiere in hulle liggaam te laat span deur van die voete te begin en boontoe te beweeg, kan die leerders al die spiere in hulle liggame en die gesig tegelyk span. Hulle moet op die hele liggaam fokus en seker maak dat hulle nie enige spiere uitlaat nie. Sommige van die leerders mag dalk vergeet om hulle skouers, knieë of gesigte se spiere te span. Maak hulle bewus daarvan dat hulle in beheer moet wees van al hulle spiere.

EENHEID

2

Drama-elemente in toneelspel

Leerderboek bladsy 66 tot 71.

Aanbevole tyd: 5 ure 30 minute (plus inoefening buite klastyd)

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal jy herhaal wat jy onthou van rituele of kultuurpraktyk uit graad 7.

Klasdrama om kulturele praktyke te weerspieël

Aktiwiteit 7

Verfris jou kennis

Leerderboek bladsy 66

Riglyne vir onderrig: Hersien kortliks wat hulle kan onthou deur die vrae in die leerderboek te vra. Vir agtergrondinligting het ons 'n nuttige webadres ingesluit in die afdeling oor bykomende hulpbronne aan die einde van hierdie boek. Indien jy toegang tot die internet het, kan jy inligting oor rituele op hierdie webwerf vind.

'n Ritueel is 'n simboliese handeling wat elke keer op dieselfde manier uitgevoer word. Voorbeelde van godsdienstige rituele is Paas- of Kersfeesvierings. Name van kulturele rituele is huwelike, opening- en huldigingsplegtighede.

Wat het drama en rituele gemeen? Drama, kulturele gebeurtenisse en godsdienste het in 'n noue verband. Hulle het 'n gemeenskaplike wortel in godsdienstige rituele. Albei is gedeelde ervarings wat versterk word vanweë die terugvoering van die uitvoerende kunstenaar na die gehoor en van die gehoor na die kunstenaar. Die rede is dat die identiteit

van 'n sosiale groep per definisie bestaan uit gemeenskaplike gebruike, oortuigings en konsepte, soos weerspieël in 'n eie taal, mites, wette en gedragsreëls. Bowenal moet die groep – en elke individu daarin – in staat wees om sy eie identiteit te ervaar. 'n Ritueel is een van die maniere waarop 'n primitiewe stam, asook 'n hoogs ontwikkelde gemeenskap sy identiteit ervaar. Alle rituele is dramatiese omdat dit 'n skouspel met 'n lewende gehoor kombineer. Indien jy toegang het tot die internet kan jy inligting oor Bar Mitzvah en die Xhosa-mondigwordingsrituele op die webwerf vind wat ons aan die einde van hierdie boek gelys het.

Skep 'n afgeronde improvisasie

Aktiwiteit 8

Kom aan die gang

Leerderboek bladsy 67

Riglyne vir onderrig: Deel die leerders op in groepe van ses tot agt leerders. Verken temas met betrekking tot 'n kulturele praktyk: Gee hulle tyd om te bespreek watter kulturele praktyk of plegtigheid hulle gaan verken, die drama wat betrekking het op hulle gekose praktyk, asook die proses van die praktyk.

Integreer kultuurpraktyk in klasdrama

Aktiwiteit 9

Improviseer

Leerderboek bladsy 68

Agtergrondinligting: Konteks: die omstandighede wat die agtergrond vir 'n gebeurtenis, stelling of idee vorm en wat maak dat dit ten volle begryp en geassesseer kan word. Intrige: die plot van 'n roman, toneel of film.

Riglyne vir onderrig: Gee leerders die nodige leiding in hoe om 'n konteks en intrige vir 'n kort drama te skep waarin die tema van die kulturele praktyk wat hulle gekies het, ingewerk is. Hulle sal dan moet besluit wie in die groep watter rol sal speel.

Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties

Leerderboek bladsy 70

Dit is die formele assessering vir hierdie kwartaal: Klasimprovisasie – proses en uitvoering (groeptwerk) vir 20 punte, wat na 10 punte omgerekend moet word vir die finale kwartaalpunt.

Riglyne vir onderrig: Help leerders om die kulturele konteks met sensitiviteit en respek teenoor die verskillende kulture en kultuurpraktyke te verken. Gee hulle genoeg tyd om hul drama in te oefen. Laat elke groep hul drama voor die res van die klas uitvoer.

Remediërende aktiwiteit: Jy kan die klas in groepe verdeel en elke groep inligting oor 'n spesifieke kulturele praktyk gee. Jy gee die leerders dan inligting wat hulle nodig het om hul drama te skep. Dit is dan nie nodig dat hulle navorsing oor 'n kulturele praktyk doen nie.

Vier kriteria is vir assessering geïdentifiseer; jy kan die volgende rubriek as riglyn gebruik wanneer jy die leerders se uitvoering assesser, maar jy kan ook ander kriteria oorweeg.

Kriteria	Ontoereikend 0 of 1 punt	Matige prestasie 2 punte	Voldoende prestasie 3 punte	Beduidende prestasie 4 punte	Uitmuntende prestasie 5 punte
1 Vorbereiding	Die leerder ken nie die woorde van die stuk nie, het geen selfvertroue nie en toon baie min blyke van denke, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die meeste van die woorde, toon 'n bietjie selfvertroue en daar is beperkte blyke van denke, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die woorde, het voldoende selfvertroue en toon voldoende blyke van denke, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die woorde van al die stukke goed, toon 'n redelike mate van selfvertroue en daar is blyke van taamlik baie denke, beplanning en inoefening.	Die leerder het die woorde van al die stukke in geheel bemeester, toon volkome selfvertroue en toon blyke van uitmuntende denke, beplanning en inoefening.
2 Konteks en intrige	Die leerder is nie in staat om 'n konteks en intrige vir die drama te skep wat op 'n kulturele praktyk gegrond is nie.	Die leerder is gedeeltelik in staat om 'n konteks en intrige vir die drama te skep wat op 'n kulturele praktyk gegrond is.	Die leerder is in 'n bevredigende mate in staat om 'n konteks en intrige vir die drama te skep wat op 'n kulturele praktyk gegrond is.	Die leerder het voldoende konteks en intrige vir die drama geskep wat op 'n kulturele praktyk gegrond is.	Die leerder het uitblink in die skepping van 'n suksesvolle en meelewende konteks en intrige vir die drama wat op 'n kulturele praktyk gegrond is.
3 Oorweging van kerndrama-elemente	Die leerder was nie in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit nie.	Die leerder was gedeeltelik in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit.	Die leerder was bevredigend in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit.	Die leerder was genoegsaam in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit.	Die leerder het uitblink om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit.
4 Sensitiwiteit en respek	Die leerder was nie in staat om die kulturele konteks met sensitiwiteit en respek teenoor verskillende kulture en kulturele praktyke te verken nie.	Die leerder was gedeeltelik in staat om die kulturele konteks met sensitiwiteit en respek teenoor verskillende kulture en kulturele praktyke te verken.	Die leerder was in 'n bevredigende mate in staat om die kulturele konteks met sensitiwiteit en respek teenoor verskillende kulture en kulturele praktyke te verken.	Die leerder was in 'n bevredigende mate in staat om die kulturele konteks met sensitiwiteit en respek teenoor verskillende kulture en kulturele praktyke te verken.	Die leerder het uitgemunt in die verkenning van die kulturele konteks met sensitiwiteit en respek teenoor verskillende kulturele en kulturele praktyke.

Waardering en besinning

Leerderboek bladsy 72 tot 74.

Aanbevole tyd: 1 uur (plus inoefening buite klastyd)

Oorsig van eenheid

Leerders moet ondervinding opdoen in die evaluering van hul eie dramawerk – toneelstukke, improvisasies, mimiek, dialoog, ens. – en die werk van hulle portuur. Hulle moet die inhoud van die ekspressiewe aspekte van wat hulle sien, kan beskryf met die toepaslike terminologie.

Wanneer hulle na dramawerk of improvisasies kyk, moet die onderwysers die leerders altyd iets gee om voor op te let en hulle dan vrae oor daardie spesifieke aspekte vra. Indien die leerders gevra word om wat hulle sien te kritiseer, behoort hulle – deur die onderwyser se voorbeeld – te leer om konstruktief te wees. Om oor drama na te dink, moet die leerders leer om 'n reeks hulpbronne in te span om agtergrondinligting te ontdek, asook besonderhede oor die aspekte van drama.

By wyse van nadenke moet hulle in staat wees om ondervinding op te doen in die evaluering van hul eie dramawerk en die werk van hulle portuur. Hulle moet in staat wees om die inhoud te beskryf met behulp van toepaslike terminologie van die ekspressiewe aspekte van wat hulle sien en 'n reeks hulpbronne kan inspan om die agtergrondinligting en besonderhede oor drama te ontdek.

Vertolking van afgeronde improvisasie

Aktiwiteit 10

Kom ons bespreek

Leerderboek bladsy 72

Riglyne vir onderrig: Gee die leerders die nodige riglyne in 'n bespreking oor wat hulle gedurende elke uitvoering gesien het en laat hulle dan 'n besinning skryf deur die vrae in die leerderboek by te werk.

Professionele uitvoering

Aktiwiteit 11

Skryf 'n resensie

Leerderboek bladsy 72

Riglyne vir onderrig: Dit kan na 'n ander deel van die jaar verskuif word indien meer toepaslik vir die skool. Neem indien moontlik die leerders na die teater om na 'n

professionele uitvoering te kyk of wys vir hulle 'n DVD van 'n produksie. Wys vir hulle 'n paar koerantresensies voordat hulle hul resensie skryf. Lees in die klas deur die 10 punte in die leerderboek.

Agtergrondinligting: 'n Resensie kan negatiewe of positiewe kritiek gee. Dit bied 'n mening aan en gee soms raad vir 'n akteur. Kritiek kan 'n mens se mening op 'n positiewe of negatiewe manier inkleur. Resensies kan 'n produksie op 'n nuwe manier in konteks plaas of 'n interessante lig op 'n bepaalde aspek van die uitvoering werp.

Uitbreidingsaktiwiteit: Wys vir die leerders resensies uit 'n koerant en 'n verskeidenheid tydskrifte. Bespreek die verskil tussen 'n koerantresensie en dié van 'n tydskrif. Hulle moet dan besluit vir watter publikasie hulle die resensie gaan skryf. Maak seker hulle hou hulle aan die styl van die publikasie. Sommige tydskrifte is gerig op 'n bepaalde geslag. Sommige tydskrifte se teikengehoor is 'n spesifieke ouderdom. Hulle moet besluit vir watter teikengehoor hulle hul resensie gaan skryf.

EENHEID

4

Media

Leerderboek bladsy 75 tot 82.

Aanbevole tyd: 1 uur en eie navorsingstyd

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders verskillende mediavorms verken, asook die uitwerking wat hierdie mediavorms of soorte op die publiek het. Hulle gaan navorsing oor een mediavorm per groep doen en 'n taak vir bespreking aan die einde van die jaar saamstel.

Invloede van verskillende soorte media

Aktiwiteit 12

Doen 'n bietjie navorsing

Leerderboek bladsy 82

Riglyne vir onderrig: Jy kan die taak aan die begin van die kwartaal gee. Sê vir leerders dat hulle plakkate ('n visuele aanbieding) gaan maak. Gee leerders tyd om hulle groepe te beplan en organiseer, asook watter inligting hulle op die plakkate gaan plaas. Die plakkaataanbieding en -bespreking moet aan die einde van die kwartaal geskied.

Deel die klas op in 6 groepe. Wys 'n mediavorm aan elke groep toe. Hulle moet nou besluit wie die groep se projekbestuurder gaan wees. Die projekbestuurder moet seker maak dat elke groeplid sy/haar navorsing doen, die navorsing insamel, die inleiding en slot skryf en die taak op 'n logiese manier saamstel. Die samestelling van 'n plakkaat is 'n huiswerkopdrag.

Navorsingsonderwerpe:

- doen navorsing oor die geskiedenis van die mediavorm
- hoe die mediavorm deesdae daar uitsien
- die gebruik en funksie van die mediavorm
- die positiewe en negatiewe impak van die mediavorm
- toeganklikheid en kommunikasie tussen kontinente, lande, stede en dorpe
- hoe hierdie mediavorm kulture bymekaar bring
- hoe reklame in hierdie spesifieke mediavorm gebruik word
- hoe hierdie mediavorm kommunikasie in duie kan laat stort
- die invloed op ouerleiding
- blootstelling aan geweld en misdaad
- oorheersing van sekere kulture oor ander.

Aan die einde van die kwartaal kan die leerders hulle plakkate in die klas of in die gang buitekant die klas opplak.

Aktiwiteit 13

Kom ons bespreek

Leerderboek bladsy 82

Riglyne vir onderrig: Bespreek die vrae wat in die leerderboek gelys is in die klas ná elke aanbieding.

Remediërende aktiwiteit: Gee die leerders geskrewe inligting oor elke mediasoort en hou 'n klasbespreking nadat hulle die inligting sorgvuldig deurgelees het.

Hulle kan ook in groepe verdeel word en 'n verteenwoordiger uit elke groep kan die inligting opsom en deurgee wat hulle met betrekking tot die positiewe en negatiewe invloed van die mediavorm bevind het.

Drama

Kwartaal 2: Oorsig

Hierdie kwartaal sal die leerders se stemvaardighede ontwikkel word deur fonering en resonansie by die oefeninge te voeg. Die fisiese ontwikkeling sal 'n oefening insluit om 'n omgewing deur die liggaam te skep. Hulle sal 'n gedig, gedramatiseerde prosa of 'n monoloog vir formele assessering vertolk en uitvoer. In eenheid 3 sal jy hulle die nodige leiding gee om na stereotipering in stories, teater, rolprente, televisie en radio te kyk. Hulle sal formeel geassesseer word oor die skryf van 'n resensie van 'n toneelstuk wat hulle gesien het, asook hul uitvoering van poësie of gedramatiseerde prosa of 'n monoloog. Jy kan die punte van die resensie wat in kwartaal 1 geskryf is, gebruik, maar as daar tyd is sal dit die leerders goed doen om nog 'n resensie hierdie kwartaal te skryf. Anders kan hulle 'n toets skryf oor die aspekte van media wat in kwartaal 1 en 2 gedek is.

Kwartaal 2	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	15 minute per week	Ontwikkeling van dramavaardighede	1 en 2	Portuur, self en onderwyser
Eenheid 2	5 ure 30 minute (plus inoefening buite die klas)	Vertolking en uitvoering van poësie, gedramatiseerde prosa of 'n monoloog	3–5	Portuur, self en onderwyser
Formele assessering: Aspekte van media of 'n resensie van 'n toneelstuk/lewende uitvoering wat gesien is (vir $20 \div 2 = 10$ punte) en 'n individuele uitvoering van poësie, gedramatiseerde prosa of monoloog (vir $20 \div 2 = 10$ punte). Totale kwartaalpunt is uit 20.				
Eenheid 3	2 ure en eie navorsingstyd	Media	6–9	Portuur, self, onderwyser

Kernkonsepte en definisies	
fonering	Stemklank wat voortgebring word
stembuiging	Verandering van die stem se toonhoogte, modulering van die stem
prosa	'n Uittreksel uit 'n roman of kortverhaal
monoloog	'n Toneel in 'n stuk waarin net een karakter praat
spelperk	Waartoe jy as akteur in staat is. Die handelinge (bv. huil, aksente, dans) wat jy met oortuiging kan uitvoer
stereotipes	Die vaste idees of indrukke wat ons het oor mense wanneer ons na spesifieke aspekte, byvoorbeeld, hulle ras of geslag kyk.
rolgebondenheid	Wanneer 'n akteur of aktrise herhaaldelik dieselfde soort rol speel vanweë hulle voorkoms of vorige rolle.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 2			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1 en 2			Aktiwiteite 1 en 2
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
			Aktiwiteite 3–5
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 6–9	Aktiwiteit 9		Aktiwiteit 6

EENHEID

Ontwikkel dramavaardighede

Leerderboek bladsy 84 tot 85

Aanbevole tyd: 15 minute per week

Oorsig van eenheid

Begin elke les met 'n opwarming. Hierdie kwartaal gaan jy nuwe oefeninge by die opwarmingsroetine voeg wat hulle in kwartaal 1 gedoen het. Jy sal op fonering en resonansie fokus wanneer jy hul stemvaardighede ontwikkel en hulle die nodige leiding gee om 'n omgewing te skep met hulle liggame terwyl hulle hul fisiese vaardighede ontwikkel.

In hierdie aktiwiteite is goeie asembeheer wesenlik belangrik. Doen die opwarming wat jy in die vorige kwartaal gedoen het en voeg hierdie aktiwiteite by die roetine.

Stemontwikkeling

Aktiwiteit 1

Skep 'n omgewing met jou stem

Leerderboek bladsy 84

Agtergrondinligting: Fonering is die voortbrenging of die uitspraak van spraakklanke. Resonansie is die gehalte in 'n klank synde diep, vol en nagalmend.

Riglyne vir onderrig: Maak seker dat die leerders se posture korrek is. Laat hulle die reël in die leerderboek opsê. Gee hulle as klas opdrag om die reëls op te lê met hulle kakebene gesluit, maar lippe oop. Die klank wat hulle maak, sal nasaal en wollerig wees.

Vervolgens moet hulle seker maak dat die kakebeen oop en ontspanne is. Hulle moet dieselfde woorde in so 'n diep stem moontlik sê. Wees bewus van leerders wat hul kenne intrek en hul borskaste uitstoot.

Laastens moet hulle die woorde in 'n normale stem sê en seker maak dat hulle posture steeds korrek is. Hulle moet hul neusholtes as resonators gebruik en probeer om nasale gehalte te vermy.

Kies individuele leerders om eenkant te staan, weg van die res van die klas en dan die woorde te sê. Die res van die klas moet hulle duidelik kan hoor. Projeksie en artikulasie is hier van toepassing.

Fisiese ontwikkeling

Aktiwiteit 2

Gebruik jou liggaam om plek aan te dui

Leerderboek bladsy 85

Riglyne vir onderrig: Hierdie oefening word "om daar te wees" genoem. Leerders moet deur enige soort beweging aandui waar hulle is. Hulle moet vir die klas by wyse van beweging aandui watter van die ses plekke hulle besoek en hoe hulle voel om daar te wees.

Met hierdie oefening kan jy die leerders bewus maak van die skep van bewegings en gesigsuitdrukings terwyl een van die plekke op bostaande lys uitgebeeld word. Moedig hulle aan tot volle omvang van beweging.

Uitbreidingsbeweging: In plaas daarvan om leerders voorbeelde uit die leerderboek te gee, moet hulle hul eie plek kies en dit deur improvisasie demonstreer. Die ander leerders moet dan raai waar hulle moontlik kan wees nadat hulle die beweging dopgehou het.

EENHEID

2

Vertolking en uitvoering van poësie, gedramatiseerde prosa of 'n monoloog

Leerderboek bladsy 86 tot 97

Aanbevole tyd: 5 ure 30 minute (plus inoefening buite klastyd)

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid kry die leerders die nodige leiding en bystand in hul vertolking en uitvoering van 'n keuse van dramavorms en individuele uitvoering van poësie, gedramatiseerde prosa of 'n monoloog. Leerders se uitvoering word formeel geassesseer.

Poësie

Poësie dra idees en emosionele ervarings oor deur middel van metrum, rym, beeldspraak en 'n sorgvuldig saamgestelde metriese struktuur gegrond op ritmiese patrone.

Aktiwiteit 3

Sê die gedig op

Leerderboek bladsy 86

Riglyne vir onderrig: Laat leerders die onderstaande stappe volg om voor te berei om 'n gedig vir die res van die klas voor te dra. Jy kan die gegewe gedig gebruik, een kies of hulle hul eie gedig laat kies.

In stap 1 moet jy nie die gedig hardop lees nie, aangesien dit die manier mag beïnvloed waarop hulle die gedig vertolk.

Stap 2 verseker dat hulle die gedig verstaan wat hulle gaan voordra. Help leerders wat sukkel om die gedig te verstaan.

In kort handel die gedig oor die digter (Lewis Carroll) en drie kinders wat op 'n lekker sonnige dag in 'n bootjie in 'n rivier af roei.

Terwyl hulle roei, wil die kinders na stories luister. Die eerste twee strofes verwys daarna.

Die volgende twee strofes het 'n effe hartseer stemming en handel oor gelukkige tye wat verby is.

Die laaste drie strofes vergelyk drie dinge: die lewe en die verbygaan van tyd, drome (van Wonderland) en 'n boottrit. Die boottrit word gebruik as 'n metafoor vir die lewe.

Vir interessantheid kan die leerders daarop gewys word dat hierdie gedig 'n lettervers is – dit is waar die eerste letter van elke strofe 'n woord spel. In hierdie geval is dit die naam, Alice Pleasance Liddell. Dit is dieselfde Alice wat die inspirasie was vir die verhaal, Alice in Wonderland, wat deur Lewis Carroll geskryf is en in 1865 gepubliseer is.

Stap 2 is om die leerder te help om die gedig te interpreteer. Daar is nie reg of verkeerde antwoorde op die vrae nie. Die leerder moet sy of haar eie kreatiewe interpretasie en vertolking van die gedig weergee. Die volgende kan as riglyne dien:

- Die strofes van drie reëls kan moontlik verwys na die drie kinders is die bootjie.
- Die aandagstreep word gebruik om 'n stemming van afwagting te skep.
- Die ritme word deur die rymskema bepaal: a a a; b b b; a a a; c c c; b b b; a a a; d d d
- Leerders se antwoorde sal verskil. Gelukkig, droewig, nadenkend is almal korrek. Die stemming wat leerders sal kies sal heelwaarskynlik ernstig of dromerig wees.
- Leerders se antwoorde sal verskil.
- Leerders se antwoorde sal verskil.

Indien die onderwyser verkies om eerder 'n Afrikaanse gedig te gee om voor te dra, kan die volgende gedig oorweeg word:

Om groot te word deur Maryke Heyns

Om groot te word

is so tussenin.

Grootmensdinge is nog ver,

kinderdinge word min.

Kom ons lag weer vrolik

vir die maan se vet, geel gesig.

Kom ons bring die trane

oor 'n dooie voëltjie terug.

Kom ons eet weer slaptjips

en lek ons vingers af.

Kom ons word weer kinders.

Kom ons word weer laf!

Nou huil ons in 'n kussing

en wonder waarom.

Nou raak ons verlief

en dink die wêreld glimlag krom.

Nou's ons so tussenin, vals noot,

want: ons word groot.

In stap 3 moet hulle die gedig voor die res van die klas voordra. Maak seker dat hulle die woorde duidelik uitspreek. Hulle moet projekteer, resoneer en artikuleer.

Help hulle in stap 4 om te besluit watter bewegings of gebare hulle graag wil gebruik wanneer hulle die gedig voordra. Elke gebaar of beweging moet 'n doel dien. Soms is dit beter om net die stem en gesigsuitdrukking te gebruik wanneer 'n gedig voorgedra word.

Vra in stap 5 die vrae wat in die leerderboek gelys is. Deur die vrae te beantwoord, behoort dit hulle in staat te stel om 'n gevoel van die emosies van die gedig te kry.

Lees deur die inhoud in die leerderboek en vra die vrae met betrekking tot stap 6, 7 en 8.

Agtergrondinligting: Stembuiging is 'n verandering in toonhoogte van die stem; modulering van die stem. Stemprojeksie is die sterkte waarmee gepraat of gesing word en die stem hard en duidelik gebruik word. Resonansie is versterking van stemtone gedurende artikulasie, soos deur die lugholtes van die mond en neusgange. Versterking van spraakklanke geskied deur vibrasie in die beenstruktuur van die kop en bors wat opnuut klink in die holtes van die neus, mond en keelholte. Artikulasie is die vorming van helder en duidelike klanke in spraak.

Gedramatiseerde prosa

Prosa is nie beperk tot poëtiese hulpmiddels nie en word gewoonlik in paragrawe gegroepeer. Prosa het nie spesifieke ritme of rympatrone soos in poësie nie. Prosa is gewone taal wat mense in geskrifte soos sommige poësie, stories, hoofartikels in koerante en tydskrifte, boeke, ens. gebruik. Die woord prosa word afgelei van die Latynse woord *prosa*, wat reguit of sonder ompad, beteken. Prosa kom in twee soorte teks voor – vertellend en verduidelikend ('n uiteensetting). Vertellende (narratiewe) teks word gedefinieer as iets wat vertel word, soos 'n verhaal. 'n Uiteensettingstekst is niefiksieleesmateriaal soos 'n beskrywing, ontleding en klassifikasie.

Aktiwiteit 4

Vertolk 'n prosastuk

Leerderboek bladsy 90

Riglyne vir onderrig: Help leerders om 'n prosastuk uit 'n roman of kortverhaal te vind. Gee hulle die nodige leiding met die volgende stappe terwyl hulle hul prosa voorberei. Doen saam met die leerders stemoefeninge voor elke les.

Monoloog

'n Monoloog is 'n vorm van dramavermaak deur 'n enkele spreker. 'n Karakterisering kan enigiets eie aan die karakter wees, soos 'n tipiese beweging, 'n kenmerkende manier van praat, 'n herhalende gewoonte of sekere manier van lag, loop en om die kop skuins te hou.

Aktiwiteit 5

Voer jou monoloog uit

Leerderboek bladsy 93

Riglyne vir onderrig: Gee die leerders die nodige leiding deur die stappe in die leerderboek deur te gaan terwyl hulle hul monoloë voorberei.

Remediërende aktiwiteit: Gee die leerders 'n keuse van monoloë uit toneelstukke of rolprente. Dit sal die leerders se stres verminder as hulle toepaslike monoloë moet vind. Hulle kan 'n kort opsomming van die monoloog gee en moet dan die monoloog kies wat hulle wil voordra. Neem in ag hoeveel seuns en dogters daar in jou klas is.

Uitbreidingsaktiwiteit: Leerders word net toegelaat om monoloë uit 'n toneelstuk te kies wat deur 'n bekende dramaturg geskryf is. Jy kan hulle 'n lys ouderdomstoepaslike toneelstukke in die biblioteek gee om na te kyk. Gaan eers na die biblioteek en vind uit watter toneelstukke vir hulle beskikbaar sal wees. Indien daar maar min werke in die versameling is, kan jy hulle 'n monoloog uit 'n Shakespeare-toneelstuk te laat kies.

Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties

Leerderboek bladsy 86

Jy sal ook die leerders se individuele uitvoering van poësie, prosa of monoloog formeel assesser vir 20 punte, wat na 10 punte omgerekend moet word. Jy kan die rubrieke hier onder gebruik vir assessering.

Rubriek: Poësie

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
1 Vorbereiding	Die leerder ken nie die woorde van die gedig nie en toon nie blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening nie.	Die leerder ken die woorde, maar daar is blyke van onsekerheid of 'n gebrek aan inoefening.	Die leerder ken die woorde van die gedig en sy/haar werk toon blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.
2 Begrip van gedig	Die leerder toon nie 'n begrip van die gedig nie en die vertolking is ontoepaslik en onverantwoord.	Die leerder toon 'n gedeeltelike begrip van die gedig en die vertolking is meestal toepaslik en verantwoord.	Die leerder toon begrip van die gedig en die vertolking is toepaslik en verantwoord.
3 Uitdrukking van betekenis	Die leerder slaag nie daarin om die betekenis van die gedig oor te dra nie.	Die leerder is net gedeeltelik suksesvol in die oordrag van die betekenis van die gedig: die betekenis is nie altyd ten volle duidelik of uitgedruk nie.	Die leerder het 'n begrip van hoe om betekenis, met behulp van elemente soos frasiering, pouse, beklemtoning, intonasie en stemtoon oor te dra.
4 Stemuitdrukking	Die leerder se stem is nie gebalanseerd of aangenaam om na te luister nie en daar is oormatige inspanning van die stem; hy/sy slaag nie geheel en al daarin om die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn onderskeid van betekenis uit te druk en stemming/atmosfeer weer te gee nie.	Die leerder se stem is nie konsekwent gebalanseer of aangenaam om na te luister nie, of daar is in 'n mate blyke van inspanning van die stem; hy/sy slaag nie behoorlik daarin om die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn onderskeid van betekenis uit te druk en stemming/atmosfeer weer te gee nie.	Die leerder is in staat om 'n gebalanseerde, aangename stemgehalte te skep wat uniek en toepaslik is en geen teken van inspanning toon nie; sy/hy verken en gebruik die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn onderskeid van betekenis uit te druk en stemming/atmosfeer weer te gee.
5 Stemhelderheid	Die leerder slaag nie daarin om duidelik en hoorbaar te praat, of kommunikeer nie duidelik nie; geluidsterkte kan net binne die bestek van inspanning van die stem verkry word.	Die leerder is gedeeltelik suksesvol as dit kom by duidelik en hoorbaar praat vir duidelike kommunikasie; daar is oomblikke van verslakte konsentrasie of inspanning van die stem.	Die leerder is in staat om duidelik te praat om duidelik te kan kommunikeer; hy/sy is in staat om die hard genoeg vir ruimte te praat sonder inspanning van die stem.

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
6 Fisiese werk	Die leerder kies beweging of stilheid wat vir die gedig toepaslik is OF daar is min of geen beheer oor die fisiese aspekte nie OF daar is blyke van oormatige onnodige spanning OF die liggaam is glad nie met die gedig geïntegreer nie.	Die leerder se keuses ten opsigte van beweging of stilheid is nie altyd toepaslik vir die gedig nie OF daar is gebrek aan beheer oor die fisiese aspekte van bewegings OF daar is by tye blyke van onnodige spanning OF die liggaam is nie ten volle met die gedig geïntegreer nie.	Die leerder kies beweging of stilheid wat van toepassing is op die gedig en op hulle vertolking daarvan; hy/sy demonstreer beheer oor die liggaam om onnodige spanning vry te stel en vestig optimale liggaamslyn en balans; die liggaam ondersteun die stem en is daarmee geïntegreer.
7 Emosionele aansluiting	Die leerder slaag nie daarin om toepaslik en doeltreffend met die emosies van die persona van die gedig aansluiting te vind nie; nie te alle tye oortuigend nie of hulle emosionele keuses is geheel en al ontoepaslik.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om toepaslik en doeltreffend by die emosies van die persona in die gedig aansluiting te vind; nie deurgaans geheel en al oortuigend nie of by tye ontoepaslike reaksie.	Die leerder is toepaslik en doeltreffend in staat om aansluiting te vind by die emosies en persona in die gedig en wel op so 'n manier dat hy/sy die gehoor van die waarheid van daardie emosies oortuig.
8 Skep gepaste stemming	Daar is min of geen blyke daarvan dat die leerder die stemming verstaan of oor die vermoë beskik om dit doeltreffend met behulp van die stem en liggaam te skep nie.	Die skepping van stemming is inkonsekwent, ontoepaslik en word nie regdeur die gedig volgehou nie.	Die leerder gebruik fisiese en stemuitdrukkingsvermoë om 'n stemming/atmosfeer toepaslik vir die gedig te skep.
9 Gebruik van digterlike hulpmiddels	Min indien enige poëtiese hulpmiddels is bemeester.	Nie alle poëtiese hulpmiddels is bemeester nie.	Die leerder het die poëtiese hulpmiddels inherent in die gedig bemeester, waaronder pouse, reël- en verslengtes, ritme, metrum, rym, beeldspraak, register, toon.
10 Impak van die gedig	Die gedig het min of geen onvergeetlike, doeltreffende, meelewende oomblikke nie.	Die gedig het 'n aantal onvergeetlike, doeltreffende, meelewende oomblikke, maar is inkonsekwent.	Die leerder se voordrag is onvergeetlik, doeltreffend en meelewend.

Rubriek: Prosa

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
1 Voorbereiding	Die leerder ken nie die woorde van die prosastuk nie en toon nie blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening nie.	Die leerder ken die woorde, maar daar is blyke van onsekerheid of 'n gebrek aan inoefening.	Die leerder ken die woorde van die prosastuk en toon blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
2 Begrip van prosastuk	Die leerder moet 'n begrip van die prosastuk toon en sy/haar vertolking behoort toepaslik en verantwoord te wees.	Die leerder moet 'n begrip van die prosastuk demonstreer en sy/haar vertolking behoort toepaslik en verantwoord te wees.	Die leerder demonstreer 'n begrip van die prosastuk en sy/haar vertolking is toepaslik en verantwoord.
3 Uitdrukking van betekenis	Die leerder slaag nie daarin om die betekenis van die prosastuk oor te dra nie. Die betekenis is onduidelik of sonder uitdrukkingsvermoë oorgedra.	Die leerder is net gedeeltelik suksesvol in die oordrag van die betekenis van die prosastuk. Die betekenis is nie altyd ten volle duidelik of uitgedruk nie.	Die leerder dra betekenis suksesvol oor met behulp van frasiering, pouse, beklemtoning, intonasie en stemtoon (gehalte). Hy/sy is in staat om 'n teks te vertolk met behulp van hierdie elemente en kommunikeer die betekenis van die teks duidelik en uitdrukkingsvol.
4 Stemuitdrukking	Die leerder se stem is nie gebalanseerd of aangenaam om na te luister nie en daar is blyke van oormatige inspanning van die stem. Hy/sy slaag glad nie daarin om die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn betekenisonderskeiding en stemming weer te gee nie.	Die leerder se stem is nie konsekwent gebalanseerd of aangenaam om na te luister nie of daar is 'n mate van steminspanning. Hy/sy slaag nie behoorlik daarin om die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn betekenisonderskeiding en stemming weer te gee nie.	Die leerder gebruik 'n gebalanseerde, aangename stemgehalte, wat uniek en toepaslik is en toon geen teken van inspanning van die stem nie. Hy/sy verken en gebruik die uitdrukkingsvermoë, vertolking en musikale aspekte van spraakklanke om fyn betekenisonderskeiding en stemming weer te gee.
5 Stemhelderheid	Die leerder slaag nie daarin om duidelik en hoorbaar te praat vir die nodige duidelike kommunikasie nie. Geluidsterkte kan net met inspanning van die stem verkry word.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om duidelik en hoorbaar te praat vir die nodige duidelike kommunikasie; daar is oomblikke van verslakte konsentrasie of van inspanning van die stem.	Die leerder is in staat om duidelik en hoorbaar te praat om behoorlik te kan kommunikeer; hy/sy is in staat om (met sekere beperkinge), die toepaslike geluidsterkte vir 'n ruimte sonder inspanning van die stem te gebruik.
6 Fisiese werk	Die leerder kies beweging of stilheid wat nie toepaslik is vir die prosastuk nie OF daar is min of geen beheer oor fisiese aspekte van beweging nie OF daar is blyke van oormatige en onnodige spanning OF die liggaam is glad nie met die prosastuk geïntegreer nie. Daar is min of geen blyke van kreatiwiteit en uitdrukkingsvolle gebruik van die liggaam nie.	Die leerder se keuses ten opsigte van beweging of stilheid is nie altyd toepaslik vir die prosastuk nie OF daar is by tye 'n gebrek aan beheer oor fisiese aspekte van beweging OF daar is by tye blyke van onnodige spanning OF die liggaam is nie ten volle met die prosastuk geïntegreer nie. Daar is net 'n mate van kreatiwiteit en uitdrukkingsvolle gebruik van die liggaam.	Die leerder kies beweging of stilheid wat toepaslik is vir die prosastuk en vir die vertolking daarvan; hy/sy demonstreer beheer oor die liggaam om onnodige spanning vry te stel en vestig optimale liggaamslyn en balans; die liggaam ondersteun die stem en is daarmee geïntegreer. Die liggaam word kreatief en uitdrukkingsvol gebruik om te help met die dramatisering van die prosastuk.

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
7 Dramatisering van stuk	Die leerder slaag ten opsigte van toneelmiddele nie daarin om die prosastuk te dramatiseer sodat dit as uitvoering slaag nie.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin of lê oorspronklikheid aan die dag deur die gebruik van toneelmiddele om die prosastuk te dramatiseer sodat dit as uitvoering slaag.	Die leerder gebruik oorspronklike, doeltreffende toneelmiddele om die prosastuk te dramatiseer sodat dit as uitvoering slaag.
8 Gebruik van toepaslike verteltegnieke	Die leerder slaag nie daarin om toepaslike verteltegnieke te gebruik nie of gebruik geheel en al ontoepaslike verteltegnieke wat nie werk met die styl van die storie nie.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om toepaslike verteltegnieke te gebruik of gebruik sommige daarvan, maar nie almal nie of gebruik sommige ontoepaslike verteltegnieke wat nie werk met die styl van die storie nie.	Die leerder is bewus van die styl van die storie en die verteltegnieke wat daarin inherent is. (bv. <i>Intsomi</i> -vertelling, sprokies of mites) Hy/sy gebruik toepaslike tegnieke in hulle uitvoering, waaronder derdepersoonsvertelling, karakterskepping, gebruik van lied of dreunsang ens.
9 Stemming en 'n sin van styl of genre	Daar is min of geen poging om toepaslike genre en styl te vertolk nie en die eise van die genre / styl word nie regdeur die prosastuk gerealiseer nie.	Daar word 'n mate van 'n poging aangewend om toepaslike genre en styl te vertolk, maar die eise van die genre / styl word nie regdeur die prosastuk ten volle gerealiseer nie.	Die leerder toon 'n vermoë om fisiese en stemuitdrukkingsvermoë te gebruik om 'n stemming / styl / genre toepaslik vir die prosastuk te skep.
10 Impak van prosastuk	Die prosastuk het min of geen onvergeetlike, doeltreffende, meelewende oomblikke nie.	Die prosastuk het 'n aantal onvergeetlike, doeltreffende, meelewende oomblikke, maar is inkonsekwent.	Die leerder se vertolking is onvergeetlik, doeltreffend en meelewend.

Rubriek: Monoloog

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
1 Begrip van monoloog	Die leerders verstaan nie die basiese dilemma/konflik van die monoloog, sy/haar karakter en die motivering nie. Daar is algehele wanvertolking op grond van die gegewe omstandighede.	Daar is blyke van 'n mate van begrip van die monoloog, maar sekere aspekte is oor die hoof gesien of is nie deurgaans konsekwent nie. Daar is 'n moontlike misvertolking op grond van die gegewe omstandighede.	Die leerder toon 'n begrip van die monoloog soos dit staan binne die konteks van die toneelstuk in sy geheel. Sy/hy verstaan die basiese dilemma/konflik van die monoloog en van sy/haar karakter en dié se motivering.

Kriteria	Ontoereikend 0 punte	Gedeeltelik bereik 1 punt	Ten volle bereik 2 punte
2 Stem- karakterisering	Die leerder slaag nie daarin om 'n stemkarakterisering te skep en vol te hou nie of daar is inspanning van die stem regdeur die uitvoering. Die stemkarakterisering is ontoepaslik vir die bepaalde karakter of konteks.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om 'n stemkarakterisering te skep en vol te hou of daar is aanduiding van inspanning van die stem. Sekere aspekte van die karakterisering is ontoepaslik vir die bepaalde karakter of konteks.	Die leerder kommunikeer die persoonlikheid, agtergrond, klas, ouderdom, opvoeding en status van die spreker. Sy/hy is in staat om toonhoogte, intonasie, omvang, ritme, aksent, toon en gehalte te gebruik om die stem van hul karakter suksesvol en toepaslik oor te dra.
3 Fisiese karakterisering	Die leerder slaag nie daarin om 'n fisiese karakterisering te skep en vol te hou nie of daar is oormatige en onnodige spanning regdeur die uitvoering. Die fisiese karakterisering is ontoepaslik vir die bepaalde karakter of konteks.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om 'n fisiese karakterisering te skep en vol te hou of daar is aanduidings van onnodige spanning. Sekere aspekte van die karakterisering is ontoepaslik vir die bepaalde karakter of konteks.	Die leerder toon 'n vermoë om sy/haar liggaam aan te pas ten opsigte van postuur, energie, gewig, grootte en gehalte van gebare, fisiese ritmes en gewoontes om die fisiese aspekte van sy/haar karakter suksesvol en toepaslik oor te dra.
4 Emosionele aansluiting	Die leerder vind nie toepaslik en doeltreffend aansluiting by die emosies van sy/haar karakter nie; is glad nie oortuigend nie of die emosionele keuses is geheel en al ontoepaslik.	Die leerder is suksesvol om aansluiting te vind by die emosies van sy/haar karakter. By tye is dit nie heeltemal oortuigend nie of die reaksie is by tye ontoepaslik.	Die leerder toon 'n vermoë om toepaslik en doeltreffend by die emosies van sy/haar karakter aansluiting te vind en wel op so 'n manier dat die gehoor van die waarheid van hierdie emosies oortuig word.
5 Vertolking van karakter	Die leerder slaag nie daarin om die karakter te vertolk nie, maak ontoepaslike keuses; daar is blyke van 'n verregaande misvatting van die gegewe omstandighede van die toneelstuk.	Die leerder slaag gedeeltelik daarin om die karakter te vertolk; sekere keuses is nie doeltreffend nie of daar is blyke van 'n gebrek aan begrip van die gegewe omstandighede van die toneelstuk.	Die leerder vertolk die karakter op 'n intelligente wyse, terwyl hy/sy keuses maak wat doeltreffend en toepaslik is, gebaseer op hul kennis van die toneelstuk waaruit die monoloog kom.
6 Verhouding met luisteraar	Daar is min begrip van die karakter se status met betrekking tot die luisteraar of wat hulle moontlike reaksies mag wees.	Daar is 'n mate van begrip van die karakter se status met betrekking tot die luisteraar, maar baie min aanvoeling vir die reaksies.	Sy/hy demonstreer 'n begrip van die karakter se status met betrekking tot die luisteraar en hul moontlike reaksies op wat in die loop van die monoloog gesê word.
7 Geloofwaardig- heid	Die leerder is selde geloofwaardig.	Die leerder is by tye geloofwaardig.	Die leerder is te alle tye geloofwaardig.
8 Struktuur van die monoloog	Daar is min blyke van struktuur, geen werklike gevoel van 'n begin, middel en einde nie en die klimaks word nie gerealiseer nie.	Die leerder se begin, middel en einde is nie duidelik genoeg nie. Die klimaks word nie ten volle gerealiseer nie.	Die monoloog het 'n duidelike begin, middel en einde. Daar is 'n klimaks of hoogtepunt in die monoloog.

<p>9</p> <p>Ritme en vorming van monoloog</p>	<p>Daar is min of geen verskeidenheid binne die monoloog nie, die tempo is te voorskriftelik of eentonig en daar is geen blyke van verskillende maatslae in die monoloog nie.</p>	<p>Die leerder skep nie konsekwent voldoende verskeidenheid binne die monoloog nie, die tempo is by tye te voorskriftelik of eentonig en daar is min blyke van verskillende maatslae in die monoloog.</p>	<p>Die leerder toon 'n begrip van die daling en styging van die monoloog, die gebruik van tempo om 'n klimaks uit te lig of op te bou, asook van die verskuiwing van ritmes van verskillende maatslae in die monoloog.</p>
<p>10</p> <p>Stemming en 'n sin van styl of genre</p>	<p>Daar is min of geen poging wat aangewend word om die genre en styl toepaslik te vertolk nie en die eise van die genre / styl word nie regdeur die monoloog gerealiseer nie.</p>	<p>Daar word in 'n mate 'n poging aangewend om genre en styl toepaslik te vertolk, maar die eise van die genre / styl word nie ten volle regdeur die monoloog gerealiseer nie.</p>	<p>Die leerder voldoen aan die eise van die genre / styl ten opsigte van verhouding met die gehoor, geloofwaardigheid binne styl, tydsberekening, toepaslike fisiese handeling ens.</p>

EENHEID

Media

Leerderboek bladsy 98 tot 100.

Aanbevole tyd: 2 ure (plus eie navorsingstyd)

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid kyk ons na stereotipering in toneelstukke, rolprente, televisie en reklame. Stereotipering is eienskappe wat toegeskryf word aan groepe mense, waaronder geslag, ras, nasionale oorsprong en ander faktore. Hierdie eienskappe is geneig om ooreenvoudigings van die betrokke groepe te wees.

Aktiwiteit 6

Voltooi die volgende sinne in jou boek

Leerderboek bladsy 98

Riglyne vir onderrig: Gee die leerders tyd om die afdeling in hulle boeke in te vul. Hier is enkele voorbeelde van wat hulle moontlik kan invul:

- Blonde meisies is dom.
- Seuns wat studeer of lees is *nerds*.
- Prokureurs is skelms.
- Alle Moslems is terroriste.
- Alle Afrikane blink uit in sport.
- Alle bibliotekaresses is oujongnooiens met brille.
- Alle tieners is rebelle.

Sodra 'n paar leerders antwoorde gegee het, kan die klas kommentaar lewer. Gee hulle die nodige leiding op so 'n wyse dat hulle die stereotipering in hulle reaksies herken. Gee leerders die nodige tyd om die res van die vrae in hul leerderboeke is, te beantwoord.

Stereotipering

Aktiwiteit 7

Bespreek voorbeelde van stereotipes

Leerderboek bladsy 99

Riglyne vir onderrig: Gaan die volgende inligting saam met jou klas deur. Hou 'n kort bespreking oor wat leerders dink oor die voorbeelde van stereotipering op hedendaagse televisie. Laat hulle hul eie voorstelle gee. Wanneer hulle die idee snap, bespreek stereotipes in toneelstukke en rolprente.

Ouderdom, geslag, klas/status en kultuur

Aktiwiteit 8

Bespreek stereotipering in jou klas

Leerderboek bladsy 100

Riglyne vir onderrig: Lees die inhoud van die leerderboek deur terwyl leerders volg. Bespreek.

Aktiwiteit 9

Stereotipering, diskriminasie en vooroordeel

Leerderboek bladsy 100

Riglyne vir onderrig: Deel die leerders op in groepe van ses tot agt leerders. Begin 'n bespreking deur hulle kortliks te laat praat oor hoe hulle dink diskriminasie en vooroordeel met stereotipering gepaardgaan. Neem hulle na die biblioteek of 'n rekenaarklas en help hulle om hierdie stelling te verken. Wanneer hulle terugkom, moet hulle hul bevindinge met die klas bespreek.

Remediërende aktiwiteit: Wys die leerders DVD's van films of televisiesnitte waar jy dink die karakters gestereotipeer word. Sitkoms is gewoonlik goeie voorbeelde. Laat die leerders die stereotipes identifiseer.

Formele assessering: Kwartaal 2 Hersiening (of toets)

Leerderboek bladsy 100

In kwartaal 2 sal leerders getoets word oor aspekte van media of 'n resensie van 'n toneelstuk of 'n lewende uitvoering, vir 20 punte. Jy kan hul resensie van die vorige kwartaal gebruik of hulle 'n nuwe een laat skryf vir assessering. Gebruik die rubriek hier onder.

Punte	Beskrywing van leerder se bedrewenheid by die skryf van 'n resensie
18-20	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die toneelstuk word duidelik verstaan en erken. Die resensie is samehangend, logies, informatief en interessant om te lees.
15-17	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik word en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord hulle gebruik in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die toneelstuk word verstaan en erken. Die resensie is logies, informatief en interessant om te lees.
12-14	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik word en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die toneelstuk word duidelik verstaan en erken. Die resensie is logies en informatief.
9-11	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Hy of sy erken sekere vorms, style en konvensies wat gebruik is. Die resensie is logies en informatief, maar daar is gebrek aan spesifieke detail.
6-8	Die leerder identifiseer 'n aantal drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Die resensie het 'n gebrek aan spesifieke detail en fokus op die gebeure op die verhoog eerder as 'n ontleding van die uitvoering.
3-5	Die leerder identifiseer 'n aantal drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Die opstel het 'n gebrek aan spesifieke detail en fokus op 'n verduideliking van die plot van die produksie, eerder as 'n ontleding van die uitvoering.
0-2	Die leerder identifiseer sommige drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Die opstel verduidelik kortliks die plot, eerder as om die uitvoering te ontleed.

OF jy kan die onderstaande toets gebruik:

1. Noem twee soorte media. (2)
Televisie, sepie, radio, film, DVD, die internet.
(Enige twee)
2. Hoe dek televisie en radio-uitsendings hulle koste? (1)
Deur reklame. Maatskappye koop reklametyd op die stasies.
3. Wat is 'n "naelbytnoot" reg aan die einde in 'n televisie- of radiosepie? (1)
Episodes eindig gewoonlik op so 'n manier dat hulle die lesers aan die raai hou oor wat in die volgende episode gaan gebeur.
4. Waarvoor staan DJ? (1)
Platejoggie (Disc jockey)
5. Wat is rolprente genoem toe klank na die stilrolprente ingebring is? (1)
Praatfliks (Talkies)

6. Noem twee filmgenres. (2)
Komedies, dramas, gruwelrolprente, musiekblyspele, aksie, romantiese komedie, avonture, rillers, animasie.
(Enige twee)
7. Waarvoor staan DVD? (1)
Digital versatile disc.
8. Noem een positiewe aspek wat televisie op 'n gehoor mag hê. (1)
Vermaak, opvoedkundig.
(Enige een)
9. Noem twee negatiewe invloede wat televisie op 'n gehoor mag hê. (2)
blootstelling aan geweld
stereotipering
verhoed dat kinders buite speel
gewigstoename
kinders lees nie genoeg nie of glad nie.
(Enige twee)
10. Hoe kan 'n mediavorm soos die internet kulture, gemeenskappe en lande bymekaar bring? (2)
kan leer oor verskillende kulture
epos
skype
maklike en vinnige kommunikasie
sosiale netwerke
kitsnuus; ens.
(Enige twee)
11. Wat dink jy is die magtigste hedendaagse mediavorm? Gee 'n redes. (2)
Indien die leerder 'n geldige antwoord vir hulle stelling verskaf, kan jy aan hulle punte toeken. As hulle nie 'n rede gee nie en net die mediavorm noem, kry hulle net een punt.
12. Verduidelik waar resonansie belangrik is wanneer jy 'n gedig voordra. (1)
Resonansie is die klankwaliteit van jou stem. Goeie resonansie is ook belangrik met stemprojeksie.
13. Kontrasteer prosa en poësie deur na die verskille en ooreenkomste te verwys. (2)
Prosa is 'n uittreksel uit 'n storieboek en het nie die ritmes en patrone van poësie nie.
Prosa word geskryf en paragrawe en poësie is gewoonlik in verse of strofes. Prosa het ook nie 'n rymskema, soos wat gewoonlik in poësie voorkom, nie.
14. Beskryf wat 'n monoloog is. (1)
'n Monoloog is 'n toneel uit 'n toneelstuk of filmteks waar een karakter praat sonder die onderbreking van ander karakters se dialoog in die toneel. Dit kan ook 'n drama vir 'n enkelvertoning wees.

Totaal: 20

Drama

Kwartaal 3: Oorsig

In hierdie kwartaal sal leerders die volgende met betrekking tot stemontwikkeling en vertolkingvaardighede verken: pouse, tempo, projeksie, intonasie en moduleringsverandering in beklemtoning, toonhoogte, hardheid en toon van die stem. Leerders sal ook karakterisering in fisiese ontwikkeling verken. Jy sal jou leerders help om 'n volledige uitvoering te ontwikkel. Laastens sal leerders nadink oor die uitvoerings van hulle klasmaats.

Kwartaal 3	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	15 minute per week	Ontwikkeling van dramavaardighede	1–4	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 2	7 ure (plus ekstra inoefeningtyd)	Drama-elemente in toneelspel	5–9	Portuur, onderwyser, self
Formele assessering: 'n afgeronde uitvoering: kort geïmproviseerde drama (groepwerk) met selfgemaakte tegniese hulpbronne. Puntetoekenning: 20 punte ÷ 2 = 10.				
Eenheid 3	30 minute	Waardering en besinning	10	Portuur, onderwyser, self

Kernkonsepte en definisies

projeksie	Die krag waarmee gesing of gepraat word, wat maak dat die stem duidelik oorkom
intonasie	Die melodiese patroon wanneer jy praat. Dit is 'n kwessie van variasie in die toonhoogte van die stem, maar beklemtoning en ritme is ook daarby betrokke
skouspel	Die visuele aspek van 'n toneelstuk of uitvoering
prosceniumboog-verhoog	Gehoor kan die uitvoering van een kant sien
tongverhoog	Die gehoor kan die uitvoering van drie kante sien, omdat die verhoog in die ouditorium in uitstrek
arenaverhoog	Die gehoor kan die uitvoering van alle kante sien
simbool	Dit verteenwoordig iets anders as sy gesigswaarde

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 3

Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1–4			Aktiwiteite 1–4

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 3			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 7	Aktiwiteite 5, 6, 8 en 9		Aktiwiteite 8 en 9
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
			Aktiwiteit 10

EENHEID

Ontwikkel dramavaardighede

Leerderboek bladsy 102 tot 105.

Aanbevole tyd: 15 minute per week

Oorsig van eenheid

In hierdie kwartaal sal jy stemontwikkeling verken, waaronder vertolkingsvaardighede: pouse, tempo, projeksie, intonasie; en modulering: verandering in beklemtoning, toonhoogte, hardheid en toon van die stem. Jy sal ook fisiese ontwikkeling verken, waaronder karakterisering: beweging en motivering. Jy sal ook leerders help om 'n afgeronde uitvoering te ontwikkel en daaroor na te dink.

Stemontwikkeling

Aktiwiteit 1

Kom ons warm op

Leerderboek bladsy 102

Riglyne vir onderrig: Doen die opwarmingsroetines wat jy in kwartaal 1 en 2 ingeoefen het. Voeg nou die volgende oefening by.

Aktiwiteit 2

Vertolk deur pouse, tempo, projeksie en intonasie

Leerderboek bladsy 102

Riglyne vir onderrig: Gee die leerders tyd om die toneel in die leerderboek deur te lees. Moenie dit vir hulle lees nie, aangesien dit hulle persoonlike vertolking van die stuk kan beïnvloed.

Eerstens moet hulle besluit waar hulle die pouses in hierdie stuk gaan plaas. Vervolgens moet hulle besluit of die monoloog vinnig of stadig voorgedra gaan word.

Verduidelik eers vir hulle die begrip van tempo en gee hulle kans om te besluit of hulle die **tempo** gaan versnel en of hulle dit gaan verlangsaam.

Maak hulle bewus van die belangrikheid van duidelike en hoorbare spraak. Hulle moet bewus wees dat elkeen in die gehoor hulle dialoog moet kan hoor. Verduidelik **intonasie** voordat hulle moet besluit waar hulle dit in die monoloog gaan inwerk.

Gee die leerders tyd om die monoloog met 'n potlood in hulle boeke te merk waar hulle bovermelde vertolkingsvaardighede gaan gebruik. Gee hulle geleentheid om die monoloog hardop voor te dra.

Agtergrondinligting: Pouse in spraak is 'n wagperiode voordat jy weer praat – nie 'n stop nie. Pouses kan as mondelinge leestekens beskou word. Jy kan 'n pouse vir die volgende gebruik:

- pouse vir betekenis
- pouse vir leestekens (punte, kommas, vraagtekens)
- pouse aan die einde van 'n reël in 'n gedig om na 'n ander reël oor te gaan, sonder om opnuut asem te haal
- pouse vir dramatiese effek om die leser se aandag op 'n belangrike woord of reël te vestig wat gaan volg.

Tempo is die pas of spoed waarteen jy praat, met ander woorde, hoe vinnig of hoe stadig jy praat. Intonasie is die melodiese patroon van jou stem wanneer jy sing of praat.

Indien jy toegang het tot die internet, maak gebruik van die webwerf wat in die afdeling oor bykomende hulpbronne aan die einde aangestip is.

Aktiwiteit 3

Moduleer jour stem

Leerderboek bladsy 104

Riglyne vir onderrig: Gebruik dieselfde monoloog as in aktiwiteit 2. Gee hulle tyd om die woorde, frases of reëls te merk waarop hulle klem of aksent wil plaas, asook die woorde, frases of reëls wat hulle hoër of laer wil sê. Gee elkeen 'n geleentheid om die monoloog weer voor te dra deur hierdie nuwe stemvaardighede wat hulle so pas geleer het, by te voeg.

Agtergrondinligting: Klem op 'n woord of frase, beteken gewoonlik dat jy dit 'n bietjie harder en met meer gewig of oortuigingskrag sal sê as die ander. Jy sal meer energie (asem) nodig hê om dit te sê. Die rede waarom jy beklemtoning sal gebruik, is om die betekenis van die woord of reël te verander om gevoel, emosie of houding teweeg te bring.

Toonhoogte is hoe hoog of laag jou stem is. Somtyds sal jy 'n woord of reël in 'n hoër toonhoogte sê omdat jy opgewonde of bang is en soms sal jy 'n woord of reël in 'n laer toonhoogte sê omdat jy geheimsinnig, droewig of terneergedruk is. Dit hang van jou af!

Toon is die verskille in jou resonansie en kan ook emosies oordra. Jou toon kan die stemming van die stuk skep wat jy voordra. Elke teks het 'n emosie of stemming. Dit hang van jou af hoe jy die stemming of emosie vir hierdie spesifieke monoloog wil skep. Elke vertolking sal verskil net soos elke leerder 'n individu is.

Aktiwiteit 4

Beweeg soos jou karakter in die werklike lewe dit sou doen

Leerderboek bladsy 105

Riglyne vir onderrig: Leerders moet die monoloog in aktiwiteit 2 memoriseer. Gee hulle tyd in die klas om 'n karakter te skep. Gee elke leerder die geleentheid om dit voor te dra.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat die leerders die vrae in die leerderboek beantwoord deur in die werkboeke neer te skryf wat hulle dink die aard van die karakter is. Nadat hulle hul antwoorde neergeskryf het, kan leerders hul karakterisering met die klas deel. Hulle kan een leerder aanstel om die karakter te vertolk nadat hulle 'n konsensus bereik het oor die karakter se voorkoms en bewegings.

EENHEID

2

Drama-elemente in toneelspel

Leerderboek bladsy 106 tot 111.

Aanbevole tyd: 7 ure (plus tyd vir inoefening)

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid ontwikkel leerders 'n afgeronde uitvoering vir formele assessering.

Die doel van 'n uitvoering

Aktiwiteit 5

Tree doelgerig op

Leerderboek bladsy 107

Riglyne vir onderrig: Deel hulle op in groepe van ses tot agt leerders. Hulle moet besluit wat die doel van die toneelstuk gaan wees.

- Wil hulle mense opvoed?
- Wil hulle mense net vermaak?

Wanneer hulle besluit het om die gehoor op te voed of in te lig, moet hulle 'n tema kies, bv. die gevare verbonde aan drankmisbruik onder minderjariges, bestuur en praat op 'n selfoon, aardverwarming, veilige seks, die bedreiging van diere, ens.

Indien hulle besluit het om net die gehoor te vermaak, moet hulle oor 'n styl of genre besluit, bv. komedie (humoristiese situasie), dans, sang.

Vervolgens moet hulle die intrige van die toneelstuk uitwerk.

- Wat gaan in die toneelstuk gebeur?
- Wat is die begin, middel en einde van die toneelstuk?

Teikengehoor

Aktiwiteit 6

Identifiseer die teikengehoor

Leerderboek bladsy 107

Riglyne vir onderrig: Die volgende besluit wat hulle moet neem, is vir wie hulle die toneelstuk gaan uitvoer, bv. kinders, tieners, arm mense, agtergeblewe mense, Christene, Hindoes, voorstedelike gemeenskap, kommuniste, ens. Vra hulle om seker te maak hulle storie is ouderdomstoepaslik. Kinders verstaan dalk nie politiek nie en volwassenes kan verveeld raak met 'n sprokie.

Basiese verhoogkonvensies

Aktiwiteit 7

Implementeer basiese verhoogkonvensies

Leerderboek bladsy 108

Riglyne vir onderrig: Neem hulle na die verhoogruimte waar hulle die uitvoering gaan lewer sodat hulle die grootte en vorm van die verhoog kan sien. Hulle moet die hele verhoogruimte wat vir hulle beskikbaar is, kan sien. Om jou te help met jou regie, kyk na die diagram van 'n prosceniumboog-verhoog in die leerderboek. Hulle moet die bewegings van hulle karakters uitwerk sodat elkeen vir die gehoor sigbaar is.

Agtergrondinligting: Verskillende verhoogruimtes:

Prosceniumboog-verhoog: Die naam proscenium kom van die oop muur, wat die gehoor van die verhoog skei. In die verlede is dit 'n boog genoem, maar dit is eintlik 'n reghoek. Dit vorm 'n omlyning vir die verhoog self. Nog 'n term vir hierdie soort verhoog is vierde muur, wat afgelei is van die idee dat die proscenium-opening 'n onsigbare glasmuur is waardeur die gehoor na die ander drie mure van 'n vertrek kyk.

Die ouditorium loop skuins af van die agterkant van die teater af na die verhoog. Die skuins vlak van die ouditorium of verhoogvloer word 'n hellingsvlak genoem. Die verhoog word 'n bietjie meer as 'n meter bo die ouditoriumvloer gelig. Daar is gewoonlik 'n balkon. Die hoofvloer word die orkes genoem. Die verhoogdeel is gewoonlik diep, wat ruimte skep vir oordadige toneeldekors, waaronder dekorverwisselings, met 'n hoë kap bokant die proscenium-opening sodat die toneeldekors versteek kan wees.

'n Italianer, Giacomo Torelli (1608-1678), het 'n teenwigstelsel geskep waarin gewigte aan 'n reeks toue en katrolle gehang word om die toneeldekors te balanseer, waarmee swaar dekors rondgeskuif kon word. Torelli se stelsel het ook voorsiening gemaak vir stukke aan die kante, syskerms, om in die verhoogprent in en weer daaruit te beweeg. Torelli is *il gran strengone*, "die groot towenaar", genoem.

Omdat die masjinerie en die werkende dele van die verhoogveranderinge weggesteek kan word, is die proscenium die perfekte opset vir 'n skouspel.

Voordele van die prosceniumverhoog:

- Realistiese toneeldekor (woonkamer, kantoor, kombuis) lyk goed agter die prosceniumraam.
- Die sterk sentrale fokus van die raam, boei die aandag van die gehoor.

Nadele van die prosceniumverhoog:

- 'n Geneigdheid tot afgesonderdheid en formaliteit.
- Tradisionele prosceniumteaters is in goud en rooi weelderig versier en lyk eerder na kunstempels as teaters.

Tongverhoog: Die gehoor kan die uitvoering van drie kante sien, omdat die verhoog soos 'n tong in die ouditorium uitgesteek is vir bv. 'n modevertoning, musiekuitvoering. Tussen die proscenium en die arena, val die tongverhoog met driekwart sitplekinrigting. Hierdie verhoog is die meeste in die toneelgeskiedenis gebruik. Die gehoor sit aan drie kante of in 'n halfsirkel en omsluit so die verhoog wat in die middel uitstrekk. Aan die agterkant is 'n speelgebied en 'n soort verhooggebou met ingange en uitgange vir die akteurs asook toneelwisseling.

Voordele:

- die gevoel van intimiteit vir die gehoor
- die omvou-gevoel van die arena
- 'n toegespitste verhoogstel teen 'n enkele agtergrond.

Arenaverhoog (sirkelteater): Die verhoog is in die middel van die ouditorium en die gehoor kan die uitvoering van alle kante sien, bv. 'n sportstadion. Na die Tweede Wêreldoorlog wou baie mense in die teater wegbreek van die formaliteit van die prosceniumteaters. Daar was 'n begeerte om die teater nader aan die alledaagse lewe te bring. Een resultaat was die terugkeer na die arenaverhoog.

Die arenaverhoog het 'n speeloppervlak in die middel van 'n vierkant of sirkel. Die toeskouers sit rondom die verhoog. Hierdie opset is soortgelyk aan sportarenas. Die verhoog kan gelig word, met sitplekke wat bokant die vloer styg. Hierdie teaters bied meer intimiteit as die gewone proscenium. Daar is geen raam of versperring om die gehoor en die akteur van mekaar te skei nie.

Al wat jy nodig het vir hierdie soort teater is 'n groot vertrek. Jy wys jou speelruimte aan, rangskik rye sitplekke om die kante, hang ligte in stapels bo en jy het 'n teater.

Nadele:

- Daar kan geen oordadige toneeldekor wees nie, omdat dit die uitsig van groot dele van die gehoor sal versper.
- Stelle moet eenvoudig wees.
- Die akteurs verskyn en loop af langs die paadjies wat deur die ouditorium loop.

Intimiteit en ekonomie maak dat die arenatheater een van die oudste verhoogvorme is.

Simbole

'n Simbool impliseer 'n groter betekenis as die letterlike betekenis en word gewoonlik gebruik om iets anders te verteenwoordig as wat dit op gesigswaarde is. Simboliek in die teater kan bereik word via karakters, kleur, beweging, kostuum en rekwisiete. 'n Roos dui byvoorbeeld liefde aan, 'n kruis, die Christendom of 'n purperkleed, koninklikheid.

Aktiwiteit 8

Gebruik simbole betekenisvol

Leerderboek bladsy 110

Riglyne vir onderrig: Help die leerders om besluite te neem oor die simboliese betekenis van rekwisiete of kostuums wat hulle gebruik. Maak seker hulle verstaan die begrip simbool.

Tegniese elemente

Aktiwiteit 9

Ontwerp en maak die tegniese elemente wat jy nodig het

Leerderboek bladsy 110

Riglyne vir onderrig: Wanneer hulle besluit het watter tegniese elemente hulle gaan gebruik, moet hulle besluit of dit wel waarde sal byvoeg tot die stemming en betekenis van die stuk.

Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties

Leerderboek bladsy 111

Riglyne vir onderrig: Gee leerders genoeg tyd in en buite die klas om hul toneelstuk in te oefen. Reël 'n finale kleedrepetisie waar jy ook die spesiale effekte, klank en beligting inwerk. Laat hulle hul toneel voor 'n gehoor uitvoer.

Jy sal die leerders formeel hierop assessee. Die assessering is van 'n afgeronde uitvoering: kort geïmproviseerde drama (groepwerk) met selfgemaakte tegniese hulpbronne (20 punte ÷ 2 = 10). Gebruik die onderstaande rubriek as riglyn vir puntetoekennung. Die finale kwartaalpunt is uit tien, derhalwe sal jy die punt uit 20 moet halveer.

Punte	Beskrywing van leerder se bekwaamheid in hierdie uitvoering
18–20	Die leerder het 'n doeltreffende visuele of gehooromgewing geskep, met behulp van geïmproviseerde en gevonde stowwe. Hy/sy het toneelmiddele gebruik om samehang te skep, die ontwerpkonsep is duidelik, verbeeldingryk, toepaslik vir die materiaal, goed geïntegreer en aangenaam om na te kyk. Hy/sy het rekwisiete of toneelhulpmiddels, beligting, klank en kostuums op vindingryke maniere gebruik. Daar is 'n duidelike gevoel van styl en die ruimte is doeltreffend gebruik.
15–17	Die leerder het 'n doeltreffende visuele of gehooromgewing geskep, met behulp van geïmproviseerde en gevonde stowwe. Hy/sy het toneelmiddele gebruik om 'n mate van samehang te verkry, die ontwerpkonsep is toepaslik vir die materiaal en goed geïntegreer. Hy/sy het rekwisiete/ toneelhulpmiddels/beligting, klank en kostuums op vindingryke maniere gebruik. Ontwerp- en tegniese elemente is toegepas ten opsigte van die oorgange. Styl is in 'n mate bewerkstellig.

Punte	Beskrywing van leerder se bekwaamheid in hierdie uitvoering
12–14	Die leerder het 'n visuele of gehooromgewing geskep met behulp van stowwe wat tot hulle beskikking was. Hy/sy kon die konsepte verder verken het of meer verbeeldingryke maniere gevind het waarop die visuele of gehoorselemente gebruik kon geword het. Oorgange is in 'n mate deur middel van ontwerp bewerkstellig.
9–11	Daar is 'n ontwerpkonsep en 'n visuele/gehooromgewing wat op 'n beperkte manier gebruik is. Óf die oorgange óf die gevoel van samehang kon verder ontwikkel gewees het. Die leerder kon dalk meer werk gedoen het om die ontwerpkonsep verder te integreer.
6–8	Daar is in 'n mate gebruik gemaak van ontwerp en 'n ontwerpkonsep bestaan. Meer kon gedoen gewees het om 'n gevoel van samehang te skep.
3–5	Sommige ontwerpe en tegniese elemente is gebruik, maar hulle gee nie die nodige samehang nie en die ontwerpkonsep is onduidelik.
0–2	Daar is geen duidelike ontwerpkonsep nie en daar word min aandag geskenk aan die tegniese aspekte van die uitvoering.

EENHEID

3

Waardering en besinning

Leerderboek bladsye 112 tot 113.

Aanbevole tyd: 30 minute

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders 'n stuk skryf oor wat hulle ervaar het terwyl hulle die uitvoering geskep het en oor die uitvoering van hulle klasmaats.

Aktiwiteit 10

Besin en waardeer

Leerderboek bladsy 112

Riglyne vir onderrig: Wanneer leerders oor hulle **eie ervaring** nadink en daaroor skryf, sal die vrae in die leerderboek die nodige leiding gee.

Remediërende aktiwiteit: Werk saam met die klas deur die vrae in die leerderboek en bespreek elke vraag. Jy kan die leerders ook eers oor hulle eie ervarings in die klas laat gesels, voor hulle die besinning skryf.

Uitbreidingsaktiwiteit: Die leerders kan 'n besinning skryf deur hul klasmaats se uitvoerings en hul eie ervarings te vergelyk. Dit sal selfevaluering van hul eie vermoëns en ook dié van ander leerders wees. Die kritiese denker sal in staat wees om te identifiseer wat hy/sy nog moet verbeter in verhouding tot hoe hy/sy die talente van die ander leerders waardeer.

Drama

Kwartaal 4: Oorsig

In hierdie kwartaal sal jy die fisiese en stemontwikkelingsaktiwiteite van die eerste drie kwartale versterk. Dit is belangrik om stem en liggaam voor elke les op te warm, nie net om leerders se vaardighede te ontwikkel nie, maar ook om die toon van die les aan te gee en leerders te laat fokus sodat hulle na hul beste kreatiewe vermoëns kan presteer.

In hierdie kwartaal sal jy op die vertolking en uitvoering van toneelwerk in die teater, televisie of radiodrama fokus. Ná die uitvoerings sal die leerders moet nadink oor wat hulle gesien het, deur 'n besinning te skryf. Hulle moet formeel op die uitvoerings geassesseer word en sal ook 'n eksamen oor die drama-elemente skryf wat prakties verken is, ook in die vorm van 'n besinning van die uitvoerings.

Kwartaal 4	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	15 minute per week	Ontwikkeling van dramavaardighede	1	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 2	7 ure (plus ekstra inoefentyd)	Drama-elemente in toneelspel	2–9	Portuur, onderwyser, self
Formele assessering: Totaal van 60, bestaan uit 'n praktiese afdeling vir 40 punte (dialog, gedramatiseerde prosa of inheemse storievertelling) en 'n geskrewe eksamen oor die aspekte van media en drama-elemente vir 20 punte.				
Eenheid 3	30 minute	Waardering en besinning		Portuur, onderwyser, self

Kernkonsepte en definisies

toneel	'n Afdeling of onderafdeling van 'n toneelstuk.
bedryf	Klassieke dramas het vyf bedrywe of groot afdelings.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Drama Kwartaal 4

Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 1			Aktiwiteit 1
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 4	Aktiwiteite 2, 3, 5, 6 en 9		Aktiwiteit 8

Ontwikkel dramavaardighede

Leerderboek bladsy 115 tot 116.

Aanbevole tyd: 15 minute per week

Oorsig van eenheid

In hierdie kwartaal sal jy die fisiese en stemontwikkelingsaktiwiteite van die eerste drie kwartale versterk.

Fisiese en stemontwikkeling

Aktiwiteit 1

Warm jou liggaam en jou stem op

Leerderboek bladsy 115

Riglyne vir onderrig: Gebruik die opwarming in die leerderboek as 'n riglyn. Laat leerders staan met hulle voete heupwydte van mekaar. Maak seker hulle rûe is reguit en hulle koppe is in lyn met hulle ruggrate. Hulle arms moet los langs hulle sye hang. Gee hulle opdrag om uit te asem en hulle skouers te laat sak sodat dit agtertoe en af getrek word (die lyf moenie pap hang nie!). Leerders moet hul koppe laat sak met die ken op die bors, sonder om die skouers vorentoe te bring. Hulle behoort nou te kan voel hoe hul ruggrate strek. Laat hulle hul koppe weer oplig en reg vorentoe kyk.

Let wel: Jy kan ook na die opwarmingsoefeninge in ander dramakwartale en grade vir agtergrond verwys.

Agtergrondinligting:

Ontspanning:

- die akteur se eerste prioriteit is ontspanning
- die akteur se liggaam en stem is sy instrumente
- spanning van enige aard belemmer uitvoering
- spanning kan gewoonlik heel eerste in die stem waargeneem word, weens vlak asemhaling
- begin met die skouers, beweeg aan na die arms en hande
- die bolyf is in die middel van alle beweging, omdat dit ons asemhaling bevat
- asemhalingoefening is baie belangrik
- eindig hierdie afdeling met die bene, enkels en voete.

Postuur:

- postuur moet sodanig wees dat dit die vrye en uitdrukkingsvolle gebruik van stemspraak en beweging toelaat
- fokus daarop om die skouers reguit te hou en te voorkom dat die maag uitsteek, asembeheer, ens.

Asemhaling en stem:

- goeie asemhaling is die belangrikste vereiste vir stemproduksie
- alle asemhalingoefeninge behoort deur ontspanning voorafgegaan te word
- die vereistes vir goeie stemproduksie is ontspanning, goeie postuur, voldoende asemtoevoer, beheerde gebruik van asemhaling deur diafragma en tussenribspiere, ontspanne en onvernoude mond- en keelholteresonators en ook die vorming van klanke heel voor in die mond om 'n keelstemtoon te vermy en te help met projeksie
- asemhaling moet met die bors gedoen word deur die borskas uit te stoot, asook die diafragma
- diep en korrekte asemhaling dra by tot 'n goeie postuur en hou die liggaam in goeie tonus
- asemhaling kan ook konsentrasievermoë help opbou
- hoe meer ontspanne die liggaam is, hoe doeltreffender sal die asemhaling wees en sonder inspanning
- maak seker die leerders oordoen nie die oefeninge nie
- 'n opwarmingsroetine lê die nodige grondslag om aan die eise van drama-aktiwiteite te kan voldoen
- daar sal skaam en selfbewuste leerders in jou klas wees en dit sal vir hulle moeilik wees om voor die klas te staan en 'n opwarmingsroetine uit te voer – laat hulle besef dat dit vet pret is om deel te neem aan drama – daar is nie reg of verkeerd nie
- in hierdie kwartaal word radio behandel, laat leerders dus fokus op stemoefeninge
- die korrekte postuur maak die vrye en uitdrukkingsvolle gebruik van gebare en beweging moontlik.

Wees bewus van die volgende postuurfoute by jou leerders:

Fout	Resultaat van fout
Geronde skouers	Verhinder inaseming
Kop vorentoe gestoot	Versteur die stemkas en keelholte en belemmer toon
Ken te hoog opgelig	Lei tot spanning in die stemkas en keelholte, laat die toonhoogte van die stem styg en beperk stemomvang
Hol gebuigde ruggraat	Beïnvloed balans
Te veel gewig op die hakke	Verhinder vloeiende bewegings en kan liggaamslyn versteur
Pap maagspiere	Swak asembeheer
Bors uitgestoot	Verhinder resonansie en beperkte gebruik van die stem
Kop te hoog gehou	Verhinder resonansie en beperk gebruik van die stem

Uitbreidingsaktiwiteit: Na 'n paar lesse, wanneer hulle gemaklik is met die opwarmingsritueel en dit al ken, laat 'n ander leerder elke les die opwarmingsroetine lei.

Toneelwerk vir die teater en televisie of oudiowerk vir radiodramas

Leerderboek bladsy 117 tot 127.

Aanbevole tyd: 7 ure (plus inoefeningtyd)

Oorsig van eenheid

Die volgende aktiwiteite is so ontwerp dat leerders in hulle pogings om 'n toneel of radiodrama te vertolk en uit te voer, kan vorder. Help hulle met die volgende aktiwiteite. Indien hulle 'n aktiwiteit oorslaan, sal die uitkoms onsuksesvol wees. Let asseblief daarop dat hulle kan kies tussen die uitvoering van toneelwerk of 'n radiodrama vir hul formele assessering.

Toneelwerk

Aktiwiteit 2

Kies 'n geskikte toneel

Leerderboek bladsy 117

Riglyne vir onderrig: Deel hulle op in groepe van vyf tot agt leerders. Neem hulle na die biblioteek of laat hulle die internet gebruik om 'n toneel uit 'n stuk of televisieprogram te kry wat hulle graag wil opvoer. Die toneel moet ouderdomstoepaslik wees. Die toneel behoort sowat vyf tot tien minute lank te wees.

Gee hulle die nodige leiding om te let op die karakters, toneelskikking en rekwisiete en gee hulle tyd om te besluit of hulle in staat sal wees om hierdie toneel vir 'n uitvoering op te voer. Elkeen moet self uitvind hoe sy/haar karakter is deur die toneelstuk te lees en eienskappe, stemminge en mannerismes uit die toneelstuk te identifiseer. Hulle moet die toneel in hul eie woorde herskryf.

Vertolking van die karakter

Aantekeninge oor die skep van 'n karakter in 'n toneelstuk:

- Lees die hele toneelstuk verskeie kere van begin tot einde deur, sodat jy nie net die storie ken nie, maar ook die plek wat jou karakter in die groter geheel inneem.
- Dit is ook belangrik om die ander karakters in die stuk te verstaan, sodat jy sal weet hoe om met hulle in wisselwerking te tree.
- Memoriseer jou woorde. Lees eenvoudig jou woorde oor en oor totdat jy hulle gewoonweg en in omgekeerde volgorde kan sê.
- Wórd die karakter wanneer jy die rol inoefen. Moet dit nie dramatiseer nie; maak die karakter jou eie en reken op jou begrip van die karakter en sy/haar doel en voornemens in die toneelstuk.

- Tree eerlik met die ander karakters in wisselwerking. Indien jy gemaklik is in jou karakter se vel, sal die handeling, stembuigings en nuanses meer natuurlik wees en sal jy op die ander karakters reageer sonder ekstra gebare en uitdrukkings; dit sal heeltemal natuurlik kom en die gehoor sal glo aan die karakter wat jy ontwikkel het.

Aktiwiteit 3

Skep jou karakter se fisiese hoedanighede

Leerderboek bladsy 118

Riglyne vir onderrig: Lees die inhoud in die leerderboek deur terwyl die leerders volg.

Aktiwiteit 4

Smee 'n band met jou karakter

Leerderboek bladsy 121

Riglyne vir onderrig: Lees die inhoud in die leerderboek deur terwyl leerders volg.

Aktiwiteit 5

Berei voor vir inoefening

Leerderboek bladsy 121

Riglyne vir onderrig: Voordat hulle kan begin repeteer, moet elkeen 'n duidelike idee hê waaroor die toneel gaan en hoe elkeen van plan is om die handeling en die dialoog te benader. Warm op voor elke inoefening. Hou die liggaam, stem en gedagtes gefokus.

Gee hulle tyd om die stuk te regissee. Indien iets op die verhoog nie reg voel nie, probeer ander maniere totdat elkeen gemaklik is met die toneel. Dring daarop aan dat hulle die woorde moet ken! Dit is makliker om die toneel te regissee wanneer almal hulle woorde ken. Maak seker hulle gebruik die verhoogruimte wat tot hulle beskikking is op 'n konstruktiewe manier. Elke beweging moet 'n doel dien.

Maak seker hulle luister na mekaar op die verhoog gedurende die repetisies. Maak hulle bewus selfs gedurende inoefening dat daar 'n gehoor sal wees wat hulle uitvoerings dophou. Maak hulle daarvan bewus om nie met hulle rûe na die gehoor te speel of ander karakters af te skerm nie. Onthou: al doende leer mens – “practice makes perfect”!

Aktiwiteit 6

Wees gereed vir die uitvoering

Leerderboek bladsy 122

Riglyne vir onderrig: Gee leerders tyd om vir die uitvoering voor te berei. Hulle moet hul woorde ken en seker maak dat hul kostuums en rekwisiete gereed is. Gee hulle die nodige leiding in 'n opwarmingsoefening voor elke uitvoering. Moedig hulle aan om trots te wees op wat hulle reeds geskep het en wat hulle gaan doen.

Remediërende aktiwiteit: Kry 'n verskeidenheid tonele uit toneelstukke en laat die groepe kies watter tonele hulle graag wil uitvoer of gee self tonele vir groepe. Dit sal die stres van die leerders verminder om na tonele te soek en die tonele wat jy kies, sal ouderdomstoepaslik wees.

Uitbreidingsaktiwiteit: Die leerders kan tonele kies uit Suid-Afrikaanse, Amerikaanse, Engelse (Britse) toneelstukke of uit 'n ander kultuur.

Radiodrama

Met radiodramas kan onmoontlike situasies geskep word omdat mens net stemme en klanke nodig het om die toneel te skep.

Aktiwiteit 7

Soek 'n radiodrama of skryf jou eie

Leerderboek bladsy 123

Riglyne vir onderrig: Verdeel die klas in groepe van ses tot agt. Help hulle om 'n eksemplaar van 'n bestaande radiodrama te kry wat hulle kan uitvoer of hulle kan hulle eie skryf. Volg die kriteria wat in die leerderboek uiteengesit is.

Aktiwiteit 8

Skep jou karakter met jou stem

Leerderboek bladsy 125

Riglyne vir onderrig: Help leerders om hul karakters net deur hulle stemme te karakteriseer. Hulle moet die stem gebruik om atmosfeer en stemming te skep. Hulle moet die nuttige vrae wat in die leerderboek gestel word, deurlees en beantwoord.

Aktiwiteit 9

Maak 'n opname van jou radiodrama

Leerderboek bladsy 125

Riglyne vir onderrig: Lees die aantekeninge in die leerderboek deur terwyl leerders volg.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat die leerders hulle eie radiodramas vir uitvoering skryf.

Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen

Leerderboek bladsy 117

Die formele assessering vir kwartaal 4 bestaan uit 'n praktiese eksamen: toneelwerk of 'n radiodrama vir 40 punte. Daar is ook 'n geskrewe eksamen: Drama-elemente (soos prakties verken), besinning oor eie en ander se uitvoering vir 20 punte. Indien jy toneelwerk saam met leerders doen, eerder as die radiodrama, kan jy die volgende rubriek gebruik om die leerders formeel ná hul uitvoering te assesseer.

Rubriek: toneelwerk

Kriteria	Ontoereikend (0-1 punt)	Matige prestasie (2-4 punte)	Beduidende prestasie (5-6 punte)	Verdienstelike prestasie (7-8 punte)	Uitmuntende prestasie (9-10 punte)
1 Voorbereiding	Die leerder ken nie die woorde van die stuk nie, het geen selfvertroue nie en toon baie min blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die meeste van die woorde, toon 'n mate van selfvertroue en toon beperkte blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die woorde van al die stukke goed, toon 'n redelike mate van selfvertroue en daar is blyke van 'n taamlike mate van deurdagtheid, beplanning en inoefening.	Die leerder ken die woorde en snap die betekenis van die woorde van al die stukke goed, het 'n hoë mate van selfvertroue en toon blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.	Die leerder het die woorde van al die stukke in geheel bemeester, toon volkome selfvertroue en toon blyke van uitmuntende deurdagtheid, beplanning en inoefening.
2 Stemhelderheid en uitdrukkingsvermoë	Die leerder toon geen tegniese vaardigheid nie; die leerder praat onduidelik en onhoorbaar, en/of forseer die stem om geluidsterkte te verkry. Daar is geen blyke van toepaslike stemvertolking van die teks en geen stemvariasie nie.	Daar is 'n mate van tegniese vaardigheid; die leerder praat meeste van die tyd taamlik duidelik en hoorbaar. Daar is blyke van stemvertolking van tekste en stemvariasie.	Goeie tegniese vaardigheid; praat duidelik en hoorbaar. Die toepaslike geluidsterkte volgens die ruimte is in orde met 'n mate van stemvryheid. Die stemvertolking van teks en stemvariasie is redelik.	Daar is goeie tegniese vaardigheid; die leerder praat duidelik en hoorbaar. Die toepaslike geluidsterkte volgens die ruimte is in orde, met minimale stemspanning. Die stemvertolking van die teks en stemvariasie is goed.	Daar is hoogs ontwikkelde tegniese vaardigheid; die leerder praat duidelik en hoorbaar. Sy/hy gebruik die toepaslike geluidsterkte volgens die ruimte, sonder inspanning van die stem. Stemvertolking van tekste en stemvariasie is uitstekend.
3 Verhoogruimte en beweging	Verhoogruimte nie toepaslik en op interessante wyse gebruik nie. Bewegings toon deurlopend selfbewustheid en onsekerheid. Daar is geen blyke van toepaslike motivering nie.	Die leerder gebruik die verhoogruimte toepaslik. Beweging is met selfvertroue en gemotiveerd, maar binne 'n beperkte omvang.	Die leerder se gebruik van die verhoogruimte is redelik toepaslik. Daar is 'n redelike mate van selfvertroue en motivering in die beweging binne 'n redelike omvang.	Die leerder se gebruik van die verhoogruimte is toepaslik en interessant. Daar is 'n hoë mate van selfvertroue en motivering in die beweging binne 'n omvattende omvang.	Verhoogruimte word kreatief en op 'n interessante wyse gebruik en die uitvoering kommunikeer duidelik aan die gehoor. Alle bewegings is hoogs gemotiveerd, goed deurdag en word met selfvertroue uitgevoer.
4 Oorweging van kern-dramaelemente	Die leerder was nie in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit nie.	Die leerder was net gedeeltelik in staat om tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning by die uitvoering in te sluit.	Die leerder het tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning genoegsaam by die uitvoering ingesluit.	Die leerder het tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning kreatief en oortuigend by die uitvoering ingesluit.	Die leerder het uitglip as dit kom by die insluiting van tyd, ruimte, struktuur, fisiese en stemkarakterisering, taal gevorm deur die situasie en dramatiese spanning in die uitvoering en wel op 'n kreatiewe en oortuigende manier.

Rubriek: radiodrama

Kriteria	Ontoereikend (1-2 punte)	Bereik (3-4 punte)
1 Voorbereiding	Die leerder toon nie blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening nie.	Die leerder toon blyke van deurdagtheid, beplanning en inoefening.
2 Begrip van toneel	Die leerder toon min of geen begrip van die radiodrama nie. Hy/sy verstaan nie die basiese dilemma van die radiodrama, sy/haar karakter en hulle motiverings nie. Daar is algehele wanvertolking.	Die leerder toon begrip van die toneel soos dit staan binne die konteks van die radiodrama in sy geheel. Hy/sy verstaan die basiese dilemma van die radiodrama en die karakters en hulle motiverings.
3 Stemhelderheid	Die leerder slaag nie daarin om duidelik en hoorbaar te praat vir duidelike kommunikasie nie. Geluidsterkte kan net met inspanning van die stem verkry word.	Die leerder is in staat om duidelik en hoorbaar te praat vir die nodige kommunikasie. Hy/sy is in staat om (binne sekere perke) die toepaslike geluidsterkte vir 'n bepaalde ruimte sonder inspanning van die stem te gebruik.
4 Emosionele aansluiting	Die leerder slaag nie daarin om by die emosies of sy/haar karakter aansluiting te vind nie; hulle is totaal onoortuigend of die emosionele keuses is geheel en al ontoepaslik.	Die leerder toon 'n vermoë om by die emosies aansluiting te vind en oortuig die gehoor van die waarheid van hierdie emosies.
5 Interaksie – luistervermoë	Daar is min of geen blyke daarvan dat die leerder in karakter bly wanneer hy/sy nie praat of die fokus van aandag is nie; daar is min reaksie op ander karakters en min of geen blyke daarvan dat hy na hulle luister nie.	Die leerder toon die vermoë om in karakter te bly wanneer hy/sy nie praat of die fokus van aandag is nie en hou aan om na die ander karakters te luister.
6 Ontwikkeling van verhouding	Die leerder is onbewus van die karakters se status met betrekking tot die ander karakters in die radiodrama; die verhouding tussen die karakters groei nie, ontwikkel nie en verander nie in die loop van die toneel nie.	Die leerder demonstreer 'n begrip van die karakter se status met betrekking tot die ander karakters in die radiodrama en laat die verhouding tussen die karakters toe om toepaslik te groei, ontwikkel en verander.
7 Geloofwaardigheid	Die leerder is selde geloofwaardig binne die konteks van die radiodrama.	Die leerder is te alle tye geloofwaardig binne die konteks van die radiodrama.
8 Struktuur van die toneel	Daar is min blyke van struktuur, geen ware gevoel van 'n begin, middel of einde nie en die klimaks word nie gerealiseer nie.	Die toneel het 'n duidelike begin, middel en einde. Daar is 'n klimaks of hoogtepunt in die toneel.
9 Impak van die toneel	Die toneel het min of geen onvergeetlike, doeltreffende, meelewende oomblikke nie.	Die toneel is onvergeetlik, doeltreffend en meelewend.
10 Tegniese impak	Daar is geen duidelike ontwerpkonsep nie en min aandag is gegee aan die tegniese aspekte van die uitvoering.	Die leerder het 'n doeltreffende gehooromgewing geskep met behulp van geïmproviseerde en gevonde stowwe. Hy/sy het toneelmiddel gebruik om samehang te skep. Die ontwerpkonsep is duidelik, verbeeldingryk, toepaslik vir die materiaal, goed geïntegreer en aangenaam om na te luister. Klankeffekte en musiek word op vindingryke maniere gebruik.

Waardering en besinning

Leerderboek bladsy 128.

Aanbevole tyd: 30 minute

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid moet die leerders 'n besinning skryf oor hul klasmaats se uitvoering. Gee die onderstaande struktuur om hulle te help om hul besinnings te skryf.

Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen

Leerderboek bladsy 128

Riglyne vir onderrig: Leerders moet 'n besinning skryf oor wat hulle gesien en gehoor het in hul klasmaats se uitvoerings van 'n radiodrama of toneelwerk. Lees die aantekeninge in die leerderboek deur, terwyl hulle volg.

Remediërende aktiwiteit: Bespreek elke vraag in die leerderboek met die klas voordat hulle hul besinnings skryf. Dit sal hulle die geleentheid gee om krities te begin dink oor wat hulle gesien het en sal die skryf van die besinning vergemaklik.

Dit is die geskrewe eksamen: Drama-elemente (soos prakties verken), besinning oor eie en ander se uitvoerings, vir 20 punte. Gebruik die onderstaande rubriek om die leerders se besinnings te assesseer.

Punt	Aanslag (bewysvoering)
18-20	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die toneelstuk word duidelik begryp en erken. Die opstel is samehangend, logies, informatief en interessant om te lees.
15-17	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die toneelstuk word begryp en erken. Die opstel is logies, informatief en interessant om te lees.

Punt	Aanslag (bewysvoering)
12–14	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is en bespreek die doeltreffendheid daarvan. Hy of sy evalueer die vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die historiese, sosiale, politieke, kulturele en ekonomiese konteks van die stuk word duidelik begryp en erken. Die opstel is logies en informatief.
9–11	Die leerder identifiseer drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Hy of sy erken sommige vorms, style en konvensies wat gebruik is en verantwoord die gebruik daarvan in hierdie produksie. Die opstel is logies en informatief, maar daar is 'n gebrek aan spesifieke detail.
6–8	Die leerder identifiseer 'n aantal drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Die opstel het 'n gebrek aan spesifieke detail en fokus op die gebeure op die verhoog, eerder as op 'n ontleding van die uitvoering.
3–5	Die leerder identifiseer 'n aantal drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Daar is 'n gebrek aan spesifieke detail in die opstel en daar word gefokus op die verduideliking van die plot van die produksie, eerder as 'n ontleding van die uitvoering.
0–2	Die leerder identifiseer 'n aantal drama- en teatervaardighede wat in die uitvoering gebruik is. Die opstel verduidelik die plot kortliks, eerder as om die uitvoering te ontleed.

Die leerder se jaarpunt is 'n persentasie en word soos volg bereken:

Formele assessering: Aftiklys vir Graad 9 Drama

Kwartaal	Assessering	Punte	✓
1	Klasimprovisasie	20 (10%)	
2	Toets of resensie	20 (10%)	
	Uitvoering	20 (10%)	
3	Afgeronde uitvoering	20 (10%)	
4	Praktiese eksamen	40	
	Geskrewe eksamen of besinning	20	
		100	

Musiek

Kwartaal 1: Oorsig

Musiekgeletterdheid behels die versterking van musieknotasie ten opsigte van nootwaardes, rustekens, tydmaattekens en nootname in die diskant- en bassleutel. Leerders sal majeur toonlere in C, G, D en F skryf en verder kennis maak met die begrip van intervale. Daar word aanbeveel dat leerders manuskripboeke het of dat manuskrippapier vir musiekgeletterdheidsaktiwiteite beskikbaar is. In musiekbeluistering maak leerders kennis met die klank en klankproduksie van die instrumentfamilies van die orkes. Musiekuitvoering en komposisie behels die sing van solo- en koorwerke asook die ritmiese en melodiese voltooiing van viermaat-frases waarvan die eerste twee mate voorsien word.

Kwartaal 1	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	1 en 2	Selfevaluering
Eenheid 2	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	3–5	Selfevaluering
Eenheid 3	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	6–8	Selfevaluering
Eenheid 4	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	9–11	Selfevaluering
Eenheid 5	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	12–14	Selfevaluering
Eenheid 6	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	15–17	Selfevaluering
Eenheid 7	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	18 en 19	Selfevaluering
Eenheid 8	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	20 en 21	Selfevaluering
Eenheid 9	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	22–24	Selfevaluering
Eenheid 10	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	25 en 26	Selfevaluering

Formele assessering: Uitvoering van die isiXhosa-lied: *Kwangena thina bo* met 'n geïmproviseerde ritmiese begeleiding vir 20 punte

Kernkonsepte en definisies

begeleiding	Ondersteunende musiek
konser	Werk vir solo-instrument met orkesbegeleiding

Kernkonsepte en definisies	
skuifteken	Kruis, mol of herstelteken wat voor 'n noot gebruik word
interval	Afstand tussen twee note

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Musiek: Kwartaal 1			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1 en 2			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
			Aktiwiteite 3, 4 en 5
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 9, 10 en 11			Aktiwiteite 6, 7, 8, 12, 13 en 14
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 17, 18, 19 en 20	Aktiwiteit 24		Aktiwiteite 15, 16, 21, 22 en 23
Eenheid 5 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 26			Aktiwiteit 25

Let asseblief daarop dat hierdie voorgestelde aktiwiteite is, maar dat jy alle aktiwiteite kan aanpas om by jou spesifieke klassituasie aan te pas. (Sommige aktiwiteite kan meer as een soort aktiwiteit wees.)

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 131 tot 133.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders die kwartnoot, agstenoot, halfnoot, heelnoot, gepunteerde halfnoot, sestiendenoot en gepunteerde kwartnoot. Hulle sal ook luister na instrumentfamilies van die simfonieorkes.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Nootwaardes

Leerders moet alle note en ooreenstemmende rustekens kan skryf, herken en gebruik. Hulle moet ook die funksie van die punt by gepunteerde note kan beskryf en toepas (dit voeg die helfte van die noot se waarde by die betrokke nootwaarde).

Onderwerp 2: Musiekluister: Luister na instrumentfamilies in die simfonieorkes

Die inligting in die leerderboek verduidelik die basiese werking van die instrumente. Onderwysers moet weet hoe instrumente lyk en hoe klank daarop voortgebring word.

Strykers

Verduidelik aan leerders dat snare gepluk en bestryk kan word – lg. met 'n strydstok. Verduidelik aan leerders dat 'n strydstok van hout gemaak word, dat perdehare daaraan vasgemaak word en dat snare daarmee bestryk word.

Leerders moet weet wat die begrip van klankversterking behels (nl. om die klank harder/hoorbaar te maak). Die manier waarop verskillende toonhoogtes op 'n snaar geproduseer kan word, is bykans dieselfde as bv. by 'n kitaar: die linkerhand se vingers druk op verskillende plekke op die snaar, wat verskillende toonhoogtes tot gevolg het, omdat die lengte van die vibrerende gedeelte van die snaar daardeur verander word.

Aktiwiteit 1

Luister na die viool se klank

Leerderboek bladsy 132

Riglyne vir onderrig: Verduidelik die begrip van 'n konsert, bv. 'n vioolkonsert. Dit behels 'n solo-instrument (d.w.s. 'n instrument wat alleen speel) wat saam met 'n simfonieorkes speel, met die simfonieorkes wat die begeleiding (ondersteunende musiek) vir die solo-instrument verskaf.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 2

Haal diep asem en warm stem op

Leerderboek bladsy 133

Riglyne vir onderrig: Moenie haastig wees met die asemhaling- en stemopwarmingsoefeninge nie. Leerders moet daarop let om hul kaak, nek- en skouerspiere te ontspan. Moenie te hard neurie nie – net hard genoeg om nie jou stembande te beskadig nie.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste en laaste maat van die gegewe melodie.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die melodie op verskillende toonhoogtes.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 134 tot 135.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders tydmaattekens. Hulle klap ook 'n ritme, voltooi ritmiese patrone en luister na strykinstrumente..

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Hersien tydmaattekens

Hou die volgende in gedagte wanneer tydmaattekens onderrig word: Toets ter inleiding hoeveel leerders nog iets van tydmaattekens en maatslag kan onthou. Leerders moet weet wat die verskil tussen 'n enkelvoudige en saamgestelde maatslag is. Leerders moet tydmaattekens ook volgens die soort maatslag kan identifiseer.

Aktiwiteit 3

Klap ritmies

Leerderboek bladsy 134

Riglyne vir onderrig: Klap die vier ritmiese patrone en beklemtoon die eerste slag van elke maat. Hierdie oefening dien as hersiening van die term “maatslag”.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 4

Luister na strykers

Leerderboek bladsy 134

Riglyne vir onderrig: Lees deur die aktiwiteit in die leerderboek terwyl leerders navolg; maak seker hulle begryp die opdragte.

1. *Klankproduksie: strykstok beweeg oor die snare en die snare begin vibreer; die linkerhand se vingers druk op verskillende plekke op die snare om verskillende toonhoogtes voort te bring.*
2. *Stemming/karakter: hartseer, melancholies, droewig, ernstig.*

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping: Skryf musiek

Verduidelik die begrip van frases en die noodsaaklikheid van musikale eenheid aan die leerders. Vergelyk musikale frases en sinne met geskrewe en gesproke sinne en die funksie

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Hersien toonlere en toonsoorttekens

Volg hierdie riglyne wanneer jy toonlere en toonsoorttekens onderrig:

- Verduidelik weer die struktuur van die majeur toonleer aan die leerders.
- Toets leerders se kennis m.b.t. heeltone en halftone.
- Lê veral klem op die plek waar heeltone en halftone in die majeur toonleer voorkom.
- Verduidelik weer die rol van die kruis- en molteken: eersgenoemde verhoog die noot met een halftoon en laasgenoemde verlaag die noot met een halftoon.
- Herinner leerders dat hulle musiekstukke sal teëkom **met** toonsoortteken (d.w.s. kruise/molle aan die begin van die musiekwerk) en ook **sonder** toonsoortteken (d.w.s. kruis- of molteken vooraan die betrokke noot).

Aktiwiteit 6

Skryf toonlere

Leerderboek bladsy 136

Riglyne vir onderrig: Maak seker leerders begin en eindig op die korrekte noot en dat hulle die halftone met bogies aandui. Sorg verder dat die korrekte skuiftekens gebruik word. Jy kan die leerders se antwoorde hier onder en op die volgende bladsy kontroleer:

- *G-majeur*

- *D-majeur*

- *F-majeur*

Aktiwiteit 7

Skryf toonsoorttekens

Leerderboek bladsy 136

Riglyne vir onderrig: Kontroleer dat leerders die toonsoorttekens korrek neerskryf. Die antwoorde is hier onder:

G-majeur

D-majeur

C-majeur

F-majeur

Toonsoorte

Aktiwiteit 8

Werk met toonsoorttekens

Leerderboek bladsy 137

Lees deur die opdragte in die leerderboek saam met die leerders. Antwoorde word hier onder gegee.

Toonsoort: D-majeur

Toonsoort: F-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister: Luister na instrumentfamilies

Houtblaasinstrumente

Aktiwiteit 9

Luister na die fluit

Leerderboek bladsy 138

Riglyne vir onderrig: Dit is belangrik dat leerders moet weet hoe die klank van houtblaasinstrumente voortgebring word, watter soort mondstuk die instrument het en hoe verskillende toonhoogtes geproduseer kan word. Leerders moet na 'n opname van *Badinerie* luister wat op die houtfluit gespeel word asook een wat op die moderne fluit, wat van silwer gemaak is, gespeel word.

Agtergrondinligting: Die klank van 'n dwarsfluit van hout is sagter en ronder as dié van die dwarsfluit van metaal. Hout is 'n sagter materiaal as metaal en daarom klink die klank van die metaalinstrument harder as dié van die houtinstrument.

Aktiwiteit 10

Vergelyk die klarinet en saxofoon se klank

Leerderboek bladsy 139

Riglyne vir onderrig: Indien moontlik, probeer om 'n foto van die mondstuk van 'n klarinet of 'n saxofoon aan die leerders te wys. Beklemtoon die feit dat selfs al word die klarinet van hout of plastiek en die saxofoon van koper gemaak, hulle steeds houtblaasinstrumente is omdat hulle dieselfde soort mondstuk gebruik. Die stuk van Mozart is taamlik lank, dus sal 'n uittreksel daarvan voldoende wees.

Agtergrondinligting: Die saxofoon se klank is harder en minder rond as dié van die klarinet omdat die saxofoon van metaal gemaak word en die klarinet van hout of plastiek.

Vergelyk die hobo en die fagot se klank

Leerderboek bladsy 139

Riglyne vir onderrig: Wys, indien moontlik, vir leerders 'n foto van die mondstuk van 'n dubbelrietinstrument. Verduidelik ook die verskil tussen die enkelriet- en dubbelrietinstrumente. Die hobo het 'n helderder, hoër klank as die fagot. Die fagot se klank is donker en baie laer as dié van die hobo.

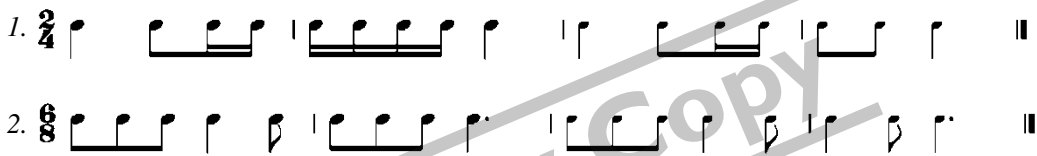
Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 12

Voltooi ritmiese patrone (1)

Leerderboek bladsy 140

Riglyne vir onderrig: Sien die opdragte by aktiwiteit 5. Verduidelik weer aan leerders hoe om hierdie ritmiese patrone te voltooi. Hier volg moontlike antwoorde op die openingspatrone:

Remediërende aktiwiteit: Klap eenmaat-antwoorde op slegs die eerste maat van elke patroon.

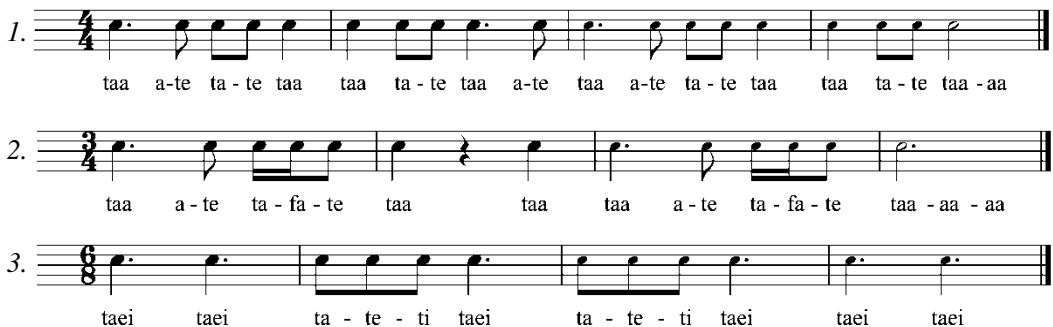
Uitbreidingsactiviteit: Gebruik verschillende, contrasterende slaginstrumente om die opening en antwoord onderscheidelijk te spelen.

Aktiviteit 13

Voltooi ritmiese patrone (2)

Leerderboek bladsy 140

Riglyne vir onderrig: Voorgestelde antwoorde word gegee. Leerders kan Franse tydname byvoeg om hulle te help om die ritmes te klap.

Remediërende aktiwiteit: Klap eenmaat-antwoorde op slegs die eerste maat van elke patroon.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik verskillende, kontrasterende slaginstrumente om die opening en antwoord onderskeidelik te speel

Melodievoltooiing: Akkoorde

Volg hierdie riglyne om leerders melodiese voltooiing van akkoorde te leer.

- Verduidelik die begrip akkoord – drie of meer note wat gelyktydig klink.
- Leerders moet die tegniese name (tonika, subdominant en dominant) van die betrokke toontrappe in die majeur toonleer ken. Leerders moet ook die Romeinse syfers ken wat gebruik word om hierdie akkoorde mee te identifiseer.
- Leerders moet die akkoorde, wat ook drieklanke genoem word, op hierdie toontrappe kan skryf. Om die akkoorde te kan skryf, moet leerders dus weet watter toontrappe in elke akkoord voorkom.

Aktiwiteit 14

Sing die akkoorde

Leerderboek bladsy 141

Riglyne vir onderrig: Beklemtoon die feit dat die volgorde I – IV – V – I 'n standaard-volgorde is wat verseker dat die musiek bevredigend klink. Sing die melodie, wat uit hierdie akkoorde bestaan, stadig op solfa. Leerders moet verkieslik hierdie melodie memoriseer.

Remediërende aktiwiteit: Wag na elke tweede maat om leerders genoeg tyd te gee om die beginnoot van die nuwe akkoord te vind, bv. in maat 3, 5 en 7.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die melodie op verskillende toonhoogtes.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 142 tot 149.

Aanbevole tyd: 3 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid versterk leerders hul begrip van lettername en nootwaardes, luister hulle na koperblaasinstrumente en voltooi hulle 'n melodie.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Toonhoogte

Aktiwiteit 15

Gee lettername en nootwaardes

Leerderboek bladsy 142

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die begrippe lettername (die alfabetiese letter met 'n kruis of 'n mol as agtervoegsel, waar nodig) en nootwaarde voordat hierdie aktiwiteit uitgevoer word. (Sien eenheid 1 van hierdie kwartaal.) Die antwoorde is hier onder:

(a) C^\sharp , sestiendenoot	(f) C , halfnoot
(b) G , halfnoot	(g) C^\flat , gepunteerde sestiendenoot
(c) A^\flat , gepunteerde kwartnoot	(h) F , kwartnoot
(d) E , gepunteerde agstenoot	(i) G^\sharp , gepunteerde kwartnoot
(e) A (herstel), heelnoot	(j) A , agstenoot.

Dinamiek, tempo en artikulasie

Leerders moet die Italiaanse term, met die betrokke afkorting, betekenis en simbool (waar van toepassing) ken. Leerders moet ook weet met watter musiekelement die betrokke terme te make het. Italiaanse terminologie is standaard en word wêreldwyd deur komponiste gebruik.

Toonhoogte

Verduidelik die begrip interval as die afstand tussen twee note. Volg die opdragte in die leerderboek om aan leerders te verduidelik hoe om intervalgrootte uit te werk. Leerders moet die sewe intervale in die majeur toonleer ken.

Lees en sing musiek

Aktiwiteit 16

Blad lees en -sing

Leerderboek bladsy 144

Riglyne vir onderrig: Laat leerders eers die ritme van elkeen klap voordat hulle die melodieë sing. Let op die trioel by nommer 4. Die tonika-solfa word hier onder aangedui:

1. Doh is C

2. Doh is G

3. Doh is D

s : d . r : m . f | s : d : d | l . s : f . m : r | d :- : d

4. Doh is F

d : d . d | t . r : s | m : r : m : r | d : m | f : m : f : m | r : s | m : r | d :-

Onderwerp 2: Musiekluister: Luister na instrumentfamilies in die simfonieorkes

Koperblaasinstrumente

Koperblaasinstrumente Indien leerders 'n foto van die mondstuk van die koperblaasinstrumente kan sien, sal dit help om die werking van die vibrerende lippe binne-in die mondstuk te verduidelik. Die klankproduksie op koperblaasinstrumente kan ook met die klankproduksie van die *vuvuzela* vergelyk en gedemonstreer word, aangesien die klank by die *vuvuzela* op dieselfde wyse as by koperblaasinstrumente geproduseer word.

Aktiwiteit 17 Luister na die trompet

Leerderboek bladsy 145

Riglyne vir onderrig: Die klank van die trompet kan beskryf word as helder, deurdringend, maar nie te skerp nie.

Aktiwiteit 18 Luister na die tromboon

Leerderboek bladsy 145

Riglyne vir onderrig: Verduidelik aan die leerders dat die skuifmeganisme die buislengte beïnvloed: hoe langer die buis gemaak word, hoe laer word die klank, en omgekeerd. Die tromboon se klank is donkerder en wolleriger as dié van die trompet.

Aktiwiteit 19 Luister na die Franse horing

Leerderboek bladsy 145

Riglyne vir onderrig: Leerders moet weet hoe die toonhoogte op die Franse horing verander word, naamlik d.m.v. die kleppe, asook deur die regterhand wat in die klokvormige opening geplaas word. Die klank van die Franse horing is rond en wollerig en donkerder as die klank van die trompet en die tromboon.

Aktiwiteit 20**Luister na die tuba**

Leerderboek bladsy 146

Riglyne vir onderrig: Die tuba se klank is baie donker en laag – veel donkerder en laer as dié van die ander koperblaasinstrumente.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping: Om musiek te skryf

Behandel die opdragte in die leerderboek stap vir stap met die leerders. Beklemtoon die feit dat die akkoordprogressie I – IV – V – I tot 'n bevredigende komposisie kan lei.

Aktiwiteit 21**Melodievoltooiing**

Leerderboek bladsy 147

Riglyne vir onderrig: Leerders moet na die toonsoortteken en die laaste noot kyk om die toonsoort van die melodie vas te stel. Leerders moet ook die drieklanke op I, IV en V van hierdie toonsoort uitskryf om hulle te help om vraag 2 te beantwoord.

1. *Toonsoort: G-majeur*
2. *Akkoorde: Maat 1 = Tonika (I), Maat 2 = Subdominant (IV), Maat 3 = Dominant (V), en Maat 4 = Tonika (I)*
3. *Nootwaarde van laaste noot: Heelnoot; dit is dieselfde noot as die noot waarmee die melodie begin.*

Remediërende aktiwiteit: Leerders moet die akkoord in maat 3 identifiseer.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die melodie op 'n ander toonhoogte.

Aktiwiteit 22**Voltooi die melodie**

Leerderboek bladsy 147

Riglyne vir onderrig: Werk eers die ritme vir die antwoord uit. Bestudeer weer die stappe oor ritme-voltooiing in eenheid 2, 3 en 4. Identifiseer die akkoorde van elke maat in die gegewe opening. Wenk: Skryf eers die drie akkoorde in die betrokke toonsoort op rofwerk-manuskrip- of musiekpapier. Kyk watter note in elke maat by watter akkoord pas. Indien die meerderheid note in 'n betrokke maat by een akkoord tuis hoort, beteken dit dat die note in die betrokke maat dus op daardie akkoord gebaseer is. Skryf die tonikanoot van die toonsoort solank in die laaste maat, aangesien die melodie op daardie noot moet eindig. Besluit dan watter note van die ontbrekende akkoord gebruik moet word om by die ritmiese antwoord te pas en skryf dit op die notebalk.

Hier volg twee moontlike antwoorde. Akkoorde is onderaan aangedui.

1.

2.

Remediërende aktiwiteit: Leerders moet die melodieë voltooi deur slegs kwartnote te gebruik.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die voltooide melodieë op verskillende toonhoogtes.

Aktiwiteit 23 Voltooi die melodie

Leerderboek bladsy 147

Riglyne vir onderrig: Volg die stappe soos uiteengesit in aktiwiteit 19. Moontlike antwoorde word hier onder gegee.

1.

2.

Remediërende aktiwiteit: Vra leerders om die melodieë met gepunteerde halfnote te voltooi.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die voltooide melodieë op verskillende toonhoogtes.

Aktiwiteit 24 Werk saam as 'n groep

Leerderboek bladsy 148

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte soos uiteengesit in die leerderboek. Die tempo-aanduiding is *allegretto* en beteken taamlik vinnig, d.w.s. stadiger as *allegro*. Die lied moet dus nie te vinnig gesing word nie, maar ook nie te stadig nie.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste agt mate van die lied.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die lied op 'n ander toonhoogte.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 150 tot 151.

Aanbevole tyd: 2 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders intervalle, luister hulle na slaginstrumente en voer hulle 'n lied in groepe uit vir formele assessering.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Intervalle

Aktiwiteit 25

Noem die intervalle

Leerderboek bladsy 149

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die stappe om intervalle uit te werk, soos beskryf in eenheid 8. Die antwoorde is hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 26

Luister na slaginstrumente in *Boléro*

Leerderboek bladsy 150

Riglyne vir onderrig: Die onderwyser kan ook vir die leerders 'n lys van instrumente gee wat hulle moet identifiseer terwyl die musiek speel.

Agtergrondinligting: Instrumente in *Boléro*: piccolo, fluit, hobo, klarinet, saksofoon, fagot, Franse horing, trompet, tromboon, tuba, keteltrom, snaartrom, bastrom, simbaal, harp, strykers

Aktiwiteit 27

Klassifiseer die orkes se instrumente

Leerderboek bladsy 150

Riglyne vir onderrig: Laat leerders die tabel in die leerdersboek in hul werkboeke oorskryf en die werkopdrag voltooi.

Moontlike antwoorde word hier onder gegee:

Strykinstrumente	Houtblaasinstrumente	Koperblaasinstrumente	Slaginstrumente
viol	hobo	tromboon	marimba
basviool	saxofoon	Franse horing	snaartrom

Formele assessering: Kwartaal 1 Prakties

Leerderboek bladsy 151

Die uitvoering van *Kwangena thina bo* met 'n geïmproviseerde ritmiese begeleiding is die formele assesseringsprakties vir hierdie kwartaal. Die uitvoering hoef nie gememoriseer te word nie. Die assessering vir kwartaal 1 is uit 20 punte, wat jy dan moet halveer vir 'n totale punt uit tien.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Riglyne vir onderrig: Groepe mag ook kleiner as ses wees, indien dit die uitvoering van die taak makliker sal maak. Verduidelik die begrippe begeleiding, improvisasie en liggaamsperkussie.

Voordat die begeleiding geïmproviseer kan word, moet leerders die lied met gemak kan sing. Verkieklik moet al die groeplede sing terwyl hulle die begeleiding verskaf.

Agtergrondinligting: Begeleiding: ondersteunende musiek. Liggaamsperkussie: gebruik van die liggaam as slaginstrument, bv. hande klap, voete stamp, ens.

Remediërende aktiwiteit: Leerders kan hulle hande op die eerste telling van elke maat klap terwyl hulle die lied sing.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik ander instrumente buiten liggaamsperkussie as begeleiding vir die lied.

Die onderstaande rubriek kan vir assessering gebruik word:

Uitvoering (15) - melodienote en ritmes korrek - woorde duidelik uitgespreek - tempo korrek - ritmiese begeleiding vul musiek aan en is geïmproviseerd	0–3 Swak	4–6 Onbevredigend	7–9 Bevredigend	10–12 Goed	13–15 Uitmuntend
Algemene indruk (5) - kreatiwiteit waarmee opdrag uitgevoer is	1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

Musiek

Kwartaal 2: Oorsig

In kwartaal 2 leer leerders verder om toonlere in C-, G-, D- en F-majeur in die diskant en bassleutels te skryf. Hulle skryf en herken intervale en maak kennis met drieklanke. Die musiekterminologie van kwartaal 1, word hersien. Dis wenslik dat leerders manuskripboeke het of dat manuskrippapier vir musiekgeletterdheidsaktiwiteite beskikbaar gestel word.

In hierdie kwartaal word daar onder die afdeling Musiekbeluistering van leerders verwag om hulle indruk van die musiek t.o.v. verskillende aspekte weer te gee. Aangesien dieselfde vereistes vir elke eenheid in hierdie kwartaal geld, word die kwessie nou behandel en nie by elke eenheid nie. Wanneer gevra word om 'n indruk te gee, verwys dit na 'n idee, 'n gevoel of 'n mening oor 'n spesifieke persoon/voorwerp/onderwerp, ens.

Indrukke kan goed of sleg wees, dit kan blywend of van verbygaande aard wees, dit kan gunstig of ongunstig wees, ens. Wanneer leerders dus indrukke moet gee, moet daar 'n gevoel of 'n mening oor 'n sekere aspek uitgespreek word. As rede vir hierdie mening of gevoel kan sekere aspekte uitgelig word en aan die hand van kennis van musiekelemente gemotiveer of toegelig word.

Wanneer 'n indruk gegee word, sal dit 'n subjektiewe beoordeling behels en gevolglik sal daar nie 'n regte of verkeerde antwoord wees nie. Help die leerders hiermee deur op 'n subtiële wyse leiding te gee ten opsigte van die indruk wat gevorm behoort te word. As riglyn kan die volgende oorweeg word wanneer die betrokke aspekte beoordeel moet word:

- **Die kunstenaar:** beoordeel die wyse waarop gesing/gespeel word; enige positiewe/negatiewe aspek oor die kunstenaar
- **Ritme:** identifiseer die maatslag; kenmerke van die ritmes, soos herhalende ritmiese patrone of uitstaande patrone; effek van die maatslag op die interpretasie en belewenis van die musiek
- **Tempo:** vinnige of stadige tempo; karakter van die musiek wat deur die tempo geskep word
- **Instrumente:** identifiseer spesifieke instrumente of instrumentgroepe; wyse waarop instrumente tot die stemming/karakter van die musiek bydra; geskiktheid van die instrumente om die boodskap van die musiek te kommunikeer
- **Stemme:** identifiseer manlike of vroulike sangers; is dit slegs solostemme, of is daar 'n koor betrokke; kwaliteit van die stemtipe, ens.
- **Boodskap van die musiek/lirieke:** waaroor handel die lirieke; watter persoonlike of sosiale kwessies word aangeraak; wat probeer die musiek kommunikeer.

Leerders sal voortgaan met groep- en soloutvoerings uit die standaardversameling. Hulle sal ook begin om liedjies te komponeer deur musiek vir tweereël-lirieke te skep.

Kwartaal 2	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	1–3	Selfevaluering
Eenheid 2	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	4–6	Selfevaluering
Eenheid 3	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	7 en 8	Selfevaluering
Eenheid 4	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	9–11	Selfevaluering
Eenheid 5	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	12 en 13	Selfevaluering
Eenheid 6	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	14–16	Selfevaluering
Eenheid 7	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	17–19	Selfevaluering
Eenheid 8	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	20–22	Selfevaluering
Eenheid 9	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	23–25	Selfevaluering
Eenheid 10	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	26–28	Selfevaluering
Formele assessering: Skriftelik (20) en prakties (20) (groepe van twee voer getoonsette gedig met liggaamsperskussie of instrument uit). Die totale kwartaalpunt: $40 \div 2 = 20$ punte				

Kernkonsepte en definisies	
toonsetting	Voeg musiek by woorde
woordritme	Lengte/tydsduur van woorde/lettergrepe
aksent	Die beklemtoning van 'n klank deur dit harder te maak
harmoniese interval	Twee note wat gelyktydig gehoor word
melodiese interval	Twee note wat op mekaar volg

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Musiek: Kwartaal 2			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 2 en 3			Aktiwiteit 1
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 5		Aktiwiteit 6	Aktiwiteit 4

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Musiek: Kwartaal 2			
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 7	Aktiwiteit 8		
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 10			Aktiwiteite 9 en 11
Eenheid 5 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 12			Aktiwiteit 13
Eenheid 6 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 15			Aktiwiteite 14 en 16
Eenheid 7 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 18			Aktiwiteite 17 en 19
Eenheid 8 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 20 en 21		Aktiwiteit 22	
Eenheid 9 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 24		Aktiwiteit 25	Aktiwiteit 23
Eenheid 10 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 27		Aktiwiteit 28	Aktiwiteit 26

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 153 tot 154.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid skryf leerders die majeur toonlere in die diskantsleutel, luister na en gee hul indrukke oor 'n stuk reggae-musiek en doen asemhalingsoefeninge.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 1

Skryf toonlere

Leerderboek bladsy 153

Riglyne vir onderrig: Hersien weer toonsoorttekens met die leerders. Kyk ook weer na die posisie van die halftone in die majeur toonleer. Die antwoorde is hier onder.

1.

2.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 2

Luister na reggae

Leerderboek bladsy 154

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 3

Haal diep asem en warm jou stem op

Leerderboek bladsy 154

Riglyne vir onderrig: Doen die stem- en ander opwarmingsoefeninge teen 'n rustige tempo. Maak die leerders bewus van die feit dat hulle ontspanne moet wees. Wanneer leerders die stemoefeninge sing, moet hulle heeltyd bewus wees van hulle keel- en kakebeenspiere. Wanneer hulle enigsins ongemaklik begin voel, moet hulle ophou sing en alle spiere ontspan.

Indien leerders nie die laaste oefening in een asem kan sing nie, moet hulle probeer om die eerste drie mate en laaste twee mate aaneen te sing.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste drie mate.

Uitbreidingsaktiwiteit: Sing die melodie in verskillende toonsoorte.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 155 tot 156.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders die majeur toonlere in die bassleutel skryf, na kwaito-musiek luister en hul indrukke daarvan gee en hulle ook voorberei om 'n gunstelinglied uit te voer.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 4

Skryf toonlere

Leerderboek bladsy 155

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte soos uiteengesit in die leerderboek. Let op dat nootwaardes in elke maat met die gekose tydmaatteken gelyk moet wees. Toonlere moet sonder toonsoortteken geskryf word. Leerders moet seker maak dat die skuiftekens van die betrokke toonsoort almal gebruik is. Leerders moet ook seker maak dat die nootsteeltjies in die regte rigting wys. Halftone moet met bogies aangedui word.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 5

Luister na kwaito

Leerderboek bladsy 155

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 6

Werk saam as 'n groep (a)

Leerderboek bladsy 156

Riglyne vir onderrig: Ter wille van tyd moet leerders 'n kort liedjie kies. Indien dit 'n lang lied is, kan hulle kies om van die strofes uit te laat. Dit is nie nodig dat elke groeplid 'n slaginstrument hoef te bespeel nie. 'n Eenvoudige trom wat van hersikleerbare materiaal gemaak is, sal voldoende wees. Voordat leerders 'n ritmiese begeleiding uitwerk, moet hulle eers die maatslag van die gekose lied bepaal sodat hulle kan weet waar die sterk aksente moet val. 'n Eenvoudige ritmiese patroon (selfs 'n *ostinato*) kan uitgewerk of geïmproviseer word.

Remediërende aktiwiteit: Gebruik liggaamsperkussie in plaas van instrumente.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik 'n kombinasie van liggaams- en instrumentele perkussie as begeleiding.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 157 tot 158.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid bestudeer leerders toonhoogte-intervalle, luister hulle na 'n stuk R&B-musiek en gee hul indrukke daarvan en voer 'n gunstelinglied as groep uit.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Toonhoogte

Voordat die karakter van intervale behandel word, word aanbeveel dat intervale hersien word. Sien eenheid 8 van kwartaal 1. Daar is verskeie maniere waarop intervalsoorte bereken kan word, waarvan sommige baie ingewikkeld is. 'n Makliker manier is om vanuit die majeur toonleer te werk.

Verduidelik eers die begrip van rein of volmaakte intervale (intervalle wat oop of leeg klink) en majeur intervale (wat 'n kenmerkende – soms “gelukkige” – karakter het) voordat die intervale verduidelik word. Die onderste noot van die interval word as die tonika of eerste noot van die majeur toonleer geneem. Intervalle van 'n 1ste (of unisoon), 'n 4de, 'n 5de en 'n 8ste (of oktaaf) is rein of volmaakte intervale in die majeur toonleer. Intervalle van 'n 2de, 3de, 6de en 7de is majeur intervale. Vir die doel van hierdie kwartaal moet leerders dus die intervalgrootte kan bereken en hulle moet weet watter intervale rein/volmaak is en watter majeur is. (Wenk: stel dit voor as VMMVVMMV, wat die soort interval vanaf die 1ste tot by die 8ste aandui.)

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 7

Luister na R&B

Leerderboek bladsy 157

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 8

Werk saam as 'n groep (b)

Leerderboek bladsy 158

Riglyne vir onderrig: Gee genoeg tyd sodat leerders die liedjie wat hulle in die vorige eenheid voorberei het, kan afrond. Voer dit dan in die klas uit.

Remediërende aktiwiteit: Gebruik liggaamsperkussie in plaas van instrumente.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik 'n kombinasie van liggaams- en instrumentele perkussie as begeleiding.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 159 tot 160.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders toonhoogte-intervalle, luister na en gee hul indrukke oor 'n stuk Afrika-jazz en leer oor woordritme.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 9

Benoem intervalle

Leerderboek bladsy 159

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die prosedure om intervalle te bereken: Bereken eers die grootte deur die aantal alfabetiese letters vanaf die onderste tot by die boonste noot te tel. Afhangend van die grootte sal die interval as majeur of rein/volmaak geklassifiseer word. Kyk antwoorde hier onder.

- (a) *Rein 5de / Volmaakte 5de*
- (b) *Majeur 6de*
- (c) *Majeur 7de*
- (d) *Rein 4de / Volmaakte 4de*
- (e) *Majeur 2de*
- (f) *Majeur 3de*
- (g) *Rein oktaaf (of 8ste) / Volmaakte 8ste*
- (h) *Rein unisoos (of 1ste) / Volmaakte 1ste*

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 10

Luister na Afro-jazz

Leerderboek bladsy 159

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping: Skryf musiek

Ter inleiding kan die onderwyser die begrip van woordritme beskryf. Die basis van woordritme is dat sommige woorde of lettergrepe sterker as ander uitgespreek word. Gebruik 'n paar woorde wat elkeen uit verskillende lettergrepe bestaan en laat die leerders die sterk lettergreep in elkeen bepaal. Leerders moet ook bepaal watter lettergrepe stadiger as ander uitgespreek word of watter lettergrepe presies ewe lank uitgespreek moet word.

Aktiwiteit 11

Vind woordaksente

Leerderboek bladsy 160

Riglyne vir onderrig: Gebruik nou die twee weergawes van *Vader Jakob* om die aspek van woordritmes verder te verduidelik. Leerders moet bewus gemaak word dat daar 'n natuurlike en onnatuurlike manier is waarop woorde uitgespreek word. (Die onnatuurlike uitspraak en aksentuering van woorde is 'n groot probleem in veral hedendaagse Afrikaanse musiek.) Verduidelik ook wat die toonsetting van 'n teks beteken.

Remediërende aktiwiteit: Gebruik in elke geval slegs die eerste twee reëls van die lied.

Uitbreidingsaktiwiteit: Herhaal die oefening met 'n ander lied.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 161 tot 162.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid maak leerders kennis met drieklanke, luister na en gee hul indrukke oor 'n stuk reggae-musiek en vind die beklemtoonde lettergrepe in verskillende lirieke.

Onderwerp 1: Musiekbeluistering: Toonhoogte

Verduidelik die begrip van harmonie en melodie. Melodie behels die horisontale beweging van klank, m.a.w. klanke volg op mekaar. Harmonie behels die vertikale aspek van musiek, aangesien harmonie met die sameklank van twee of meer note te make het. Verduidelik ook die onderskeid tussen melodiese intervalle (tussen twee note wat nie gelyktydig gehoor word nie) en harmoniese intervalle (tussen twee note wat gelyktydig gehoor word.)

Verduidelik dat, wanneer drie of meer note gelyktydig klink, dit as 'n akkoord bekend staan. Twee note wat gelyktydig klink, is slegs 'n interval. Wanneer drie note wat gelyktydig klink, elkeen 'n derde uitmekaar is, word daarna as 'n drieklank verwys. Sien die leerderboek vir 'n illustrasie en ontleding van die drieklank se samestelling.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 12 Luister na reggae

Leerderboek bladsy 162

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 13 Vind woordaksente

Leerderboek bladsy 162

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die begrip van woordritme voordat hierdie aktiwiteit gedoen word. Laat leerders eers 'n basiese maatslag (sonder aksente) begin klap, waarna hulle begin om die woordaksente te bepaal. Sterk lettergrepe is onderstreep en donker gedruk.

1. Ek gaan môre winkel toe
om 'n nuwe hemp te koop.
2. My bonnie lies over the ocean
Oh bring back my bonnie to me.
3. Happy birthday to you.
Happy birthday to you.
Happy birthday dear Liza.
Happy birthday to you!

Indien daar genoeg tyd oor is, laat leerders probeer om die maatslag van bogenoemde woorde te bepaal.

No. 1 is in enkelvoudige vierslagmaat ($\frac{4}{4}$), No. 2 in enkelvoudige tweeslagmaat ($\frac{6}{8}$) en No. 3 in enkelvoudige drieslagmaat ($\frac{3}{4}$). Let ook daarop dat No. 1 op die eerste maatslag van die maat sal val, terwyl Nommers 2 en 3 op 'n swak maatslag begin.

Remediërende aktiwiteit: Doen slegs nr.1.

Uitbreidingsaktiwiteit: Herhaal hierdie oefening met verskillende liedere.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 163 tot 164.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid kyk leerders in diepte na drieklanke, luister hulle na en gee hul indrukke oor kwaito-musiek en vind nog beklemtoonde lettergrepe om 'n gepaste ritme te skryf.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Toonhoogte

Verduidelik weer die begrip van drieklanke, asook die tonika-, subdominant- en dominantakkoord. (Sien eenheid 5 van kwartaal 1.) Die belangrikste drieklanke is die drieklanke op die 1ste (tonika), 4de (subdominant) en 5de (dominant) trap van die toonleer.

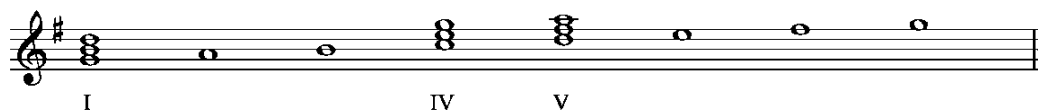
Verduidelik hoe om 'n drieklank op 'n spesifieke toontrap te skryf volgens die opdragte in die leerderboek. Laat leerders ook van die begin af hoor hoe 'n drieklank klink en verduidelik dat hulle die klank van die majeur drieklank as gelukkig moet beskryf. Leerders moet van die begin af in die gewoonte kom om ook die Romeinse besyfering (I, IV, V) onder akkoorde te skryf. Die doel van die besyfering is om die toontrap waarop die drieklank gebou is, asook die aard van die drieklank (hoofletters vir majeur drieklanke), aan te dui.

Aktiwiteit 14

Drieklanke

Leerderboek bladsy 163

Riglyne vir onderrig: Wanneer leerders drieklanke skryf, moet hulle seker maak dat die note bo-op mekaar geskryf word. Die antwoorde is hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 15

Luister na kwaito

Leerderboek bladsy 164

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping: Skryf musiek

Verduidelik die begrip en belangrikheid van balans in 'n melodie. Balans word verkry wanneer daar 'n gelyke aantal mate in elke frase is. Verduidelik weer die begrip van aksente binne 'n maat, afhangend van die tydmaatteken wat gebruik word. Dit is belangrik dat leerders moet weet watter maatslae sterk is, aangesien beklemtoonde woorde/lettergrepe op die sterk maatslae moet val.

Aktiwiteit 16

Vind woordaksente

Leerderboek bladsy 164

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek vir hierdie aktiwiteit. Die sterk woorde/lettergrepe is donker gedruk en onderstreep:

Maybe I'm a dreamer

Maybe just a fool

Let daarop dat sommige woorde/lettergrepe uit meer as een maatslag sal bestaan of dat dit 'n paar maatslae sal duur voordat die volgende woord/lettergreep gehoor sal kan word. Wys leerders ook daarop dat lettergrepe met koppeltekens van mekaar geskei moet word en dat elke lettergreep of eendelige woord sy eie noot moet kry. Kyk die ritmiese patroon hier onder.

Laat leerders die basiese maatslag klap terwyl hulle die woorde opsê. Wys leerders op die tweede lettergreep “-er” van die woord “dreamer” wat uit drie maatslae bestaan en die woord “fool” wat uit vier polsslae bestaan.

Remediërende aktiwiteit: Skryf 'n ritmiese patroon vir slegs die eerste reël van die woorde.

Uitbreidingsaktiwiteit: Skryf 'n ritmiese patroon in saamgestelde tweeslagmaat ($\frac{6}{8}$) vir hierdie woorde.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 165 tot 166.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders drieklanke op I, IV en V, luister na en gee hul indrukke oor 'n stuk R&B-musiek en toonset woorde.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 17

Skryf drieklanke

Leerderboek bladsy 165

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrip van skuiftekens, drieklanke en toontrappe (I, IV en V) in 'n majeur toonleer. Die antwoorde is hier onder.

D-majeur

F-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 18

Luister na R&B

Leerderboek bladsy 165

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 19

Skryf musiek en woorde

Leerderboek bladsy 166

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek. Leerders hoef aanvanklik slegs die eerste vyf toontrappe (*do, re, mi, fa, so*) te gebruik. Beklemtoon die belangrikheid daarvan om op die tonikanoot van die toonsoort te eindig. Dit is belangrik dat leerders hulle melodieë sing om te toets of hulle tevrede is en of dit maklik singbaar is.

Remediërende aktiwiteit: Gebruik *do, re, mi* of *do, mi, so* as toonhoogtes vir die melodie.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik al die note in die majeur toonleer.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 167 tot 168.
Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders tonika-solfa gebruik om te blad lees, na 'n stuk Afrika-musiek luister en hul indrukke daaroor deel. Hulle toonset ook 'n ritmiese patroon.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 20 **Blad lees en -sang**

Leerderboek bladsy 167

Riglyne vir onderrig: Laat leerders eers die ritme klap voordat hulle die melodieë op solfa sing. Sien antwoorde hier onder.

1. Doh is G

Toonsoort: G-majeur

2. Doh is F

Toonsoort: F-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 21 **Luister na Afro-jazz**

Leerderboek bladsy 167

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 22

Toonsetting (a)

Leerderboek bladsy 168

Riglyne vir onderrig: Hersien die werk oor woordritme en toonsetting wat in eenheid 4-6 in hierdie kwartaal behandel is. Volg ook die opdragte in die leerderboek. Die woordaksente is donker gedruk en onderstreep:

Miss Lucy had a baby
She named him Tiny Tim

Yankee Doodle went to town
Riding on a pony

Moontlike ritmiese patrone vir die woorde is die volgende:

Miss Lu - cy had a ba - by, She

named him Ti - ny Tim

Yan - kee Doo - dle went to town

Rid - ding on a po - - ny.

Remediërende aktiwiteit: Gebruik slegs die eerste reël van die gekose lirieke.

Uitbreidingsaktiwiteit: Komponeer 'n ritmiese patroon in saamgestelde tyd, bv. $\frac{6}{8}$.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 169 tot 170.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders toonsoorttekens, bladlees en bladsing hulle met tonika-solfa, luister hulle na 'n stuk musiek en deel hul indrukke daaroor. Hulle toonset ook 'n melodie.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 23

Bladsang en samesang

Leerderboek bladsy 169

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die begrip van toonsoorttekens. Die tonika-solfa is hier onder uitgeskryf.

a) D-majeur

* Doh is D

d : r . m | f : s | m : - . f | s : l . t | d' : t . l | s . f : m . f | m : - . r | d : -

b) C-majeur

* Doh is C

s : - : s | l : - : l | s : - . f : m | r : d : m | r : r . m : f . s | m : r : - | d : - : - | d : - : -

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 24

Dink kritiese na

Leerderboek bladsy 169

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 25

Toonsetting (b)

Leerderboek bladsy 170

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek. Let daarop dat elke lettergreep sy eie noot moet kry en dat lettergrepe met koppeltekens geskei word. Toonsoorttekens en sleutels moet aan die begin van elke notebalk geskryf word. Tydmaattekens word slegs een keer geskryf, nl. aan die begin van die eerste reël. Leerders moet die I-, IV- en V-drieklanke se note gebruik. Die melodieë moet op die tonika eindig. Die IV-drieklank se note mag nie ná die note van die V-drieklank gebruik word nie, slegs voor die V-drieklank.

Remediërende aktiwiteit: Toonset slegs die eerste reël van die gekose lirieke.

Uitbreidingsaktiwiteit: Komponeer 'n melodiese patroon in saamgestelde tyd, bv. $\frac{6}{8}$.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 171 tot 172.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid versterk leerders hul kennis van musiekterminologie, luister hulle na 'n stuk musiek en deel hul indrukke daaroor. Hulle berei ook voor om hul eie komposisies uit te voer.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 26

Musiekterminologie

Leerderboek bladsy 171

Riglyne vir onderrig: Ingevalde antwoorde is in vetdruk.

Musiek-element	Italiaanse term	Afkorting	Betekenis	Simbool
Dinamiek	<i>pianissimo</i>	pp	baie sag	
	<i>piano</i>	p	sag	
	<i>mezzo piano</i>	mp	taamlik sag	
	<i>mezzo forte</i>	mf	taamlik hard	

Musiek-element	Italiaanse term	Afkorting	Betekenis	Simbool
Dinamiek	<i>forte</i>	f	hard	
	<i>fortissimo</i>	ff	baie hard	
	<i>crescendo</i>	cresc.	geleidelik harder	
	<i>diminuendo</i>	dim.	geleidelik sagter	
Tempo	<i>largo</i>		stadig	
	<i>Andante</i>		looptempo	
	<i>Allegretto</i>		taamlik vinnig	
	<i>allegro</i>		vinnig en opgewek	
Artikulasie	<i>staccato</i>	stacc.	kort, van mekaar geskei	
	<i>legato</i>	leg.	aaneenlopend; aan mekaar gebind	

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 27 Kritiese besinning

Leerderboek bladsy 172

Riglyne vir onderrig: Verwys na die oorsig van die kwartaal (bladsy 140).

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 28 Toonsetting (c)

Leerderboek bladsy 172

Riglyne vir onderrig: Moedig leerders aan om van Italiaanse musiekterme vir die tempo en dinamiese aanduidings gebruik te maak. Verduidelik die begrip frasiering en dat dit gebruik word om aan te dui watter note en mate as 'n geheel gesien moet word. Dit dui ook aan waar asem gehaal moet word. Leestekens in die teks is dikwels 'n aanduiding van waar asem gehaal sal word. Frasiering is dus musikale "leestekens". Frasiering d.m.v. van kommas, asook die plasing van die tempo- en dinamiese aanduidings, word hier geïllustreer. Leerders kan enige tuisgemaakte of bestaande slaginstrument vir die begeleiding gebruik, anders kan hulle ook liggaamsperkussie gebruik.

Andante

Miss Lu - cy had a ba - by, She
named him Ti - ny Tim

Uitbreidingsactiviteit: Gebruik 'n kombinasie van liggaams- en instrumentale begeleiding.

Formele assessering: Kwartaal 2 Geskrewe toets

Die formele assessering vir kwartaal 2 is tweevoudig: 'n toets of taak oor musiekgeletterdheid vir $20 \div 2 = 10$ punte en 'n prakties – solo- en groepwerk, ook vir $20 \div 2 = 10$ punte vir 'n totale kwartaalpunt uit 20. Die toetsmemorandum is hier onder.

Three staves of musical notation for 'The Rose Tree' in G major, 4/4 time. The first staff contains measures 1-4 with annotations (a), (b), and (c). The second staff contains measures 5-8 with annotation (x). The third staff contains measures 9-12 with annotation (e). A large 'VIEW COPY' watermark is diagonally across the staves.

1. Skryf die tydmaatteken in. $\frac{4}{4}$ (2)
2. In watter toonsoort is hierdie melodie? *D-majeur* (1)
3. Skryf die op- en afgaande toonleer van jou antwoord by nommer 4 in die bassleutel, sonder toonsoortteken. Gebruik heelnote en dui die halftone aan. (5)

Musical notation for the bass line of 'The Rose Tree'. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The melody consists of the following notes: G2, A2, B2 (quarter), C3, D3 (quarter), E3, F#3 (quarter), G3, A3, B3 (quarter), C4, D4 (quarter), E4, F#4 (quarter), G4, A4, B4 (quarter), C5, D5 (quarter), E5, F#5 (quarter), G5, A5, B5 (quarter), C6, D6 (quarter), E6, F#6 (quarter), G6, A6, B6 (quarter), C7, D7 (quarter), E7, F#7 (quarter), G7, A7, B7 (quarter), C8, D8 (quarter), E8, F#8 (quarter), G8, A8, B8 (quarter), C9, D9 (quarter), E9, F#9 (quarter), G9, A9, B9 (quarter), C10, D10 (quarter), E10, F#10 (quarter), G10, A10, B10 (quarter), C11, D11 (quarter), E11, F#11 (quarter), G11, A11, B11 (quarter), C12, D12 (quarter), E12, F#12 (quarter), G12, A12, B12 (quarter), C13, D13 (quarter), E13, F#13 (quarter), G13, A13, B13 (quarter), C14, D14 (quarter), E14, F#14 (quarter), G14, A14, B14 (quarter), C15, D15 (quarter), E15, F#15 (quarter), G15, A15, B15 (quarter), C16, D16 (quarter), E16, F#16 (quarter), G16, A16, B16 (quarter), C17, D17 (quarter), E17, F#17 (quarter), G17, A17, B17 (quarter), C18, D18 (quarter), E18, F#18 (quarter), G18, A18, B18 (quarter), C19, D19 (quarter), E19, F#19 (quarter), G19, A19, B19 (quarter), C20, D20 (quarter), E20, F#20 (quarter), G20, A20, B20 (quarter), C21, D21 (quarter), E21, F#21 (quarter), G21, A21, B21 (quarter), C22, D22 (quarter), E22, F#22 (quarter), G22, A22, B22 (quarter), C23, D23 (quarter), E23, F#23 (quarter), G23, A23, B23 (quarter), C24, D24 (quarter), E24, F#24 (quarter), G24, A24, B24 (quarter), C25, D25 (quarter), E25, F#25 (quarter), G25, A25, B25 (quarter), C26, D26 (quarter), E26, F#26 (quarter), G26, A26, B26 (quarter), C27, D27 (quarter), E27, F#27 (quarter), G27, A27, B27 (quarter), C28, D28 (quarter), E28, F#28 (quarter), G28, A28, B28 (quarter), C29, D29 (quarter), E29, F#29 (quarter), G29, A29, B29 (quarter), C30, D30 (quarter), E30, F#30 (quarter), G30, A30, B30 (quarter), C31, D31 (quarter), E31, F#31 (quarter), G31, A31, B31 (quarter), C32, D32 (quarter), E32, F#32 (quarter), G32, A32, B32 (quarter), C33, D33 (quarter), E33, F#33 (quarter), G33, A33, B33 (quarter), C34, D34 (quarter), E34, F#34 (quarter), G34, A34, B34 (quarter), C35, D35 (quarter), E35, F#35 (quarter), G35, A35, B35 (quarter), C36, D36 (quarter), E36, F#36 (quarter), G36, A36, B36 (quarter), C37, D37 (quarter), E37, F#37 (quarter), G37, A37, B37 (quarter), C38, D38 (quarter), E38, F#38 (quarter), G38, A38, B38 (quarter), C39, D39 (quarter), E39, F#39 (quarter), G39, A39, B39 (quarter), C40, D40 (quarter), E40, F#40 (quarter), G40, A40, B40 (quarter), C41, D41 (quarter), E41, F#41 (quarter), G41, A41, B41 (quarter), C42, D42 (quarter), E42, F#42 (quarter), G42, A42, B42 (quarter), C43, D43 (quarter), E43, F#43 (quarter), G43, A43, B43 (quarter), C44, D44 (quarter), E44, F#44 (quarter), G44, A44, B44 (quarter), C45, D45 (quarter), E45, F#45 (quarter), G45, A45, B45 (quarter), C46, D46 (quarter), E46, F#46 (quarter), G46, A46, B46 (quarter), C47, D47 (quarter), E47, F#47 (quarter), G47, A47, B47 (quarter), C48, D48 (quarter), E48, F#48 (quarter), G48, A48, B48 (quarter), C49, D49 (quarter), E49, F#49 (quarter), G49, A49, B49 (quarter), C50, D50 (quarter), E50, F#50 (quarter), G50, A50, B50 (quarter), C51, D51 (quarter), E51, F#51 (quarter), G51, A51, B51 (quarter), C52, D52 (quarter), E52, F#52 (quarter), G52, A52, B52 (quarter), C53, D53 (quarter), E53, F#53 (quarter), G53, A53, B53 (quarter), C54, D54 (quarter), E54, F#54 (quarter), G54, A54, B54 (quarter), C55, D55 (quarter), E55, F#55 (quarter), G55, A55, B55 (quarter), C56, D56 (quarter), E56, F#56 (quarter), G56, A56, B56 (quarter), C57, D57 (quarter), E57, F#57 (quarter), G57, A57, B57 (quarter), C58, D58 (quarter), E58, F#58 (quarter), G58, A58, B58 (quarter), C59, D59 (quarter), E59, F#59 (quarter), G59, A59, B59 (quarter), C60, D60 (quarter), E60, F#60 (quarter), G60, A60, B60 (quarter), C61, D61 (quarter), E61, F#61 (quarter), G61, A61, B61 (quarter), C62, D62 (quarter), E62, F#62 (quarter), G62, A62, B62 (quarter), C63, D63 (quarter), E63, F#63 (quarter), G63, A63, B63 (quarter), C64, D64 (quarter), E64, F#64 (quarter), G64, A64, B64 (quarter), C65, D65 (quarter), E65, F#65 (quarter), G65, A65, B65 (quarter), C66, D66 (quarter), E66, F#66 (quarter), G66, A66, B66 (quarter), C67, D67 (quarter), E67, F#67 (quarter), G67, A67, B67 (quarter), C68, D68 (quarter), E68, F#68 (quarter), G68, A68, B68 (quarter), C69, D69 (quarter), E69, F#69 (quarter), G69, A69, B69 (quarter), C70, D70 (quarter), E70, F#70 (quarter), G70, A70, B70 (quarter), C71, D71 (quarter), E71, F#71 (quarter), G71, A71, B71 (quarter), C72, D72 (quarter), E72, F#72 (quarter), G72, A72, B72 (quarter), C73, D73 (quarter), E73, F#73 (quarter), G73, A73, B73 (quarter), C74, D74 (quarter), E74, F#74 (quarter), G74, A74, B74 (quarter), C75, D75 (quarter), E75, F#75 (quarter), G75, A75, B75 (quarter), C76, D76 (quarter), E76, F#76 (quarter), G76, A76, B76 (quarter), C77, D77 (quarter), E77, F#77 (quarter), G77, A77, B77 (quarter), C78, D78 (quarter), E78, F#78 (quarter), G78, A78, B78 (quarter), C79, D79 (quarter), E79, F#79 (quarter), G79, A79, B79 (quarter), C80, D80 (quarter), E80, F#80 (quarter), G80, A80, B80 (quarter), C81, D81 (quarter), E81, F#81 (quarter), G81, A81, B81 (quarter), C82, D82 (quarter), E82, F#82 (quarter), G82, A82, B82 (quarter), C83, D83 (quarter), E83, F#83 (quarter), G83, A83, B83 (quarter), C84, D84 (quarter), E84, F#84 (quarter), G84, A84, B84 (quarter), C85, D85 (quarter), E85, F#85 (quarter), G85, A85, B85 (quarter), C86, D86 (quarter), E86, F#86 (quarter), G86, A86, B86 (quarter), C87, D87 (quarter), E87, F#87 (quarter), G87, A87, B87 (quarter), C88, D88 (quarter), E88, F#88 (quarter), G88, A88, B88 (quarter), C89, D89 (quarter), E89, F#89 (quarter), G89, A89, B89 (quarter), C90, D90 (quarter), E90, F#90 (quarter), G90, A90, B90 (quarter), C91, D91 (quarter), E91, F#91 (quarter), G91, A91, B91 (quarter), C92, D92 (quarter), E92, F#92 (quarter), G92, A92, B92 (quarter), C93, D93 (quarter), E93, F#93 (quarter), G93, A93, B93 (quarter), C94, D94 (quarter), E94, F#94 (quarter), G94, A94, B94 (quarter), C95, D95 (quarter), E95, F#95 (quarter), G95, A95, B95 (quarter), C96, D96 (quarter), E96, F#96 (quarter), G96, A96, B96 (quarter), C97, D97 (quarter), E97, F#97 (quarter), G97, A97, B97 (quarter), C98, D98 (quarter), E98, F#98 (quarter), G98, A98, B98 (quarter), C99, D99 (quarter), E99, F#99 (quarter), G99, A99, B99 (quarter), C100, D100 (quarter), E100, F#100 (quarter), G100, A100, B100 (quarter), C101, D101 (quarter), E101, F#101 (quarter), G101, A101, B101 (quarter), C102, D102 (quarter), E102, F#102 (quarter), G102, A102, B102 (quarter), C103, D103 (quarter), E103, F#103 (quarter), G103, A103, B103 (quarter), C104, D104 (quarter), E104, F#104 (quarter), G104, A104, B104 (quarter), C105, D105 (quarter), E105, F#105 (quarter), G105, A105, B105 (quarter), C106, D106 (quarter), E106, F#106 (quarter), G106, A106, B106 (quarter), C107, D107 (quarter), E107, F#107 (quarter), G107, A107, B107 (quarter), C108, D108 (quarter), E108, F#108 (quarter), G108, A108, B108 (quarter), C109, D109 (quarter), E109, F#109 (quarter), G109, A109, B109 (quarter), C110, D110 (quarter), E110, F#110 (quarter), G110, A110, B110 (quarter), C111, D111 (quarter), E111, F#111 (quarter), G111, A111, B111 (quarter), C112, D112 (quarter), E112, F#112 (quarter), G112, A112, B112 (quarter), C113, D113 (quarter), E113, F#113 (quarter), G113, A113, B113 (quarter), C114, D114 (quarter), E114, F#114 (quarter), G114, A114, B114 (quarter), C115, D115 (quarter), E115, F#115 (quarter), G115, A115, B115 (quarter), C116,

[illegible]

-1 per fout

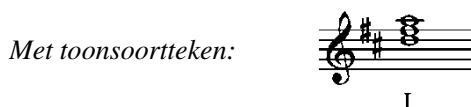
4. Skryf die lettername van die note by (b), (c) en (d). (3)
 (b) B (c) A (d) F^{\sharp}
5. Wat is die letternaam van die dominantnoot in hierdie toonsoort? A (1)

6. Benoem die intervale by (a) en (e) volledig volgens soort en grootte. (4)
 (a) *Rein 5de / Volmaakte 5de* (e) *Majeur 2de*
1 punt per korrekte soort en 1 punt per korrekte grootte

7. Skryf die drieklank wat by (x) gevorm word in die G-sleutel en besyfer dit. (2)

of

1 punt vir korrekte note; 1 punt vir korrekte besyfering

8. Wat is die waarde van die kortste en die langste noot in hierdie voorbeeld? (2)
Kortste nootwaarde: agstenoot *Langste nootwaarde: gepunteerde halfnoot*

Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties

Leerderboek bladsy 173

Die praktiese formele assessering is 'n voortsetting van die werk wat in aktiwiteit 28 gedoen is. Gee leerders ongeveer vyf minute vir opwarming en finale voorbereiding. Leerders moet hul getoonsette gedig voor die klas uitvoer vir 20 punte. Hulle moet ook liggaamsperkussie of enige ander instrument as begeleiding gebruik. Jy kan die onderstaande tabel gebruik vir die assessering:

Uitvoering (15) - vloeiendheid en gemak waarmee opdrag uitgevoer word - voordrag was musikaal en aanduidings is uitgevoer - woordaksente korrek - begeleiding pas by toonsetting	0–3 Swak	4–6 Onbevredigend	7–9 Bevredigend	10–12 Goed	13–15 Uitmuntend
Algemene indruk (5) - kreatiwiteit waarmee opdrag uitgevoer is - groepwerk - kommunikasie tussen groeplede	1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

Die formele assessering vir hierdie kwartaal bestaan uit 'n geskrewe toets van 20 punte en 'n prakties van 20 punte. Dit moet gehalveer word vir 'n totale kwartaalpunt uit 20.

Musiek

Kwartaal 3: Oorsig

In kwartaal 3 gaan leerders voort met die skryf van majeur toonlere in C, G, D en F, intervale en drieklanke en ook bladlees/-sang in hierdie toonsoorte. Verder sal musiekterminologie hersien word. Daar word aanbeveel dat leerders manuskripboeke het of dat manuskrippapier vir musiekgeletterdheidsaktiwiteite beskikbaar is.

Musiekbeluistering-aktiwiteite sal fokus op uittreksels van die musiekblyspel *West Side Story*. Daar is op *West Side Story* besluit, omdat genoeg materiaal op YouTube beskikbaar is, en ook omdat die verhaal wat o.a. oor kulturele verskille gaan vandag steeds relevant is. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Musiekbeluistering-aktiwiteite fokus op uittreksels uit die musiekblyspel *West Side Story*. In musiekuitvoering sal leerders groep- en soloutvoerings uit die toepaslike versameling doen. Hulle sal ook hierdie kwartaal 'n vierreël gedig toonset.

Kwartaal 3	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	1–3	Selfevaluering
Eenheid 2	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	4–6	Selfevaluering
Eenheid 3	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	7–9	Selfevaluering
Eenheid 4	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	10–12	Selfevaluering
Eenheid 5	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	13–15	Selfevaluering
Eenheid 6	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	16–18	Selfevaluering
Eenheid 7	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	19–21	Selfevaluering
Eenheid 8	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	22–24	Selfevaluering
Eenheid 9	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	25–27	Selfevaluering
Eenheid 10	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	28 en 29	Selfevaluering
Formele assessering: Praktiese solo (10 punte) en groepwerk (20 punte) (Totaal = 30 ÷ 3 = 10 punte vir die kwartaal)				

Kernkonsepte en definisies	
musiekblyspel	Kombinasie van liedere, geskrewe dialoog, toneelspel en dans
bedrywe	Onderverdelings van 'n toneelstuk, opera, musiekblyspel of ballet

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Musiek: Kwartaal 3			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 3			Aktiwiteite 1 en 2
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 5 en 6			Aktiwiteit 4
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 8 en 9			Aktiwiteit 7
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 11 en 12			Aktiwiteit 10
Eenheid 5 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 14			Aktiwiteite 13 en 15
Eenheid 6 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 17			Aktiwiteite 16 en 18
Eenheid 7 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 20	Aktiwiteit 21		Aktiwiteite 19 en 21
Eenheid 8 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 23	Aktiwiteit 24		Aktiwiteite 22 en 24
Eenheid 9 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 26	Aktiwiteit 27		Aktiwiteite 25 en 27
Eenheid 10 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 29			Aktiwiteit 28

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 175 tot 176.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid maak leerders kennis met toonlere. Hulle luister ook na uittreksels uit die musiekblyspel *West Side story* en doen opwarmingsoefeninge voor hulle 'n lied sing.

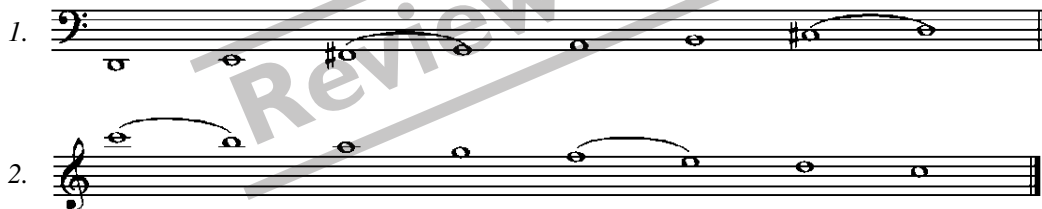
Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 1

Toonlere

Leerderboek bladsy 175

Riglyne vir onderrig: Hersien toonsoorttekens en heeltoon-/halftoon-intervalle. Die antwoorde is hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 2

Skryf 'n storielyn vir 'n musiekblyspel

Leerderboek bladsy 176

Riglyne vir onderrig: Terwyl leerders na die musiek luister, moet hulle 'n storie skryf waarvan die gebeure deur die musiek uitgebeeld word. Wanneer leerders die eerste keer na die musiek luister, moet hulle dit met 'n gebeurtenis probeer verbind. Wanneer die gebeurtenis bepaal is, moet leerders dink wat daartoe aanleiding gegee het en hoe dit afgeloop het. Skryf dan 'n storielyn oor hierdie gebeurtenis om by die musiek te pas. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 3

Haal diep asem en warm jou stem op

Leerderboek bladsy 176

Riglyne vir onderrig: Verwys na die opdragte in aktiwiteit 3 van kwartaal 2 in die onderwysersgids en leerderboek. Laat leerders 'n lied van hul keuse sing nadat die opwarmingsoefeninge uitgevoer is.

Remediërende aktiwiteit: Sing net die skoollied.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n ritmiese begeleiding vir die gekose lied.

EENHEID

2

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 177 tot 178.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid maak leerders kennis met toonsoorttekens. Hulle luister ook na uittreksels uit *Something's coming* uit *West Side story* en doen opwarmingsoefeninge voor hulle sing.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 4

Skryf toonsoorte en skuiftekens

Leerderboek bladsy 177

Riglyne vir onderrig: Leerders moet eers die tonikanoot aan die einde identifiseer voordat hulle die toonsoorttekens kan neerskryf. Verduidelik weer dat maatlyne aan die einde van 'n maat skuiftekens in die betrokke maat kanselleer. Verduidelik ook dat 'n skuifteken slegs een keer in 'n maat geskryf hoef te word. Wanneer nog 'n noot op dieselfde posisie as die noot met die skuifteken later in die maat voorkom, hoef daar nie weer 'n skuifteken voor die noot geskryf te word nie. Kyk na die antwoorde hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 5

Luister na *Something's coming*

Leerderboek bladsy 177

Riglyne vir onderrig: In hierdie aktiwiteit moet leerders bewus gemaak word van die feit dat musiek 'n geskikte draer vir die teks of lirieke moet wees. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 6

Improviseer met slaginstrumente

Leerderboek bladsy 178

Riglyne vir onderrig: Voordat leerders die ritme speel of klap, moet hulle dit eers in Franse tydname kan opsê.

- Laat leerders eers die ritme 'n paar keer klap totdat almal dit reg kan klap.
- Leerders moet ook met die voorwerpe wat hulle gekies het, oefen om die ritme te klap.
- Luister weer na die musiek sodat leerders saam met die musiek kan oefen.

Remediërende aktiwiteit: Klap slegs die basiese ritme van drie maatslae op 'n maat.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n ander ritmiese patroon as begeleiding vir die musiek.

EENHEID

3

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 179.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid oefen leerders intervale en luister na *Dance at the gym* uit *West Side story*.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 7

Skryf intervale en toonsoortekens

Leerderboek bladsy 179

Riglyne vir onderrig: Hersien harmoniese intervale (twee note wat gelyktydig klink). Volg dan die opdragte in die leerderboek. Die antwoorde is hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 8

Luister na *Dance at the gym*

Leerderboek bladsy 179

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 9

Warm op en sing 'n populêre liedjie

Leerderboek bladsy 179

Riglyne vir onderrig: Verduidelik weer die begrip improvisasie. Herhaal die stemopwarmingsoefeninge in aktiwiteit 3 van kwartaal 2. Laat leerders 'n lied van hulle keuse sing. Identifiseer die maatslag en laat leerders eers die lied sing terwyl hulle slegs op die maatslag klap. Herhaal die lied en vra leerders om nou 'n ritmiese begeleiding te improviseer.

Remediërende aktiwiteit: Klap slegs op die eerste maatslag van elke maat.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik verskillende slaginstrumente, bv. voorwerpe wat gevind is of bestaande slaginstrumente, as begeleiding.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 180 tot 181.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid bestudeer leerders drieklanke. Hulle luister ook na die lied *Maria* uit *West Side story* en sing saam.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 10

Skryf drieklanke

Leerderboek bladsy 180

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrip tonika-drieklank (drieklank wat op die tonika-trap van 'n toonleer gebou is). Die antwoorde is hier onder.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 11

Luister na *Maria*

Leerderboek bladsy 180

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 12

Sing saam

Leerderboek bladsy 180

Riglyne vir onderrig: Verduidelik die begrip refrein (woorde en musiek wat gereeld in 'n lied herhaal word). Laat leerders eers die ritme van die refrein klap voordat dit gesing word. Wys leerders op die gebruik van dinamiek in die refrein. Speel weer die musiek terwyl die leerders die

musiek van die refrein volg. Wanneer die lied weer gespeel word, moet leerders dit saam met die opname neurie. Hierna kan hulle probeer om die refrein saam met die opname te sing.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste drie mate.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n ritmiese begeleiding vir die refrein.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 182 tot 183.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word daar van toonlere in die bassleutel geleer. Hulle luister na die lied *America* uit *West Side story* en toonset 'n gedig.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 13

Skryf toonlere

Leerderboek bladsy 182

Riglyne vir onderrig: Dit is nie nodig om die toonlere in 'n spesifieke ritme te skryf nie. Maak seker dat die nootsteeltjies in die regte rigting wys. Verduidelik weer die skryf van toonlere sonder toonsoortteken. Leerders moet halftone met bogies aandui. Die toonlere wat volg, is met halfnote geskryf, maar enige ander nootwaarde, behalwe 'n halwenoot, mag ook gebruik word.

G-majeur

F-majeur

C-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiiviteit 14

Luister na *America*

Leerderboek bladsy 182

Riglyne vir onderrig: Speel eers die lied aan die klas voor. Bespreek die kombinasie van metrum en laat die leerders die veranderende ritme eers klap. Luister weer na die musiek en vra leerders om saggies saam met die veranderende maatslag te klap. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiiviteit 15

Toonsetting (a)

Leerderboek bladsy 183

Riglyne vir onderrig: Hersien die beginsels by die skryf van 'n woordritme soos verduidelik in eenheid 4-7 van kwartaal 2. Volg nou die opdragte in die leerderboek. Hier volg die gedig met die sterk woorde en lettergrepe onderstreep en in swart gedruk.

Lavender's blue, dilly dilly,
Lavender's green
When you are king, dilly dilly,
I shall be queen.

Hier volg die gedig met die ritmiese patroon.

Remediërende aktiwiteit: Skryf 'n ritmiese patroon vir slegs die eerste twee reëls.

Uitbreidingsaktiwiteit: Voeg gepunteerde nootwaardes by die ritmiese patroon.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 184 tot 185

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word daar van intervale en hulplyne geleer. Die leerders luister ook na die lied *Cool* uit *West Side story* en skryf 'n melodie.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 16

Skryf Intervalle

Leerderboek bladsy 184

Riglyne vir onderrig: Hersien die volgende begrippe: hulplyne, intervale, skuiftekens, tonikanoot.

Agtergrondinligting: Hulplyn: tydelike lyne bo of onder die notebalk. Interval: afstand tussen twee note. Skuifteken: kruis- of molteken vooraan noot. Tonikanoot: noot waarop toonleer begin.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 17

Luister na *Cool*

Leerderboek bladsy 185

Riglyne vir onderrig: Luister na die opname van *Cool*. Vra leerders waarom hulle dink dat die begeleiding hoë eise aan die musikante stel. (Ritmies baie gekompliseerde musiek om te speel.) Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 18

Toonsetting (b)

Leerderboek bladsy 185

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die opdragte vir hierdie aktiwiteit soos bespreek in eenheid 9 en 10 van kwartaal 2. Pas die opdragte toe om die gedig te toonset en af te rond.

Aangesien daar nou vier reëls is wat getoonset moet word, sal die melodie uit twee frases van vier mate elk bestaan. Probeer dat die eerste twee mate van elke frase uit dieselfde note bestaan. Beklemtoon die belangrikheid daarvan om die melodie op die tonikanoot te eindig. Moedig leerders aan om weer die akkoordnote van I, IV, V vir hulle melodie te gebruik. Leerders mag ook die pentatoniese toonleer (*do, re, mi, fa, so*) vir hulle melodie gebruik. Leerders kan die toonsetting in die toonsoort van hulle keuse doen. Hier is 'n voorbeeld van 'n voltooide toonsetting.

Andante
mf

La - ven - der's blue, dil - ly dil - ly, La - ven - der's green.

f

When you are King, dil - ly dil - ly, I shall be Queen.

Remediërende aktiwiteit: Skryf 'n melodie vir die eerste twee reëls.

Uitbreidingsaktiwiteit: Voeg 'n tweede stemparty by die toonsetting.

EENHEID

7

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 186 tot 87

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid beoefen die leerders bladsang. Julle luister ook na *One hand, one heart* uit *West Side story* en toonset 'n vierreël-gedig.

Onderwerp : Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 19 Bladsang en drieklanke

Leerderboek bladsy 186

Riglyne vir onderrig: Die antwoorde vir die aktiwiteit word hier onder gegee:

1.

2. Interval: Rein 5de (tussen G en D)

3. Toonsoort: G-majeur

I IV V

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 20 Luister na *One hand, one heart*

Leerderboek bladsy 186

Riglyne vir onderrig: Gee aan leerders leiding ten opsigte van die woorde wat gebruik word om die karakter van 'n musiekstuk te beskryf. Die karakter van hierdie lied kan as plegtig of ernstig beskryf word. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 21 Toonsetting (a)

Leerderboek bladsy 187

Riglyne vir onderrig: Hersien die proses om woordaksente van 'n gedig te bepaal (kwartaal 2, eenheid 4-7.) Voer dan die opdragte in die leerderboek uit. Jy sou ook vir die leerders eenvoudige vierreël-gedigte kon gee waaruit hulle een moet kies.

Remediërende aktiwiteit: Kies 'n tweereël-gedig en skryf 'n ritmiese patroon om by die woordritme te pas.

Uitbreidingsaktiwiteit: Kies 'n gedig wat uit twee vierreël-strofes bestaan en skryf 'n ritmiese patroon wat by die woordritme van albei strofes pas.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 188.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word bladsang met tonika-solfa beoefen. Julle luister ook na *Tonight* uit *West Side Story* en doen toonsetting.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 22

Bladsang en drieklanke

Leerderboek bladsy 188

Riglyne vir onderrig: Die antwoorde is hier onder:

1.

2. Interval: Rein unisoos/ 1ste

3. Toonsoort: F-majeur

I IV V

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 23

Luister na *Tonight*

Leerderboek bladsy 188

Riglyne vir onderrig: Speel die lied vir die leerders. Vra leerders of hulle al die lied vantevore gehoor het.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 24

Toonsetting (b)

Leerderboek bladsy 188

Riglyne vir onderrig: Hersien die opdragte in eenheid 9 en 10 van die vorige kwartaal, asook eenheid 6 van hierdie kwartaal. Pas nou hierdie opdragte toe in die toonsetting en afronding van die gedig.

Remediërende aktiwiteit: Hou die melodie eenvoudig en gebruik slegs die eerste vyf note van die majeur toonleer.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik al die note van die majeur toonleer.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 189.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word bladsang met tonika-solfa beoefen. Hulle luister ook na *I feel pretty* uit *West Side story* en doen toonsetting.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 25

Bladsang en drielanke

Leerderboek bladsy 189

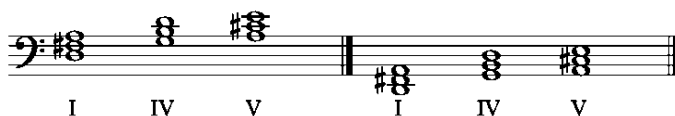
Riglyne vir onderrig: Die antwoorde word hier onder gegee.

1.

2. Interval: Majeur 3^{de}

3. Toonsoort: D-majeur

Hier volg twee verskillende maniere waarop die drieklanke geskryf kan word.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 26

Luister na I feel pretty

Leerderboek bladsy 189

Riglyne vir onderrig: Hierdie is ook 'n bekende lied uit *West Side story*. Vra weer aan leerders of hulle die lied al vantevore gehoor het.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 27

Toonsetting (c)

Leerderboek bladsy 189

Riglyne vir onderrig: Hersien die vereistes waaraan 'n begeleiding moet voldoen:

- ondersteunend
- nie harder as melodie
- moet pas by karakter van melodie en gedig.

Leerders kan die begeleiding noteer of improviseer – veral indien liggaamsperkussie gebruik gaan word. Laat genoeg tyd vir skep en inoefening van begeleiding.

Remediërende aktiwiteit: Skep 'n eenvoudige begeleiding deur op die eerste maatslag van elke maat te klap.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik 'n melodiese (bv. klavier, kitaar) en ritmiese (bv. djembe) instrument in die begeleiding.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 190.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders musiekterminologie, luister na *Somewhere* en doen toonsetting.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 28

Hersien musiekterminologie

Leerderboek bladsy 190

Riglyne vir onderrig: Hersien musiekterminologie wat in kwartaal 1 eenheid 7 behandel is.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 29

Luister na *Somewhere*

Leerderboek bladsy 190

Riglyne vir onderrig: Luister na die lied *Somewhere* uit *West Side story*. Onderwysers word egter aangeraai om ook na uittreksels uit Suid-Afrikaanse musiekblyspele, waaronder *District Six*, *Sarafina*, *Kat and the Kings*, en *Ghoema* te luister.

Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties

Leerderboek bladsy 190

Vir die praktiese assessering, word daar aanbeveel dat leerders woorde toonset. Dit is groepwerk en tel 20 punte. Gee die leerders genoeg tyd om voor te berei en ongeveer vyf minute om hulle op die uitvoering in te stel. Daar is ook 'n bladsang komponent vir die formele assessering van kwartaal 3 wat tien punte tel, vir 'n totale punt van 30. Dit word deur drie gedeel vir 'n totale kwartaalpunt uit tien.

Remediërende aktiwiteit: Skep 'n eenvoudige begeleiding deur op die eerste maatslag van elke maat te klap.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gebruik 'n melodiese (bv. klavier, kitaar) en ritmiese (bv. djembe) instrument in die begeleiding.

1. Solo

Sing die volgende melodie op solfa. (10)

Doh is C

Jy kan die rubriek hier onder gebruik vir assessering.

Ritme (5) - korrektheid en vloeiendheid	1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend
Toonhoogte (5) - korrekte intonasie	1 Swak	2 Onbevreigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

2. Solo en groep

Voer die gedig wat julle getoonset het met toepaslike begeleiding voor die klas uit. (20)

Jy kan die rubriek hier onder vir assessering gebruik.

Uitvoering (15) - vloeiendheid en gemak waarmee opdrag uitgevoer word - voordrag was musikaal en aanduidings is uitgevoer - woordaksente korrek - begeleiding pas by toonsetting	0–3 Swak	4–6 Onbevredigend	7–9 Bevredigend	10–12 Goed	13–15 Uitmuntend
Algemene indruk (5) - kreatiwiteit waarmee opdrag uitgevoer is - groepwerk - kommunikasie tussen groeplede	1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

Musiek

Kwartaal 4: Oorsig

In kwartaal 4 behels musiekgeletterdheid die ritmiese skryf van majeur toonlere in C, G, D en F met die nootwaardes wat reeds geleer is. Leerders gaan voort om met intervale en drieklanke te werk en lees ook verder musiek in die majeur toonsoorte C, G, D en F. Daar word aanbeveel dat leerders manuskripboeke het of dat manuskrippapier vir musiekgeletterdheidsaktiwiteite beskikbaar is. In musiekbeluistering word daar besprekings gehou oor die Suid-Afrikaanse volkslied. In musiekuitvoering en komponering gaan hulle voort met asemhaling- en tegniese oefeninge en voer ook groep- en solowerke uit die standaardversameling uit. Leerders skep met hul eie lirieke en musiek 'n advertensie vir 'n produk of geleentheid.

Kwartaal 4	Tyd (uur)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	1 en 2	Selfevaluering
Eenheid 2	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	3–5	Selfevaluering
Eenheid 3	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	6–8	Selfevaluering
Eenheid 4	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	9–11	Selfevaluering
Eenheid 5	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	12–14	Selfevaluering
Eenheid 6	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	15–17	Selfevaluering
Eenheid 7	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	18–20	Selfevaluering
Eenheid 8	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	21–23	Selfevaluering
Eenheid 9	1 uur	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	24–26	Selfevaluering
Eenheid 10	2 ure	Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping	27 en 28	Selfevaluering
Formele assessering: Praktiese eksamen: improviseer 'n ritmiese patroon vir 10 punte en voer 'n groepskomposisie uit vir 30 punte en geskrewe eksamen, vir $40 \div 2 = 20$ punte (kwartaaltotaal is 60)				

Kernkonsepte en definisies	
transkripsie	Herskryf van musiek van een sleutel na 'n ander sonder om toonhoogte te verander
transposisie	Herskryf van musiek met verandering van toonhoogte
oktaaf	Interval van 8 note
unisoon	Interval van 'n 1ste
moduleer	Om binne 'n musiekstuk van een toonsoort na 'n ander te beweeg

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Musiek: Kwartaal 4			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 1 en 2			Aktiwiteit 1
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 4 en 5			Aktiwiteit 3
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 7 en 8			Aktiwiteit 6
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteite 10 en 11			Aktiwiteit 9
Eenheid 5 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 13	Aktiwiteit 14		Aktiwiteit 12
Eenheid 6 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 16 en 17			Aktiwiteit 15
Eenheid 7 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 19	Aktiwiteit 20		Aktiwiteit 18
Eenheid 8 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 23		Aktiwiteite 21 en 22
Eenheid 9 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 25	Aktiwiteit 26		Aktiwiteit 24
Eenheid 10 aktiwiteite			
Klas	Groepwerk	Pare	Individueel
Aktiwiteit 28			Aktiwiteit 27

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 192 tot 193.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word daar gekyk na hulplyne en hersien leerders asemhalingsoefeninge. Hulle beluister, bespreek en sing ook die Britse volkslied.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Toonhoogte en hulplyne

Hersien die begrip hulplyne. Verduidelik ook weer dat die afstand tussen hulplyne met die afstand tussen lyne op die notebalk moet ooreenstem.

Wys leerders daarop dat mens dieselfde toonhoogte in verskillende sleutels te noteer. Verduidelik die begrip van middel-C. Dit is slegs klavierbordspelers (pianiste) wat van middel-C gebruik maak, aangesien daar 'n C in die middel van die klavierbord is. Middel-C is die C op die eerste hulplyn onder die diskantsleutel en eerste hulplyn bokant die bassleutel.

Onderwerp 2: Musiekluister: Die Suid-Afrikaanse volkslied

Begin die les deur leerders 'n paar vrae oor die volkslied te vra:

- Wat is 'n volkslied? *Gewoonlik 'n patriotiese lied wat deur die land se regering as amptelike nasionale lied erken word.*
- Waarom sing lande volksliedere? *Dit gee uitdrukking aan die land se geskiedenis, tradisies en stryd van die mense.*
- Aan watter kenmerke behoort 'n volkslied te voldoen? *Amptelike taal van die land, maklik singbaar, van toepassing op die land, verenig die mense van die land, ens.*
- Waaroor behoort die lirieke te handel? *Land se geskiedenis, tradisies, mense se stryd, kenmerke van die land, ens.*

Verduidelik dan die aanloop tot die huidige volkslied, soos in die Leerderboek uiteengesit.

Aktiwiteit 1

Luister na *God save the queen*

Leerderboek bladsy 193

Riglyne vir onderrig: Speel die volkslied vir die leerders en moedig hulle aan om die vrae in die leerderboek te beantwoord. Die antwoorde is:

Lirieke: God se seën wat oor die monarg (koning/koningin) gebid word.

Waarom lied in Suid-Afrika gesing is: Suid-Afrika was 'n Britse kolonie.

Ander lande wat ook die lied sing: Lande wat steeds deel van die Britse ryk is.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 2

Sing *God save the queen*

Leerderboek bladsy 193

Riglyne vir onderrig: Herhaal die stemopwarmingsoefeninge in aktiwiteit 3 van kwartaal 2. Luister weer na die Britse volkslied, *God save the queen*. Laat leerders saam sing.

Remediërende aktiwiteit: Neurie saam met die opname.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n tweede stemparty op die melodie.

EENHEID

2

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 194 tot 195.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid maak leerders kennis met transkripsie en beluister, bespreek en sing ook die ou Suid-Afrikaanse volkslied.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Toonhoogte en transkripsie

Verduidelik die begrip transkripsie. Transkripsie beteken letterlik om oor te skryf. Die notebeeld van die musiek word in 'n transkripsie verander, maar die klankbeeld bly presies dieselfde, aangesien dieselfde toonhoogtes behou word.

Aktiwiteit 3

Transkripsie

Leerderboek bladsy 194

Riglyne vir onderrig: Wys leerders weer op die korrekte gebruik van hulplyne. Hier onder is die antwoord.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 4

Die vorige Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 194

Riglyne vir onderrig: Die volledige lied is in die FAK-sangbundel beskikbaar. Die woorde van die lied handel oor die land, Suid-Afrika, en is beskrywend van die kenmerke van die land.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 5

Die stem van Suid-Afrika

Leerderboek bladsy 195

Riglyne vir onderrig: Laat leerders eers na die hele lied luister voordat hulle saam sing. Let daarop dat die middelste deel van die lied nie in die huidige volkslied gebruik word nie. Vir leerders mag dit dus onbekend wees.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste twaalf mate van die volkslied in Afrikaans of Engels.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n tweede stemparty vir die volkslied.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 196 tot 197.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid word daar geleer van intervale en transposisie. Leerders luister na, bespreek en sing ook die lied *Nkosi sikelel' iAfrika*.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid: Intervalle en Transposisie

Verduidelik die interval van 'n oktaaf en 'n unisoon. Verduidelik die begrip “transponeer” en “transposisie”. In teenstelling met transkripsie behels transposisie ook dat musiek oorgeskryf moet word. Transposisie het egter tot gevolg dat die note- en die klankbeeld verander, aangesien die transposisie tot gevolg het dat 'n ander toonhoogte as die oorspronklike toonhoogte nou gehoor sal word. Transposisie word altyd volgens 'n sekere interval getransponeer, bv. 'n oktaaf laer of hoër.

Aktiwiteit 6**Transponeer 'n melodie**

Leerderboek bladsy 196

Riglyne vir onderrig: Die antwoord word hier onder gegee.**Onderwerp 2: Musiekluister****Aktiwiteit 7****Luister na *Nkosi Sikelel' iAfrika***

Leerderboek bladsy 197

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrip karakter. Karakter kan soms gekoppel word aan die funksie of doelstelling van die komposisie. *Nkosi sikelel' iAfrika* – plegtige, statige karakter; *Die stem van Suid-Afrika* – meer soos 'n mars, met 'n meer opgewekte karakter.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Agtergrondinligting: Verskeie weergawes van die lied is deur die jare gepubliseer – vermoedelik gebaseer op mondelinge oorlewering. Hier is die weergawe wat in 1934 in Volume 17 van *Lovedale Sol-fa Leaflets* gepubliseer is:

Nkosi Sikelel' i Afrika

Enoch Sontonga

Nko-si, si-ke-lel' i A - fri - ka Ma-lu - pa-kam' u - pon - do lway - o;

Yi - va i - mi-tan - da - zo ye - tu U - si - si-ke-le - le.

U - si - si-ke-le - le. Yi - hla Mo-ya, Yi - hla Mo-ya,

Yi - hla Mo-ya, O - ying - cwe - le.

In die voorwoord skryf D.D.T. Jabavu dat die oorspronklike manuskrip van die lied ná Enoch Sontonga se dood deur 'n vriend van die Sontongas gesteel is. Indien die opname wat gebruik word, van die bladmusiek in die leerderboek verskil, hoef die leerders slegs na die opname te luister, waarna hulle kan probeer om die lied te sing.

Aktiwiteit 8

Sing *Nkosi sikelel' iAfrika*

Leerderboek bladsy 197

Riglyne vir onderrig: Luister 'n paar keer na die opname. Of speel die musiek vir die klas op 'n melodiese instrument soos 'n klavier of kitaar.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste ag mate van die lied.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n ritmiese begeleiding om by die karakter van die lied te pas.

EENHEID

4

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 199 tot 200.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid is die fokus op toonsoorttekens en die Suid-Afrikaanse volkslied.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 9

Toonsoorttekens en toonlere

Leerderboek bladsy 199

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrippe toonsoortteken, toonleer en drieklank voordat leerders die aktiwiteit doen. Die antwoorde word hier onder en op die volgende bladsy gegee.

1. Toonsoorttekens

2.1 Toonleer in linkerhandparty: G-majeur

2.2 Drieklank in regterhandparty: I in G-majeur, of IV in D-majeur, of V in C-majeur.

Onderwerp 2: Musiekluister: Die Suid-Afrikaanse nasionale volkslied

Verduidelik die begrip modulاسie: om in 'n stuk musiek van een toonsoort na 'n ander te beweeg.

Aktiwiteit 10

Luister na die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 200

Riglyne vir onderrig: Leerders moet kommentaar lewer op die samevoeging van die twee liedere om die huidige volkslied te vorm. Leerders se kommentaar moet gemotiveer word. Moontlike aspekte wat ingesluit kan word in die bespreking:

- of die samevoeging van die twee kontrasterende soorte musiek suksesvol was
- die samevoeging van musiek uit verskillende kulturele agtergronde.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 11

Sing die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 200

Riglyne vir onderrig: Verduidelik die gebruik om op aandag te staan wanneer die volkslied gesing word.

Remediërende aktiwiteit: Sing slegs die eerste gedeelte van die volkslied.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n tweede stemparty.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 201 tot 202.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid skryf leerders die majeure toonlere in C en F uit, dink na oor die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse volkslied en sing 'n tradisionele Hebreeuse lied.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 12 Skryf toonlere

Leerderboek bladsy 201

Riglyne vir onderrig: Hersien weer die konstruksie van majeur toonlere. Hersien dan die gebruik van tydmaattekens en die interpretasie van maatslag. Enige nootwaardes mag gebruik word, mits elke maat se aantal maatslae gelyk is aan die tydmaatteken. Hier volg basiese voorbeelde van die twee toonlere:

1. *C-majeur in enkelvoudige tweeslagmaat, afgaande in die bassleutel.*

2. *F-majeur in enkelvoudige vierslagmaat, opgaande in die diskantsleutel, sonder toonsoortteken.*

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 13 Bespreek die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 201

Riglyne vir onderrig: Verwys na die bydraes van M.L. de Villiers, C.J. Langenhoven, Enoch Sontonga en Jeanne Zaidel-Rudolph. 'n Nuttige webwerf word in die addisionele hulpbronafdeling aan die einde van hierdie boek gegee.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 14 Sing 'n tradisionele lied

Leerderboek bladsy 201

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek.

Remediërende aktiwiteit: Sing die lied in unisoen; dus nie as kanon.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n poliritmiese begeleiding vir die gekose lied.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 203.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid skryf leerders die majeur toonlere in D en G uit, dink na oor die teks van die volkslied van Suid-Afrika en improviseer 'n begeleiding met slaginstrumente.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 15

Skryf toonlere

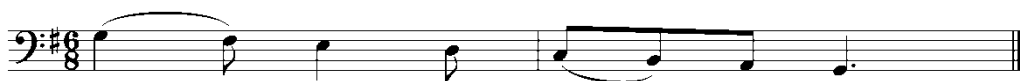
Leerderboek bladsy 203

Riglyne vir onderrig: Volg die opdragte in die leerderboek. Enige nootwaarde kan gebruik word, solank die nootwaardes in elke maat aan die tydmaatteken gelyk is.

1. *D-majeur in enkelvoudige drieslagmaat, opgaande in die diskantsleutel, sonder toonsoortteken.*

2. *G-majeur in saamgestelde tweeslagmaat, afgaande in die bassleutel, met toonsoortteken.*

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 16

Oordink die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 203

Riglyne vir onderrig: Laat leerders navorsing doen ter voorbereiding van hierdie aktiwiteit. Die webwerfverwysing (in die afdeling oor hulpbronne aan die einde van die boek) kan ook vir hierdie doel aangewend word, aangesien die volkslied se teks en die vertaling van die teks daar gepubliseer is.

Hier volg die Engelse vertaling van die lied soos dit verskyn op <http://www.southafrica.info/about/history/anthem.htm>, asook 'n Afrikaanse weergawe.

*Lord, bless Africa
May her spirit rise high up
Hear thou our prayers
Lord bless us.
Lord, bless Africa
Banish wars and strife
Lord, bless our nation
Of South Africa.
Ringing out from our blue heavens
From our deep seas breaking round
Over everlasting mountains
Where the echoing crags resound.
Sounds the call to come together,
And united we shall stand,
Let us live and strive for freedom,
In South Africa our land.*

*Here, seën Afrika
Laat haar gees hoog reik
Hoor U ons gebede
Here, seën ons.
Here, seën Afrika
Raak ontslae van oorloë en konflik
Here, seën ons nasie
Van Suid-Afrika.
Uit die blou van onse hemel
Uit die diepte van ons see
Oor ons ewige gebergtes
Waar die kranse antwoord gee.
Klink die roepstem om saam te staan
En verenig sal ons wees
Laat ons leef en reik na vryheid
In Suid-Afrika, ons land.*

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiweiteit 17

Kom laat ons sing!

Leerderboek bladsy 203

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrip improvisasie. Volg die opdragte in die leerderboek.

Remediërende aktiwiteit: Klap op die eerste maatslag van elke maat.

Uitbreidingsaktiwiteit: Improviseer 'n poliritmiese begeleiding vir die gekose lied.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 204 tot 205

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders intervale, kyk na die woorde van die volkslied van Suid-Afrika en skep 'n advertensie.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 18

Benoem intervale

Leerderboek bladsy 204

Riglyne vir onderrig: Hersien intervale en hoe om 'n interval volgens grootte en soort te bereken.

- (a) (G – D) Rein 5de / Volmaakte 5de
 - (b) (C – A) Majeur 6de
 - (c) (C – D) Majeur 2de
 - (d) (G – G) Rein oktaaf/8ste / Volmaakte oktaaf / 8ste
- Key: G-majeur.

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 19

Kyk na die woorde van die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 205

Riglyne vir onderrig: Volg die bladmusiek van *Nkosi sikelel' iAfrika* in eenheid 3, asook die bladmusiek van *Die stem van Suid-Afrika* in eenheid 2 terwyl leerders na 'n opname van die Suid-Afrikaanse volkslied luister. Die volgende verskille is waarneembaar: *Nkosi sikelel' iAfrika*: mate 9, 10, 13-24, 28, 31 (2de helfte)-40 (maatslag 3) is uitgelaat; mate 43 en 44 is gewysig. *Die stem van Suid-Afrika*: mate 12 (4de maatslag) – 20 (3de maatslag) is uitgelaat.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 20

Skep 'n advertensie (a)

Leerderboek bladsy 205

Riglyne vir onderrig: Begin met 'n klasbespreking oor die kenmerke van goeie advertensies. Bespreek die musiek wat gewoonlik in advertensies gebruik word – veral dié advertensies wat gesing word. Verduidelik die aktiwiteit volgens die opdragte in die leerderboek. Verduidelik die betekenis van terminologie by punt 4c. Verduidelik weer die begrip van rym. Hersien die stappe om 'n vierreël-gedig te skryf. Wanneer leerders die gedig aan mekaar voorlees, moet hulle daarop let dat die woorde teen 'n vaste, reëlmatige maatslag voorgedra kan word.

Remediërende aktiwiteit: Skryf 'n tweereël-gedig.

Uitbreidingsaktiwiteit: Skryf 'n agtreël-gedig.

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 206.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid hersien leerders drieklanke, bespreek die musiek van die Suid-Afrikaanse volkslied en skep 'n ritmiese patroon om by die woorde van hulle advertensie te pas.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 21

Beskryf drieklanke

Leerderboek bladsy 206

Riglyne vir onderrig: Hersien toonsoorttekens, drieklanke en besyfering. Leerders moet na die toonsoortteken kyk om die toonsoort te kan identifiseer. Skryf die besyfering onder die drieklank.

I

Toonsoort: C-majeur

IV

Toonsoort: F-majeur

V

Toonsoort: D-majeur

I

Toonsoort: G-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 22

Luister na die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 206

Riglyne vir onderrig: Karakterverandering: *Nkosi sikelel' iAfrika* is stadig en klink amper soos 'n kerklied of gebed; *Die stem* is meer opgewek en klink soos 'n mars.

Onderwerp 3: Uitvoering en musiekskepping

Aktiwiteit 23

Skep 'n advertensie (b)

Leerderboek bladsy 206

Riglyne vir onderrig: Leerders moet 'n basiese maatslag kies wat by hulle gedig se woordritme pas. Skryf nou 'n ritmiese patroon om by die woorde te pas. Elke versreël moet verkieslik in twee mate inpas. Indien nie, moet leerders die bewoording verander. Maak seker dat sterk woorde/lettergrepe op sterk maatslae val.

Remediërende aktiwiteit: Skryf 'n ritmiese patroon om by die tweereël-gedig te pas.

Uitbreidingsaktiwiteit: Skryf 'n ritmiese patroon om by die agtreël-gedig te pas.

EENHEID

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 207 tot 208.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid beoefen leerders blad lees en bladsang, bespreek die belangrikheid van die volkslied in ons land en komponeer 'n melodie vir hulle advertensie.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 24

Bladsang

Leerderboek bladsy 207

Riglyne vir onderrig: Hersien die begrip maatslagbeskrywing: enkelvoudig of saamgesteld; tweeslag-, drieslag- of vierslagmaat. Sing die melodieë op solfa of neurie dit. Beskryf die maatslag by elkeen. Hier onder en op die volgende bladsy is die antwoorde met die tonika uitgeskryf

1.

Maatslag: Enkelvoudige drieslagmaat

Maatslag: Saamgestelde tweeslagmaat

Musiekgeletterdheid, musiekluister, uitvoering en musiekskepping

Leerderboek bladsy 209 tot 210.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid beoefen leerders bladlees en bladsang, hersien dit wat hulle oor die Suid-Afrikaanse volkslied geleer het en voer hulle advertensie uit.

Onderwerp 1: Musiekgeletterdheid

Aktiwiteit 27

Bladsang

Leerderboek bladsy 209

Riglyne vir onderrig: Die antwoorde word hier onder gegee.

1. Doh is C

| d : d' | t : r | m : l | s : f | m : d | s : s | d :- | :-

Maatslag: Enkelvoudige vierslagmaat

Toonsoort: C-majeur

2. Doh is D

| d ., r : m ., f | s . l , t : d' . d | d' ., t : l . s , f | m . r : d

Maatslag: Enkelvoudige tweeslagmaat

Toonsoort: D-majeur

Onderwerp 2: Musiekluister

Aktiwiteit 28

Antwoord vrae oor die Suid-Afrikaanse volkslied

Leerderboek bladsy 209

Riglyne vir onderrig: Hierdie aktiwiteit kan as navorsingsopdrag aan die leerders gegee word. Laat hulle andersins dink aan verskillende formele geleenthede waartydens die volkslied gewoonlik gesing word. 'n Paar moontlike antwoorde word gegee:

1. *Geleenthede: Amptelike byeenkomste van die regering, sportbyeenkomste, skoolbyeenkomste, ens.*
2. *Gebruik: Staan op aandag en sing dit met oorgawe, as jy sing.*
3. *Nasiebou, tradisie, patriotisme.*
4. *Lande wat nie volksliedere het nie: Duitsland het vanaf 1945-1949, en Afghanistan gedurende 1999-2002 nie 'n volkslied gehad nie.*

Formele assessering: Kwartaal 4 Praktiese eksamen

Leerderboek bladsy 210

Die formele assessering vir kwartaal 4 tel 60 punte: 40 punte vir die praktiese eksamen en 20 punte vir die geskrewe eksamen. Vir die praktiese eksamen moet leerders hulle advertensie voor die klas uitvoer en 'n ritmiese patroon improviseer. Die formele assesseringsriglyne is soos volg:

1. Improviseer 'n ritmiese patroon van vier mate in vierslagmaat. Jou onderwyser sal vir jou die tempo aandui. Gebruik liggaamsperkussie. (10)
 - Gebruik die rubriek hier onder om leerders te assesseer:

Improvisasie (10) - ordelik - maatslag korrek - maatslag volgens tydmaatteken is volgehou - korrekte aantal mate is geklap - liggaamsperkussie gebruik - oorspronklikheid	0–2 Swak	3–4 Onbevredigend	5–6 Bevredigend	7–8 Goed	9–10 Uitmuntend
--	-------------	----------------------	--------------------	-------------	--------------------

2. Julle het 'n advertensie geskep vir 'n produk of skoolgeleentheid in die vorige aktiwiteite. Oefen dit 'n laaste keer om seker te maak die groep weet wat om te doen. Voer julle advertensie in die klas uit. (30)
 - Gebruik die rubriek om leerders te assesseer.

Gedig (5) - vier reëls - pas by produk wat geadverteer word	0–1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend
Musiek (5) - pas by gedig en by produk wat geadverteer word - nie te hoog/laag vir sangers nie - maklik herkenbaar	0–1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

Uitvoering (15) - vloeiendheid en gemak waarmee opdrag uitgevoer word - tempo nie te stadig - begeleiding en instrumente	0–3 Swak	4–6 Onbevredigend	7–9 Bevredigend	10–12 Goed	13–15 Uitmuntend
Algemene indruk (5) - kreatiwiteit waarmee opdrag uitgevoer is - groepwerk - kommunikasie tussen groeplede	1 Swak	2 Onbevredigend	3 Bevredigend	4 Goed	5 Uitmuntend

Formele assessering: Kwartaal 4 Geskrewe eksamen

Leerderboek bladsy 210

1. Noem die vier instrumentfamilies van die simfonieorkes. Gee 'n voorbeeld van 'n instrument in elke groep, en verduidelik kortliks hoe die klank voortgebring word. (4 × 3 = 12)

Strykers: viool, altviool, tjello, kontrabas; snare word gepluk of met strykstok bespeel

Houtblasers: fluit, hobo, klarinet, fagot, saxofoon; speler blaas lug oor of deur 'n spesiale mondstuk in 'n buis

Koperblasers: trompet, tromboon, horing, tuba; speler blaas lug deur 'n koppie-vormige mondstuk binne 'n buis

Slaginstrumente: keteltromme, simbaal, bastrom, snaartrom, driehoek, ens.; instrument wat met slaan stokke geslaan of teen mekaar geslaan word

2. Noem 'n voorbeeld van 'n Italiaanse woord en die betekenis daarvan vir elk van die onderstaande musiekelemente: (3 × 2 = 6)

Musiek-element	Italiaanse term	Betekenis
Dinamiek	pianissimo	baie sag
	piano	sag
	mezzo piano	taamlik sag
	mezzo forte	taamlik hard
	pianissimo	hard
	fortissimo	baie hard
	crescendo	geleidelik harder
	diminuendo	geleidelik sagter

Musiek-element	Italiaanse term	Betekenis
Tempo	largo	stadig
	Andante	looptempo
	Allegretto	taamlik vinnig
	allegro	vinnig, lewendig en opgewek
Artikulasie	staccato	kort, van mekaar geskei
	legato	aaneenlopend; aan mekaar gebind

3. Uit watter twee liedere is die Suid-Afrikaanse volkslied saamgestel? (2)
Nkosi Sikelel' iAfrika
Die Stem van Suid-Afrika

4. Skryf die volgende toonlere op- en afgaande. Dui halftone met bogies aan. (5)
 (a) D-majeur, met toonsoortteken, in die diskantsleutel

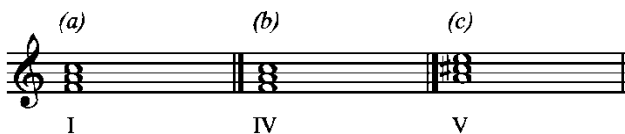
- (b) F-majeur, sonder toonsoortteken, in die bassleutel (5)

-1 per fout

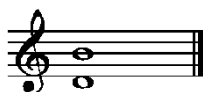
5. Skryf die volgende drieklank in die diskantsleutel. Gebruik die nodige skuiftekens. (3 × 2 = 6)

- (a) tonika-drieklank in F-majeur
 (b) subdominant-drieklank in C-majeur
 (c) dominant-drieklank in D-majeur.

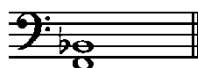

1 punt vir korrekte drieklank
 1 punt vir korrekte besyfering

6. Skryf die volgende intervalle. (2 × 2 = 4)

Majeur 6^{de}

Rein 4^{de}

Totaal: 40 ÷ 2 = 20

Visuele Kunste

Kwartaal 1: Oorsig

In hierdie kwartaal sal leerders noukeurig kyk na die rol van kunstenaars as optekenaars en kommentators van die samelewing. In eenheid 1 gaan hulle hul eie selfportrette skep. In eenheid 3 hou hulle 'n geleide klasbespreking oor die rol van die kunstenaar in die samelewing en verken maniere waarop die kunstenaar kommentaar op die samelewing kan lewer met behulp van visuele beelde. In eenheid 4 sal leerders die geleentheid kry om hulle navorsingsvaardighede te ontwikkel en versetkunstenaars in Suid-Afrika bestudeer. Hulle sal voorberei om hul navorsing vir die klas aan te bied. In eenheid 5 sal leerders hul aanbieding doen vir formele assessering.

Kwartaal 1	Tyd (ure)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Onderwerp 3: Kyk na portrette	1 en 2	Onderwyser
Eenheid 2	2 ure	Onderwerp 1: Maak 'n selfportret	3	Onderwyser, self, portuur
Eenheid 3	1 uur	Onderwerp 3: Praat oor die rol van die kunstenaar in die gemeenskap	4	Onderwyser
Eenheid 4	2 ure	Onderwerp 3: Navorsing oor die rol van die kunstenaar in die gemeenskap	5	Onderwyser
Eenheid 5	2 ure	Onderwerp 3: Klasaanbieding	Formele assessering	Onderwyser, portuur
Formele assessering: Aanbieding – vir visuele geletterdheid moet leerders die rol van die kunstenaar in die wêreldgemeenskap verken vir 20 punte.				

Kernkonsepte en definisies	
portret	Gewoonlik is 'n kunswerk of 'n foto van die kop en bolyf van 'n mens.
selfportret	'n Skildery wat 'n kunstenaar van hom/haarself maak.
eenmalige afdruk	'n Afdruk wat net een maal gemaak word en wat nie meer as een maal gemaak kan word nie.
styl	Die bepaalde manier waarop 'n kunstenaar hom/haar uitdruk.
simboliese taal	Taal wat in 'n bepaalde geval gebruik word; hier sal dit wees die gebruik van die kunselemente en ontwerpbeginsels in 'n bespreking.
proteskuns	Kuns wat gemaak word wanneer kunstenaars protes oor 'n maatskaplike aangeleentheid wil aanteken.
versetkuns	Kuns wat in Suid-Afrika deur kunstenaars geskep is om protes aan te teken teen die apartheidsregime.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 1			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 1 en 2	Aktiwiteit 1 en 2	
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 3	Aktiwiteit 3	Aktiwiteit 3
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 4		Aktiwiteit 4	
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 5		Aktiwiteit 5	
Eenheid 5 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
		Formele assessering	

Let asseblief daarop dat hierdie voorgestelde aktiwiteite is, maar jy kan al die aktiwiteite aanpas om jou spesifieke klaskamersituasie te pas. (Sommige aktiwiteite kan óf klas óf individueel wees.)

EENHEID

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 213 tot 216.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

Hierdie eenheid sal leerders blootstel aan die manier waarop kunstenaars die portret geskilder het. Hulle sal:

- portrette ondersoek wat deur 'n verskeidenheid kunstenaars geskilder is om hulle vir die volgende aktiwiteit voor te berei
- hulle eie woorde en gedagtes gebruik om op oop vrae te reageer
- met groepe en maats saamwerk om gedagtes te deel en nuwe kennis vir hulleself te verwerf.

Riglyne vir onderrig: Leerders word hieraan bekend gestel deur na verskeie selfportrette van Vincent van Gogh te kyk. Hulle word gevra om in groepe van vier te werk.

Gee die leerders die nodige leiding met die vrae in hul boeke en laat hulle mooi na die portrette kyk voordat hulle antwoord. Gee hulle tyd om die portrette in hulle groepe te bespreek voordat hulle die vrae beantwoord. Daar is geen regte of verkeerde antwoorde nie. Die leerders moet redes vir hulle antwoorde gee. Moedig die leerders aan om hulle eie woorde in die antwoorde te gebruik en om die kunselemente in hulle argumente te gebruik. Moedig verskeie leerders aan om deel te neem. Vra meer as een leerder om 'n vraag te antwoord want elkeen behoort hul eie menings te hê.

Identifiseer en besin

Leerders vergelyk twee portrette, een deur Moses Kottler en die ander deur Maggie Laubser. Die leerders bly in hul groepe van vier en werk deur die vrae. Laat hulle die antwoorde in hulle groepe verken voordat hulle die antwoorde in die klas aanbied.

Laat hulle voorts in pare werk om die werk deur Lippy Lipshitz te bespreek. Laat hulle daarna weer in hul groepe van vier die werk deur Modigliani bespreek. Moedig die leerders aan om op die skilderye te fokus en hulle eie antwoorde in hul eie woorde probeer uitdruk. Moedig hulle aan om die taal van die kunselemente en die ontwerpbeginsels te gebruik waar hulle ook al kan. Help hulle om dit te doen deur hulle daarvoor uit te vra wanneer die leerders hulle antwoorde aanbied.

Die fokus in hierdie aktiwiteit is om die leerders aan te moedig om mooi na die verskillende maniere te kyk waarop kunstenaars hulle portrette geskep het, sodat hulle oor hulle eie skilderye kan begin nadink.

Beweeg tussen hulle rond terwyl hulle na hierdie skilderye kyk en moedig hulle aan om die werke te bespreek en daarop te fokus. Wys dinge, wat hulle miskien miskyk, aan die leerders uit en moedig hulle aan om dit noukeurig te bekyk. Help die leerders om te beseef dat hulle eie menings waardevol is en dat daar nie net een regte antwoord is nie. Herinner hulle daaraan dat elkeen die reg het op sy eie mening en dat hulle kennis oor die kunswerke opdoen terwyl hulle daarna kyk.

Probeer seker maak dat elke leerder deelneem, sodat elke leerder in die klas op een of ander manier gestimuleer word om te dink oor die manier waarop hierdie portrette geskilder is. Dit sal hulle op die volgende aktiwiteit help voorberei wanneer hulle hul eie selfportrette gaan maak.

Remediërende aktiwiteit: Help huiwerige leerders: Gee hulle ekstra aandag vra verdere vrae. Moenie vir hulle 'n antwoord gee nie, maar help hulle om hul eie antwoord te vind deur hulle deur die proses te ondersteun. Sodra hulle verstaan dat hulle self die antwoorde kan vind deur na die kunswerke te kyk, sal hulle selfvertroue begin toeneem. Maak seker dat die groepe wat jy toewys, verteenwoordigend is van 'n goeie mengsel leerders, sodat die sterker leerders ook dié kan help wat onseker is.

Uitbreidingsaktiwiteit: Waar leerders selfvertroue het en vrae gou kan beantwoord, gee hulle nog 'n stel vrae wat 'n ander soort waarneming verg. Laat hulle in hul groepe gesels oor die manier waarop die kunstenaar die persoon se persoonlikheid en karakter weerspieël het. Die leerders kan selfs gevra word om te dink oor die moontlike lewensverhale van die portretmodelle:

- Wie was hulle?
- Hoe oud was hulle?
- Watter soort mense was hulle?

Maak altyd seker dat die leerders hulle antwoorde kry uit die waarneming van die portrette.

EENHEID

2

Skep in 2D

Leerderboek bladsy 217 tot 221.

Aanbevole tyd: 4 ure

Oorsig van eenheid

Vra, as voorbereiding vir hierdie aktiwiteit, dat elke leerder 'n speël skool toe te bring, indien jy nie speëls in voorraad het nie. Dit is baie belangrik dat elke leerder 'n speël het omdat hierdie aktiwiteit deurdagte en persoonlike werk verg. Hierdie eenheid sal die leerders die geleentheid gee om toe te pas wat hulle in die vorige eenheid oor portrette geleer het, terwyl hulle hul eie gebruik van die toepaslike kunsvorms en ontwerpbeginsels verken. Hulle sal:

- na selfportrette kyk, asook die manier waarop dit geskilder is
- hulle eie selfportret skep met behulp van speëls
- kunstaal gebruik om kritiese raad aan 'n maat te gee.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in portrette

Herinner die leerders aan die portrette wat hulle in visuele geletterdheid bespreek het en verwys hulle na die werk deur George Pemba, op bladsy 217 van die leerderboek. Vra leerders om kommentaar te lewer oor die manier waarop Pemba die figuur binne die formaat van die skildery geplaas het: Verduidelik dat dit die manier waarop die kunstenaar die ruimte en vorm van die papier gebruik het, beteken.

Deel hulle op in groepe van vier en laat hulle die vrae op bladsy 218 van hulle boeke deurwerk. Daar is geen korrekte antwoorde op hierdie vrae nie en die doel is om die leerders aan te moedig om die portrette noukeurig te bekyk, sodat hulle van die kunselemente en ontwerpbeginsels bewus kan word. Dit is voorbereiding vir hulle eie werk.

Aktiwiteit 3

Maak 'n selfportret

Leerderboek bladsy 218

Riglyne vir onderrig: Werk die opdragte vir die portret saam met die leerders deur en maak seker dat hulle verstaan wat van hulle verwag word.

Ondersoek skildertegnieke

Hulle moet aandag gee aan:

- sorgvuldige en deurdagte gebruik van formaat
- kleurverkenning
- gebruik van die penseel as 'n ekspressiewe instrument
- die behandeling van die agtergrond
- die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels.

Beplan

Deel alles uit wat nodig is en werk dan die volgende stel opdragte saam met die leerders deur. Maak seker dat hulle die nodige selfvertroue het en gereed is om te begin. Herinner die leerders daaraan dat hulle portrette individueel moet wees en dat hulle hulleself noukeurig in die spieëls moet waarneem. Wys hulle die portrette van Cézanne op bladsy 219 van hulle boeke en laat hulle dit waarneem as antwoord op die vrae wat daarop volg.

Meng van kleur en klaswerk

Laat die leerders eers die groot dele van hulle skilderye begin beplan en dan die basiese kleur in hierdie vorms inwerk. Herinner leerders dat vorm 'n kunselement is. Wanneer hulle die oppervlak van hulle papier bedek het, laat hulle begin om tinte en skakerings van tone by te voeg en 'n wyer reeks kleur- en verfaanwendings te verken. Wys hulle daarop dat kleur 'n kunselement is en verwys terug na die kleurwiel om leerders te herinner hoe om kleur te meng. Herinner hulle daaraan om kontras te gebruik en ander ontwerpbeginsels soos balans (of wanbalans), beklemtoning en rigting, te oorweeg. Verwys na die voorbeelde van die portrette op bladsy 217 tot 219 van die Leerdersboek. Laat hulle die kunselemente en ontwerpbeginsels wat in die portrette uitgebeeld word, identifiseer sodat hulle verstaan dat hulle gebruik maak van kunselemente en ontwerpbeginsels in hulle eie werk, net soos beroemde kunstenaars dit doen.

Moedig die leerders aan om hulleself noukeurig in hul spieëls waar te neem en te werk met die vorms wat hulle sien eerder as die vorms wat hulle dink hul gesigte behoort te wees. Herinner hulle daaraan om geleidelik meer detail by te voeg namate hulle skilderye ontwikkel.

Gee hulle die nodige leiding oor die agtergrond terwyl hulle aan hulle beelde werk, sodat hulle hieraan kan begin dink terwyl hulle werk. Verwys hulle na die portrette in hul boeke sodat hulle herinner kan word aan die verskillende maniere waarop kunstenaars die

agtergrond kan benader. Vra hulle om die kunselemente en ontwerpbeginsels in die agtergrond te identifiseer. Laat hulle soek vir lyn, toon, tekstuur, vorm en gebruik van kleur, en laat hulle kontras, klem en balans en wanbalans vind. Laat hulle nou weer na hulle eie werk kyk en die kunselemente en ontwerpbeginsels meer bewustelik toepas. Gaan voort om vroe te vra en vestig hulle aandag op hierdie punte terwyl hulle werk.

Namate die leerders klaar maak, laat hulle in pare werk om mekaar kritiese raad te gee. Herinner hulle daaraan om die taal van kunselemente in hulle besprekings te gebruik en ook dat hulle raad konstruktief en nuttig moet wees. Wys hulle hoe om dit te doen en gee hulle die nodige leiding deur die proses. Gee self ook raad aan sommige leerders, sodat hulle kan sien watter positiewe uitwerking dit op hul skilderye kan hê. Sodra hulle die geleentheid gehad het om vir mekaar terugvoering te gee, laat hulle hul skilderye stil voltooi.

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 286 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen aan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: Vir leerders wat onseker voel oor hierdie aktiwiteit, stel voor dat hulle daarop konsentreer om net een deel van die gesig teken, byvoorbeeld 'n oog of 'n neus. Dit beteken dat hulle nie oorweldig sal word omdat hulle die hele gesig moet teken nie. Hulle sal ook hulle waarnemingsvaardighede ontwikkel deur net een deel sorgvuldig te teken.

Uitbreidingsaktiwiteit: Waar leerders in staat is om hierdie aktiwiteit gou te voltooi, laat hulle agter 'n maat sit wat nog besig is en 'n tekening van daardie persoon maak, deur die persoon direk en sorgvuldig van agter waar te neem. Konsentreer op detail soos die manier waarop klere vou en kreukel en die hoek van die liggaam.

EENHEID

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 222 tot 224.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders maniere verken waarop kunstenaars hulle werk gebruik het om maatskaplike kommentaar te lewer. Hulle sal:

- oorweeg hoe 'n kunstenaar 'n visuele beeld kan gebruik om kommentaar op iets te lewer
- die universaliteit van sommige boodskappe verken.

Simboliese taal

Open die bespreking deur jou leerders te vra vir redes waarom 'n visuele beeld soms kragtiger kan wees as die gesproke of geskrewe woord. Praat oor die rol wat foto's in die

media speel of die videosnitte in die nuus. Laat hulle nou na “Demonstrasie” op bladsy 222 van hul boeke kyk en ’n bespreking hieroor hou.

Die rol van kunstenaars in die samelewing

Laat hulle praat oor die foto deur Sam Nzima op bladsy 223 van hulle boeke. Daarna kan hulle “Guernica” deur Picasso bestudeer. Laat jou leerders met hul eie woorde oor albei hierdie beelde gesels.

Aktiwiteit 4

Praat oor die rol van die kunstenaar in die gemeenskap

Leerderboek bladsy 224

Riglyne vir onderrig: Op bladsy 223 sal jy ’n vergelyking van ’n fragment van Picasso se skildery met die foto deur Sam Nzima vind.

Ooreenkomste en verskille in kuns

Deel jou leerders op in groepe van vier en laat hulle die vrae in hul boeke beantwoord. Herinner die leerders daaraan dat daar geen regte of verkeerde antwoorde is nie en dat hulle die vrae met hul eie woorde moet beantwoord. Die doel van hierdie oefening is om leerders aan te moedig om sorgvuldig en noukeurig na die werke te kyk en om hul eie gevoelens te gebruik hulle te help antwoord. Ons is trouens besig om die rol van die kunstenaar in die gemeenskap te verken en die leerders is self ook deel van die samelewing. Moedig hulle aan om tot die insig te kom dat hulle reaksie soortgelyk is aan dié van ander lede van die samelewing.

Aan die onderkant van hierdie bladsy verskyn die volgende kommentaar: *Wanneer ons na hierdie twee voorbeelde kyk, begin ons die rol van die kunstenaar verstaan as ’n spieël vir die samelewing waarin hulle hulself bevind.* Gebruik die twee werke wat ons nou net bespreek het en vra die leerders om op hierdie stelling te bespreek.

EENHEID

4

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 225 tot 227.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders voorberei vir en ’n klasaanbieding doen oor ’n versetkunstenaar in Suid-Afrika. Hulle sal:

- in oorleg met mekaar werk om inligting te vind
- hulle eie aantekeninge maak en hul eie navorsing voltooi.

Riglyne vir onderrig: Sê nou vir die leerders dat hulle die werk van 'n Suid-Afrikaanse versetkustenaar gaan ondersoek. Verduidelik dat hierdie kunstenaars gedurende die apartheidsjare in Suid-Afrika kuns geskep het en dat hulle hul werk gebruik het om hulle teen apartheid te verset. Laat hulle een kunstenaar kies om te ondersoek.

Die sukses van hierdie aktiwiteit sal afhang van die hulpbronne wat jy aan die leerders beskikbaar stel. Hier is 'n lys van moontlikhede:

- Eerder as om elke leerder enige kunstenaar te laat kies, kies self twee en gee die leerders aantekeninge wat jy gemaak het. Hulle kan dan die inligting wat hulle nodig het daaruit kry.
- Ons stel voor dat leerders met maats saamwerk, maar jy verkies dalk dat hulle in groter groepe werk om inligting en hulpbronne te deel.
- Laat jou leerders hierdie navorsing as huiswerk voltooi, sodat hulle openbare biblioteke kan besoek of die internet gebruik, selfs deur webwerwe te besoek op hulle selfone. Kyk gerus na die webwerwe wat ons in die lys van bykomende hulpbronne aan die einde van die boek voorstel.

Maak seker dat die leerders presies weet wat van hulle verwag word. Jy kan vir hulle wys hoe om inligting uit 'n stuk te onttrek en hoe om dit met betrekking tot hulle taak in betekenisvolle sinne en paragrawe om te sit. Indien hulle reeds ondervinding hiervan het, kan hulle onafhanklik werk. Wees egter altyd vir hulle beskikbaar, sodat jou teenwoordigheid vir hulle gerus stel en jy enige vrae kan beantwoord wat in hierdie proses mag ontstaan.

Persoonlike vertolking

Herinner die leerders daaraan dat dit hulle persoonlike vertolking is wat belangrik is en dat hulle hul aantekeninge in hul eie woorde moet maak, sodat hulle kan wys dat hulle hul kunstenaar en die onderwerp verstaan.

Gee jou leerders twee sessies waarin hulle taamlik onafhanklik saam met 'n maat kan werk om hulle navorsing te voltooi en vir die klasaanbiedings voorberei. Verduidelik dat dit 'n assesseringsprojek is en wys vir hulle die tabel op bladsy 230 van die leerderboek. Verwys hulle na bladsye 225 en 227 in hulle boeke en laat hulle die riglyne daarin in ag neem. As hulle meer tyd nodig het om vir hulle aanbiedings voor te berei, moet hulle dit in hulle eie tyd doen. Laat hulle die belangrikheid van hierdie werk goed verstaan, sodat hulle voorbereid sal wees vir hulle aanbiedings vir die volgende sessie. Moedig die leerders aan om visuele hulpbronne te bring om hulle aanbiedings interessanter te maak.

Remediërende aktiwiteit: Gee die leerders wat huiwerig is eenvoudige aantekeninge wat jy vooraf berei het. Help hulle om 'n uittreksel van die inligting te maak en gee hulle die nodige leiding deur die proses sodat hulle meer selfvertroue kan ontwikkel. Help hulle om

die insig te verwerf dat hulle in staat is om hierdie taak uit te voer en dat hulle sodoende hulle eie kennis kan ontwikkel.

Uitbreidingsaktiwiteit: Gee leerders wat selfvertroue het in hierdie soort werk 'n uitgebreide taak deur hulle te vra om 'n lys woorde saam te stel wat nuttig sal wees in hierdie soort navorsing en laat hulle die betekenis in woordeboeke naslaan. Hierdie woordelyste kan dan op 'n muur in die klaskamer opgeplak word om die ander leerders te help wanneer hulle hul voorbereiding doen.

Stel voor dat hulle hul eie leerwerk uitbrei deur hul kennis van kunselemente te gebruik om meer as een kunswerk van die kunstenaar wat hulle ondersoek, te bespreek.

EENHEID

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 228 tot 230.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders saamwerk om hulle navorsingsbevindings voor die klas aan te bied. Hulle sal:

- hulle navorsingsbevindings in een aanbieding deel en integreer
- persoonlik hulle bevindings vertolk en uitdruk
- die aanbieding voor die res van die klas doen.

Indien die tyd beperk is, kan die klas in die helfte gedeel word of selfs in drie groepe en kan leerders die aanbieding voor kleiner groepe doen.

Formele assessering: Kwartaal 1 Aanbieding

Leerderboek bladsy 228

Riglyne vir onderrig: Verwys die leerders na die oorwegings op bladsy 229 van hulle boeke asook die graderingskale en die assesseringstabel. Herinner hulle dat hierdie aanbieding die formele assessering vir kwartaal 1 is en 20 punte tel.

Laat hulle nou hul aanbiedings doen en dan die assesseringstabelle in hulle boeke gebruik om hul maats se aanbiedings te evalueer. Dring daarop aan dat leerders aandagtig en met respek luister terwyl die aanbiedings aan die gang is. Wanneer 'n interessante vraag

ontstaan, kan julle 'n kort groepbespreking hou. Probeer om die aanbiedings kort en lewendig te hou sodat jou leerders regdeur hierdie proses geïnteresseerd bly.

Remediërende aktiwiteit: Wanneer jy leerders het wat onseker is oor hul aanbiedings, stel voor dat hulle dit vooraf saam met jou inoefen. Op hierdie manier kan jy hulle deur die proses die nodige leiding gee en hulle selfvertroue gee deur hul pogings te prys.

Uitbreidingsaktiwiteit: Wanneer jy vind dat sommige van jou leerders besonder baie selfvertroue toon in hierdie aktiwiteit, daag hulle verder uit: Laat hulle foto's, wat volgens hulle kommentaar lewer oor die samelewing, versamel uit die dagblaaie. Hulle kan hierdie foto's êrens in die klaskamer vertoon, wat verdere bespreking kan uitlok.

Leerders kan die graderingskodes in die rubriek hier onder gebruik om hul klasmaats se aanbiedings te assesser:

Kriteria	0	1	2	3	4
Die inleiding het verdere belangstelling aangewakker	Geen poging is aangewend nie	Swak poging	Redelike poging	Goeie poging	Uitmuntende of uitstekende poging
Die aanbieding is met deurdagtheid beplan en het die groep se belangstelling behou	Geen poging is aangewend nie	Swak poging	Redelike poging	Goeie poging	Uitmuntende of uitstekende poging
Die groep het interessante hulpbronne getoon	Geen poging is aangewend nie	Swak poging	Redelike poging	Goeie poging	Uitmuntende of uitstekende poging
Die lede van die groep het saamgewerk om hul inligting aan te bied	Geen poging is aangewend nie	Swak poging	Redelike poging	Goeie poging	Uitmuntende of uitstekende poging
Waardevolle en pertinente inligting is gedurende hierdie aanbieding gedeel	Geen poging is aangewend nie	Swak poging	Redelike poging	Goeie poging	Uitmuntende of uitstekende poging
					TOTAAL: /20

Visuele Kunste

Kwartaal 2: Oorsig

In hierdie kwartaal sal leerders die rol van die kunstenaar in die samelewing verder verken. In eenheid 1 skep hulle 'n stillewe om mee kommentaar te lewer en 'n klein logo waarin hulle 'n kombinasie van stowwe gebruik. In eenheid 2 maak hulle 'n ontwerpmodel vir 'n openbare ruimte vir formele assessering.

Kwartaal 2	Tyd (ure)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	4 ure	Onderwerp 2: Maak 'n <i>maquette</i>	Formele assessering	Onderwyser
Eenheid 2	4 ure	Onderwerp 1: Lewer openbare kommentaar deur 'n stillewe	1	Onderwyser, self, portuur
Eenheid 3	2 ure	Onderwerp 2: Maak 'n logo	2	Onderwyser, portuur
Formele assessering: Prakties – Skep 'n <i>maquette</i> (ontwerpmodel) in 3D vir 'n Suid-Afrikaanse openbare ruimte vir 10 punte				

Kernkonsepte en definisies	
<i>maquette</i>	'n Klein ontwerpmodel, op skaal gemaak van 'n beeldhouwerk of stuk argitektuur.
stutraam	'n Interne raamwerk of “geraamte” wat die papiermaché ondersteun.
logo	'n Klein ontwerp wat 'n maatskappy of saak verteenwoordig, byvoorbeeld, die rooi lint wat die stryd teen MIV VIGS verteenwoordig.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 2			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Formele assessering			Formele assessering
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 1		Aktiwiteit 1
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 2	Aktiwiteit 2		Aktiwiteit 2

Leerderboek bladsy 232 tot 237.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

Hierdie eenheid sal leerders aanmoedig om oor beeldhouwerke in openbare ruimtes te dink. Hulle sal:

- openbare beeldhouwerk en die rol daarvan in die breër gemeenskap ondersoek
- toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels in hulle eie werk gebruik
- konstruksietegnieke in hulle modelle gebruik
- hul ruimtelike bewustheid ontwikkel
- hul verbeelding gebruik om 'n ontwerpmodel te skep
- besorgdheid toon vir die omgewing deur hersikleerbare stowwe te gebruik.

Beeldhouwerk vir openbare plekke

Daar is vier ure vir hierdie projek. Jy sou tyd op die volgende manier kon verdeel.

Eerste uur: Maak jou leerders vertrouwd met die idee van openbare beeldhouwerke deur hulle die foto's en kommentaar op bladsy 232 van hulle boeke te laat deurwerk.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in beeldhouwerk

Laat hulle in groepe van vier werk om die vrae op bladsy 233 van die leerderboek te beantwoord. Herinner die leerders daaraan dat daar geen regte of verkeerde antwoorde op hierdie vrae is nie, maar dat hulle hul eie antwoorde skep.

Formele assessering: Kwartaal 2 Prakties

Leerderboek bladsy 233

Hierdie prakties is die formele assessering vir kwartaal 2 en tel tien punte.

Riglyne vir onderrig: Verduidelik vir die leerders dat hulle klein modelletjies, naamlik *maquette*, as hulle eie openbare beeldhouwerke gaan maak. Demonstreer die papiermaché-medium vir hulle sodat hulle bewus is van die moontlikhede en die beperkings van hierdie medium. Wanneer leerders aan die begin van 'n praktiese les weet watter materiaal hulle gaan gebruik, stel dit hulle in staat om in hierdie medium te dink en beplan, terwyl hulle vir

hierdie werk voorberei. Dit is goeie praktyk: Probeer leerders altyd vooraf inlig wanneer jy in 'n praktiese les onderrig gee.

Dink oor ruimte en jou boodskap

Laat hulle nou na die argitektoniese *maquette* kyk wat in hulle boeke op bladsy 234 gefotografeer is. Werk saam met die leerders deur die vrae.

Maak seker dat hulle die manier verstaan waarop papiermaché werk. Laat hulle dink oor die soort beeldhouwerke wat hulle graag sal wil maak. Verwys na die voorbeelde in hulle boeke en vra hulle vrae daaroor. Maak seker dat die leerders fokus op die verskillende soorte openbare beeldhouwerke wat mens sou kon teëkom. Moedig hulle aan om daaroor te dink om ontwerpmodelle te skep wat betekenis sal hê, vir hulleself en vir die breër gemeenskap.

Konstruksie- en modellerings tegnieke

Laat hulle aan hul *maquette* begin werk. Begin deur vir hulle te wys om 'n stuttraam of binnerraamwerk te maak om die werk te ondersteun. Dit kan sterk karton of afvalstukkies draad of pypskoonmakers wees om 'n sterk interne steunstruktuur te maak. Dit sal heel waarskynlik die beskikbare tyd tot aan die einde van die eerste uur in beslag neem. Herinner hulle daaraan om seker te maak dat die stuttraam balanseer en dat dit steun bied vir die werk wat sal volg.

Tweede uur: Sorg dat jy bereide plakstysel vir die tweede uur van hierdie aktiwiteit gereed het. Laat jou leerders begin werk aan die lae van hulle *maquette*. Herinner hulle aan die volgende: Dit is beter om geskeurde, eerder as gesnyde koerantpapier te gebruik omdat die rande beter met die geheel saamsmelt. Die plakstysel moet in dun lae op die papier aangewend word. As dit te dik aangewend word, sal dit nie behoorlik droog word nie en sal die binnekant van die beeldhouwerk skimmelrig begin word. Herinner die leerders daaraan dat hulle te alle tye moet probeer om behendig te werk, sodat dit netjies is. Indien hulle dadelik begin werk en nie tyd verkwis gedurende die les nie, behoort een uur voldoende te wees vir die papiermaché om aangewend te word.

Derde uur: Bestee in die derde uur 'n bietjie tyd om aan kleur en versiering te dink. Laat die leerders kleur aanwend op die manier wat jy gekies het. Indien hulle tempera/poeiervarf gebruik, moedig hulle aan om hulle kleure te beperk en om dit sorgvuldig te kies. Herinner die leerders daaraan dat hulle in hierdie stadium van die les 'n keuse moet maak oor die kunselement kleur. Hou 'n bespreking oor die uitwerking van kleur en verwys hulle na die foto's in hul leerderboeke. Dit behoort hulle aan te moedig om te besef dat kleur 'n belangrike deel van hierdie proses is en dat dit sorgvuldig gekies en aangewend moet word. Moedig hulle aan om te dink oor maniere waarop hulle kleur gaan aanwend en of hulle enige soort kleurkontraste gaan inspan.

Verduidelik vir jou leerders dat dit hulle vrystaan om kleiner besonderhede by te voeg. Hulle kan goed soos krale, dun garing of soortgelyke selfgekoose stowwe van die huis af saambring. Maak seker dat hulle daarvan bewus is dat hulle goed kan bysit as hulle dink dat dit hul ontwerpmodelle interessanter sal maak.

Vierde uur: Gee jou leerders die geleentheid om hul kleurwerk te voltooi en om enigiets wat hulle van die huis af saamgebring het, by te voeg. Hulle behoort nou hul stukke te verfyn en die kleurwerk te voltooi sodat wanneer die uur verby is, die werk klaar is. As daar enige tyd oor is aan die einde van hierdie sessie, praat krities met jou leerders oor die vordering van die werk en laat hulle nadink oor wat hulle gedurende hierdie proses geleer het. Vertoon die ontwerpmodelle in jou skool en moedig die leerders aan om die reaksies van die res van die leerders en die personeel waar te neem.

Remediërende aktiwiteit: Help leerders wat huiwerig is om hierdie aktiwiteit te vereenvoudig. Wys hulle hoe om die stowwe op 'n eenvoudige manier te gebruik. Moedig hulle aan om nie hulle werk vol te prop nie en om basiese vorms te gebruik. Laat hulle op behendigheid konsentreer.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders wat selfvertroue toon, uitstalaantekeninge maak waarin die proses verduidelik word, sodat wanneer jy die maquette uitstal, daar 'n meegaande geskrewe verduideliking is. Op hierdie manier kry leerders die geleentheid om na te dink oor wat hulle geleer het en om die proses in konkrete taal te verwoord.

Jy kan die onderstaande assesseringsrubriek gebruik om die leerders se werk te evalueer:

Kriteria	0	1 punt	2 punte
1 Gebruik toepaslike kunselemente en ontwerpelemente in die werk	Geen bewustheid van bewustelike gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsele nie; gebruik is toevallig	Toepaslike kennis in die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsele	Uitsonderlike begrip van die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsele
2 Het 'n aantal konstruksie- en modellerings tegnieke verken en het behendigheid aan die dag gelê	Slegs een soort konstruksiemetode gebruik en vakmanskap is swak	Toepaslike konstruksietegnieke gebruik met geen eksperimentering nie; vakmanskap is toereikend	Ontwikkelde en eksperimentele gebruik van konstruksietegnieke; vakmanskap is uitstekend
3 Het 'n ontwikkelde ruimtelike bewustheid gebruik met behulp van ruimte in konstruksie	Geen begrip van ruimte; alle werk is naby die konstruksiestruktuur	'n Mate van begrip van ruimte; sommige werk strek verder as die konstruksiestruktuur en wek belangstelling	Ontwikkelde en unieke begrip van die bewustelike gebruik van ruimte; die <i>maquette</i> toon vrye wisselwerking met ruimte op dinamiese en persoonlike maniere
4 Het 'n verbeeldingryke reproduksie gemaak	Het die idees van die onderwyser gebruik	Het eie idees gebruik, maar kan dit verder ontwikkel	Het eie idees gebruik en dit op unieke en baie persoonlike maniere ontwikkel
5 Het hersikleerbare stowwe op 'n verbeeldingryke manier gemanipuleer	Het die stowwe in hul oorspronklike vorm gebruik	Het die stowwe toepaslik gemanipuleer	Het die stowwe op baie verbeeldingryke maniere gemanipuleer sodat volkome nuwe voorkomste vir beeldhouwerk geskep is
TOTAAL: /10			

Leerderboek bladsy 238 tot 242.

Aanbevole tyd: 4 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders 'n skildery maak waarin hulle hul gedagtes oor 'n kwessie in die samelewing kan uitdruk. Hulle sal:

- 3D-voorbeelde van openbare kommentaar bespreek
- na maniere kyk waarop kunstenaars hul besorgdheid oor kwessies tot uitdrukking gebring het
- 'n stilleweschildery skep met behulp van toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels in reaksie op hul openbare kommentaar
- hulle vaardighede in die aanwending van verf en penseeltegniek uitbrei
- hulle eie stillewe persoonlik vertolk om 'n skildery te skep.

Kuns wat openbare kommentaar lewer

Hierdie eenheid behoort vier ure in beslag te neem. Jy sou dit soos volg kon gebruik:

Eerste uur: Lees die inleiding op bladsy 238 en 239 van die leerderboek. Laat leerders twee-twee werk om die vrae in hulle boeke te beantwoord. Verwys na die prentjies op die volgende bladsye en nooi die klas uit tot 'n bespreking oor die manier waarop kunstenaars openbare bewustheid kweek deur hulle werk.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in stillewes

Laat die leerders nou in groepe van vier werk en na die skilderye op bladsy 240 van die leerderboek kyk en vrae daarvoor beantwoord.

Aktiwiteit 1

Lewer openbare kommentaar deur 'n stillewe-schildery

Leerderboek bladsy 240

Riglyne vir onderrig: Verduidelik vir die leerders dat hulle 'n stilleweschildery gaan maak waarin hulle openbare kommentaar gaan lewer. Vra dat hulle prente of voorwerpe van die huis af bring om hul eie stillewe te skep.

Hou 'n klasbespreking oor dinge waaroor hulle openbare kommentaar kan lewer. Probeer om hulle aan te moedig om baie diep oor hierdie dinge na te dink en om persoonlike voorstelle te maak oor dinge waaroor hulle besorg is en wat vir hulle 'n werklikheid is, eerder

as bloot algemene kwessies. Daar sal kwessies wees wat veral op die huidige tyd en die gemeenskap betrekking het. Probeer om die leerders aan te moedig om daaroor na te dink. Daar is 'n paar voorstelle in die boek, maar indien leerders met hulle eie kwessies na vore kom, sal die skilderye vir hulle meer ter sake wees.

Laat die leerders vir huiswerk werktuie, voorwerpe en prente versamel wat hul temas of kwessies weerspieël. Leerders sou ook volgens hul temas gegroepeer kan word. Dit sal hulle help om hulpbronne te vind en dit met mekaar te deel.

Gesels met die leerders as daar tyd oor is, oor die manier waarop hulle die kunselemente en ontwerpbeginsels in die beplanning van hulle werke kan gebruik. Watter soort kleure is byvoorbeeld die beste geskik vir hul tema of kwessie? Laat hulle voor die einde van die les deur die oorwegings in die leerderboek lees vir hul eie skilderye.

Tweede uur: Deel die stowwe uit en laat die leerders weer na die riglyne in hulle boeke verwys. Maak seker dat leerders verstaan wat van hulle verwag word. Verwys hulle na die bykomende voorbeelde in hulle boeke, waar die kunstenaars beperkte kleur gebruik het of 'n bepaalde benadering tot hulle skilderye gevolg het. Moedig jou leerders aan om sorgvuldig oor die soort skildery te dink wat hulle gaan skep.

Laat hulle hul eie stillewes rangskik en laat hulle hul skilderye op papier begin beplan. Verduidelik vir die leerders om die basiese vorms van hulle skilderye te beplan en 'n waterige verf en 'n dik penseel te gebruik. Herinner hulle daaraan om te dink aan hoe hulle die vorms wat hulle gaan gebruik op die papier gaan rangskik. Sodra hulle hul basiese vorms het, kan hulle begin skilder. Herinner hulle daaraan om die papier met 'n eerste laag basiese kleur te bedek voor hulle detail begin byvoeg. Moedig hulle aan te dink oor die soort kleure wat hulle gaan meng en die maniere waarop hulle verf op hulle papier gaan aanbring. Verwys deurlopend na die skilderye in hulle boeke en vestig hulle aandag op aspekte van werk wat jy dink vir jou leerders toepaslik is.

Jou leerders behoort hierdie uur te gebruik om te beplan en basiese besluite te neem oor die soorte kleure wat hulle wil gebruik en die soort penseelstrepe wat hulle gaan verken.

Herinner hulle daaraan om hul werk te merk en laat die werke deeglik droog word voordat dit vir die volgende sessie geberg word.

Derde en vierde ure: Laat die leerders werk aan aandagtige waarneming en die verfyning van hulle werk. Moedig hulle aan om na te dink oor die soorte vorms wat hulle gaan gebruik, asook die manier waarop hulle hul verf gaan aanwend.

Wanneer jy sien dat 'n leerder kleur op 'n interessante manier gebruik, wys die werk vir die hele klas. Dit is 'n goeie manier om die leerders aan te moedig om meer krities na hulle eie werk te kyk. Beweeg tussen die leerders rond en bied die nodige leiding. Gebruik die taal van die kunselemente en ontwerpbeginsels wanneer jy oor die werk praat. Maak jou leerders daarvan bewus dat hulle besig is om die kunselemente en ontwerpbeginsels op hul eie persoonlike maniere te vertolk en dat hulle bewus moet word van wat hulle doen. Dit geld ook die redes waarom hulle hierdie keuses uitoefen. Herinner hulle daaraan om te dink

aan tinte en skakerings van 'n kleur en om die manier waarop hulle daardie kleur gebruik, uit te brei. Herinner hulle ook aan kontras en die uitwerking daarvan in hul werk.

Moedig hulle aan om mooi te dink oor die manier waarop hulle die agtergrond van hulle skilderye gaan hanteer. Verwys na die agtergrond van die skilderye in hulle boeke, sodat hulle 'n aantal idees kan kry oor die maniere waarop hierdie kunstenaars agtergrond hanteer het. Werk deur die proses met die leerders om seker te maak dat hulle selfvertroue kry in hul benadering tot hul eie werk.

Wys voorbeelde van leerders wat interessante effek met kleur, lyn, toon of tekstuur gekry het en waar ontwerpbeginsels toegepas is om 'n bepaalde uitslag te kry. Kry 'n plek waar jy die leerders se voltooide werke kan uitstal. Probeer om almal se werk uit te stal, eerder as net dié van die suksesvolste leerders. Dit sal leerders met minder selfvertroue aanmoedig.

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 288 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen dan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: Help onseker leerders deur hierdie proses individueel vir hulle te verduidelik. Help hulle om by 'n tema uit te kom deur die projek in kleiner groepe te bespreek, moedig hulle aan om eenvoudige beelde in hul werk te gebruik en herinner hulle daaraan om die kunselemente bewustelik te gebruik. Werk nou met hulle saam totdat hulle geborge genoeg voel om onafhanklik te werk.

Uitbreidingsaktiwiteit: Moedig leerders wat selfvertroue toon aan om 'n beskrywende stuk oor hulle werk te skryf sodra hulle dit voltooi het. Jy kan dit uitbrei na 'n taal oefening deur hulle aan te moedig om 'n kort stuk poësie te skryf sodat hulle kan begin verstaan dat digters ook kunstenaars is wat met woorde openbare kommentaar lewer.

EENHEID

Skep in 2D

Leerderboek bladsy 243 tot 247.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders hulle eie logo te skep met teken- en collage-tegnieke. Hulle sal:

- die toepaslike kleurelemente en ontwerpbeginsels in hulle werk toepas om 'n logo te skep
- letterwerk in 'n ontwerpprojek gebruik en met teks en beeld eksperimenteer
- 'n herhaalpatroon skep.

Logo's

Maak jou leerders vertrouwd met die idee van 'n logo deur hulle die inleiding op bladsy 243 van die leerderboeke te laat deurlees.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in logo's

Verduidelik vir hulle wat ontwerpers alles in gedagte moet hou wanneer hulle 'n logo skep. Laat hulle na die voorbeelde van logo's in hulle boeke kyk en voorbeelde soek van:

- vereenvoudiging
- soort kleure wat gebruik is
- soort vorms wat die ontwerpers gekies het
- die soort woorde wat ingesluit is.

Moedig jou leerders aan om te dink oor die moontlike redes wat die ontwerpers kon gehad het vir hul keuses.

Aktiwiteit 2

Maak 'n logo

Leerderboek bladsy 224

Riglyne vir onderrig: Verduidelik vir die leerders dat hulle hul eie logo's gaan ontwerp en maak om 'n aspek van Suid-Afrika te bevorder. Verduidelik dat hulle uitgesnyde papier gaan gebruik waarop hulle detail met 'n swart pen gaan byvoeg.

Werk deur die oorwegings op bladsy 245 van die leerderboeke en bespreek dan die keuses wat hulle gaan maak. Moedig jou leerders aan om ten volle aan hierdie bespreking deel te neem en hulle eie besluite te neem binne die beperkings wat op hulle geplaas word deur grootte en stowwe. Hou aan verwys na die logo's wat in hulle boeke verskyn, sodat hulle kan verstaan op watter maniere ander ontwerpers besluite oor dié soorte logo's gemaak het.

Moedig leerders sover moontlik aan om die taal van die kunselemente en ontwerpbeginsels te gebruik wanneer hulle praat oor wat hulle gaan doen. Laat hulle na die foto's van 'n paar van ons nasionale simbole in die leerderboeke kyk en laat die leerders dink hoe hulle hierdie beelde op die onderstaande maniere kan gebruik:

- Gaan hulle een of meer van die beelde gebruik?
- Hoe gaan hulle die beelde vereenvoudig?
- Watter soort vorms gaan hulle gebruik?
- Watter soort kleure gaan hulle kies?
- Wat gaan hulle beklemtoon?
- Hoe gaan hulle kontras gebruik?
- Hoe gaan hulle beelde en letterwerk kombineer?
- Watter woorde gaan hulle gebruik wat sal beskryf wat hulle wil sê?

Laat leerders begin met die beplanning van hulle logo's en moedig hulle aan om met 'n maat saam te werk om meer kritiese raad tydens die proses te kry. Verwys hulle na die vrae in hulle boeke sodat hulle kan fokus op waarna hulle in mekaar se werk moet kyk. Moedig

jou leerders aan om ernstig te wees oor hierdie deel van hulle werk omdat hulle hul eie kennis verbeter deur 'n maat se werk krities te assesseer.

Deel die leerders mee dat hulle drie identiese voorbeelde van hulle logo moet maak. Hulle moet dit alles tegelyk sny en plak sodat die logo's presies dieselfde is. Wys vir hulle hoe drie stukke papier tegelyk gesny kan word deur die een bo-op die ander te sit. Gee hulle tyd om fyn detail met swart penne by te voeg of met enige ander stowwe wat jy dink geskik mag wees.

Maak patrone

Laat hulle hul drie logo's plak sodat dit 'n herhaalpatroon skep. Wanneer al die leerders hul logo's voltooi het, rangskik dit saam op 'n muur of 'n lessenaar.

Hou 'n klasbespreking oor die proses wat hulle ondergaan het en praat ook oor die besluite wat hulle geneem het terwyl hulle hul logo's geskep het. Dit help jou leerders om bewus te raak van die soort werk wat kunstenaars in die wêreld doen.

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 289 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen aan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: Help huiwerige leerders deur hulle te wys dat selfs met eenvoudige vorms doeltreffende logo's geskep kan word. Ondersteun hulle gedurende die proses en help hulle om eenvoudige kleure en tegnieke te kies wat op suksesvolle ontwerpe sal uitloop. Herinner hulle daaraan dat nie alle logo's ingewikkeld is nie en laat hulle voorbeelde vind van minder komplekse logo's wat welbekend is.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders wat hulle werk suksesvol voor die bestemde tyd voltooi in groepe werk om 'n "logo-bord" vir die klaskamer te maak. Laat hulle tydskrifte en koerante deurwerk om voorbeelde van logo's te vind wat in die gedrukte media gebruik word. Stal hierdie bord in die klaskamer uit om leerders wat nog werk te inspireer en die kritiese vaardighede van al jou leerders te verskerp.

Visuele Kunste

Kwartaal 3: Oorsig

In hierdie kwartaal sal leerders die kunselemente en ontwerpbeginsels verder verken soos dit in kunswerke aangetref word. Hulle sal kans kry om dit in hul eie kunswerke te gebruik. Leerders sal houtsneewerke ondersoek asook die manier waarop dit gebruik word om maatskaplike kommentaar te lewer. Hulle sal die kunstenaar John Muafangejo leer ken. Leerders sal hul eie maatskaplike kommentaar op 'n krapbord lewer en sal verken hoe om op 'n ander skaal en met verskillende mates van detail te werk. Hulle sal die rol van die kunstenaar in populêre wêreldkultuur ondersoek. Die kwartaal eindig met leerders wat hul eie voorbeelde ontwerp van muurpapier vir 'n selfoon.

Kwartaal 3	Tyd (ure)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Onderwerp 1: Kyk na maatskaplike kommentaar by die maak van afdrukke	1	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 2	4 ure	Onderwerp 2: Lewer maatskaplike kommentaar in krapbord	2	onderwyser, self
Eenheid 3	1 uur	Onderwerp 3: Praat oor die kunstenaar in populêre wêreldkultuur	3 en 4	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 4	4 ure	Onderwerp 1: Skep 'n muurpapierontwerp vir 'n selfoon	Formele assessering	Portuur, onderwyser, self
Formele assessering: Prakties – skep 'n persoonlike voorbeeld van populêre kultuur in 2D vir 10 punte				

Kernkonsepte en definisies	
houtsneewerk	'n Tegniek waarvolgens beelde in die oppervlak van hout ingekerf word. Die oppervlak word dan met ink bedek en omgekeer om die afbeelding te druk.
afdrukke maak	Tegnieke waarvolgens beelde in die oppervlak van hout of linoleum ingekerf word, waarna die beelde wat in hierdie vlakke ingekerf is, gedruk word.
wêreldkultuur	'n Kultuur wat algemeen regdeur die wêreld voorkom, gewoonlik versprei deur middel van tegnologie en die populêre media.
selfoonmuurpapier	Die ontwerp wat op die skerm van 'n selfoon verskyn wanneer dit aangeskakel word.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 1			
Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 1	Aktiwiteit 1	

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 1			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
	Aktiwiteit 2		Aktiwiteit 2
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 3	Aktiwiteit 4		
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Formele assessering			Formele assessering

EENHEID

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 249 tot 254.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders die werk van kunstenaar John Muafangejo bestudeer, asook die manier waarop hy houtsneewerk gebruik het om maatskaplike kommentaar te lewer. Hulle sal:

- die kunstenaar se gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels verken
- die rol van die kunstenaar as bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die breër samelewing persoonlik vertolk en uitdruk
- nadink oor hulle eie waardes en respek toon vir die waardes van ander
- krities dink en nadink oor hierdie werke.

Neem kennis van die webwerfverwysings aan die einde van die boek indien jy toegang tot die internet het.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in houtsneewerk

Stel jou leerders bekend aan houtsneewerk deur hulle die inleiding tot kunstenaar John Muafangejo op bladsy 249 van hulle boeke te laat deurlees. Laat hulle twee-twee werk om die vrae oor die werk “Ons drink bier” te beantwoord. Gee hulle ’n rukkies.

Waardes in Muafangejo se werk

Wanneer ’n kunstenaar bereid is om tyd aan ’n onderwerp te bestee, moet dit iets vir hom beteken.

Kyk noukeurig na “Ons drink bier” en hou ’n klasbespreking oor hierdie vrae:

- Waarom dink jy heg die kunstenaar waarde daaraan dat ’n groep mense byeenkom om bier te drink?
- Watter aspek van die gemeenskap toon hy hier? (Kyk na die handeling en houdings van die menslike figure. Wat sê dit vir jou oor hierdie werk?)

Maak seker dat jou leerders hierdie punt ten volle bespreek, sodat hulle kan begin dink oor die waardes van hul eie gemeenskappe en dit met mekaar en die res van die klas kan deel. Jy moet dalk nog vrae vra om hierdie bespreking aan te moedig.

Laat die leerders in groepe van vier werk en gee hulle ’n rukkies om ’n bespreking te hou oor die soort kwessies in hul eie gemeenskappe waarop hulle wil fokus.

Aktiwiteit 1

Kyk na maatskaplike kommentaar in afdrukke

Leerderboek bladsy 250

Riglyne vir onderrig: Laat leerders in hulle groepe van vier die vrae oor “An interview” beantwoord. Beweeg tussen hulle rond terwyl hulle dit bespreek en vra verdere indringende vrae of gee ondersteuning en leiding. Dit is belangrik dat jou leerders sien dat daar geen regte of verkeerde antwoorde is nie en dat hulle gevra word om hulle eie menings in hul eie woorde te gee. Moedig die leerders aan om die kunselemente en ontwerpbeginsels te gebruik wanneer hulle oor kunswerke praat.

Laat die leerders in hul groepe van vier bly en kommentaar lewer op die volgende kunswerke in die leerderboek. Kyk watter leerders neem nie aktief deel nie en moedig hulle aan om eenvoudiger vrae te beantwoord. Probeer hulle selfvertroue opbou: Herinner hulle dat hulle menings waarde het en dit nie verkeerd is as hulle sê wat hulle dink nie.

Hierdie eenheid dien twee doelwitte: Dit gee die leerders die geleentheid om persoonlik op die werk van Muafangejo te reageer en om noukeurig te kyk na die manier waarop ’n kunstenaar die kunselemente en ontwerpbeginsels in ’n kunswerk vertolk het. Dit berei leerders terselfdertyd voor vir hulle eie kunswerke in die volgende aktiwiteit wanneer hulle hul eie persoonlike kommentaar in die krapbordmedium gaan lewer.

Remediërende aktiwiteit: Teen hierdie tyd weet jy watter van jou leerders onseker is. Maak ’n punt daarvan om hulle die eenvoudige vrae in hulle boeke te laat beantwoord, sodat hulle ook aan die besprekings kan deelneem. Prys hulle wanneer hulle in staat is om dit te doen en ondersteun hulle indien nodig met verdere vrae totdat hulle met hul eie idees na vore kan kom.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders met selfvertroue weer in groepe deur die prente werk, maar laat hulle hierdie keer die manier identifiseer en vergelyk waarop die kunstenaar kontras in die kunselemente verkry het. Vra hulle byvoorbeeld om die verskillende maniere te beskryf waarop tekstuur in die werk bewerk is. Hoe is die gebruik van vorm verander? Waar is toon gebruik en hoeveel maniere is gebruik om dit te bereik?

Leerderboek bladsy 255 tot 257.

Aanbevole tyd: 4 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders 'n krapbord maak om hul eie maatskaplike kommentaar te lewer. Hulle sal:

- toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels gebruik om hul eie maatskaplike kommentaar met die krapbordtegniek te skep
- eenvoudige etstegnieke inoefen
- op 'n klein skaal werk om te sorg dat 'n groter mate van detail ingesluit word.

Kunselemente en ontwerpbeginsels op jou krapbord

Aktiwiteit 2

Lewer maatskaplike kommentaar in krapbord

Leerderboek bladsy 256

Riglyne vir onderrig: Vier ure is vir hierdie aktiwiteit ingeruim. Jy kan die tyd soos volg indeel:

Skaal en detail

Eerste uur: Deel jou leerders mee dat hulle hul eie krapborde gaan maak:

- Gee elke leerder 'n stuk wit kartonbord wat ongeveer 15×20 cm groot is.
- Laat hulle wit vetkryt gebruik en 'n dik laag kryt op die wit oppervlak van die kartonbord aanbring. Daar moet geen gapings in die vetkrytlaag wees nie. Dit is baie belangrik.
- Dit is 'n goeie idee om ook jou eie krapbord te maak, sodat jy die tegniek vir die leerders daarop kan demonstreer.
- Terwyl hulle hul borde voltooi, berei die volgende mengsel: Swart watervaste ink, swart tempera/poeiervarf, 'n klein bietjie vloeibare skottelgoedwasmiddel – meng dit deur totdat dit dik genoeg is dat mens oor die wit laag kan verf, maar nie so dik dat dit sal kraak en afbreek wanneer die leerders daarop begin werk nie.
- Hierdie krapborde moet heeltemal droog wees voor die leerders begin werk. Herinner jou leerders daaraan dat hulle hul name op die agterkant van hulle borde moet skryf.

In die krapbordtegniek word kontras en tekstuur verkry deur die swart laag af te skraap om die wit daaronder bloot te lê. Lyne kan dik of dun wees en tekstuur kan geskep word deur

met verskillende kraptegnieke te eksperimenteer. In sommige gevalle kan groot stukke van die swart weggekras word vir 'n baie sterk kontras. Dit is 'n goeie idee om die leerders hulle eie etswerke op 'n afsonderlike stuk papier te laat beplan voordat hulle met die krapwerk begin omdat dit baie moeilik is om foute reg te maak op die krapbord.

Indien daar tyd oor is in hierdie sessie, kan jy hierdie tegniek met die leerders begin bespreek en hulle vertel op watter manier dit gedoen gaan word.

Dink en beplan

Tweede uur: Laat jou leerders in hierdie sessie in groepe van vier werk en beantwoord die vrae op bladsy 256 van die leerderboeke. Laat hulle daarna op hulle eie werk om te dink oor die oorwegings wat volg en 'n voorbereidende skets maak.

Verwys hulle na die werk op die volgende bladsy en laat hulle hul besluite op die antwoorde op hierdie vrae grond.

Laat die leerders 'n sorgvuldige voorbereidende tekening maak waarin hulle beplan hoe hulle die krapbordtegniek gaan vertolk. Dit is belangrik omdat dit hulle noukeurig sal laat dink en beplan as voorbereiding vir hulle krapbord. Foute kan nie in die krapbordtegniek reggestel word nie; dit is derhalwe belangrik dat jou leerders deeglik beplan.

Laat hulle met hul werk op die krapborde begin wanneer hulle gereed is.

Derde en vierde ure: Die laaste twee ure van hierdie projek behoort aan deurdagte, sorgvuldige werk bestee te word – gee jou leerders die nodige aandag en ondersteun hulle terwyl hulle werk. Moedig hulle aan om sorgvuldig te werk en te dink aan die kunselemente lyn, toon, tekstuur en vorm, asook die ontwerpbeginsels, kontras en beklemtoning. Ander ontwerpbeginsels soos balans en harmonie kan moontlik in individuele leerders se werk na vore kom. Moedig hulle aan om dit te verken.

Tegnieke en werktuie

Verwys die leerders na die punte op bladsy 257 van hul boeke terwyl hulle werk, sodat hulle die tegniek ten volle verken. Verwys na die afbeeldings in hulle boeke om hulle gedurende die les te inspireer. Loop tussen die leerders rond en gee voorstelle en leiding. Moedig leerders wat onseker is, aan. Teen hierdie tyd behoort jy taamlik kritiese raad te gee oor die manier waarop hulle die kunselemente en ontwerpbeginsels implementeer. Moedig hulle aan om daarvan bewus te wees in hulle werk en dring daarop aan dat die leerders op 'n bewuste wyse daarvoor dink.

Plak die werk teen 'n muur op wanneer die leerders die werk voltooi het of stal dit in 'n gang uit. Dit is beter om al die werk uit te stal, eerder as om net die beste voorbeelde te kies. Dit moedig huiwerige leerders aan om steeds te bly glo dat hulle suksesvol kan wees op die gebied van die visuele kunste.

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 290 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen aan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: Laat huiwerige leerders 'n tweede, kleiner krapbord maak. Dit kan hulle “oefenbord” wees, sodat hulle met die tegniek kan eksperimenteer, voordat hulle aan die finale stuk werk. Dit sal hulle ook aanmoedig om met meer selfvertroue te werk wanneer hulle met hul finale produk begin.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders wat selfvertroue toon, ook 'n tweede krapbord maak, maar gebruik hierdie stuk om hul werk uit te brei sodra die aanvanklike taak voltooi is. Laat hulle vir die tweede stuk meer verkennend wees en laat hulle 'n klein waarnemingstuk maak. Dit sal hulle aanmoedig om wat hulle sien na die geëtste afbeelding oor te plaas. Moedig hulle aan om die medium in diepte te verken met behulp van 'n wyer verskeidenheid krapgereedskap.

EENHEID

3

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 258 tot 262.

Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders nadink oor die rol van die kunstenaar in populêre kultuur. Hulle sal:

- die toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels in hulle besprekings toepas
- die rol van die kunstenaar in die wêreldgemeenskap persoonlik vertolk en uitdruk
- ooreenkomste en verskille oor hulleself as lede van 'n wêreldgemeenskap bespreek
- luister en praat oor voorbeelde van kuns en ontwerp as populêre kultuur, in hul eie woorde en simboliese taal om te vertolk en ontleed.

Populêre kultuur

Laat jou leerders as 'n klas saamwerk om die inleiding tot populêre kultuur op bladsy 258 van die leerderboeke te lees en vertolk. Moedig meer as een leerder aan om te antwoord, sodat daar diversiteit in die groep kan wees. Probeer om jou leerders aan te moedig om te verstaan dat dit aanvaarbaar is om verskillende menings te hê en dat, wanneer ons met respek na ander se menings luister, ons eie menings dalk kan verander.

Moedig hulle aan tot 'n bewustheid van die rol van die media in die verspreiding van populêre kultuur. Jong mense is moontlik nie bewus van die mag van die media nie, maar dit is 'n goeie geleentheid om hulle meer krities en ingelig te maak.

Aktiwiteit 3

Praat oor die kunstenaar in die populêre wêreldkultuur

Leerderboek bladsy 259

Riglyne vir onderrig: Laat jou leerders hul eie rolle in die wêreldkultuur tot uitdrukking bring, sodat hulle kan begin verstaan dat hulle deel is van hierdie kultuur en van die manier waarop dit ontvou. Bespreek die invloed van ikone. Daar is 'n paar name in die leerderboek, maar daar is dalk ander wat meer toepaslik is, ook vir jou gemeenskap, soos nuwe sporthelde of pop-ikone. Laat jou leerders ikone opnoem en ook die redes gee waarom hulle hierdie mense as ikone beskou.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in populêre kultuur

Laat die bespreking oor Michael Jackson lei tot 'n bespreking oor die belangrikheid van fotografie as 'n kunsvorm en verwys jou leerders voorts na die bespreking op bladsy 260 van hulle boeke.

Kunstenaars se bydrae tot die globale populêre kultuur

Verwys die leerders na die bespreking op bladsy 262 van die leerderboek. Moedig hulle aan tot 'n bespreking oor superhelde en laat hulle vir jou voorbeelde gee. Vra hoe en waarom hierdie superhelde in hulle lewens belangrik is. Jy wil hulle laat verstaan dat die media, in verskeie vorms (radio, televisie, die bioskoop, die internet) verantwoordelik is vir die verspreiding van die idee van 'n superheld.

Aktiwiteit 4

Bespreek populêre kultuur

Leerderboek bladsy 262

Laat jou leerders in groepe van vier werk om die vrae in hulle boeke te bespreek. Loop tussen hulle rond terwyl hulle dit doen en maak seker dat alle leerders deelneem (praat en luister). Moedig verskille van mening en debat aan en probeer om hulle te laat sien dat hulle van mekaar leer omdat elkeen van hulle 'n bepaalde soort populêre kultuur verteenwoordig.

Laat hierdie aktiwiteit 'n inleiding wees tot die volgende aktiwiteit waar elke leerder 'n selfoonmuurpapier gaan ontwerp. Om dit te doen, is dit belangrik dat elke leerder bewus is van die wêreldwye invloed van populêre kultuur en dat hulle deel van hierdie fenomeen is. Wanneer jy dink dat leerders nie tot hierdie bespreking bydra nie, oorweeg dit om die hele klas in fokus te bring deur 'n sentrale vraag te vra wat leerders tot volle deelname sal aanspoor. Die vrae op bladsy 262 van die leerderboeke kan jou 'n mate van leiding gee. Wanneer jy die aandag van die klas herfokus het, laat hulle na hulle groepe van vier terugkeer om hul besprekings af te sluit.

Remediërende aktiwiteit: Identifiseer leerders wat huiwerig is en gee hulle die nodige bystand deur naby hulle te wees tydens die groepbesprekings. Moedig hulle aan om deel te neem: Vra hulle wat hulle dink en hoe hulle aansluiting vind by 'n werk. Wanneer hulle 'n antwoord aanbied, help hulle om die kunselemente in hul begrip van hul werk te gebruik en erken leerders wat regtig probeer.

Uitbreidingsaktiwiteit: Die vrae in die leerderboeke is riglyne. Moedig leerders met selfvertroue aan om wyer te delf as hierdie vrae. Laat hulle sê hoe hulle dink pop-ikone die gemeenskap beïnvloed en voorbeelde uit hulle eie lewens gebruik om hulle besprekings toepaslik te maak. Jy kan hulle aanmoedig om hierdie besprekings uit te brei deur voorbeelde van ander toepaslike populêre ikone in te sluit en hulle selfs plakgate of uitstallings laat maak van voorbeelde wat hulle in tydskrifte en in die koerant vind.

EENHEID

4

Skep in 2D

Leerderboek bladsy 263 tot 268.

Aanbevole tyd: 4 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders op 'n klein skaal werk om muurpapier vir 'n selfoon te ontwerp. Hulle sal:

- toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels toepas om hulle eie voorbeelde van populêre kultuur te skep
- hierdie aktiwiteit gebruik om hulle eie idees te formuleer en respek vir die waardes van ander te toon
- visuele hulpbronne vir hulle ontwerpe beplan, berei en versamel
- 'n verskeidenheid stowwe manipuleer.

Voordat leerders met hierdie aktiwiteit begin, kan jy hulle met 'n aantal voorbeeldontwerpe van selfoonmuurpapier inspireer. Indien jy toegang tot die internet het, kyk na die webwerfadresse aan die einde van hierdie boek.

Formele assessering: Kwartaal 3 Prakties

Leerderboek bladsy 263

Hierdie prakties is die formele assessering vir kwartaal 3 en tel tien punte.

Riglyne vir onderrig: Vier ure is vir hierdie aktiwiteit ingeruim. Jy kan die tyd soos volg gebruik:

Eerste uur: Werk die inleiding vir hierdie aktiwiteit op bladsy 263 van die leerderboek deur. Praat oor tegnologie en die manier waarop dit verander en ons lewens beïnvloed. Lei die bespreking na selfone en die manier waarop verskillende mense dit vir verskillende doeleindes gebruik. Laat die leerders verskeie voorbeelde daarvan gee: uit hulle gesinne en vriendekringe. Praat met hulle oor die feit dat hul selfone 'n verskeidenheid funksies het en dat verskillende mense dit op verskillende maniere gebruik. Vra die leerders om die verskil in

ouderdom te bespreek, asook die manier waarop bejaarde mense selfone gebruik teenoor hoe die jonger geslag dit doen.

Bespreek die rol van die internet en sosiale media, soos *Facebook* en die manier waarop dit 'n nuwe soort denke en leefstyl moontlik maak. Laat jou leerders verskeie voorbeelde opnoem. Vra die leerders om te dink of daar enige verskille is in die manier waarop mense van verskillende geslagte selfone gebruik.

Moedig hulle aan tot lewendige debat en probeer om die bespreking 'n pret-ervaring te maak. Moenie dat die bespreking té persoonlik raak nie, maar moedig jou leerders aan om krities te dink en hulleself uit te druk, sonder om bang te wees dat hulle menings anders as dié van hul klasmaats mag wees. Moedig hulle aan om te sien dat elkeen geregtig is op 'n mening en dat ons die menings van ander moet respekteer.

Beplan en berei voor

Verduidelik vir die leerders dat hulle muurpapier vir 'n selfoon gaan ontwerp vir 'n bepaalde lid van hulle gesin of vriendekring. Laat hulle dink oor die soort beelde wat geskik sou wees vir daardie bepaalde persoon en dit neerskryf. Laat hulle stil hieraan werk om die eerste uur van hierdie aktiwiteit te voltooi.

Tweede uur: Gee jou leerders die geleentheid om hul keuses vir 'n ontwerp te oorweeg. Verwys hulle na die oorwegings in die leerderboeke. Werk hierdeur met hulle en laat hulle dan aanvanklike tekeninge en beplanningsketse vir hulle ontwerpe maak.

Laat hulle nou in groepe van vier werk om mekaar te raadpleeg. Laat hulle verstaan dat dit 'n belangrike deel van hierdie projek is omdat elke lid van die klas deel is van die wêreldgemeenskap en derhalwe 'n mening het wat van waarde is.

Moedig hulle aan om die kunselemente en die ontwerpbeginsels in hulle besprekings toe te pas. Dit is belangrik sodat die leerders hul persoonlike menings kan verantwoord. Sodoende gebruik hulle verwysingspunte wat almal van hulle kan verstaan en op kan reageer.

Benodigdhede

Laat hulle inksorte en gekleurde vetkryt gebruik om aan hul persoonlike vertolkings vir hierdie projek te werk, sodra hulle 'n idee het vir hulle finale ontwerp.

Gee idees oor wat hulle kan gebruik en watter moontlikhede hulle kan verken en ook wat hulle alles kan regkry deur stowwe te kombineer. Dit is altyd 'n goeie idee om dit te demonstreer. Indien jy self onseker is, vra die leerders om die media te verken en terugvoering daaroor te gee voordat hulle begin werk. Dit sal jou 'n paar moontlikhede gee en sal die groep se kennis oor bepaalde media verbreed, asook die maniere waarop dit saam gebruik kan word.

Herinner hulle daaraan dat hulle in staat is om hierdie projek te doen en te vertolk en dat daar baie keuses is waaruit hulle kan kies. Moedig die leerders aan om mekaar gedurende die proses te raadpleeg sodat hulle die kritiese inset van hulle maats kan begin verstaan.

Derde en vierde ure: Laat die leerders verder aan hul ontwerpe werk. Moedig leerders aan om detail in te sluit en die media wat hulle gebruik, te verken. Herinner hulle daaraan om die toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels bewustelik te verken.

Loop tussen leerders rond terwyl hulle werk en ondersteun dié wat onseker is. Wys die klas voorbeelde waar leerders opwindende resultate behaal of waar hulle die kunselemente en ontwerpbeginsels op 'n unieke en persoonlike manier verken. Gebruik die taal van die kunselemente en die ontwerpbeginsels wanneer jy met die leerders oor hulle werk praat.

Moedig hulle aan om by mekaar raad te kry oor hulle ontwerpe. Herinner hulle egter daaraan dat hulle ook die raad kan ignoreer omdat elkeen self krities oor hul eie werk kan wees.

Remediërende aktiwiteit: Help leerders wat onseker voorkom. Moedig hulle aan om eenvoudige vorms en beelde in hulle ontwerpe te gebruik en help hulle om kleure te kies wat hul ontwerpe nie te ingewikkeld sal maak nie. Laat hulle verstaan dat eenvoudige ontwerpe soms die doeltreffendste is, sodat hulle hul werk kan waardeer en dit positief kan beoordeel.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders wat hierdie projek gou en reg voltooi, 'n tweede een maak met ander kleure. Moedig hulle ook aan om in groepe te werk en om 'n skermbeveiliging (*screen saver*) vir 'n rekenaar te ontwerp, na gelang van die hoeveelheid tyd beskikbaar.

Jy kan die onderstaande assesseringstabel gebruik om die werk te assesseer.

Kriteria	0 punt	1 punt	2 punte
1. Die leerder het die kunselemente en ontwerpbeginsels op 'n ontwikkelde en toepaslike manier gebruik.	Geen gewaarwording of bewustelike gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels nie; gebruik is toevallig	Gepaste kennis in die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels	Uitsonderlike begrip van die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels
2. Die leerder het 'n bydrae tot die bespreking gelewer en kon konstruktiewe kritiek lewer. (Dit sal dalk moeilik wees om dit in klastyd te assesser; doen dit deur leerders te vra of hul maats behulpsaam was met raad).	Die leerder het nie bygedra tot die bespreking nie en kon nie opbouende kritiek lewer nie; die gebruik van beeldende taal ontbreek	Die leerder het bygedra tot die bespreking nie en kon soms opbouende kritiek lewer; die gebruik van beeldende taal ontbreek	Die leerder het bygedra tot die bespreking nie en kon opbouende kritiek lewer; die gebruik van beeldende taal is akkuraat
3. Die leerder kon onafhanklik beplan en voorberei.	Die leerder het heelwat hulp van die groep/instrukteur nodig gehad om te beplan en voor te berei	Die leerder het 'n bietjie hulp van die groep/instrukteur nodig gehad om te beplan en voor te berei	Die leerder was in staat om met baie min hulp van die groep/ instrukteur te beplan en voor te berei
4. Die leerder het die stowwe op 'n unieke manier verken.	Die leerder het slegs een soort materiaal gebruik of materiaal was op 'n voorspelbare en vervelige manier gebruik; konstruksietegniese ontbreek	Die leerder het gepoog om die materiaal op 'n unieke en verbeeldingryke manier te ontgin; verdere eksperimentering is nodig; konstruksietegniese is bevredigend	Die leerder het die materiaal op 'n unieke en baie verbeeldingryke manier ontgin; het geëksperimenteer met verskeie materiaal en tegnieke voordat die finale ontwerp gekies is; konstruksietegniese is uitstekend
5. Die leerder het 'n unieke selfoonmuurpapier geskep wat 'n persoonlike vertolking van die projekopdrag is.	Die leerder het die idees van die onderwyser gebruik	Die leerder het eie idees gebruik maar kon dit verder ontwikkel het	Die leerder het eie idees gebruik en het dit op unieke en baie persoonlike manier ontwikkel
TOTAAL: /10			

Visuele Kunste

Kwartaal 1: Oorsig

In hierdie kwartaal verken leerders die rol van die kunstenaar in die samelewing verder. In eenheid 1 kyk en bespreek hulle die rol van die kunstenaar, in hierdie geval die buikspreker, om maatskaplike kommentaar te lewer. In eenheid 2 maak leerders hul eie buiksprekerpoppe. In eenheid 3 gebruik leerders gemengde media om 'n persoonlike stelling te maak oor hul plek in die wêreld.

Kwartaal 4	Tyd (ure)	Kerninhoud	Aktiwiteite	Assessering
Eenheid 1	1 uur	Onderwerp 3: Hoe hedendaagse gebeure in kuns, kunsvlyt, ontwerp en populêre kultuur uitgedruk word	1	Onderwyser, self
Eenheid 2	4 ure	Onderwerp 2: Maak 'n buiksprekerspop	2	Portuur, onderwyser, self
Eenheid 3	2 ure	Onderwerp 1: Maak 'n tekening van 'n model wat lê	Formele assessering	Onderwyser
Eenheid 4	3 ure	Onderwerp 4: Wys jou plek in die wêreld	3	Onderwyser
Formele assessering: Eksamen – 'n Figuurtekening met geskrewe nadenke oor die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels met betrekking tot 'n wêreldtema				

Kernkonsepte en definisies

buikspreker	'n Poppemeester wat in staat is om te praat sonder om sy mond te beweeg, sodat dit lyk of dit die toneelpop is wat praat.
oordryf	Om iets groter te maak of meer as wat dit reeds is.
houtskaal	'n Tekenmedium wat gemaak is van hout wat by 'n hoë temperatuur verbrand is.

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 4

Eenheid 1 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 1			
Eenheid 2 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
		Aktiwiteit 2	Aktiwiteit 2

Voorgestelde soorte aktiwiteite vir Visuele Kunste Kwartaal 4			
Eenheid 3 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Formele assessering		Formele assessering	Formele assessering
Eenheid 4 aktiwiteite			
Klas	Groep	Pare	Individueel
Aktiwiteit 3			Aktiwiteit 3

EENHEID

Visuele geletterdheid

Leerderboek bladsy 268 tot 272.
Aanbevole tyd: 1 uur

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid bespreek leerders die rol van die kunstenaar in die samelewing en hoe kunswerke, kunsvlyt of ontwerp gebeur in die wêreld kan uitdruk. Hulle sal:

- hul reaksies oor die kunstenaar as 'n buikspreeker persoonlik vertolk en uitdruk
- 'n buikspreeker se toneelpop as kunsvlyt wat kommentaar lewer op die wêreldgemeenskap ondersoek
- die kunstenaar as 'n bydraer, waarnemer en sosiale kommentator in die breër gemeenskap ondersoek
- oor hierdie kwessies praat en skryf om 'n persoonlike mening in hulle eie woorde te gee.

Toneelpoppe in populêre kultuur

Lei hierdie aktiwiteit in deur te verduidelik dat 'n buikspreeker 'n poppemeester is wat kan praat sonder om sy mond te beweeg. Dit skep die indruk dat sy toneelpop werklik praat. Dit maak dit ook moontlik vir die buikspreeker om te lyk of hy of sy 'n gesprek met die toneelpop voer. Verwys hulle na die inleiding op bladsy 268 van die leerderboeke en lees die bespreking saam met hulle deur.

Aktiwiteit 1

Hoe hedendaagse gebeure in kuns, kunsvlyt, ontwerp en populêre kultuur uitgedruk word

Leerderboek bladsy 269

Riglyne vir onderrig: Laat die klas 'n bespreking hou oor die vrae op bladsy 269 en moedig verskeie leerders aan om deel te neem. Maak dit vir die leerders duidelik dat hulle menings waardevol is en dat daar geen regte of verkeerde antwoorde op hierdie vrae is nie.

Persoonlike uitdrukking

Laat leerders op hulle eie werk om na te dink oor die antwoorde op die volgende stel vrae en dit neerskryf. Dit is belangrik omdat dit leerders aanmoedig om hulle eie gedagtes te formuleer en te verwoord. Hulle word ook voorberei op die praktiese aktiwiteit.

Bevraagteken en besin

Hou 'n klasbespreking sodra die leerders hul geskrewe antwoorde voltooi het. Gebruik die vrae op bladsy 270. Herinner hulle aan die betekenis van die woorde “vereenvoudig” en “oordryf”.

Werk die res van die hoofstuk saam met jou leerders deur en gebruik die vrae om op verskeie foto's te fokus. Vra vrae aan verskeie leerders. Nooi hulle uit tot 'n lewendige bespreking en debat.

Vra aan die einde van hierdie aktiwiteit jou leerders om 'n lys te maak van goed waaraan hulle moet dink indien hulle 'n toneelpop gaan maak om maatskaplike kommentaar te lewer. Ruim genoeg tyd hiervoor in omdat dit 'n belangrike deel van die volgende aktiwiteit is. Werk hierdie oorwegings met hulle deur en maak seker dat hulle ten volle betrokke raak by hierdie proses. Laat hulle hul eie lys maak vir die volgende les.

Sê vir die leerders dat hulle hul eie toneelpoppe gaan maak en vra hulle om 'n verskeidenheid hersikleerbare stowwe van die huis af saam te bring.

Remediërende aktiwiteit: Gee leerders die nodige ondersteuning gedurende hierdie proses, veral in die laaste deel van die les. Gee aandag aan die manier waarop hulle vrae beantwoord en ondersteun hulle terwyl hulle hul lyste opstel. Help hulle om hul lyste eenvoudig te hou omdat dit 'n belangrike deel van die volgende aktiwiteit is en die eenvoudige lyste sal hierdie leerders help om met duidelikheid en begrip te werk. Gee hulle duidelike leiding oor wat hulle van die huis af moet saambring en probeer om van die begin af hierdie les vir hulle konkreter te maak.

Uitbreidingsaktiwiteit: Bestee tyd saam met leerders wat selfvertroue het en gaan saam met hulle deur hul lyste. Daag hulle uit om self aan goed te dink wat hulle op interessante maniere sou kon manipuleer wanneer hulle die toneelpoppe maak. Vra hulle om te dink aan goed wat maklik toeganklik is en wat hulle kan saambring en gee idees oor hoe hierdie stowwe gemanipuleer kan word. Op hierdie wyse word twee doeleindes gedien: Jy brei hierdie leerders se vermoëns uit en jy kan hulle voorstelle en idees gebruik om die leerders wat onseker voorkom, te inspireer.

Leerderboek bladsy 273 tot 275.

Aanbevole tyd: 4 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders hul eie buiksprekerstoneelpoppe maak met behulp van gevonde en hersikleerbare stowwe. Hulle sal:

- toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels toepas om hulle toneelpoppe te maak
- onafhanklik beplan, voorberei en werk; hulle eie hulpbronne en stowwe versamel en voorlopige sketse maak
- bekende en onbekende konstruksie- en modelleringstegnieke toepas
- hul ruimtelike bewustheid ontwikkel, namate hulle met vorms in hulle konstruksie werk
- 'n besorgdheid oor die omgewing toon deur hersikleerbare en gevonde stowwe te gebruik
- hulpbronne deel en besorgdheid oor ander toon deur die manier waarop hulle gereedskap deel.

Aktiwiteit 2

Maak 'n buiksprekerspop

Leerderboek bladsy 273

Riglyne vir onderrig: Sê vir die leerders dat hulle met 'n maat gaan saamwerk om 'n buiksprekerstoneelpop te maak met gevonde en hersikleerbare stowwe. Vier ure is vir hierdie projek ingeruim. Jy sou die tyd soos volg kan gebruik:

Eerste uur: Laat die leerders saam besluit watter soort maatskaplike kommentaar hulle wil lewer. Gee hulle 'n bietjie tyd om die gesprek neer te skryf wat hulle met die toneelpop gaan hê. Hierdie oefening sal hulle help fokus op die soort toneelpop wat hulle wil maak. Laat hulle met hul maats saamwerk en die vrae op bladsy 273 van die leerderboeke beantwoord. Hierdie gesprekke behoort te lei tot 'n voorbereidende skets van die buiksprekerstoneelpop.

Beplanning en voorbereiding

Laat hulle met 'n maat saamwerk om 'n lys te maak van alles wat hulle van die huis af kan saambring. Dit kan insluit klein boksies, toilettrolle, polistireenhouders en verpakkingsstowwe, kurkproppe, toedraaipapier, tinfolie, wol, lyn, krale, draad en enige ander stowwe wat vir hulle van waarde kan wees. Daar is nog voorstelle in hulle boeke. Dit behoort die eerste uur van die aktiwiteit af te sluit.

Tegnieke

Tweede uur: Laat die leerders met die samestelling van hulle toneelpoppe begin. Hulle behoort self die opdragte in die leerderboeke te kan volg en onafhanklik werk.

Wees egter daar om hulle aan te moedig om eers met die grootste vorms te begin en dan geleidelik detail by te voeg. Stel 'n verskeidenheid tegnieke voor. Daar is 'n lys hiervan in hul leerderboeke, maar jy kan hulle aanmoedig om ander te verken na aanleiding van hoe hulle die stowwe gebruik. Stel naby die einde van die les voor dat jou leerders geskikte maniere vind om hulle toneelpoppe en stowwe te berg, sodat dit reg kan wees vir die volgende les.

Kunselemente en ontwerp

Derde uur: Begin deur die leerders te verwys na die lys oorwegings op bladsy 275 van die leerderboeke. Herinner hulle om bewustelik aan die kunselemente en ontwerpbeginsels te dink terwyl hulle werk. Omdat hulle in pare werk, behoort daar gedurende die les 'n bespreking hieroor te wees. Laat hulle begin dink aan die soorte kleure wat hulle op hul toneelpoppe gaan gebruik en hoe hulle hierdie kleur gaan aanwend.

Herinner hulle daaraan dat hul toneelpop van voor, agter en die kante gesien moet kan word en dat dit deur die ruimte gaan beweeg wanneer hulle dit manipuleer. Sê vir hulle om dit in gedagte te hou terwyl hulle dit maak. Herinner hulle om aan beklemtoning, verhouding en kontras te dink terwyl hulle werk.

Laat die leerders vir die res van hierdie uur werk. Beweeg tussen hulle rond en gee die nodige ondersteuning. Herinner hulle daaraan om behendigheid aan die dag te lê omdat hierdie toneelpoppe gemanipuleer gaan word en dus nie in stukke moet val wanneer hulle beweeg word nie. Die leerders behoort nou te begin klaarmaak en moet begin dink aan die detail. Herinner hulle weer na die einde se kant toe om te dink aan hoe hul toneelpoppe en stowwe gebêre gaan word.

Vierde uur: Begin die sessie om party van die toneelpoppe aan die klas te wys. Vra die onderstaande vrae:

- Watter kunselemente is in die samestelling van hierdie toneelpop gebruik?
- Kan jy maniere voorstel waarop hierdie kunselemente meer of verder gebruik kon word?
- Watter ontwerpbeginsel kan jy in hierdie toneelpop herken?
- Watter uitwerking het hierdie ontwerpbeginsel as mens kyk na hoe dit in hierdie toneelpop gebruik is?
- Waar kan jy 'n goeie voorbeeld van kontras in hierdie toneelpop sien?
- Hoe het die leerder dit geskep en watter uitwerking het dit?
- In watter toneelpoppe vind jy voorbeelde van behendigheid?
- Kan jy enige voorstelle maak oor die manier waarop hierdie toneelpop miskien verbeter sou kon word? Waarom sê jy dit?

Laat die leerders nou verder werk om hul toneelpoppe te verfyn. Maak seker dat hulle hul toneelpoppe behoorlik voltooi en netjies en goed werk sodat die toneelpoppe duursaam

genoeg sal wees om gemanipuleer te kan word. Stal die toneelpoppe in jou klaskamer uit en ruim tyd in vir 'n taalles waar jy die toneelpopkommantaar en bespreking met kreatiewe taalgebruik kan integreer.

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 292 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen dan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: Moedig die leerders wat onseker is van die begin van die aktiwiteit aan om toneelpoppe met eenvoudige tegnieke te maak, byvoorbeeld 'n kouspop. Laat hulle die stowwe op baie eenvoudige maniere gebruik, maar moedig hulle aan om wat hulle ook al doen, goed en netjies te doen. Wanneer hul toneelpoppe vorm begin aanneem, sal hul selfvertroue toeneem omdat hulle nie sukkel met moeilike tegnieke nie. Moedig hierdie leerders aan as jy sien dat hulle 'n deel van die werk doeltreffend voltooi het en herinner hulle deurlopend daaraan dat hulle goeie werk doen en die uitkomst behaal.

Uitbreidingsaktiwiteit: Daag leerders met meer selfvertroue uit om die stowwe op moeiliker maniere te gebruik en dit meer te manipuleer. Herinner hulle daaraan om meer detail en bykomende stowwe te gebruik om die verlangde uitkoms te kry. Dring aan, soos met alle projekte, op behendigheid en loof die leerders wanneer hulle iets unieks of ongewoons bereik.

EENHEID

Skep in 2D

Leerderboek bladsy 276 tot 280.

Aanbevole tyd: 2 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders houtskool gebruik om 'n sorgvuldige figuurtekening te maak. Hulle sal:

- die kunselemente lyn, toon, tekstuur en vorm gebruik, asook toepaslike ontwerpbeginsels in die figuurtekening van 'n model wat plat lê, toepas
- 'n lewende model wat plat lê, waarneem en vertolk
- hul benaderings tot tekenwerk verdiep en uitbrei met behulp van 'n verskeidenheid tegnieke van merke maak
- dun horisontale formate gebruik as aanmoediging om in ander skale te werk en ook verskillende grade van besonderhede.

Formele assessering: Kwartaal 4 Eksamen

Leerderboek bladsy 276

Die formele assessering vir kwartaal 4 is 'n eksamen – figuurstudie met geskrewe besinning oor die gebruik van kunselemente en ontwerpbeginsels of wêreldtema vir 60 punte.

Riglyne vir onderrig: As voorbereiding vir hierdie aktiwiteit moet jy 'n lewende model kry wat vir die leerders sal poseer. Jy kan een van die leerders se familieledede vra of 'n vriend of vriendin, of 'n ouer. Daar is twee ure vir hierdie aktiwiteit ingeruim. Jy sou die tyd op die onderstaande manier kan indeel:

Kunselemente en ontwerpbeginsels in figuurtekening

Eerste uur: Lees die inleiding tot die aktiwiteit in die leerderboeke deur. Laat hulle die aanvanklike antwoorde as 'n klas beantwoord. Dit sal hulle help om op die tekeninge te fokus.

Verduidelik dat hulle houtskool gaan gebruik om hul tekeninge te maak en demonstreer die gebruik daarvan. Houtskool vlek maklik en moet nooit met die vingers gesmeer word nie. Moedig die leerders aan om noukeurig te werk en gee hulle ekstra afvalstukke papier om hul hande op te laat rus terwyl hulle teken.

Neem waar en vertolk

Laat die leerders nou twee-twee deur die vrae op die volgende bladsy van die leerderboek werk. Hierdie vrae sal hulle help om op spesifieke aspekte van die tekeninge in hulle boeke te fokus en sal hulle help om vir hul eie tekenaktiwiteit voor te berei.

Tekenbenaderings

Laat hulle met hul maats saamwerk en beweeg na die volgende bladsy. Beweeg tussen hulle rond terwyl hulle waarneem en bespreek en moedig hulle aan om dieper waar te neem. Voeg jou eie vrae by wat geskik is vir jou bepaalde leerders om hulle te help om hul waarneming te verryk. Indien die leerders vrae het, werk saam met hulle sodat hulle hul eie antwoorde vind.

Laat die model in 'n plat posisie lê. Jy kan dalk kussings of een of ander vorm van drapering byvoeg. Laat jou leerders eers 'n rukkie lank sorgvuldig waarneem en vra hulle dan om die vrae op bladsy 279 en 280 van die leerderboeke te beantwoord. Jy sou ook self die vrae kon vra, sodat die leerders kan konsentreer en die vrae kan beantwoord sonder dat hul aandag deur hul boeke afgetrek word.

Laat jou leerders met hulle eie tekeninge begin. Herinner hulle daaraan om die groot vorms eerste op die papier te beplan en dan stadigaan die detail, toon en tekstuur by te voeg. Moedig hulle aan om met die kunselement lyn te begin en om seker te maak dat hul model binne die formaat van hul papier lê. Laat hulle in stilte aanhou teken tot aan die einde van hierdie sessie.

Tweede uur: Lei hierdie aktiwiteit in deur die leerders twee of drie tekeninge te wys en vra die volgende vrae:

- Hoe sou jy die manier beskryf waarop hierdie leerder lyn gebruik het?
- Waar kan jy 'n goeie voorbeeld van vorm in hierdie werk vind?
- Wat dink jy omtrent die manier waarop hierdie leerder die model binne die formaat van die papier geplaas het?
- Wat merk jy op omtrent die verhoudings van die liggaam?
- Watter voorstelle kan jy maak om hierdie leerder te help om hierdie tekening te verbeter?

Laat verskeie leerders tot die gesprek bydra en moedig die klas se volle deelname aan. Gebruik jou leerders se tekeninge om jou te help om die model te herposisioneer en laat die leerders dan begin teken.

Beweeg tussen hulle rond terwyl hulle teken en moedig hulle aan om toon en tekstuur by te voeg en verskillende maniere te verken om die houtskool te gebruik. Hou aan kommentaar lewer oor hoe hulle die kunselemente en ontwerpbeginsels gebruik en gee aandag aan leerders in wie se werk jy kan sien dat hulle onseker is. Help hulle meer selfvertroue kry: Praat met hulle en help hulle om beter te fokus en waar te neem.

Remediërende aktiwiteit: Laat leerders wat huiwerig of onseker is, daarop konsentreer om net een deel van die model te teken, sodat hulle nie deur die kompleksiteit van die hele figuur oorweldig word nie.

Uitbreidingsaktiwiteit: Laat leerders met selfvertroue in hierdie aktiwiteit wat hul werk voor die tyd klaar het, 'n kleiner deel van die model kies en dit as 'n kleurtekening vertolk met soveel detail as waartoe hulle in staat is. Laat hulle verwante kleure gebruik, eerder as die "egte" of plaaslike kleur.

Noudat die leerders hul finale werk vir graad 9 voltooi het, is hul werk vir Visuele Kunste in die Skeppende Kunste vir die senior fase voltooi. Hulle moet nou nadink oor hoe hul kennis van die kunselemente en ontwerpbeginsels die manier waarop hulle hul finale eksamen voltooi het, beïnvloed het en 'n besinning van ongeveer 500 woorde skryf.

Jy kan hierdie besinning volgens die spesifieke behoeftes van jou konteks en jou leerders aanpas. Jy kan dit selfs as 'n huiswerkprojek gee. Neem dit in wanneer die leerders daarmee klaar is, want dit vorm deel van hulle finale assessering.

Jy kan die onderstaande assesseringsrubriek as riglyn gebruik. Let daarop dat hierdie tabel tien kriteria vir figuurtekeningsvaardighede en geskrewe besinningsvaardighede bevat.

Hierdie tekening- en geskrewe besinning is volgens KABV een assessering.

Kriteria	1	2	3	4	5	6
Die leerder het toon, tekstuur en lyn in die figuurtekening verken	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	Elke element is in sy eenvoudigste vorm gebruik	Elke element is op 'n herkenbare en toepaslike wyse gebruik	Elemente is met selfvertroue en met die nodige verkenning gebruik	Elemente is met selfvertroue en verkennend gebruik; op unieke en persoonlike manier vertolk
Die leerder het die model in die figuurtekening sorgvuldig waargeneem en vertolk	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	Eenvoudige waarneming en vertolking van die model getoon	Op 'n toepaslike wyse waargeneem en vertolk	Op 'n unieke wyse waargeneem en vertolk; goeie waarnemingsvaardighede getoon; hoogs persoonlike merke in die vertolking gebruik	Op 'n unieke en persoonlike wyse waargeneem en vertolk; het 'n ontwikkelde vermoë vir noukeurige en sorgvuldige waarneming getoon
Die leerder het die benaderings tot tekening uitgebrei	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	Tekenmerke is op 'n toepaslike wyse gebruik	Tekenmerke is op 'n manier gebruik wat persoonliker raak	Tekenmerke is op 'n manier gebruik wat uniek en persoonlik is; daar is blyke van eksperimentering met selfvertroue	Tekenmerke op 'n unieke en persoonlike wyse gebruik; hoë mate van persoonlike en eksperimentele selfvertroue
Die leerder het met verskillende mate van detail in die figuurtekening gewerk	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	Het begin om detail wat hy/sy waargeneem het, by die werk in te sluit	Detail in 'n persoonlike vertolking ingesluit	Kunselemente is verken om detail in te sluit wat uniek en persoonlik is	Kunselemente omvattend verken om detail in te sluit wat hoogs uniek en persoonlik is en wat blyke gee van uitmuntende prestasie
Die leerder het besinning ingesluit	Geen besinning ingesluit nie	Onvoldoende besinning ingesluit	Kort besinning ingesluit	Goeie besinning ingesluit	Baie goeie besinning ingesluit	Uitmuntende besinning ingesluit
Die leerder het al die kunselemente in die geskrewe besinning verken	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	'n Poging is aangewend, maar kan verder ontwikkel word	Toepaslike poging is aangewend	Al die kunselemente is verken	Al die kunselemente is op 'n uitsonderlike en doeltreffende wyse verken

Kriteria	1	2	3	4	5	6
Die leerder het 'n verskeidenheid en kombinasie van media in die geskrewe besinning verken	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	'n Poging is aangewend, maar kan verder ontwikkel word	'n Verskeidenheid en kombinasie van media is verken	'n Verskeidenheid en kombinasie van media is baie doeltreffend verken	'n Verskeidenheid en kombinasie van media is uitsonderlik en doeltreffend verken
Die leerder het die onderwerp in die geskrewe besinning op 'n unieke en persoonlike manier vertolk	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	'n Poging is aangewend	Vertolk op 'n unieke en persoonlike manier	Vertolk op 'n baie unieke en persoonlike wyse	Vertolk op 'n uitsonderlike, unieke en persoonlike wyse
Die leerder is in staat om krities te dink en op 'n betekenisvolle wyse na te dink	Geen poging is aangewend nie	Slegs die basiese poging is aangewend	'n Poging is aangewend, maar kon nie krities dink en op 'n betekenisvolle wyse besin nie	Op 'n betekenisvolle manier krities gedink en ook betekenisvol besin	Baie krities gedink en op 'n hoogs betekenisvolle wyse besin	Krities gedink en op 'n uitsonderlike, betekenisvolle wyse besin
Die leerder het alle moontlike pogings aangewend om 'n netjiese en goed geskrewe stuk werk in te lewer – goeie aanbieding	Slordige geskrewe aanbieding van swak gehalte	'n Poging is aangewend om 'n aanbieding te lewer	Gemiddelde aanbieding	Goeie aanbieding	Baie goeie aanbieding	Uitstekende aanbieding
TOTAAL: /60						

EENHEID

4

Skep in 2D

Leerderboek bladsy 281 tot 285.

Aanbevole tyd: 3 ure

Oorsig van eenheid

In hierdie eenheid sal leerders gebruik wat hulle in die jaar geleer het en 'n deurdagte werk skep waarin hulle 'n idee van hul plek in die wêreld sal uitdruk. Hulle sal:

- toepaslike kunselemente en ontwerpbeginsels vir hulle werk kies en dit gebruik
- die kombinerings van 'n verskeidenheid media verken
- die moontlikheid oorweeg om letterwerk en ontwerp of patroonskepping in te sluit
- hul plek in die wêreld persoonlik vertolk.

Kunselemente en ontwerpbeginsels in 2D-skeppings

Drie ure is vir hierdie aktiwiteit ingeruim. Jy kan die tyd soos volg indeel:

Eerste uur: Werk deur die eerste bladsy van hierdie aktiwiteit in die leerderboeke. Laat die leerders 'n klasbespreking oor die vrae hou. Verduidelik dat leerders al die kunselemente in 'n werk gaan verken en dat hulle hul gevoel oor hul plek in die wêreldgemeenskap gaan uitdruk. Help hulle om te verstaan wat die vrae bo-aan bladsy 282 van die leerderboeke beteken.

Deel hulle mee dat hulle 'n verskeidenheid media in hierdie werk sal kombineer. Verduidelik dat wanneer ons media kombineer, ons die media saam gebruik en hul moontlikhede verken. Ons kan byvoorbeeld potlood bo-oor oliepastel gebruik. Ons kan ink en verf kombineer en dan met oliepastel bo-oor teken. Ons kan kleurpotlode bo-oor verf gebruik. Ons kan papier en voorwerpe op werk plak wat reeds geskilder is of met 'n potlood, houtskool of ink geteken is. Ons kan ook inkwatervarf by 'n tekening voeg.

Aktiwiteit 3

Gebruik gemengde media om jou plek in die wêreld te wys

Leerderboek bladsy 281

Riglyne vir onderrig: Demonstreer 'n paar kombinasies van gemengde media en moedig jou leerders aan om self te eksperimenteer. Laat hulle dink oor die soorte kunswerke wat hulle gaan maak. Leerders moet onafhanklik kan werk.

Gebruik die res van die eerste sessie om hulle die aktiwiteite in hulle boeke te laat deurlees en gee hulle tyd om daaroor te skryf en na te dink oor wat hulle gaan doen. Sê vir hulle dat hulle voorbereid moet wees vir die tweede sessie. Hulle moet klas toe kom met voorbereide sketse en 'n duidelike idee van hoe hulle hierdie aktiwiteit gaan benader.

Tweede uur: Deel alles uit en herinner jou leerders daaraan om met die basiese, groot vorms te begin. Herinner hulle dat hulle eers die oppervlak van die papier met basiese vorms en kleur moet bedek en dan begin om detail by te voeg en die media te verken.

Beweeg tussen hulle rond terwyl hulle werk en moedig die huiwerige leerders aan. Help hulle om selfvertroue op te bou: Vra vrae om hulle te help fokus sodat hulle kan aangaan. Wys voorbeelde van leerders wat die opdragte toepaslik uitgevoer het en sê waar hulle begin het om dit persoonlik te vertolk.

Herinner jou leerders dat hul belangrikste taak is om te wys hoeveel hulle van elke kunselement wat vir hierdie stuk werk gebruik word, weet. Herinner hulle deurlopend dat hulle hul persoonlike vertolking van hul plek in die wêreld of hoe hulle by die wye wêreld inskakel moet probeer weergee en 'n stelling moet maak wat uniek is.

Derde uur: Begin deur 'n paar werke vir die leerders te wys waarmee jy hulle aanmoedig om hulle werk in 'n nuwe lig te beskou.

Verwys hulle na die vrae op bladsy 285 van die leerderboeke. Dit verwys na hul besinnings deur die loop van hul werk. Laat hulle die vrae beantwoord terwyl hulle na hul werk kyk, sodat hulle kan leer om krities te wees oor wat hulle skep. Moedig hulle aan om na te dink oor die manier waarop hulle elke kunselement gebruik het en of hulle dit kan uitbrei en verdiep.

Laat hulle veral dink oor die ontwerpbeginsel kontras, maar ook aan enige ander toepaslike ontwerpbeginsels en die maniere waarop dit hulle werk kan verryk. Vra hulle om veral te kyk na die manier waarop hulle kleur gebruik het en of hulle tone, tinte of skakerings só kan byvoeg om hul werk te verryk.

Laat die leerders hulle werk met deurdagtheid voltooi en probeer 'n plek kry waar al die werk uitgestal kan word nadat dit voltooi is. Wanneer die leerders hul werk voltooi, gee hulle die volgende opdrag ('n gekopieerde blad vir elke leerder sal goed werk).

Hierdie is nie 'n formele assesseringsaktiwiteit nie, maar laat die leerders die selfassesseringsrubriek op bladsy 295 in die Leerdersboek gebruik om seker te maak hulle voldoen aan die vereistes van hierdie projek.

Remediërende aktiwiteit: As leerders huiwerig voorkom, help hulle om 'n tema te vind: werk met hulle en vra vrae. Moedig hulle aan om eenvoudige kombinasies van stowwe te gebruik en om dit ten volle te verken, eerder as om te veel stowwe tegelyk te gebruik. Jy kan selfs hierdie leerders op 'n kleiner skaal laat werk omdat onseker leerders dikwels deur groot stukke papier geïntimideer word.

Uitbreidingsaktiwiteit: As dit lyk asof leerders selfvertroue het, moedig hulle aan om vir hulleself uitdagings te skep deur met die gemengde media te eksperimenteer. As hulle stowwe op 'n unieke manier saamgebruik, laat hulle dit voor die klas demonstreer. Indien enige leerder voortydig klaar is, laat hulle 'n kleiner werk skep met ander kombinasies van stowwe sodat hulle kans kry om hierdie proses op ander maniere te verken.

Alternatiewe halfjaartoetse

Danstoeits (10)

1. Voltooi die volgende sinne: (3)
 - a. Ons noem die regte manier om ons in 'n dansklas te gedra, dans_____.
 - b. Liggaamsdeel_____ ontwikkel jou vermoë om beweging tot een deel van jou liggaam te beperk.
 - c. Wanneer jou knieë bokant jou tweede en derde tone is, staan hierdie posisie in die algemeen bekend as *demi-pointe* of _____.
2. Gee vier voorbeelde van lokomotoriese bewegings. (4)
3. Hoe sou 'n dansklas wees as leerders nie geweet het van of gehou het by die korrekte danskonvensies nie? (3)

Dansmemorandum (10)

1.
 - a. *konvensies*
 - b. *isolasies*
 - c. *halfpunt* (3)
2. *Loop, hardloop, hop, galop, huppel, gly, spring en sweef (enige vier).* (4)
3. *Leerders kan miskien laat arriveer, onbehoorlik geklee wees, klasmaats sonder respek behandel en beseer word as hulle onveilige danspraktyke beoefen.* (3)

Dramatoets (20 ÷ 2 = 10)

1. Gee 'n woord om die volgende te beskryf: (3)
 - a. Vaste idees of indrukke wat ons oor mense het wanneer ons na spesifieke aspekte kyk.
 - b. Wanneer 'n akteur of aktrise herhaaldelik dieselfde soort rol speel vanweë hul voorkoms of vorige rolle.
 - c. 'n Lang toespraak wat deur 'n enkele karakter in 'n toneelstuk gemaak word.
2. Noem drie eienskappe wat op stereotipering kan uitloop. (2)
3. Gee drie voorbeelde van algemene stereotipes in rolprente. (3)
4. Is stereotipering goed of sleg? Verduidelik waarom jy so sê. (3)
5. Voltooi die volgende sinne op 'n manier wat geen stereotipering toon nie: (4)
 - (a) Alle Moslems is _____.
 - (b) Alle Afrikane is _____.
 - (c) Alle bibliotekaris is _____.
 - (d) Alle tieners is _____.
6. Bespreek kortliks hoe jy dink diskriminasie en vooroordeel met stereotipering verband hou. (5)

Dramamemorandum

1. a. *stereotipes*
b. *rolgebondenheid*
c. *monoloog* (3)
2. *Ras, ouderdom, voorkoms of geslag (enige drie of ander toepaslike kenmerke).* (3)
3. *'n Paar voorbeelde: die sterk, aantreklike man wat geheime oplos en lewendig bly in onmoontlike omstandighede; die pragtige vroulike spioen; die simpel, effens mollige vroulike aktrise wat liefde probeer vind, maar haarself in verleentheid bring en tog uiteindelik die man kry; die cowboy wat wraak soek. (enige drie of ander toepaslike voorbeeld)* (3)
4. *Sleg. Dit laat mense in 'n bepaalde eienaardigheid vasgevang raak waarvolgens hulle altyd beoordeel word. Mense moet die kans gegun word om ten volle te ontwikkel en behoort nie net op een eienskap beoordeel te word nie.* (3)
5. a. *Alle Moslems is volgelingen van die Moslem-geloof.*
b. *Alle Afrikane is mense wat in Afrika woon.*
c. *Alle bibliotekaris is mense wat in biblioteke werk.*
d. *Alle tieners is tussen 12 en 18 jaar oud.* (4)
6. *Leerders sal van mekaar verskil en sal antwoord volgens die navorsing wat hulle in hul groepe gedoen het.* (5)

Musiektoets (20 ÷ 2 = 10)

1. Voltooi die onderstaande sinne: (4)
 - a. Rein intervalle klink asof hulle oop of leeg is terwyl _____ intervalle 'n sekere kenmerkende karakter het.
 - b. In musiek praat ons van _____ wanneer verskeie klanke gelyk gehoor word.
 - c. Ons praat van die _____ tussen twee note wanneer hulle die een na die ander gehoor word.
 - d. Wanneer die note van 'n akkoord 'n derde uit mekaar is, noem ons dit 'n _____.
2. Pas die term in kolom B wat by kolom A pas. (4)

Kolom A	Kolom B
a. 'n Vorm van huismusiek vermeng met Afrika-musiek	Reggae
b. 'n Musiekstyl uit Jamaika	R&B
c. Afro-Amerikaanse musiekstyl met baie jazz- en <i>blues</i> -elemente	Huis
d. Musiek wat in 'n studio gekomposeer en gespeel word as agtergrond op die verhoog of in klubs.	Kwaito

3. Gee twee voorbeelde van reggae-sangers. (2)
4. Gee die naam van een manlike en een vroulike kwaito-kunstenaar. (2)
5. Beskryf hoe mens *legato* sing. (2)
6. Watter groepe mense het pianis Abdullah Ibrahim geïnspireer? Verduidelik hoe jy dit weet. (6)

Musiekmemorandum

1.
 - a. *majeur*
 - b. *harmonie*
 - c. *melodiese interval*
 - d. *drieklank* (4)
2.
 - a. *kwaito*
 - b. *reggae*
 - c. *R&B*
 - d. *huis* (4)
3. *Michael Rose en Bob Marley (of enige ander toepaslike voorbeelde)* (2)
4. *Mandoza en Brenda Fassie (of enige ander toepaslike voorbeelde)* (2)
5. *Sing die note aanmekaar sonder onderbreking tussenin.* (2)
6. *Abdullah Ibrahim se musikale styl is jazz, wat in die Afro-Amerikaanse gemeenskappe in die suide van die Verenigde State van Amerika ontstaan het. Abdullah Ibrahim is daarom indirek geïnspireer deur hierdie groepe mense, maar hy is ook geïnspireer deur plaaslike groepe, soos byvoorbeeld dié wat in Mannenberg bly, soos ons kan sien uit die titel van sy musiekstuk.* (6)

Visuele Kunste (10)

Geen teoretiese toets word vereis nie, maar jy kan as bykomende aktiwiteit jou leerders vra om die volgende vrae oor die *maquette* vir 'n Suid-Afrikaanse openbare ruimte te beantwoord:

1. Verduidelik wat dit vir 'n kunstenaar beteken om 'n opdrag te kry. (2)
2. Wat is 'n *maquette* of ontwerpmodel? (2)
3. Wat beteken dit as ons sê dat die *maquette* "op skaal gemaak word"? (2)
4. Met betrekking tot die ruimte wat jy in kwartaal 2 gekies het, oorweeg die volgende: Sou twee reuse- helderkeurige lego-blokke wat aanmekaar vas is (elk 2 meter groot) toepaslik lyk in hierdie soort ruimte? Gee die rede vir jou antwoord. (4)

Visuele Kunste-memorandum

1. *Om opdrag te kry, beteken dat 'n kliënt vir 'n kunstenaar 'n opdraguiteensetting gegee het, wat beloof om die kunstenaar te betaal indien die kunstenaar 'n kunswerk volgens die uiteensetting lewer.* (2)
2. *'n Klein model van 'n beeldhouwerk.* (2)
3. *Die ontwerpmodel word in verhouding gemaak sodat wanneer dit vergroot word, dit die finale beeldhouwerk verteenwoordig.* (2)
4. *Die antwoord sal afhang van die ruimte wat die leerders gekies het. Hulle behoort die funksie van die ruimte in ag te neem (wie die ruimte gebruik en om watter rede), die voorkoms van die ruimte en of die boodskap van die lego-blokke wat saamgevoeg is, toepaslik sal wees.* (4)

Addisionele jaareindeksamen

Hierdie eksamen word aangebied as alternatief vir die kwartaal 4-assesserings. Let daarop dat leerders, afgesien van die eksamenaktiwiteite wat in die KABV-dokument vir kwartaal 4 se finale assesserings beskryf word, nie vir Skeppende Kunste 'n afsonderlike jaareindeksamen volgens 'n rooster skryf nie. Onderwysers moet 'n jaarpunt uit 100 vir elke leerder bereken, deur leerders se vier kwartaalpunte bymekaar te tel.

Dans- geskrewe eksamen (40 ÷ 2 = 20)

1. Skryf byskrifte by die diagram van die ruggraat. Gee die name van die dele van die ruggraat en sê hoeveel rugwerwels daar in elke deel is. (5)

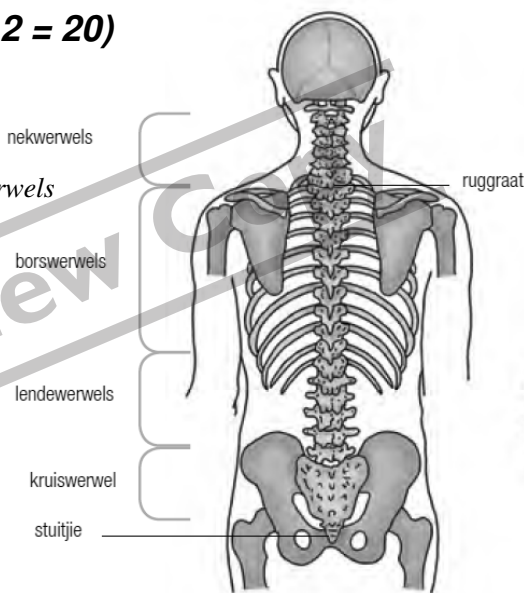
2. Pas die terme in kolom B by die beskrywing in kolom A. (10)

Kolom A	Kolom B
a. Die spoed van die dans of passies – vinnig of stadig	Ruimte
b. Beweging van een deel van die liggaam terwyl ander dele stil gehou word	Parallele armlyne
c. Dinamiek: tyd, gewig en energie	Tempo
d. In lyn bring van dele van die liggaam. Skouers bokant heupe, heupe bokant knieë, knieë bokant tweede en derde tone	Struktuur
e. Om die knieë te buig	Ontwerpelemente
f. Die manier waarop ons staan as voorbereiding vir beweging	Balans
g. Die driedimensionele area waarin die dans plaasvind	<i>Plié</i>
h. Ontwikkel by wyse van inoefening en die verplasing van gewig	Danspostuur
i. 'n Begin, 'n middel en 'n einde	Liggaamslyn
j. Lang uitgestrekte arms langs mekaar	Isolasies

3. Soos jy weet, verg spronge vaardigheid en krag. Jou dansonderwyser wil seker maak dat al die leerders verstaan hoe om veilig te spring en te land. Berei 'n mondeling/aanbieding voor met wenke vir veilige spronge. (5)
4. Ons kan 'n "oog" ontwikkel vir die dophou van dansuitvoerings. Skryf 'n artikel vir 'n tienerdanstydskrif waarin jy aan jou klasmaats verduidelik watter belangrike faktore 'n mens in ag moet neem om 'n dieper begrip van "dans dophou" te bevorder. (10)
5. Gee 'n beskrywing van 'n dansstyl wat jy bestudeer het. Sluit die onderstaande inligting in:
 - a. Benoem die dansstyl wat bestudeer is.
 - b. Bespreek die uitvoeringselemente, byvoorbeeld kostuums, musiek, rekwisiete wat gebruik word. (3)
 - c. Lig die dansstyl se eienskappe uit, byvoorbeeld passies en temas wat gebruik word. (5)
6. Skryf DRIE sinne oor wat jy dink oor jou ervarings in die dansklas. (2)

Dansmemorandum (40 ÷ 2 = 20)

1. *Nekwerwels: sewe werwels*
Borswerwels: 12 werwels
Lendewerwels: vyf werwels
Kruiswerwels: saamgesmelte werwels
Stuitjie: saamgesmelte werwels (5)
2.
 - a. Tempo
 - b. Isolاسies
 - c. Ontwerpelemente
 - d. Liggaamslyn
 - e. Plié
 - f. Danspostuur
 - g. Ruimte
 - h. Balans
 - i. Struktuur
 - j. Parallele armlyne

3. *Wenke vir veilige spronge:*
Begin dink aan jou landing die oomblik wat jy spring.
Baie belangrik: buig jou knieë aan die einde.
Dink daaraan dat jou bene jou gewig absorbeer, dit maak 'n groot verskil.
Land altyd jou spronge deur jou voete, tone eerste, dan die bal, hak en dan, BUIG.
Dit is sodat jy nie jou ruggraat skok wanneer jy land nie.
Jou landings moet altyd stil wees. (5)
4. *Leerders se eie antwoorde.* (10)
5. *Leerders se eie antwoorde.* (8)
6. *Leerders se eie antwoorde.* (2)

Drama- geskrewe eksamen (20)

1. Waarom is dit belangrik om voor 'n drama-les, repetisie of 'n uitvoering op te warm? (2)
2. Wat het rituele en drama gemeen? (2)
3. Verduidelik die dramastruktuur van 'n toneelstuk? (5)
4. Wat is die verskil tussen prosa en poësie? (2)
5. Wat is die verskil tussen 'n monoloog en 'n dialoog? (2)
6. Noem een soort uitvoering wat op 'n tongverhoog gedoen kan word. (1)
7. Verduidelik watter uitvoering het jy hierdie jaar gekies om aan deel te neem, watter vaardighede jy geleer het en hoe jy jou uitvoering beter sou wou doen. Kies uit een van die volgende: klasimprovisasie, poësie, prosa, monoloog, toneelwerk, radiodrama. (6)

Dramamemorandum (20)

1. *In die uitvoerende kunste is jou instrument jyself. Jy moet jou instrument instel voordat jy enige drama-aktiwiteit met jou stem en liggaam kan uitvoer. Doen opwarmingsoefeninge en warm die ledemate, spiere en gewigte op, maak die liggaam gereed vir handeling en laat dit ontspan en begin dan met kreatiewe fisiese uitdrukking. 'n Opwarming stel jou verstand, liggaam en stem in staat om buigsaam te wees en op dramatiese stimuli te reageer. 'n Gespanne uitvoerende kunstenaar kommunikeer met moeite en is selfbewus en is meer van hom- of haarself bewus as die situasie van die karakter wat uitgebeeld word.* (2)
2. *Albei is kollektiewe ervarings met die versterking van terugvoering van uitvoerende kunstenaar na die gehoor, van gehoor na uitvoerende kunstenaar. Moontlike elemente van rituele en dramas: Mense, kostuums, versierings, soos blommerangskikkings of agterdoeke, musiek of spraak, dans, poësie.* (2)
3. *Dramastruktuur is die plotstruktuur van 'n toneelstuk. **Eksposisie:** Die eksposisie gee die agtergrondinligting wat nodig is om die storie behoorlik te kan verstaan, soos byvoorbeeld die protagonis, die antagonis, die basiese konflik en die toneelskikking. **Stygende handeling:** Die basiese konflik bou op tot 'n klimaks. **Klimaks:** Ook genoem die wendingspunt, wat die punt is waar verandering intree, in voor- en teenspoed, in die protagonis se sake. **Dalende handeling:** Die konflik tussen die protagonis en antagonis word ontrafel. **Ontknoping:** Ook die dénouement (in 'n komedie) of katastrofe (in 'n tragedie). Die einde van die handeling.* (5)
4. *Prosa is skryfwerk of spraak wat nie in die patrone van die poësie val nie, maar gewoonlik in paragrawe gegroepeer is. Prosa het 'n gebrek aan spesifieke ritme en rymskema wat in poësie aangetref word. Poësie is daarop gemik om idees en emosionele ervarings deur die gebruik van poëtiese hulpmiddels en beeldspraak oor te dra en volg 'n sorgvuldig saamgestelde metriese struktuur wat op ritmiese patrone gegrond is.* (2)
5. *Monoloog is 'n lang toespraak wat deur 'n enkele karakter in 'n toneelstuk gelever word, met geen onderbreking deur ander karakters nie. Dialoog is wanneer daar minstens twee karakters in 'n toneelstuk is wat praat of met mekaar gesels.* (2)
6. *Modevertoning, musiekvertoning, toekenningplegtigheid* (1)
7. *Leerder se eie antwoorde.* (6)

Musiekeksamen (60)

Afdeling A: Praktiese eksamen (40)

1. Improviseer 'n ritmiese patroon van vier mate in drieslagmaat. Jou onderwyser sal tempo aandui. Gebruik liggaamsperkussie. (10)
2. Vereiste assessering, geen alternatief nodig (kyk oorspronklike eksamen). (30)

Afdeling B: Geskrewe eksamen (20)

1. Aan watter instrumentfamilies van die simfonieorkes behoort die onderstaande instrumente?
a. viool
b. trompet
c. fluit
d. bastrom (4)
2. Gee die betekenis van die onderstaande musiekterme.
a. *piano*
b. *mezzo forte*
c. *allegro*
d. *staccato* (4)
3. Skryf die onderstaande toonlere opgaande en afgaande met heelnote. Dui halfnote met bogies aan.
a. G-majeur, sonder toonsoortteken, in die diskantsleutel (4)
b. D-majeur, met toonsoortteken, in die bassleutel (4)
4. Skryf die onderstaande intervalle. (2)

Majeur 3de Volmaakte 4de

5. Skryf die onderstaande drieklanke met heelnote. (2)

I V

Musiekmemorandum (20 ÷ 2 = 10)

Afdeling: Praktiese eksamen (40)

Improvisasie (10) - maatslag korrek - maatslag volgehou volgens tydmaatteken - korrekte aantal mate is geklap - liggaamsperkussie gebruik - oorspronklikheid	0–2 Swak	3–4 Onbevredigend	5–6 Bevredigend	7–8 Goed	9–10 Uitmuntend
--	-------------	----------------------	--------------------	-------------	--------------------

Afdeling B: Geskrewe eksamen (20)

1.
 - a. viool – snaarinstrumente
 - b. trompet – koperblaasinstrumente;
 - c. fluit – houtblaasinstrumente
 - d. bastrom – slaginstrumente (4)
2.
 - a. piano – sag
 - b. mezzo forte – redelik hard
 - c. allegro – vinnig, lewendig en vrolik
 - d. staccato – kort, van mekaar geskei (4)
3.
 - a. G-majeur, sonder toonsoortteken, in die diskantsleutel (4)

Bykomende hulpbronne vir onderwysers wat toegang tot die internet het

Dans

Kwartaal 1 en 2

http://www.ehow.com/video_4958119_modern-dance-warmups-2nd-position.html

Basiese balletposisies vir jong dansers: <http://www.youtube.com/watch?v=s9E0d2PqMPs>

Kwartaal 3, Eenheid 3, Aktiwiteit 13:

Ballet: Giselle (met Baryshnikov): http://www.youtube.com/watch?v=N8__iRsg_A

Kontemporêr: *Falling Angels* deur Nederlandse Dansteater:

<http://www.youtube.com/watch?v=yrfGEufD7Rs>

Afrika-dans: Mzansi, Rietdans: <http://www.youtube.com/watch?v=SnYSKi4tidQ>

Drama

Kwartaal 2, Eenheid 2, Aktiwiteit 7: en.wikipedia.org/wiki/Ritual

en.wikipedia.org/wiki/Bar_and_Bat_Mitzvah

www.southafricalogue.com > *Places 2 Go* > *Oos-Kaap Provinsie*

Kwartaal 2, Eenheid 2, Aktiwiteit 8: en.wikipedia.org/wiki/Dramatic_structure

Kwartaal 3, Eenheid 1, Aktiwiteit 1: en.wikipedia.org/wiki/Voice_projection

Musiek

Kwartaal 4, Aktiwiteit 13

Nasionale volkslied: <http://www.southafrica.info/about/history/anthem.htm>

Visuele Kunste

Kwartaal 1, Aktiwiteit 3: <http://library.thinkquest.org/18799/>

<http://www.williebester.co.za/>

<http://www.sahistory.org.za/people/mmapula-mmakgoba-helen-sebidi>

<http://www.artthrob.co.za/99july/artbio.htm>

<http://savannahnow.com/accent/2012-03-04/art-soul-south-african-jane-alexanders-challenging-sculptures-haunt-scad-moa>

<http://www.africansuccess.org/visuFiche.php?id=576&lang=en>

<http://www.sahistory.org.za/people/sue-williamson>

Kwartaal 3, Eenheid 1, Aktiwiteit 1:

John Muafangejo: www.culturebase.net/artist.php?1141

hamelsite.net/biomuafangejo.php

www.lifewithart.com/artists/john-muafangejo.html

Kwartaal 3, Eenheid 4, Aktiwiteit 4:

Selfoonmuurpapierontwerpe, kyk veral die tekening-kategorie (drawing)

<http://www.zedge.net/wallpapers/>